

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

**ESF II - projekt Západočeské univerzity v Plzni, registrační číslo
CZ.02.2.69/0.0/0.0/18_056/0013239**

Studijní materiály:

Výběr judikatury Nejvyššího soudu k náhradě škody a nemajetkové újmy

Původce jednotlivých rozhodnutí:

Nejvyšší soud

Dostupnost:

Jednotlivá rozhodnutí jsou též dostupná na stránkách Nejvyššího soudu:

https://nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/WebSpreadSearch

Výběr a příprava materiálu: JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.

Název judikátu:	Náhrada škody. Škoda na zdraví. Příčinná souvislost.
Právní věta:	Škoda na zdraví je v příčinné souvislosti i s protiprávním jednáním těch členů skupiny škůdců, kteří sice na poškozeného bezprostředně fyzicky nezaútočili, avšak v domě poškozeného se podíleli na předem domluvené akci směřující k úmyslnému útoku na majetek a domovní svobodu, při němž bylo možno předpokládat i fyzický odpor napadených společná odpovědnost všech škůdců přitom není vyloučena tím, že nelze jednoznačně určit podíl jednotlivých osob na dosažení celkového výsledku (na vzniku škody).
Soud:	Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí:	22.08.2002
Spisová značka:	25 Cdo 2126/2000
ECLI:	ECLI:CZ:NS:2002:25.CDO.2126.2000.1
Typ rozhodnutí:	ROZSUDEK
Heslo:	Náhrada škody
Dotčené předpisy:	§ 420 předpisu č. 40/1964Sb. § 438 odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.
Kategorie rozhodnutí:	A
Publikováno ve sbírce pod číslem:	77 / 2004

25 Cdo 2126/2000

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Vojtka a soudkyň JUDr. Olgy Puškinové a JUDr. Marty Škárové v právní věci žalobců A) R. H., a B) K. H., obou zastoupených advokátkou, proti žalovaným 1) M. B., 2) D. K., zastoupenému opatrovníci, 3) J. W., zastoupenému opatrovníci, 4) R. K., 5) J. K., 6) P. F., 7) M. T., a 8) L. P., zastoupenému advokátkou, o náhradu škody, vedené u Okresního soudu v Pardubicích pod sp. zn. 5 C 44/98, o dovolání žalobců proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 11. dubna 2000, č. j. 22 Co 506/99-60, takto:

I. Rozsudek odvolacího soudu se zrušuje a věc se vrací Krajskému soudu v Hradci Králové k dalšímu řízení.

II. Dovolání žalobkyně se odmítá.

III. Ve vztahu mezi žalobkyní a žalovanými žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů dovolacího řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Okresní soud v Pardubicích rozsudkem ze dne 26. 3. 1998, č. j. 5 C 44/98-29, uložil žalovaným, aby společně a nerozdílně zaplatili žalobcům, oprávněným společně a nerozdílně, za způsobenou věcnou škodu částku 6.005,20 Kč, rozhodl, že základ nároku žalobce na zaplacení škody na zdraví žalovanými společně a nerozdílně je opodstatněn, a dále rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že všichni žalovaní byli rozsudkem Okresního soudu v Pardubicích ze dne 25. 11. 1996, č. j. 4 T 165/95-889, uznáni vinnými ze spáchání trestných činů násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 odst. 2 tr. zák., porušování domovní svobody podle § 238 odst. 1, 2 tr. zák. a poškozování cizí věci podle § 257 odst. 1 tr. zák., jichž se dopustili tím, že dne 11. 9. 1993 okolo 20:00 hod. vnikli do domu žalobců v P., vykopli vstupní dveře do dvora domu a nalezenými kameny rozbili všechna okna v domě a dále na dvoře domu poškodili či zničili věci žalobců, jimž tak způsobili škodu v celkové výši 6.005,20 Kč. Z citovaného trestního rozsudku soud dále zjistil, že v době, kdy všichni žalovaní vnikli do domu žalobců a dopouštěli se násilí proto, že žalobci patří k romskému etniku, byl žalobce napaden někým ze skupiny příslušníků hnutí Skinheads tak, že po úderu klackem utrpěl zlomeninu

loketní kosti vpravo, pohmoždění levého zápěstí a oděrky levé strany hrudníku s následnou pracovní neschopností od 11. 9. 1993 do 28. 1. 1994; v trestním řízení ovšem nebylo prokázáno, kdo konkrétně žalobci způsobil uvedené zranění, a tuto osobu se nepodařilo zjistit ani soudu v civilním řízení. Přesto soud dospěl k závěru, že žalovaní odpovídají za škodu na zdraví žalobce, neboť se dostavili (někteří dokonce vybaveni holemi) k žalobcům právě proto, aby na nich pro jejich rasu páchali násilí; kdyby tak neučinili, žalobce by neutrpěl újmu na zdraví. Nebylo přitom prokázáno, že by některý ze žalovaných vybízel ostatní, aby od násilného jednání proti žalobcům upustili, nebo že by se někdo snažil útoku na osobu žalobce zabránit. Žalovaní tak podle soudu prvního stupně porušili ustanovení § 415 obč. zák.

K odvolání žalovaného 8) Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 11. 4. 2000, č. j. 22 Co 506/99-60, změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o náhradě škody na zdraví žalobce tak, že žalobu zamítl, a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů ve vztahu mezi žalobcem a žalovanými. Podle odvolacího soudu je odpovědnost za škodu vzniklou porušením prevenční povinnosti (§ 415 obč. zák.) možná jen v případě splnění dalšího předpokladu občanskoprávní odpovědnosti, jímž je příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem škody. Chování žalovaných (opomenutí jednání) však v příčinné souvislosti se vznikem škody na zdraví není. Tím by podle odvolacího soudu bylo až protiprávní jednání žalovaných či některého z nich, spočívající v útoku na žalobce. V trestním řízení nebylo zjištěno, kdo ze žalovaných žalobci zranění způsobil, proto žádný z nich nebyl za trestný čin ublížení na zdraví odsouzen. Ani v řízení před soudem prvního stupně se nepodařilo žalobci prokázat, kdo ze žalovaných ho udeřil. Občanskoprávní odpovědnost je založena na osobní odpovědnosti a zavinění, proto nelze zavázat k náhradě škody všechny žalované proto, že patří do kolektivu, v jehož rámci se jeden z nich útoku na žalobce dopustil.

Proti tomuto rozsudku podali oba žalobci dovolání, které odůvodňují podle ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř., a namítají, že žalovaní hrubým způsobem porušili právní povinnost, vyplývající z ustanovení § 3 a § 415 obč. zák. a svým jednáním přinejmenším nezabránili vzniku škody na zdraví a majetku žalobců, sami se podíleli na vzniku škody minimálně tím, že u útoku na žalobce byli bezprostředně účastní, svým chováním pod vlivem a za podpory davu pomáhali vzniku škody na zdraví a majetku a nic neudělali proto, aby bylo útoku proti žalobcům zabráněno. Žalovaní věděli, nebo při vědomé nedbalosti vědět museli, že útok na žalobce je protiprávní, přitom podle R 71/71 se ve všech případech, kdy byla způsobena škoda trestnou činností, považují náklady vzniklé při uplatnění nároku v trestním řízení za majetkovou újmu, která žalobci vznikla v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním žalovaných. Útoku na žalobce se zúčastnili všichni žalovaní, násilně vnikli do domu, ozbrojeni tyčemi a holemi, ve večerních hodinách, podporováni davem a sebou navzájem. Žalobce chránil rodinu i sebe a neměl šanci identifikovat útočníky. Ačkoliv nebylo jednoznačně prokázáno, který ze žalovaných konkrétně škodu na zdraví žalobci A) způsobil, všichni žalovaní byli v rozhodné době na místě, kde ke škodě na zdraví došlo, a ani jeden z nich škodě nezabránil, takže se na jejím vzniku všichni podíleli, ať už úderem holí, nebo pasivně. Agresivní a společensky nebezpečné jednání bylo navíc podporováno davem, tj. každý žalovaný byl ve svém protiprávním jednání podporován dalším ze žalovaných. Všichni žalovaní vnikli do domu žalobců se záměrem způsobit škodu a všichni se na jejím vzniku také podíleli, jsou tedy společně odpovědní za škodu a každý za celek. Dovolatelé navrhli, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil.

Žalovaný 8) ve svém vyjádření navrhl, aby dovolání bylo zamítnuto. Namítá, že útok na žalobce mohl spáchat pouze jeden ze žalovaných, úderem konkrétní zbraně. Nemůže se jednat o společný útok všech žalovaných a nebylo prokázáno, že by se žalovaní dohodli na tom, že kterýkoliv z nich žalobce napadne, přičemž u takového útoku opomenutí nepřichází v úvahu. Jednání žalovaných nebylo kvalifikováno jako spolupachatelství ve smyslu § 9 odst. 2 a § 222 tr. zák., žalovaní nebyli za napadení a poškození zdraví žalobce uznáni vinnými a odsouzeni, proto nemůže dojít ani k náhradě škody podle ustanovení § 438 odst. 1 obč. zák. Ze znění ustanovení § 415 obč. zák. vyplývá nutnost prokázat zavinění, k čemuž v daném případě na straně žalovaných nedošlo.

Vzhledem k ustanovení části dvanácté, hlavy první, bodu 17. zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) dovolání projednal a rozhodl o něm podle dosavadních předpisů, (tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 1. 2001 - dále jen „o.s.ř.“). Po zjištění, že dovolání podané žalobcem je přípustné podle § 238 odst. 1 písm. a) o.s.ř., že bylo podáno včas, osobou oprávněnou - účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o.s.ř.), a po přezkoumání věci podle § 242 o.s.ř. dospěl k závěru, že jeho dovolání je opodstatněné. Oproti tomu dovolání žalobkyně není přípustné.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o.s.ř.).

Podle § 240 odst. 1 věty první o.s.ř. účastník může podat dovolání do jednoho měsíce od právní moci rozhodnutí

odvolacího soudu u soudu, který rozhodoval v prvním stupni.

Podle této úpravy může dovolání podat jen účastník řízení. V posuzovaném případě odvolací soud svým měnicím výrokem zamítl žalobu, již se žalobce domáhal náhrady škody způsobené mu na zdraví. Žalobkyně, která v řízení uplatnila se žalobcem společný nárok na náhradu věcné škody, není v řízení o nároku na náhradu škody na zdraví způsobené žalobci, účastnicí řízení. Protože rozhodnutí o nároku na náhradu věcné škody nebylo dovoláním napadeno, podala žalobkyně dovolání proti měnicímu výroku rozsudku odvolacího soudu, týkajícího se pouze samostatného nároku žalobce, jako někdo, kdo k tomu není oprávněn. Její dovolání proto není přípustné a Nejvyšší soud České republiky je podle ustanovení § 243b odst. 4 věty první a § 218 odst. 1 písm. b) o.s.ř. odmítl.

Nesprávné právní posouzení věci [§ 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř.], které žalobce uplatňuje jako důvod dovolání, může spočívat v tom, že dovolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Podle § 420 odst. 1 obč. zák. každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti. Podle § 420 odst. 3 obč. zák. odpovědnosti se zproští ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil. Podle § 415 obč. zák. každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.

Obecná odpovědnost za škodu podle ustanovení § 420 obč. zák. je založena na současném splnění čtyř podmínek - 1. porušení právní povinnosti, 2. existence škody, 3. vztah příčinné souvislosti mezi porušením povinnosti a škodou a 4. zavinění. Vedle porušení povinnosti zákonné a smluvní zákon zakládá obecnou povinnost (tzv. generální prevence) ukládající každému počínat si takovým způsobem, aby svým jednáním nezpůsobil škodu na zdraví, na majetku a na jiných hodnotách (§ 415 obč. zák.), a to bez ohledu na to, zda mezi poškozeným a škůdcem existuje právní vztah či nikoliv. Porušení této povinnosti je rovněž porušením právní povinnosti ve smyslu ustanovení § 420 odst. 1 obč. zák. Protiprávní jednání musí být poškozeným prokázáno stejně jako vznik škody a příčinná souvislost (kauzální nexus) mezi porušením právní povinnosti jako příčinou a škodou a jejím rozsahem jako následkem těchto příčin.

Odvolacímu soudu lze přisvědčit, že samotná okolnost, že nikdo ze žalovaných při inkriminovaném jednání nejednal ve prospěch žalobce a že nezasáhl proti jeho fyzickému napadení, nebyla v daném případě bezprostřední příčinou, která vedla ke vzniku škody na zdraví. Za situace, kdy újmu na zdraví žalobce způsobil přímý útok na jeho tělesnou integritu, je fyzické napadení nepochybně nutno považovat za protiprávní jednání ve smyslu § 420 odst. 1 obč. zák. a podle tohoto ustanovení je pak třeba kvalifikovat i odpovědnost za vznik škody.

V posuzovaném případě vyšly soudy obou stupňů z nesporného zjištění, že žalobce utrpěl předmětné zranění při konfliktu dne 11. 9. 1994 kolem 20:00 hod. ve svém bydlišti, kdy byl fyzicky napaden blíže neurčenou osobou (osobami) ze skupiny, jejímž členy byli i všichni žalovaní. Dále bylo zjištěno (ze skutkového zjištění soudu prvního stupně vyšel i odvolací soud a vzhledem k uplatněnému dovolacímu důvodu nepodléhá skutkový stav dovolacímu přezkumu), že celá tato skupina, včetně žalovaných, do domu žalobců násilně vnikla po předchozí dohodě, když se na základě výzvy organizátorů hnutí Skinheads sešla k akci, jejímž smyslem měla být odvetná výprava proti osobám romské národnosti a proti jejich majetku; někteří účastníci byli proto vybaveni holemi. Z uvedeného je zřejmé, že protiprávní jednání účastníků této akce směřovalo k úmyslnému útoku na majetek a domovní svobodu, při němž bylo možno předpokládat i fyzický odpor napadených, neboť cílem byly obydlené domy. Výsledkem společně předem dohodnutého a jednoznačně protiprávního jednání žalovaných byla kromě škod na majetku také újma na zdraví žalobce, která prokazatelně vznikla právě v souvislosti s násilným vniknutím žalovaných do jeho obydlí jako důsledek útoku vedeného se zbraní v ruce.

Odvolací soud při svém závěru, že nebyla zjištěna konkrétní osoba, která vedla fyzický útok proti žalovanému, nedocenil skutečnost, že újma na zdraví žalobce představovala určité vyvrcholení (z hlediska závažnosti následku) sledu událostí, jichž se účastnili všichni žalovaní, a že tedy jejich odpovědnost za protiprávní čin je třeba posuzovat též za použití ustanovení § 438 odst. obč. zák., podle něž způsobí-li škodu více škůdců, odpovídají za ni společně a nerozdílně. Obecně platí, že společná odpovědnost vzniká jako výsledek spoluzavinění či souběžné (na sobě nezávislé) činnosti, případně nečinnosti nebo opomenutí, vedoucí ke vzniku jediného škodlivého následku. Pro spoluzavinění je typické, že každý škůdce má psychický vztah nejen k vlastnímu jednání (protiprávnímu jednání a škodě), nýbrž i k jednání ostatních osob účastnících se na vzniku škody. Tak tomu bývá zejména v případech předem vzájemně dohodnuté součinnosti směřující ke sjednanému či předpokládanému výsledku (škodě), kdy při rozdělení úkolů mezi jednotlivé škůdce je charakteristické, že někteří z nich svým jednáním přímo škodný následek nevyvolali. Jestliže výsledkem společně předem dohodnutého protiprávního jednání více škůdců je škoda, která bezprostředně vznikla působením jen některých z nich, je třeba dovodit,

že škoda vznikla v příčinné souvislosti i s protiprávním jednáním těch, kteří svým počínáním bezprostředně škodný následek nevyvolali, jestliže přesto přispěli podstatným způsobem ke vzniku škody; společná odpovědnost není přitom vyloučena tím, že nelze jednoznačně určit podíl jednotlivých škůdců na dosažení celkového výsledku (na vzniku škody).

Jestliže bylo prokázáno, že všichni žalovaní se v domě žalobců aktivně podíleli na ničení jejich majetku, čímž vyvolávali zároveň atmosféru strachu a ohrožení, pak nepochybně i svou přítomností v početní převaze usnadnili fyzický útok na žalobce, který při jejich destruktivním počínání chránil své obydlí a osoby v něm se nacházející, a umožnili zároveň útočníkovi zůstat v anonymitě. Všichni se tak na vzniku zranění významně podíleli, neboť bez jejich přispění by uvedeným způsobem k následku nedošlo. Proto bez ohledu na to, že pro důkazní nouzi nelze blíže určit konkrétní podíl jednotlivých žalovaných na samotném fyzickém útoku vedoucím k poškození zdraví žalobce, je nutno dovodit, že v příčinné souvislosti se společným protiprávním jednáním žalovaných vznikla žalobci škoda na zdraví. Zprostit odpovědnosti by se mohl pouze ten ze žalovaných, který by prokázal, že škodu nezavinil (k odpovědnosti postačuje i tzv. nedbalost nevědomá, která se podle § 420 odst. 3 obč. zák. předpokládá), tedy že by pro jeho psychický vztah k jednání svému i jednání ostatních bylo jeho zavinění vyloučeno.

Rozlišení míry účasti každého ze žalovaných (tj. toho, jakým konkrétním způsobem se na vzniku škody podílel), má pak význam pouze z hlediska vymezení poměru, v jakém se žalovaní účastnili na vzniku škody, tedy k jejich vzájemnému vypořádání podle § 439 obč. zák. (kdo odpovídá za škodu společně a nerozdílně s jinými, vypořádá se s nimi podle účasti na způsobení vzniklé škody); v řízení o nároku poškozeného na náhradu škody proti solidárně odpovědným škůdcům se však poměr, v jakém každý z nich za škodu odpovídá podle účasti na jejím vzniku, neřeší.

Z uvedeného vyplývá, že dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř. je naplněn; Nejvyšší soud České republiky proto rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 1 část věty za středníkem o.s.ř.) a vrátil věc Krajskému soudu v Hradci Králové k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 věta první o.s.ř.).

Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; v novém rozhodnutí o věci rozhodne soud nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení ve vztahu mezi žalobcem a žalovanými (§ 243d odst. 1 o.s.ř.).

O náhradě nákladů dovolacího řízení ve vztahu mezi žalobkyní a žalovanými bylo rozhodnuto podle ustanovení § 243b odst. 4 věty první, § 224 odst. 1 a § 151 odst. 1 věty první a § 142 odst. 1 o.s.ř., neboť dovolatelka s ohledem na výsledek řízení na náhradu svých nákladů nemá právo a žalovaným ohledně jejího dovolání v dovolacím řízení náklady nevznikly.

Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 22. srpna 2002

JUDr. Petr Vojtek, v.r.

předseda senátu

Právní věta: Převážel-li řidič při pracovní cestě ve služebním vozidle bez vědomí svého zaměstnavatele cizí osobu, odpovídá za škodu na zdraví, způsobenou této osobě při dopravní nehodě jím zaviněné ve smyslu § 420 obč. zák. řidič a nikoli jeho zaměstnavatel.

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 25.09.2007
Spisová značka: 25 Cdo 2269/2006
ECLI: ECLI:CZ:NS:2007:25.CDO.2269.2006.1
Typ rozhodnutí: ROZSUDEK
Heslo: Náhrada škody
Dotčené předpisy:
Kategorie rozhodnutí: A
Publikováno ve sbírce pod číslem: 51 / 2008

25 Cdo 2269/2006

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marty Škárové a soudců JUDr. Petra Vojtky a JUDr. Jana Eliáše, Ph.D., v právní věci žalobkyně L. P., zastoupené advokátem, proti žalovanému V. P., zastoupenému advokátem, o náhradu škody, vedené u Okresního soudu v Kutné Hoře pod sp. zn. 7 C 203/2002, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 12. dubna 2006, č. j. 26 Co 29/2006-183, takto:

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 12. dubna 2006, č. j. 26 Co 29/2006-183, a rozsudek Okresního soudu v Kutné Hoře ze dne 15. září 2005, č. j. 7 C 203/2002-144, se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Kutné Hoře k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Okresní soud v Kutné Hoře rozsudkem ze dne 15. 9. 2005, č. j. 7 C 203/2002-144, zamítl žalobu, kterou se žalobkyně na žalovaném domáhala náhrady škody na zdraví, jež jí byla způsobena při dopravní nehodě, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Soud prvního stupně tak rozhodl poté, co jeho předchozí rozsudek ze dne 7. 10. 2004, č. j. 7 C 203/2002-99, byl usnesením odvolacího soudu ze dne 23. 2. 2005, č. j. 26 Co 21/2005-116, zrušen a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení z důvodu nedostatečně zjištěného skutkového stavu věci. Soud po doplnění řízení vycházel ze zjištění, že žalovaný dne 15. 11. 2000 v obci Žleby při řízení služebního osobního automobilu nezvládl v důsledku nepřiměřené rychlosti v pravotočivé zatáčce řízení vozidla, vjel do levé poloviny vozovky a čelně narazil do protijedoucího nákladního automobilu. Žalobkyně, jeho tehdejší přítelkyně, která byla ve voze jako spolujezdec, utrpěla při této dopravní nehodě rozsáhlé poškození zdraví (zlomeniny obličejové etáže, levé očníce, kosti čelní, kosti nosní a přepážky nosní, pohmoždění obličeje, silný otřes mozku a zlomeninu krčního obratle). Vlastníkem vozidla byla A. K. a žalovaný je používal jako zaměstnanec (učitel) autoškoly. Od zaměstnavatele měl povolenou jezdít do místa svého bydliště, popřípadě i ke své přítelkyni, pokud v průběhu cesty „nabíral“ žáky. Dne 15. 11. 2000, kdy došlo k nehodě, cestou z bydliště žalobkyně měl žalovaný „nabírat“ žáka. Soud dovodil, že jízdu, při níž žalovaný havaroval, není možné hodnotit jako tzv. exces z jeho pracovních úkolů nebo z činnosti zaměstnavatele ve smyslu § 420 odst. 2 obč. zák., případně jako použití vozidla bez vědomí zaměstnavatele nebo proti jeho vůli (§ 430 odst. 1 obč. zák.). Soud proto dospěl k závěru, že není dána pasivní legitimace žalovaného jako řidiče, který nehodu způsobil.

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 12. 4. 2006, č. j. 26 Co 29/2006-183, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Po doplnění řízení výpovědí svědka M. (tehdejšího nadřízeného žalovaného) se ztotožnil se

závěry soudu prvního stupně. Vzhledem k tomu, že v den nehody žalovaný sice hodlal odvézt žalobkyni do zaměstnání, ale současně byla cesta konána také za účelem výuky žáka, soud dovodil, že šlo o cestu, která spadala do rámce pracovních úkolů žalovaného, jelikož cestu učitele do místa, kde výuka začínala, je nutno hodnotit jako plnění pracovních úkolů. Žalovaný nevybočil z pracovní náplně ani tím, že vezl žalobkyni; nebylo sice zjištěno, že by měl od zaměstnavatele povoleno vozit cizí osoby, avšak i kdyby takové oprávnění neměl, bylo by to pouze porušením pracovní kázně, které by bylo právně významné jen ve vztahu mezi ním a zaměstnavatelem.

Proti tomuto rozsudku podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost dovozuje z ust. § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., a podává je z důvodů, že rozhodnutí spočívá na nesprávném posouzení věci podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Za zásadně právně významnou považuje otázku, zda škoda na zdraví byla způsobena v rámci činnosti právnické, popř. fyzické osoby, ve smyslu ust. § 420 odst. 2 obč. zák., jestliže řidič automobilu jakožto osoba použitá právnickou osobou, který se měl přemístit k místu výkonu činnosti, vzal jako spolujezdce do automobilu osobu, nemající žádný vztah k této právnické osobě, a přitom způsobil tomuto spolujezdci škodu. Dovolatelka namítá, že žalovaný sice jel jako učitel autoškoly na místo srazu se žákem, avšak nejprve odvezl žalobkyni na jí určené místo a teprve následně zamýšlel dojet na místo srazu se žákem. Jedná se proto o exces ve smyslu ust. § 420 ods. 2 obč. zák., a z toho důvodu odpovídá přímo žalovaný a nikoliv jeho zaměstnavatel. S poukazem na judikaturu dovozuje, že činnost žalovaného postrádala věcný vztah k činnosti jeho zaměstnavatele, když při jízdě, při které byla škoda způsobena, sledoval zájem, aby žalobkyni dopravil do místa jejího zaměstnání. Navrhla, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu, jakož i rozsudek soudu prvního stupně.

Žalovaný ve vyjádření k dovolání uvedl, že závěr odvolacího soudu, že on není v této věci pasivně legitimován, je v souladu se zákonem i s ustálenou judikaturou. Uvádí, že v dovolání dochází k hrubému zkreslení skutkového děje, jak byl zjištěn soudy obou stupňů, neboť dovolatelka se snaží navodit dojem, že k nehodě došlo při cestě do jejího zaměstnání, a nikoli při cestě žalovaného na místo srazu se žákem. Podle něj z provedených důkazů vyplývá, že on naopak žalobkyni umožnil, aby se s ním v automobilu svezla při jeho cestě z místa jejího bydliště na místo srazu se žákem, a vzhledem k ust. § 241a odst. 4 o. s. ř. nelze v dovolání nové skutečnosti uplatňovat. Je přesvědčen, že přítomnost žalobkyně v osobním automobilu, který on řídil, nemůže mít žádný vliv na posouzení uvedené cesty jako na plnění jeho povinností vyplývajících z jeho pracovního poměru. Navrhl odmítnutí, popř. zamítnutí dovolání.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou oprávněnou - účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), řádně zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 odst. 1 o. s. ř., dospěl k závěru, že dovolání proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl rozsudek soudu prvního stupně potvrzen, je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. pro řešení otázky pasivní legitimace žalovaného, kterou odvolací soud řešil v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o. s. ř.), a právě proto je dovolání i důvodné.

Podle ust. § 420 odst. 2 obč. zák. škoda je způsobena právnickou osobou nebo fyzickou osobou, když byla způsobena při jejich činnosti těmi, které k této činnosti použili. Tyto osoby samy za škodu takto způsobenou podle tohoto zákona neodpovídají; jejich odpovědnost podle pracovněprávních předpisů není tím dotčena.

Zda škoda byla způsobena při činnosti právnické, popř. fyzické osoby, závisí vždy na okolnostech konkrétního případu. Zásadně je třeba vycházet z toho, že do rámce činnosti právnické (fyzické) osoby jakožto zaměstnavatele spadá činnost jeho zaměstnance, která je výkonem jeho zaměstnání, plněním pracovních povinností a úkolů vyplývajících z pracovního poměru, včetně úkonů s tím přímo souvisejících, tedy i úkonů nutných před počátkem práce nebo po jejím skončení, ale i taková další činnost, která nepostrádá místní (prostorový), časový a věcný (vnitřní, účelový) vztah k činnosti právnické (popř. fyzické) osoby. Rozhodující je věcný vztah činnosti, při níž pracovník škodu způsobil, k úkolům jeho zaměstnavatele, tedy zda při činnosti, již byla škoda způsobena, sledoval pracovník z objektivního i subjektivního hlediska plnění svých pracovních úkolů, nebo zda škodu způsobil při činnosti, kterou sledoval jen uspokojování svých zájmů, popř. zájmů jiných osob, byť k ní došlo při plnění jeho pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním (srov. např. R 55/1971, rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29. 2. 1988, sp. zn. 1 Cz 4/88, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2005, sp. zn. 25 Cdo 2777/2004).

Pojem plnění pracovních úkolů a přímá souvislost s ním se vykládá shodně jako v pracovním právu (srov. § 25 nařízení vlády č. 108/1994 Sb., kterým se provádí zákoník práce a některé další zákony, ve znění tehdy účinném, obdobně v současné době srov. zákoník práce č. 262/2006 Sb., ust. § 273 a § 274).

Vzhledem k tomu, že cesta žalovaného-učitele autoškoly služebním vozem se konala za účelem výuky žáka autoškoly, lze jízdu žalovaného z místa bydliště žalobkyně považovat za úkon v přímé souvislosti s plněním jeho pracovních úkolů, když konečným cílem byl sraz se žákem autoškoly. O plnění úkolů autoškoly jejím zaměstnancem lze však uvažovat

toliko v těchto intencích. Pokud totiž žalovaný využil pracovní cestu též k přepravě dalších osob či věcí, šlo již o činnost nad rámec plnění jeho pracovních úkolů učitele autoškoly, a v tomto již jednal na vlastní riziko. I když při jízdě do místa nástupu žáka plnil úkoly autoškoly, resp. šlo o úkon nutný před počátkem práce, z hlediska věcného (vnitřního účelového) odvoz žalobkyně z místa jejího bydliště na její pracoviště vozidlem, jež měl žalovaný svěřeno k výkonu své práce, nelze posuzovat jako činnost konanou pro zaměstnavatele, nešlo o plnění jeho pracovních úkolů ani o úkon v přímé souvislosti s ním, neboť k jeho úkolům učitele autoškoly toto nepatřilo ani to s činností autoškoly nesouviselo. Tímto jednáním také nemohl sledovat plnění úkolů svého zaměstnavatele, když k činnosti autoškoly nepatřila doprava cizích osob ve cvičném voze. Proto z výše uvedených hledisek pouze jízda samotného žalovaného ve voze nevybočuje z rámce činnosti autoškoly, jejímž byl zaměstnancem, avšak převoz spolujezdce, který není zaměstnancem ani žákem autoškoly a nebyl ani pověřen k nějaké činnosti pro autoškolu, k plnění úkolů autoškoly neslouží a sloužit nemůže, a to nejen z hlediska objektivního ale ani subjektivního.

V tomto případě jde jednoznačně o tzv. exces ve smyslu § 420 odst. 2 obč. zák., kdy zaměstnanec autoškoly tím, že při jízdě služebním vozem převážel svou přítelkyni, sledoval uspokojování svých vlastních zájmů, popř. zájmů jiných osob. Tím neplnil pracovní úkoly, za tím účelem mu automobil nebyl svěřen, k jeho pracovním úkolům nenáležela přeprava jeho přítelkyně a tato jeho činnost nespádala do rámce úkolů autoškoly ani s činností autoškoly nesouvisela, a to bez ohledu na okolnost, zda žalovaný měl povoleno či zakázáno vozit kromě žáků cizí osoby ve cvičném voze.

K námitce žalovaného, že v dovolání jsou uplatňovány nové skutečnosti, je třeba uvést, že není rozhodující, zda žalovaný měl nejprve zavést žalobkyni na místo jí určené a poté vyzvednout žáka autoškoly, nebo zda cestou na sraz se žákem autoškoly vezl žalobkyni. Podstatné je, že přeprava žalobkyně vozidlem, jež měl žalovaný svěřeno k výkonu práce učitele autoškoly, není plněním jeho pracovních úkolů a ani v přímé souvislosti s ním, nýbrž při přepravě žalobkyně šlo o činnost nad rámec plnění pracovních úkolů učitele autoškoly, která s činností autoškoly nesouvisela. Jestliže při této jízdě ve služebním voze došlo ke zranění žalobkyně, jednalo se o škodu, která jí nebyla způsobena v rámci činnosti autoškoly, a zaměstnavatel žalovaného tak namísto řidiče za škodu ve smyslu § 420 odst. 2 obč. zák. neodpovídá.

Odvolací soud při posouzení odpovědnosti řidiče za škodu jím způsobenou (§ 420 obč. zák.) nesprávně vyložil a aplikoval ust. § 420 odst. 2 obč. zák., když dovodil odpovědnost zaměstnavatele žalovaného a vyloučil tak pasivní věcnou legitimaci žalovaného v tomto sporu.

Protože rozhodnutí odvolacího soudu není z hlediska důvodů uplatněných v dovolání (§ 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.) správné, dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a protože tytéž důvody, pro něž byl tento rozsudek zrušen, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, bylo zrušeno i toto rozhodnutí a věc byla soudu prvního stupně vrácena k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, 3 o. s. ř.).

Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný (§ 243d odst. 1, věta první za středníkem, a § 226 odst. 1 o. s. ř.).

O náhradě nákladů řízení včetně nákladů dovolacího řízení rozhodne soud v novém rozhodnutí o věci (§ 243d odst. 1, věta druhá, o. s. ř.).

Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 25. září 2007

JUDr. Marta Š k á r o v á, v. r.

předsedkyně senátu

Právní věta:

Motorové vozidlo je v provozu i tehdy, jestliže v důsledku selhání řidiče vytvoří překážku pro ostatní účastníky provozu (i provozu jiného druhu), která pro ně představuje bezprostřední nebezpečí kolize, a to bez ohledu na skutečnost, zda je v okamžiku škodné události v chodu motor takového vozidla nebo zda se vozidlo stalo bezprostředně před škodnou událostí nepojíždícím a z jakých důvodů. Selháním řidiče se rozumí jakékoliv volní i mimovolní chování, jež je v příčinné souvislosti se vznikem škody, od úmyslného jednání (sebevražedný pokus, útok vozidlem, záměrné poškození vozidla), přes nedbalostní jednání (běžné nehody způsobené porušením pravidel silničního provozu), až po nezaviněná jednání (nezvládnutí složité dopravní situace, zdravotní indispozice).

Soud:

Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí:

18.03.2015

Spisová značka:

25 Cdo 3925/2013

ECLI:

ECLI:CZ:NS:2015:25.CDO.3925.2013.1

Typ rozhodnutí:

ROZSUDEK

Heslo:

Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků

Dotčené předpisy:

§ 427 odst. 2 obč. zák.

§ 441 obč. zák.

§ 431 obč. zák.

Kategorie rozhodnutí:

A

Publikováno ve sbírce pod číslem: 71 / 2015

25 Cdo 3925/2013

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Roberta Waltra a soudců JUDr. Petra Vojtky a JUDr. Aleše Zezuly v právní věci žalobce **České dráhy, a.s.**, IČO 70994226, se sídlem Praha 1, Nábřeží L. Svobody 1222, proti žalovaným **1) Česká pojišťovna a.s.**, IČO 45272956, se sídlem Praha 1, Spálená 75/16, **2) R. K.**, zastoupenému Mgr. Davidem Netušilem, advokátem se sídlem Praha 1, Politických vězňů 911/8, **3) M. F.**, **4) V. K.**, a **5) České republice – Ministerstvu vnitra**, IČO 00007064, se sídlem Praha 7, Nad Štolou 936/3, o 20.977.689,64 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 1 pod sp. zn. 19 C 17/2011, o dovolání žalobce a žalovaného 2) proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 19. 6. 2013, č.j. 11 Co 103/2013-235, takto:

I. Dovolání žalovaného 2) **se odmítá.**

II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. 6. 2013, č.j. 11 Co 103/2013-235, **se ve výroku I zrušuje** a věc **se v tomto rozsahu vrací** odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Žalobce se po žalovaných domáhá náhrady škody ve výši 20.977.689,54 Kč s příslušenstvím, která mu vznikla v souvislosti se střetem vlaku R 784 (dále jen „vlak“) s osobním automobilem AUDI A 8 (dále jen „vozidlo“) dne 19. 3. 2007 na železničním přejezdu v kilometru 451,415 mezi železničními stanicemi Vraňany a Dolní Beřkovice (dále jen „železniční přejezd“).

Obvodní soud pro Prahu 1 mezitímním a částečným rozsudkem ze dne 25. 7. 2012, č.j. 19 C 17/2011-167, rozhodl o nároku žalobce tak, že vůči žalovanému 1) je nárok z 25 % po právu (výrok I), vůči žalovanému 2) je nárok z 15 % po právu (výrok II), vůči žalovanému 3) je nárok z 5 % po právu (výrok III), vůči žalovanému 4) je nárok z 5 % po právu (výrok IV), ve zbývajících 50 % není nárok vůči žalovaným 1), 2), 3) a 4) po právu (výrok V), vůči žalovanému 5) žalobu zamítl (výrok VI) a rozhodl o nákladech řízení ve vztahu mezi žalobcem a žalovaným 5) (výrok VII). Vyšel ze zjištění, že žalovaný 2) dne 19. 3. 2007 najel vozidlem na železniční přejezd a dále do kolejí za účelem poškození jeho podvozku, z kolejí již však nedokázal vyjet ven a vozidlo zde zůstalo šikmo stát. Žalovaný 4) následně ve 21:13 hodin oznámil dopravní nehodu Policii ČR, ta telefonicky oznámila překážku železničního provozu výpravčímu železniční stanice Vraňany a dostavila se na místo nehody. Výpravčí oznámení Policie ČR nesprávně vyhodnotil a nařídil zastavení železničního provozu na jiné trati. V 21:29 hodin došlo ke střetu vlaku s vozidlem, vlak vykolejil a provoz na trati byl zastaven. Soud shledal podíl žalobce na vzniklé škodě podle § 441 a § 431 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“), v rozsahu 50 %, neboť žalobce neměl ve svých předpisech systém jednoznačné identifikace železničních přejezdů a jeho zaměstnanec výpravčí L. T. po nesprávném vyhodnocení informace od policie uzavřel nesprávnou trať, za což byl odsouzen pro trestný čin obecného ohrožení z nedbalosti. Žalovaný 1) je povinen plnit jako pojistitel vozidla podle zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla, neboť se vozidlo dostalo do kolejí v důsledku svého provozu, jednalo se tudíž o škodu způsobenou provozem motorového vozidla ve smyslu § 427 obč. zák. Odpovědnost žalovaných 2), 3) a 4) posoudil podle § 420 obč. zák., jelikož se dopustili protiprávního jednání v příčinné souvislosti se škodou. Porušili § 4a odst. 1 zákona č. 266/1994 Sb., o drahách. Žalovaný 2) byl shledán vinným trestným činem pojistného podvodu ve stádiu pokusu a trestným činem obecného ohrožení z nedbalosti. Žalovaní 3) a 4) byli odsouzeni za pomoc k pokusu trestného činu pojistného podvodu, když se za odměnu podíleli na trestné činnosti žalovaného 2). Soud postupoval podle § 438 odst. 2 obč. zák., tedy určil povinnost k plnění žalovaných jako dílčí podle poměrů uvedených výše, a to s ohledem na odlišnost právního posouzení nároku ve vztahu k jednotlivým žalovaným, rozličné motivy a závažnost jednání žalovaných 2), 3) a 4) a nemožnost žalovaného 1) ovlivnit jednání ostatních žalovaných. Ve vztahu k žalovanému 5) soud žalobu zamítl pro promlčení nároku.

K odvolání žalobce a žalovaného 1) změnil Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 19. 6. 2013, č.j. 11 Co 103/2013-235, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I tak, že se žaloba ve vztahu k žalovanému 1) zamítá, a ve vztahu mezi žalobcem a žalovaným 1) nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů (výrok I), dále ve výroku II tak, že nárok žalobce vůči žalovanému 2) je po právu v rozsahu 65 % (výrok II), a ve výroku V tak, že nárok žalobce vůči žalovaným 2), 3) a 4) není v rozsahu 25 % po právu (výrok IV). Ve výrocích III a IV rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (výrok III). Odvolací soud vycházel ze skutkových zjištění učiněných soudem prvního stupně, která považoval za dostatečná. Souhlasil se závěry soudu prvního stupně, pokud jde o odpovědnost žalovaných 2), 3) a 4), nikoli však již s mírou jejich účasti a spoluzavinění žalobce na vzniklé škodě. Posoudil, že nejvyšší podíl odpovědnosti nese žalovaný 2), který byl iniciátorem trestného jednání, sám umístil vozidlo v kolejích a v konečné fázi trestného jednání nebral v úvahu varování a nabádání k upuštění od jednání ze strany žalovaných 3) a 4), navíc má bohatou trestnou minulost. Naopak žalovaní 3) a 4) se na škodě podíleli v podstatně nižší míře, s trestným jednáním žalovaného 2) sice souhlasili a pomáhali mu, avšak v konečné fázi jej nabádali k upuštění od dokonání skutku, žalovaný 4) poté ohlásil situaci Policii ČR. K míře spoluzavinění žalobce odvolací soud uvedl, že je třeba zvažovat prvotní protiprávní jednání žalovaných 2), 3) a 4), bez kterého by nebylo nutno vůbec uvažovat nedbalostní jednání zaměstnance žalobce, jež bylo tudíž až následkem úmyslného trestného jednání žalovaných 2), 3) a 4). S ohledem na výše uvedené určil míru podílu na škodě u žalovaného 2) na 65 % a míru spoluzavinění žalobce na 25 %, v otázce podílu na škodě u žalovaných 3) a 4) se ztotožnil s názorem soudu prvního stupně o 5% účasti. Odlišně však odvolací soud posoudil důvodnost nároku vůči žalovanému 1). Uzavřel, že „první žalovaný“ (pozn. správně má být žalovaný 2) vozidlo zcela vědomě ponechal v kolejích s úmyslem dále jej neprovozovat, vozidlo nebylo připraveno ani připravováno k uvedení do výkonu své činnosti jakožto motorové vozidlo. Nejednalo se tudíž o provoz dopravního prostředku podle § 427 obč. zák. Uvedený závěr přijal s odkazem na rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 31. 5. 1974, sp. zn. 2 Cz 10/74, uveřejněný pod č. 39/1975 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Dále odvolací soud citoval rozhodnutí bývalého Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 18. 1. 1939, Rv I 373/38 (Vážný 17185), přičemž konstatoval odlišnost posuzovaného případu od citovaného rozhodnutí.

Rozsudek odvolacího soudu napadli dovoláním žalobce a žalovaný 2).

Žalovaný 2) napadá rozhodnutí ve výrocích I, II a IV z důvodu nesprávného právního posouzení věci podle § 241a odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), a to jak nesprávného právního posouzení otázky hmotného práva, tak i otázky práva procesního. Přípustnost dovolání dovozuje z ustanovení § 237 o. s. ř. Namítá nesprávný výklad pojmu „provoz motorového vozidla“, když v daném případě bylo vozidlo v provozu podle § 427 odst. 2

obč. zák. a jednalo se tudíž o střet provozů podle § 431 obč. zák. Odvolacím soudem citovaný prvorepublikový judikát dopadá právě na řešenou situaci a podporuje závěry soudu prvního stupně. Dále žalovaný 2) namítá procesní pochybení odvolacího soudu, konkrétně překvapivost rozhodnutí a porušení zásady dvojinstančnosti řízení. Nakonec namítá, že se odvolací soud nedostatečně zabýval spoluzaviněním žalobce, kdy lze hovořit dokonce o jeho výlučné odpovědnosti, jelikož jednáním jeho zaměstnance došlo k přerušení příčinné souvislosti mezi škodou a jednáním žalovaných 2), 3) a 4). Navrhuje zrušení rozsudku odvolacího soudu.

Žalobce vznáší v rámci svého dovolání právní otázku výkladu pojmu „provoz motorového vozidla“, když má za to, že se v daném případě jednalo o provoz motorového vozidla a vzniklá škoda byla výsledkem střetu dvou provozů ve smyslu § 431 obč. zák. Žalovaný 2) neměl v úmyslu vozidlo trvale zanechat v kolejišti a dále jej neprovozovat, nýbrž pouze vozidlo poškodit a poté odjet, vozidlo zaklíněné v kolejišti tedy nepřestalo být v provozu. Poukazuje na charakter objektivní povinnosti pojistitele nahradit škodu způsobenou provozem vozidla a zdůrazňuje smysl a účel právní úpravy pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla. Přípustnost dovolání spatřuje podle § 237 o. s. ř. v odchýlení se od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu odvolacím soudem, popřípadě v nutnosti posouzení již vyřešené právní otázky dovolacím soudem jinak.

K dovolání žalobce i žalovaného 2) se vyjádřil žalovaný 1). Ztotožňuje se s právním posouzením otázky provozu motorového vozidla odvolacím soudem, nepovažuje se za pasivně legitimovaného a navrhuje obě dovolání zamítnout. Podle jeho názoru nebyla škoda vyvolána zvláštní povahou provozu vozidla, které v době střetu s vlakem již v provozu nebylo. Žalovaný 2) zcela vědomě ponechal vozidlo v kolejišti s úmyslem jej dále neprovozovat. Naopak škoda byla důsledkem úmyslné trestné činnosti žalovaných 2), 3) a 4), nejednalo se o standardní dopravní nehodu. Taktéž se nemůže jednat o střet provozů podle § 431 obč. zák., když není splněna podmínka, že řidič nechal vozidlo stát při zachování možnosti v případě potřeby zasáhnout. Obdobný případ, kdy nešlo o střet provozů, byl řešen Nejvyšším soudem pod sp. zn. 25 Cdo 1462/2003.

K dovolání žalobce se vyjádřil taktéž žalovaný 2), který odkázal na své vlastní dovolání.

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení se podává z čl. II bodů 1 a 7 zákona č. 404/2012 Sb. a čl. II bodu 2 zákona č. 293/2013 Sb. Nejvyšší soud tedy o dovolání rozhodl podle ustanovení občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (dále opět jen „o. s. ř.“).

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání žalovaného 2) bylo podáno včas, oprávněnou osobou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za splnění zákonné podmínky advokátního zastoupení dovolatele (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.).

Dovolací argumentace žalovaného 2) směřuje v převážné části k posouzení výkladu pojmu „provoz motorového vozidla“ a skrze tuto argumentaci je napadán výrok I rozsudku odvolacího soudu, kterým byla zamítnuta žaloba proti žalovanému 1). V této části je dovolání zjevně subjektivně nepřijatelné (podané tím, kdo k němu není oprávněn). Výrok I rozsudku odvolacího soudu se totiž týká výhradně žalovaného 1) a jak dovolací soud již v minulosti dovodil (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 1999, sp. zn. 2 Odon 176/97, uveřejněné pod č. 3/2000 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), samostatný společník (§ 91 odst. 1 o. s. ř.) je oprávněn podat odvolání jen za sebe. Uvedený závěr se uplatní obdobně i v dovolacím řízení. Právo dovolání přísluší pouze tomu účastníku, jemuž byla rozhodnutím odvolacího soudu způsobena určitá újma v jeho právech. Nemůže je podat účastník, jemuž bylo zcela vyhověno (podmínka subjektivní přípustnosti). Jestliže zamítavý výrok činí žalovaného 1) ve sporu zcela úspěšného, nemůže v uvedeném rozsahu podat dovolání, a tím spíše ho za něj nemůže podat ani jeho samostatný společník v rozepři (žalovaný 2). Posouzení předmětné nehody jako střetu provozů podle § 431 obč. zák., jak se jej domáhá žalovaný 2), totiž nemá za následek vyloučení jeho odpovědnosti za vzniklou škodu (srov. rozsudek bývalého Nejvyššího soudu SSR ze dne 27. 9. 1977, uveřejněný pod č. 29/1979 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Dále žalovaný 2) napadá posouzení spoluzavinění žalobce a bez bližší konkretizace poukazuje v tomto směru na konstantní soudní rozhodovací praxi ohledně § 441 obč. zák.

Při úvaze o podílu na vzniku škody jde o určení vzájemného vztahu mezi jednáním poškozeného a škůdce a o zvážení všech skutečností, jež přispěly ke způsobení škody. Zvažují se veškeré příčiny, které vedly ke škodě, a stejně jako u škůdce lze i u poškozeného brát v úvahu jen takové jeho jednání, jež bylo alespoň jednou z příčin vzniku škody. Konečná úvaha o tom, nakolik se na způsobení škody podílel sám poškozený, a tedy v jakém rozsahu nese škodu sám, odvisí vždy od okolností konkrétního případu po porovnání všech příčin vzniku škody jak na straně škůdce, tak na straně poškozeného (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 25 Cdo 1054/2007).

Ustanovení § 441 obč. zák. patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, tj. k normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem a která tak přenechává soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Dovolací soud pak může úvahu odvolacího soudu o tom, v jakém rozsahu se na vzniku škody podílelo jednání žalobce a žalovaného, přezkoumat pouze v případě její zjevné nepřiměřenosti (k aplikaci právních norem s relativně neurčitou hypotézou srov. například rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1618/2007, nebo ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4059/2007).

Pokud odvolací soud došel na základě posouzení okolností daného případu k závěru, že žalobce se na škodě podílel v rozsahu 25 %, jelikož za nejvýznamnější příčinu škody je nutno považovat prvotní úmyslné protiprávní jednání žalovaných 2), 3) a 4), bez kterého by vůbec nebylo třeba zkoumat porušení právní povinnosti zaměstnance žalobce, nelze jeho úvahu považovat za zjevně nepřiměřenou či logicky vnitřně rozpornou. Jestliže žalovaný 2) dovozuje výlučnou odpovědnost žalobce v důsledku přerušení příčinné souvislosti mezi škodou a jednáním žalovaných 2), 3) a 4) právě jednáním zaměstnance žalobce, lze poukázat na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2012, sp. zn. 25 Cdo 1474/2011, ve kterém bylo konstatováno: „...i kdyby nějaká další skutečnost (...) mohla přispět ke vzniku škody, příčinná souvislost mezi škodnou událostí a způsobenou škodou se nepřerušuje, pokud původní škodná událost zůstává tou základní skutečností, bez níž by k následku nedošlo. K přerušení příčinné souvislosti dochází jen za situace, kdy nová okolnost působila jako rozhodující příčina, která způsobila vznik škody bez ohledu na původní škodnou událost.“ Není pochyb (vzhledem ke zjištěnému skutkovému stavu, který nepodléhá přezkumu dovolacího soudu), že v daném případě zůstává hlavní příčinou vzniku škody jednání žalovaných 2), 3) a 4). Je tudíž zjevné, že k přerušení příčinné souvislosti mezi škodou a jednáním žalovaných 2), 3) a 4) nedošlo.

Odvolací soud tedy v otázce míry spoluzavinění žalobce posoudil věc v souladu s dosavadní judikaturou dovolacího soudu. Dovolání tak není v tomto směru přípustné podle § 237 o. s. ř.

Namítané procesní vady, tj. překvapivost rozhodnutí a porušení zásady dvojinstančnosti, nesměřují k vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva. Vady, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, nejsou samy o sobě přípustným dovolacím důvodem (§ 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 o. s. ř.).

Nejvyšší soud tedy dovolání žalovaného 2) pro nepřípustnost odmítl podle § 243c odst. 1 o. s. ř.

Dále se Nejvyšší soud zabýval dovoláním žalobce.

Dovolání bylo podáno včas, oprávněnou osobou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za kterou jedná osoba s právníkem vzděláním ve smyslu § 241 odst. 2 písm. b) o. s. ř. Přestože žalobce neuvedl výslovně, v jakém rozsahu rozsudek odvolacího soudu napadá, dle povahy dovolacích námitek, které směřují pouze proti zamítnutí žaloby ve vztahu k žalovanému 1), posoudil dovolací soud dovolání dle jeho obsahu (§ 41 odst. 2 o. s. ř.) tak, že směřuje pouze proti výroku I rozsudku odvolacího soudu.

Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., jelikož napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování dovolacího soudu v daných skutkových souvislostech dosud nebyla vyřešena, a to otázky, zda se v daném případě jednalo o škodu způsobenou provozem motorového vozidla podle § 427 odst. 2 obč. zák., respektive zda se jednalo o střet provozů ve smyslu § 431 obč. zák.

Nejvyšší soud napadený rozsudek přezkoumal z hlediska uplatněného dovolacího důvodu (§ 242 odst. 3 věta první o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání žalobce je důvodné.

Rozhodné hmotné právo se podává z ustanovení § 3028 odst. 3 věty první a § 3079 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014, věc se tudíž posuzuje podle dosavadních právních předpisů, tj. podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále opět jen „obč. zák.“).

Podle § 427 odst. 1 obč. zák. fyzické a právnické osoby provozující dopravu odpovídají za škodu vyvolanou zvláštní povahou tohoto provozu. Podle odstavce 2 stejně odpovídá i jiný provozovatel motorového vozidla, motorového plavidla, jakož i provozovatel letadla.

Podle § 431 obč. zák. střetnou-li se provozu dvou a více provozovatelů a jde-li o vypořádání mezi těmito provozovateli, odpovídají podle účasti za způsobení vzniklé škody.

Právní úprava odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravy či dopravního prostředku je odpovědností, jejímž předpokladem není porušení právní povinnosti, jestliže škoda je vyvolána zvláštní povahou provozu zařízení, jež jsou souhrnně označena jako dopravní prostředky. Jde o odpovědnost objektivní, kdy se odpovědná osoba (provozovatel) nemůže zprostit odpovědnosti tím, že prokáže nedostatek zavinění, její odpovědnost je vyloučena jen při splnění liberačních důvodů (§ 428 obč. zák.); zákon tím poskytuje zvýšenou ochranu poškozenému a reflektuje skutečnost, že dopravní prostředky představují více či méně složitá technická zařízení, s jejichž provozem jsou spojeny zvýšené nároky na jejich ovládání, pohybují se zpravidla vyšší rychlostí, mají značnou kinetickou energii, a vykazují proto zvýšené riziko vzniku škod pro přepravované osoby či pro okolí. Objektivní odpovědnost se spojuje právě s těmito projevy typickými pro provoz dopravních prostředků, zejména s jeho působením na okolí či dovnitř způsobem, který je výsledkem vlastností dopravního prostředku, schopného přemísťovat se z místa na místo a přepravovat přitom osoby či věci.

Škoda je způsobena zvláštní povahou provozu motorového vozidla tehdy, je-li způsobena jeho typickými vlastnostmi, zejména zvýšenou rychlostí, omezenou ovladatelností, vysokou hmotností, technickou konstrukcí či charakterem (pevnost, tvrdost) použitých materiálů. Situace, kdy se jedná o provoz motorového vozidla, vykládá judikatura tradičně velmi široce. O provoz jde i v případě pouhé přípravy k jízdě, bezprostředních úkonů po ukončení jízdy, uvedení motoru do chodu v garáži (viz rozsudek bývalého Nejvyššího soudu SSR ze dne 27. 10. 1971, sp. zn. 1 Cz 42/71, uveřejněný pod č. 9/1972 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), jakož i v případě samovolného pohybu vozidla bez současného uvedení jeho motoru do chodu (viz zprávu bývalého Nejvyššího soudu SSR ze dne 23. 11. 1983, Cpj 10/83, uveřejněnou pod č. 3/1984 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále jen „R 3/1984“). Jedním z důvodů pro širší pojetí provozu motorového vozidla je samotné naplnění smyslu a účelu institutu objektivní odpovědnosti za škodu v dopravě. Tím je zvýšená a účinná ochrana poškozených před škodami vyplývajícími z rizikové činnosti, která není člověkem plně ovladatelná, a v případě vzniku škody je pro poškozeného s ohledem na specifický charakter této činnosti podstatně ztížená možnost prokázat předpoklady odpovědnosti za zavinění konkrétního škůdce, jelikož pravidelností v dopravě je komplikovanost nehodových dějů a spolupůsobení několika příčin najednou. Účinnou ochranu poškozeným je třeba poskytnout vždy, když jim škoda vznikne ve věcné souvislosti s provozem dopravy či dopravního prostředku a je způsobena jeho zvláštní povahou.

Nelze přehlédnout též úzkou souvislost právní úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků a povinného pojištění této odpovědnosti. Příznačným rysem provozu dopravních prostředků je značná výše škod provozem způsobených, jejichž náhrada zpravidla není v silách jednotlivce (o takový případ jde právě v projednávané věci). Povinné pojištění je součástí systému ochrany poškozených, jehož efektivitu je rovněž nutno vzít na zřetel při výkladu právních předpisů, jenž tento systém tvoří. I proto je nutné vykládat pojem provozu dopravních prostředků natolik široce, aby se těm, kdo byli provozem poškozeni, dostalo účinné ochrany. Nemůže být přitom rozdíl mezi ochranou poskytnutou ekonomicky silným osobám (jakou je v dané věci žalobce) a např. fyzickým osobám poškozeným na zdraví. Široký výklad § 427 obč. zák. odpovídá též interpretaci článku 3 odst. 1 směrnice Rady 72/166/EHS ze dne 24. 4. 1972 o sblížování právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontroly povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění, jak ji podal Soudní dvůr Evropské unie v rozsudku ze dne 4. 9. 2014 ve věci D. V. proti Zavarovalnica Triglav d. d., vedené pod sp. zn. C-162/13.

Ve světle širokého výkladu je za provoz motorového vozidla nutno považovat též situaci, kdy vozidlo v důsledku selhání řidiče vytvoří překážku pro ostatní účastníky provozu (i provozu jiného druhu), která pro ně představuje bezprostřední nebezpečí kolize, a to bez ohledu na skutečnost, zda je v okamžiku škodné události v chodu motor takového vozidla nebo zda se vozidlo stalo bezprostředně před škodnou událostí nepojízdným a z jakých důvodů. V uvedeném případě totiž stále existuje věcná souvislost vzniklé škody s provozem motorového vozidla a pro naplnění výše uvedeného účelu institutu objektivní odpovědnosti v dopravě se jeví takový výklad nezbytným.

S uvedenými závěry není v rozporu ani judikát bývalého Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 18. 1. 1939, sp. zn. Rv I 373/38 (Vážný 17185), na nějž odkazuje odvolací soud. Ačkoli jde o rozhodnutí z 30. let minulého století, které se týká výkladu § 45 odst. 1 tehdy účinného zákona č. 81/1935 Sb., jsou v něm dovozené právní závěry použitelné v dnešní době potud, že i stojící vozidlo je v provozu, dokud není z provozu vyřazeno vhodným a místu, času, jakož i jiným okolnostem přiměřeným způsobem, např. takovým postavením mimo pravidelnou jízdní dráhu, že není překážkou pravidelné obecné dopravy a že při ní není třeba mít na ně zřetel. V provozu tedy není vozidlo, které je z něj vyřazeno vzhledem ke konkrétním okolnostem vhodným a přiměřeným způsobem tak, aby nevytvářelo překážku pro ostatní účastníky provozu. Zpravidla tomu tak bude v případě odstavení vozidla na k tomu určeném parkovišti či odpočívadle. V provozu taktéž nebude vozidlo, které je dlouhodobě odstaveno (obdobně R 3/1984). Pro řádné vyřazení vozidla z provozu nepostačí pouhé jeho zanechání nevhodným způsobem na takovém místě, kde bude tvořit překážku pro ostatní

účastníky provozu.

V tomto smyslu je nutné vykládat také rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 31. 5. 1974, sp. zn. 2 Cz 10/74, uveřejněný pod č. 39/1975 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Pokud se v tomto judikátu jako jeden z příkladů, kdy rovněž jde o provoz dopravního prostředku i v situaci, kdy vozidlo není v pohybu, uvádí, že řidič nenechal vozidlo stát bez možnosti v případě potřeby zasáhnout, míří tento judikát na obvyklé situace, kdy řidič uvedl vozidlo do klidu nebo s ním přerušil jízdu, ale nepřestal být účastníkem silničního provozu, protože má možnost v případě potřeby zasáhnout. V projednávaném případě vyznačujícím se značně neobvyklými okolnostmi však řidič pro poškození vozidla uvízlého v důsledku jeho úmyslného jednání (tedy okolnosti mající původ v provozu) na železniční trati takovou možnost neměl, a proto okolnost, že nepojízdné vozidlo na trati zanechal, respektive nepodařilo se mu jej vyprostit, nevylučuje závěr, že zůstalo v provozu.

Rovněž pojem střet provozů užitý v § 431 obč. zák. je vykládán v soudní praxi značně široce. Střetem se rozumí nejen fyzická srážka, ale též střet dopravních prostředků se zařízením jiného provozu, jakož i vzájemné škodlivé působení dvou či více provozů bez fyzického střetu vozidel, např. oslnění, vymrštění kamene, smyk na uniklých provozních kapalinách apod. Ustanovením § 431 obč. zák. se řídí i střety provozů různých druhů doprav, nejčastěji střety silničního provozu a železničního provozu na železničních přejezdech, nejsou však vyloučeny ani případy střetů jiných druhů doprav, jako např. střety vzniklé při nouzovém přistání letadla na silnici nebo dálnici (srov. R 3/1984 a R 64/1972).

V daném případě žalovaný 2) najel vozidlem na železniční přejezd a úmyslně zatočil do kolejíště, tím poškodil podvozek vozidla, již se mu nepodařilo z kolejíště vyjet a poté došlo k fyzickému střetu takto uvízlého vozidla s projíždějícím vlakem. Vozidlo tedy dospělo na místo střetu s využitím vlastnosti pro něj typické, pohybu pomocí motorické síly, zde v důsledku úmyslného jednání řidiče, tedy osoby použité v provozu, bylo poškozeno a zaklíněno, načež vytvořilo na dráze překážku bezprostředně vedoucí ke kolizi s vlakem. Není rozhodné, co bylo pohnutkou či příčinou netypického způsobu jízdy vozidla.

S ohledem na výše uvedené lze uzavřít, že vozidlo bylo v době střetu v provozu a škoda byla způsobena ve věcné a časové souvislosti s provozem vozidla. Byla vyvolána nežádoucím projevem takových vlastností vozidla, které jsou pro jeho provoz typické a vyplývají z jeho povahy coby dopravního prostředku (schopností vlastní motorickou silou dostat se do kolejíště dráhy a neschopností toto kolejíště vlastní silou opustit), tj. zvláštní povahou provozu motorového vozidla ve smyslu § 427 odst. 2 obč. zák., a způsobena byla jednáním řidiče vozidla. Jelikož došlo ke střetu provozu motorového vozidla (automobilu) a provozu drážní dopravy, použije se pro vypořádání mezi provozovateli § 431 obč. zák.

Názor žalovaného 1), že škoda byla způsobena protiprávním jednáním (trestným činem) žalovaných 2), 3) a 4), a nešlo tak o škodu způsobenou zvláštní povahou provozu, nelze přijmout. Selhání nebo nedostatek činnosti osob použitých v provozu (v daném případě řidiče vozidla – žalovaného 2) představuje okolnost mající původ v provozu (srov. R 3/1984). Selhání těchto osob se vždy přičítá provozovateli a ten nemá možnost liberace (§ 428 obč. zák.). Selháním řidiče je pak nutno rozumět jakékoli volní i mimovolní chování, jež je v příčinné souvislosti se vznikem škody, od úmyslného jednání (sebevražedný pokus, útok vozidlem, záměrné poškození vozidla), přes nedbalostní jednání (běžné nehody způsobené porušením pravidel silničního provozu), až po nezaviněná jednání (nezvládnutí složité dopravní situace, zdravotní indispozice). Okolnost, že osoba použitá v provozu spáchala v souvislosti s provozem vozidla trestný čin, tedy nemá za následek vyloučení odpovědnosti provozovatele či vyloučení závěru, že šlo o škodu způsobenou zvláštní povahou provozu. Provoz vozidla je objektivní skutečností. Případný úmysl řidiče konkrétního vozidla jej provozovat či neprovozovat je irelevantní za stavu, kdy se z objektivních okolností podává, že vozidlo je v okamžiku nehody v provozu. V tomto směru jsou tudíž nadbytečné úvahy obou soudů a také argumentace účastníků, zda bylo úmyslem žalovaného 2) vozidlo dále (ne)provozovat. Pokud pak žalovaný 1) odkazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1462/2003, pomíjí, že v uvedeném případě nebyla předmětem dovolacího přezkumu otázka vymezení pojmu provozu motorového vozidla, nýbrž otázka příčinné souvislosti.

Dovolací soud dodává, že ve vztahu žalobce k žalovanému 1) a k ostatním žalovaným se jedná o dva rozdílné nároky. Zatímco nárok žalobce vůči žalovaným 2), 3) a 4) je nárokem na náhradu škody, nárok žalobce na výplatu pojistného plnění podle § 9 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb. uplatněný vůči žalovanému 1) jako pojistiteli je nárokem na plnění založeným zvláštním právním předpisem (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2007, sp. zn. 25 Cdo 113/2006, uveřejněný pod č. 93/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Jelikož žalovaný 1) není v postavení škůdce, nelze vůči němu aplikovat ustanovení § 438 obč. zák., které upravuje odpovědnost více škůdců za jimi způsobenou škodu (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1520/2001, uveřejněný pod č. 65/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo rozsudek ze dne 17. 12. 2009, sp. zn. 25 Cdo 895/2008).

Jelikož právní posouzení otázky provozu motorového vozidla a střetu provozů vozidla a vlaku odvolacím soudem není správné, Nejvyšší soud dovoláním napadený rozsudek ve výroku I zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) a v tomto rozsahu vrátil věc odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.).

Právní názor dovolacího soudu je pro odvolací soud i soud prvního stupně závazný (§ 243g odst. 1 věta první o. s. ř.).

O náhradě nákladů řízení dovolací soud nerozhodoval, neboť jeho rozhodnutím řízení nekončí. O náhradě nákladů řízení, včetně nákladů tohoto dovolacího řízení, bude rozhodnuto v konečném rozhodnutí soudu prvního stupně, popřípadě soudu odvolacího (§ 243g odst. 1, § 243b, § 151 odst. 1 o. s. ř.).

Proti tomuto rozsudku není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 18. března 2015

předseda senátu

JUDr. Robert Waltr

Právní věta: Každý z ozbrojených útočníků odpovídá společně a nerozdílně za škodu, jestliže při společně vedeném útoku, kterým vyvrcholilo jejich předchozí agresivní chování vůči více osobám, usmrtili jednu z napadených osob, a to i tehdy, jestliže v trestním řízení nebylo prokázáno, který z útočníků vedl smrtící úder.

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 28.05.2014
Spisová značka: 25 Cdo 269/2014
ECLI: ECLI:CZ:NS:2014:25.CDO.269.2014.1
Typ rozhodnutí: ROZSUDEK
Heslo: Náhrada škody
Společné závazky
Dotčené předpisy: § 438 odst. 1 obč. zák. ve znění do 31.12.2013
Kategorie rozhodnutí: A
Publikováno ve sbírce pod číslem: 101 / 2014

25 Cdo 269/2014

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Vojtky a soudců Mgr. Miloše Póla a JUDr. Marty Škárové v právní věci žalobců **a) L. B.**, a **b) K. B.**, obou zastoupených Mgr. Zbyňkem Stavínovou, advokátem se sídlem v Brně, Joštova 4, proti žalovaným **1. R. H.**, zastoupenému JUDr. Margit Beranovou, advokátkou se sídlem v Brně, Rooseveltova 8, a **2. K. E.**, zastoupenému JUDr. Karlem Neubertem, advokátem se sídlem v Třebíči, Oldřichova 1, o náhradu škody, vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 34 C 102/2009, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 22. 5. 2013, č. j. 44 Co 191/2010-93, takto:

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 22. 5. 2013, č. j. 44 Co 191/2010-93, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Městský soud v Brně rozsudkem ze dne 26. 11. 2009, č. j. 34 C 102/2009-37, uložil oběma žalovaným, aby společně a nerozdílně zaplatili oběma žalobcům každému po 240.000,- Kč, na náhradě nákladů řízení celkem 53.793,- Kč a rozhodl, že stát nemá právo na náhradu nákladů řízení. Soud vyšel ze zjištění, že mezi žalovanými na straně jedné a O. A. H., M. B. a R. B., synem žalobců, na straně druhé, došlo dne 17. 2. 2007 na rohu ulice v B. ke slovnímu konfliktu, při kterém oba žalovaní hrozili noži. Poté, co tento konflikt odezněl, žalovaní v ulici, v prostoru tramvajových zastávek, všechny tři jmenované znovu dostihli a zaútočili na ně noži, druhý žalovaný následován prvním žalovaným. Při tomto útoku byli M. B. a O. A. H. zraněni, u druhého ze jmenovaných šlo o bodnořezné poranění hrudníku a břicha, zatímco R. B. byl jedním z žalovaných bodnořezným poraněním srdce usmrcen. Soud dovodil existenci škody (smrt R. B.), dále protiprávní jednání na straně žalovaných, kteří vedli útok proti všem třem poškozeným, a to i za použití nože, a dovodil i příčinnou souvislost mezi smrtí R. B. a protiprávním jednáním obou žalovaných, čímž měl za splnění předpokladů odpovědnosti za škodu podle § 420 odst. 1 obč. zák. Zavinění, které při naplnění ostatních předpokladů ustanovení § 420 odst. 1 obč. zák. předpokládá, shledal na straně žalovaných minimálně ve formě úmyslu nepřímého. V souvislosti s tím, že nebylo ani v trestním řízení prokázáno, který z žalovaných smrt R. B. bodnutím nožem způsobil (rozsudek Vrchního

soudu v Olomouci ze dne 17. 12. 2008, č. j. 3 To 152/2008-1003), odkázal soud prvního stupně na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 2126/2000, s tím, že společná odpovědnost škůdců je dána i tehdy, pokud se nepodaří zjistit konkrétní podíl jednotlivých osob, jež vedou společný útok, na vzniku škody. Napadení všech tří poškozených je třeba považovat za jednotný útok obou žalovaných. Jestliže žalovaní odpovídají za smrt R. B., jsou povinni zaplatit jeho žalujícím rodičům podle § 444 odst. 3 písm. c) obč. zák. každému 240.000,- Kč.

Krajský soud v Brně k odvolání obou žalovaných rozsudkem ze dne 22. 5. 2013, č. j. 44 Co 191/2010-93, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu obou žalobců zamítl, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Nakořím lze z obtížně srozumitelného odůvodnění rozhodnutí seznat, odvolací soud zopakoval důkaz obsahem trestního spisu a uzavřel, že s ohledem na závaznost trestního rozsudku podle § 135 o.s.ř. mohli žalovaní odpovídat leda samostatně, pokud jde o způsobení újmy poškozeným B. a H., zatímco ve vztahu k R. B. už nikoli jako k členu této skupiny (na téže místě a v téže čase), čím „se hroutí koncept předjímání společného jednání žalovaných vůči všem (třem)“. Odvolací soud má za podstatné, s ohledem na závěry trestního rozsudku, že R. B. nebyl cílem útoku některého ze žalovaných, neboť ti útočili na (jinou) skupinu B. – H., již nebyl usmrcený členem. Trestní soud také ve skutkové větě vypustil konflikt odsouzených (žalovaných) s R. B., ve vztahu k němuž nebylo prokázáno pachatelství žádného z žalovaných. Tomu, aby mohlo být shledáno vůči R. B. jednání jednoho žalovaného paralelně s druhým žalovaným, brání okolnost jediného smrtelného bodnutí. Neexistoval tedy záměr žalovaných napadnout skupinu B. – H. – B., neboť R. B., podle skutkových zjištění, v úmyslu žalovaných zaútočit na něj nefiguroval, leda jako samostatný objekt, a nemohlo proto dojít k naplnění ustanovení § 438 obč. zák. Nesprávný je ze stejného důvodu poukaz na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2126/2000, neboť R. B. nebyl členem „skupiny“.

Rozsudek odvolacího soudu napadli dovoláním oba žalobci, kteří jeho přípustnost dovozují z ustanovení § 237 o.s.ř., neboť mají za to, že se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu při řešení právní otázky odpovědnosti více pachatelů za způsobenou škodu. Dovolatelé nesouhlasí s tím, že by pro civilní soud mělo být závazné, že v trestním rozsudku došlo k vypuštění části skutkového děje (popsaného v obžalobě), a že by absence tohoto děje vylučovala občanskoprávní odpovědnost žalovaných za smrt syna žalobců. Dovolatelé také nesouhlasí s tím, že by R. B. nemohl být považován za člena skupiny, na kterou žalovaní útočili jenom proto, že není její součástí v trestním rozsudku. Tato skutečnost nemůže vylučovat občanskoprávní odpovědnost žalovaných, a proto žalobci navrhli zrušení rozsudku odvolacího soudu s tím, aby byly provedeny všechny důkazy z trestního spisu eventuálně důkazy další, pokud by nepostačovaly ty, které jsou obsaženy v trestním spise; o nutnosti navrhování dalších důkazů by žalobci měli být poučeni.

První žalovaný ve vyjádření k dovolání žalobců nesouhlasil s tím, že by se mohlo jednat o případ odpovědnosti více pachatelů za způsobenou škodu, jestliže byl zproštěn obžaloby ohledně smrti R. B. (rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 12. 2008, č. j. 3 To 152/2008-1003), neboť nejednal ve spolupachatelství s druhým žalovaným. Užití rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2126/2000 proto nemůže připadat v úvahu – soud v občanskoprávním řízení je vázán rozhodnutím trestního soudu o vině. První žalovaný navrhl zamítnutí dovolání.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníky řízení (§ 240 odst. 1 o.s.ř.) zastoupenými advokátem (§ 241 odst. 1 a 4 o.s.ř.), dospěl k závěru, že jde o dovolání přípustné podle § 237 o.s.ř., a to k řešení otázky společné odpovědnosti za smrt osoby, jestliže pachatelé nebyli za tento následek odsouzeni pravomocným trestním rozsudkem. Dovoláním napadené rozhodnutí bylo vydáno 22. 5. 2013, a proto dovolací soud rozhodoval o dovolání podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2013; dovolání je důvodné.

Vzhledem k ustanovení § 3079 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinného od 1. 1. 2014, posuzuje se věc podle dosavadních předpisů, tedy podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále též jen „obč. zák.“).

Podle § 438 odst. 1 obč. zák. způsobí-li škodu více škůdců, odpovídají za ni společně a nerozdílně.

Při výkladu ustanovení § 438 odst. 1 obč. zák. obecně platí, že společná odpovědnost vzniká jako výsledek spoluzavinění či souběžné (na sobě nezávislé) činnosti, případně nečinnosti nebo opomenutí, vedoucí ke vzniku jediného škodlivého následku. Pro spoluzavinění je typické, že škůdce má vztah nejen k vlastnímu jednání (protiprávnímu jednání a škodě), nýbrž i k jednání ostatních osob účastnících se na vzniku škody. Tak tomu bývá zejména v případech předem vzájemně dohodnuté součinnosti směřující ke sjednanému výsledku (škodě), kdy při rozdělení úkolů mezi jednotlivé škůdce je charakteristické, že někteří z nich svým jednáním přímo škodný následek nevyvolali. Jestliže výsledkem společně předem dohodnutého protiprávního jednání více škůdců je škoda, která bezprostředně vznikla působením jen některých z nich, je třeba dovodit, že škoda vznikla v příčinné souvislosti i s protiprávním jednáním těch, kteří svým počínáním

bezprostředně škodný následek nevyvolali, jestliže přesto přispěli podstatným způsobem ke vzniku škody; společná odpovědnost není přitom vyloučena tím, že nelze jednoznačně určit podíl jednotlivých škůdců na dosažení celkového výsledku (na vzniku škody).

V případě škody na zdraví lze dovodit společnou odpovědnost i tehdy, jestliže některý z více útočících škůdců sice poškozenému újmu nezpůsobil, avšak společné, jednotlicím záměrem vedené násilné akce směřující proti poškozenému či více poškozeným se aktivně účastnil a svou přítomností přispěl ke konečnému škodnému následku. Podstatné tedy je, zda útočníci, kteří jednali společně, byli vedeni, alespoň rámcově, společným úmyslem zaútočit na poškozené (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 2126/2000, publikovaný pod číslem 77/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Vztaženo na projednávanou věc z hlediska společné odpovědnosti škůdců podle § 438 obč. zák. je pak lhostejné, zda poškození také tvořili „skupinu“ či nikoli. Ať tedy byl R. B. terčem útoku žalovaných jako samostatná osoba nebo jako člen skupiny (poškozených) spolu s M. B. a O. A. H., pak v obou případech společná odpovědnost žalovaných, kteří byli zjevně vedeni jednotlicím záměrem někoho fyzicky napadnout, přicházela v úvahu, pokud šlo o výsledek jejich agresivního počínání se zbraní. Ze skutkových zjištění soudů nižších stupňů, jejichž správnost nepodléhá dovolacímu přezkumu, vyplývá, že jednání žalovaných začalo nejprve pouze slovní potyčkou, při které žalovaní pouze noži hrozili, aniž došlo k fyzickému útoku, a vyvrcholilo incidentem na tramvajové zastávce, při kterém byl nožem zraněn O. A. H. a usmrčen R. B. Okolnost, že žalovaní nebyli v trestním řízení odsouzeni i za usmrcení R. B. a že tato část skutku, původně v obžalobě obsaženého, byla posléze vypuštěna, protože nebylo prokázáno, který z žalovaných vedl smrtící úder, občanskoprávní odpovědnost žalovaných podle § 420 a § 438 obč. zák. nevylučuje. V tomto smyslu není soud v občanském soudním řízení rozhodnutím trestního soudu podle § 135 o.s.ř. vázán, vázán je toliko rozhodnutím o tom, zda byl spáchán trestný čin a kdo jej spáchal.

Aplikaci § 438 obč. zák. (ve smyslu závěrů vyslovených v citovaném rozhodnutí dovolacího soudu) nebrání ani „okolnost jediného smrtelného bodnutí“, jak uvažoval odvolací soud. Jestliže dovolací soud ve zmíněném rozhodnutí dovodil společnou odpovědnost všech škůdců i tehdy, pokud nelze jednoznačně určit jejich podíl na vzniklé škodě, pak tento závěr je nutné vztáhnout i na případ, kdy dojde při společném útoku dvou osob k usmrcení jediným bodnutím a není zřejmé, který z útočníků nakonec smrtící útok vedl, ačkoli jej mohl vést kterýkoli z nich – to je významné v řízení trestním. Jestliže tedy při žalovanými společně vedeném útoku, kterým vyvrcholilo jejich předchozí agresivní chování vůči více osobám za použití nožů, byl usmrčen R. B., pak oba žalovaní odpovídají za vzniklou škodu společně a nerozdílně podle § 438 odst. 1 obč. zák., a to i tehdy, když bylo toto jednání jako toliko dílčí část skutku, který byl předmětem obžaloby, trestním soudem vypuštěno proto, že nebylo prokázáno, který z žalovaných vedl smrtící úder. Rozlišení míry účasti každého ze žalovaných má význam pouze z hlediska vymezení poměru, v jakém se žalovaní účastnili na vzniku škody, tedy pro jejich vzájemné vypořádání podle § 439 obč. zák.; v řízení o nároku poškozeného na náhradu škody proti solidárně odpovědným škůdcům se však poměr, v jakém každý z nich odpovídá za škodu, neřeší.

S ohledem na uvedené skutečnosti byl naplněn dovolací důvod podle § 237 o.s.ř., neboť se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu (vyjádřené v rozhodnutí sp. zn. 25 Cdo 2126/2000). Nejvyšší soud proto rozhodnutí odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o.s.ř.) a vrátil věc Krajskému soudu v Brně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 o.s.ř.), který je názorem vysloveným v tomto rozsudku vázán.

V novém rozhodnutí odvolací soud rozhodne znovu nejen o nákladech původního řízení a nových nákladech odvolacího řízení, ale i o nákladech tohoto dovolacího řízení (§ 243g odst. 1 o.s.ř.).

Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 28. května 2014

JUDr. Petr Vojtek

předseda senátu

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 12.04.2016
Spisová značka: 4 Tdo 1402/2015
ECLI: ECLI:CZ:NS:2016:4.TDO.1402.2015.1
Typ rozhodnutí: ROZSUDEK
Heslo: Adhezní řízení
 Náhrada nemajetkové škody
 Nemajetková újma
Dotčené předpisy: § 228 odst. 1 tr. ř.
 § 2959 předpisu č. 89/2012Sb.
 § 2953 předpisu č. 89/2012Sb.
 § 2894 předpisu č. 89/2012Sb.
Kategorie rozhodnutí: A
Podána ústavní stížnost

datum podání	spisová značka	soudce zpravodaj	výsledek	datum rozhodnutí
27.06.2016	III.ÚS 2043/16	prof. JUDr. Josef Fiala, CSc.	odmítnuto	24.10.2017
01.07.2016	IV.ÚS 2145/16	JUDr. Vladimír Sládeček	odmítnuto	06.09.2016

4 Tdo 1402/2015-97

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK**JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší soud projednal ve veřejném zasedání konaném dne 12. 4. 2016 v senátě složeném z jeho předsedy JUDr. Františka Hrabce a soudců JUDr. Jiřího Pácala a JUDr. Michaela Vrtka, Ph.D., dovolání obviněného **Z. B.**, jednatele společnosti IK Plzeň s. r. o., proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 23. 6. 2015 sp. zn. 9 To 160/2015, v trestní věci vedené u Okresního soudu v Domažlicích pod sp. zn. 2 T 25/2015, a rozhodl **takto:**

Podle § 265k odst. 1, odst. 2 tr. ř. se **zrušuje** rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 23. 6. 2015 sp. zn. 9 To 160/2015 **ve výroku o náhradě škody** ve vztahu k poškozeným M. V., M. S. a „KOPRETINĚ“ *), jakož i další rozhodnutí na zrušenou část rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

Podle § 265m odst. 1 tr. ř. se znovu rozhoduje tak, že podle § 228 odst. 1 tr. ř. je obviněný Z. B., **povinen nahradit** poškozené „KOPRETINĚ“, nemajetkovou újmu ve výši 700.000 (sedmsettisíc) Kč.

Podle § 229 odst. 2 tr. ř. se poškozená „KOPRETINA“, **odkazuje** se zbytkem svého nároku na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních.

Podle § 265m odst. 2 tr. ř. a § 265 tr. ř. se poškození M. V. a M. S., **odkazují** se svým nárokem na náhradu škody a nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních.

Odůvodnění:

Obviněný Z. B. byl rozsudkem Okresního soudu v Domažlicích ze dne 13. 4. 2015 sp. zn. 2 T 25/2015 uznán vinným přečinem usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, 2 tr. zákoníku. Podle § 143 odst. 2 tr. zákoníku mu byl uložen trest odnětí svobody v trvání třiceti měsíců, jehož výkon byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání čtyř let. Dále mu byl podle § 73 odst. 1 tr. zákoníku uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel na dobu osmi let. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. mu byla uložena povinnost nahradit škodu poškozeným M. V., ve výši 1.000.000 Kč, M. S., ve výši 2.000.000 Kč, „KOPRETINĚ“, ve výši 4.500.000 Kč, Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky, regionální pobočka Plzeň, ve výši 10.391 Kč. Poškození M. V. a M. S. byli v souladu s § 229 odst. 2 tr. ř. odkázáni se zbytkem svého nároku na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

Proti citovanému rozsudku podal obviněný odvolání, na základě něhož Krajský soud v Plzni rozsudkem ze dne 23. 6. 2015 sp. zn. 9 To 160/2015 podle § 258 odst. 1 písm. b), e) tr. ř. napadený rozsudek zrušil v celém rozsahu a podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl tak, že obviněného uznal vinným přečinem usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, odst. 2 tr. zákoníku, jehož se dopustil tak, že *dne 2. 10. 2014 kolem 14:00 hodin mezi obcemi V. a M., okres D., jako řidič osobního motorového vozidla zn. Renault Koleos, jedoucího ve směru jízdy od obce V., po silnici II. třídy, na přímém úseku nepřizpůsobil rychlost jízdy situaci v silničním provozu a svým schopnostem, která činila na počátku příčného přemístění při předjíždění 129 km/h v úseku, kde bylo předjíždění zakázáno přenosnou značkou B 21a „zákaz předjíždění“ a při předjíždění před ním jedoucího motorového vozidla zn. Citroën Jumper, které reagovalo brzděním na odbočování vlevo mimo hlavní silnici, před tímto vozidlem jedoucího osobního motorového vozidla zn. Škoda Fabia, řízeného V. G., nesprávně vyhodnotil aktuální situaci v silničním provozu, kdy vůbec nereagoval na brzdění před ním jedoucího vozidla, kterému svítila brzdová světla, když rychlost svého vozidla neustále zvyšoval a narazil do levého boku tohoto vozidla, kdy střetová rychlost jeho vozidla činila nejméně 130 km/h, když v důsledku této dopravní nehody utrpěla V. G. zranění, a to tržné zhmožděnou ránu na vlasaté části hlavy, zlomení lebni klenby a spodiny, krevní výrony pod tvrdou plenou mozkovou, víceložisková pohmoždění mozku, oděrky vlevo na krku a vpředu na hrudníku s minimální vitální reakcí, sériové zlomení žeber vlevo vzadu, roztržení dolního laloku levé plíce, pohmoždění levé plíce a srdce, roztržení jater a sleziny, zlomení pánve a krevní výron v tukovém pouzdru levé ledviny, kterým na místě podlehla, když bezprostřední příčinou smrti byla vícečetná poranění hlavy a trupu, když obviněný Z. B. jako řidič osobního motorového vozidla porušil ustanovení § 17 odst. 5 písm. a), b) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, kde je uvedeno, že řidič nesmí předjíždět, nemá-li před sebe rozhled na takovou vzdálenost, která je nutná k bezpečnému předjetí, dále jestliže by se nemohl bezpečně zařadit před vozidlo nebo vozidla, která hodlá předjet, dále ustanovení § 18 odst. 1 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, kde je uvedeno zejména, že rychlost jízdy musí řidič přizpůsobit zejména svým schopnostem, vlastnostem vozidla a jiným okolnostem, které je možno předvídat, a smí jet jen takovou rychlostí, aby byl schopen zastavit vozidlo na vzdálenost, na kterou má rozhled, dále ustanovení § 18 odst. 3 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, kde je uvedeno, že řidič motorového vozidla o maximální přípustné hmotnosti nepřevyšující 3500 kg a autobusu smí jet mimo obec rychlostí nejvýše 90 km/h a ustanovení § 63 odst. 1 písm. c) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, kde je uvedeno zejména, že svislé dopravní značky jsou i zákazové značky, které ukládají účastníku provozu na pozemních komunikacích zákazy nebo omezení.*

Za toto jednání mu byl podle § 143 odst. 2 tr. zákoníku uložen trest odnětí svobody v trvání třiceti měsíců, jehož výkon byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání čtyř let. Podle § 73 odst. 1 tr. zákoníku mu byl dále uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel na dobu šesti let. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. byla obviněnému uložena povinnost nahradit škodu poškozeným M. V., ve výši 1.000.000 Kč, M. S., ve výši 2.000.000 Kč, „KOPRETINĚ“, ve výši 4.500.000 Kč, Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky,

regionální pobočka Plzeň, ve výši 10.391 Kč. Poškození M. V. a M. S. byli v souladu s § 229 odst. 2 tr. ř. odkázáni se zbytkem svého nároku na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

Obviněný následně napadl rozsudek soudu druhého stupně prostřednictvím svého obhájce dovoláním, které opřel o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

V konkrétní rovině obviněný napadenému rozsudku vytýká nesprávné právní posouzení subjektivní stránky a míry zavinění jednotlivých účastníků dopravní nehody. Odvolací soud v odůvodnění napadeného rozsudku shrnul, jakým způsobem se měl obviněný bezprostředně před nehodou v kritické situaci chovat, jakým způsobem měl vyhodnotit relevantní okolnosti, chování ostatních účastníků dopravní nehody a aktuální dopravní situaci, čímž se však podle obviněného dostal až do roviny hypotéz a spekulací. Obviněný nejprve rekapituloval jednotlivé závěry učiněné odvolacím soudem ohledně naplnění zavinění obviněného v podobě vědomé nedbalosti a posléze uvedl, že s odstupem času by s nimi mohl souhlasit, a zřejmě by se v totožné dopravní situaci zachoval znovu jinak. Jeho jednání je však třeba hodnotit v konkrétní situaci, na daném místě a za tehdy existujících okolností, což potvrzuje ve své judikatuře i Nejvyšší soud, který konstatoval, že hranice okolností předvídatelných řidičem nelze vymezit v hypotetické rovině, ale je třeba vycházet z konkrétní dopravní situace a z ní plynoucích objektivních okolností, které řidič vnímá svými smysly a hodnotí je podle svých řidičských znalostí a zkušeností a svých dalších subjektivních dispozic. Vyjma míry povinné opatrnosti vyplývající ze zákonných ustanovení pravidel silničního provozu je třeba přihlížet i k míře opatrnosti, kterou je řidič sám schopen vynaložit v konkrétním případě. Povinnost a možnost předvídat porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem jsou tedy dány současně. Obviněný zpochybnil, že by mohl a měl předvídat, že se před vozidlem Citroën Jumper pohybuje vozidlo poškozené, které zpomaluje z důvodu odbočení na lesní cestu. Pokud by obviněný z chování neznámého vozidla skutečně usoudil, že toto vozidlo předjíždí jiné pomalu jedoucí vozidlo, pak mohl chování Citroënu vyhodnotit tak, že pomalu jedoucí vozidlo z nějakého důvodu například zastavuje u pravého okraje vozovky a řidič vozidla Citroën zpomaluje a uvedené vozidlo nepředjíždí právě proto, že je již předjížděn vozidlem obviněného, které již bylo celým profilem v levé polovině vozovky. Obviněný tak nemohl předpokládat, že poškozená jako jiná účastnice silničního provozu bude odbočovat vlevo na lesní cestu způsobem náhlého odbočení z pravého okraje vozovky, tedy v příkrém rozporu s ustanovením § 21 odst. 1, odst. 3 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), (dále jen „zákon o silničním provozu“).

Obviněný pokládá za primární příčinu nehody nesprávné chování poškozené v rozporu s ustanovením § 21 zákona o silničním provozu, neboť byla při odbočování na místo ležící mimo pozemní komunikaci povinna dávat znamení o změně směru jízdy, neohrozit řidiče jedoucí za ní a dbát zvýšené opatrnosti. Zejména však měla povinnost zařadit se co nejdále vlevo v části vozovky určené pro její směr jízdy, jejímž porušením právě zapříčinila předmětnou dopravní nehodu. Pokud by těmto svým povinnostem dostála, obviněný by ji včas viděl, na situaci by reagoval a viděla by jej současně i samotná poškozená, neboť zahájila odbočovací manévry v okamžiku, kdy se vozidlo obviněného nacházelo celým profilem v levé polovině vozovky. Pokud by poškozená neodbočila prokázaným způsobem, obviněný by obě vozidla bezpečně předjel a rychlost jeho jízdy by neměla žádný význam. Překročení rychlosti obviněným samo o sobě nebylo příčinou dopravní nehody, ale podílelo se až na jejím následku, kdy i podle znaleckého zkoumání byla rychlost jízdy obviněného pouze faktorem, který by zhoršil rozhodovací poměry poškozené. Argumentaci obviněného podle jeho názoru podporují právě i závěry znalce z oboru silniční doprava, který konstatoval, že poškozená se na počátku nehodového děje pohybovala chybnou technikou jízdy, již si znemožnila pozorování provozu vozidel v levém pruhu za sebou na delší vzdálenost, potřebnou pro rozhodování o možnosti a bezpečnosti zahájení odbočovacího manévru. Měla najet levým bokem vozidla ke středové čáře a oblouk odbočovacího manévru mohla zahájit, pokud by již nebyla předjížděna. Při této technice jízdy by mohla vidět příčně přemístění a zahájení předjíždění vozidlem obviněného.

Podstatnou okolností bylo i nesprávné stanovení zákazu předjíždění prostřednictvím zde umístěné dopravní značky v rozporu s právními předpisy, neboť za stavebními pracemi prováděnými v obci M. měla být 10 metrů od nich umístěna dopravní značka ukončující tento zákaz. Obviněný se domníval, že mohla kupříkladu spadnout, neboť jak sám zjistil, po ujetí 2,5 km do místa dopravní nehody zde žádné práce prováděny nebyly a ani žádná jiná situace na vozovce nevedla k úvaze, že by na kvalitní a široké vozovce měl takový zákaz v místě nehody platit.

Poslední dovolací námitka obviněného směřuje do výroku o náhradě nemajetkové újmy. Obviněný považuje výši přiznaného odškodnění poškozeným za nepřiměřenou. Náhrada za duševní útrapy podle § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „občanský zákoník“ či „OZ“) primárně neslouží k materiálnímu zabezpečení pozůstalých, k němuž je určena zejména náhrada nákladů na výživu pozůstalých ve smyslu § 2966 OZ. Závěr nalézacího soudu (s nímž se ztotožnil i odvolací soud) při rozhodování o náhradě duševních útrap o tom, že by poškození měli být materiálně zabezpečeni a nemuseli být vystaveni případným finančním potížím s odkazem na ustanovení § 2959 OZ, proto nemůže obstát. Odvolací soud nepřihlédl ke skutečnosti, že se poškozeným dostalo morální satisfakce v podobě odsouzení obviněného trestním rozsudkem a zároveň uložení citelného (byť podmíněného) trestu odnětí svobody i zákazu činnosti v

podobě zákazu řízení všech motorových vozidel. Obviněný se poškozeným omluvil a vyjádřil lítost nad způsobeným následkem. Odvolací soud dále dostatečně nezohlednil majetkové poměry obviněného, jehož příjem činí ... Kč, a není v jeho silách odškodnění v přiznané výši uhradit. Soud se ani nezabýval otázkou vztahů panujících mezi poškozenými a zemřelou, jejich intenzitou, a zda byly mimořádné ve srovnání se vztahy mezi členy jiných rodin. Oba soudy nižších stupňů rovněž nesprávně vycházely při určení výše náhrad za duševní útrapy podle § 2959 OZ z Metodiky Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 OZ), jelikož tato slouží toliko k odškodňování újmy na zdraví ve smyslu § 2958 OZ a vychází ze zcela odlišných koncepčních východisek (kvalifikuje bolest a omezení aktivit a participaci na základě přesně specifikovaných kritérií), jež nelze použít pro ohodnocení duševních útrap.

Obviněný proto na základě shora uvedených důvodů navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 23. 6. 2015 sp. zn. 9 To 160/2015 podle § 265k odst. 1 tr. ř. a věc soudu vrátil podle § 265l odst. 1 tr. ř. k novému projednání a rozhodnutí.

Nejvyšší státní zástupce se k podanému dovolání obviněného podle § 265h odst. 2 tr. ř. vyjádřil prostřednictvím státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství následujícím způsobem. Ten nejprve stručně shrnul dosavadní průběh trestního řízení a rozhodnutí v něm učiněná, jakož i důvody a argumentaci, o které své dovolání obviněný opírá. Za obsahově relevantní z hlediska uplatněného hmotněprávního dovolacího důvodu pak státní zástupce považuje námitky ve vztahu k zachování subjektivní stránky obviněného a také ty, které směřují do nesprávného posouzení nemajetkové újmy, byť s žádnou z nich se neztotožňuje. Oba soudy podle něho řádně hodnotily nikoli hypotetické situace, ale striktně vycházely ze zjištěného skutkového stavu, který potvrdil bezohlednou jízdu obviněného, který, coby řidič, porušil své povinnosti při řízení motorového vozidla, zejména, když na místě, kde to bylo zakázáno, předjížděl jiné vozidlo nedovolenou rychlostí. Současně musel registrovat zpomalování před ním jedoucího vozidla, kdy na tuto situaci reagoval neadekvátně dalším zrychlováním, namísto aby naopak zvýšil svou pozornost. Rovněž nelze akceptovat názor, podle něhož by si řidič mohl sám určovat, zda dopravní značka pro daný úsek platí či nikoliv, jak to učinil ve vztahu k značení o zákazu předjíždění. Skutečnost, že před místem střetu probíhaly práce na silnici a jejich ukončení nebylo označeno, měla vést obviněného k ještě větší míře opatrnosti, neboť mohl předpokládat výskyt dalších dopravních komplikací. Jmenovaný tak věděl, že svou riskantní jízdou může ohrozit ostatní účastníky silničního provozu způsobením dopravní nehody, v jejímž důsledku může dojít i k úmrtí jiné osoby a bez přiměřených okolností spoléhal, že se tak nestane. Pokud by tedy obviněný naopak jednal tak, jak mu to ukládaly předpisy upravující provoz na pozemních komunikacích, k nehodě by vůbec nedošlo. Závěr soudů o naplnění subjektivní stránky přečinu je proto správný. Státní zástupce též označil za neadekvátní námitky k podílu poškozené na nehodovém ději, kdy poukázal na zachování povinnosti podle § 21 odst. 1 zákona o silničním provozu, tedy dání znamení o změně jízdy, přičemž fakt, že si nepočínala nikterak závadným způsobem dokresluje také schopnost za ní jedoucího svědka B. reagovat bez problémů na její odbočovací manévry. Ve srovnání s porušením zákazu předjíždění ze strany obviněného, tak znalcem konstatovaná „nesprávná technika jízdy“ zůstává zcela bez významu a nemá vliv na trestní odpovědnost obviněného. Konečně za zjevně neopodstatněné má státní zástupce také námitky obviněného k výroku o náhradě škody. Nižší soudy neaplikovaly Metodiku Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví, neboť to ani nebylo možné, ale z této vycházely jen zprostředkovaně při úvaze o konkrétní výši odškodnění za utrpení poškozených způsobeného smrtí osoby blízké. Z Metodiky tak byl pouze dovozen určitý posun ve vnímání intenzity nemajetkové újmy vzniklé jednáním škůdce vůči životu jiného. Došlo tak k přihlídnutí k peněžně vyjádřené „hodnotě“ lidského života, aby byla náležitě podepřena soudcovská úvaha o míře utrpení pozůstalých. Pokud jde o námitku nezohlednění satisfakce spočívající v jeho odsouzení, tato se váže k zásahu do osobnostních práv podle starší úpravy (§ 13 odst. 1 občanského zákoníku č. 40/1964 Sb), zatímco nová úprava (§ 2959 OZ) výslovně počítá s peněžním odškodněním a ne s nemajetkovou formou satisfakce. Konkrétní výše odškodnění byla stanovena na podkladě relevantně odůvodněných kritérií, a polemika obviněného stran životních nákladů poškozených je nepřipustnou a nedůvodnou. Také nastalé změny v životě zejména nezletilé dcery poškozené představují složku jejího utrpení v důsledku smrti poškozené. Při rozhodování bylo řádně přihlídnuto k majetkovým možnostem obviněného, jehož příjem Kč je toliko jeho příjmem v souvislosti s postavením jednatele jím vlastněné obchodní společnosti, kdy tento má také právo na podíl na zisku tohoto subjektu.

Státní zástupce proto závěrem konstatoval, že obviněným uplatněné námitky jsou již jen opakováním jeho obhajoby před soudem nalézacím i odvolacím, s nímž se oba ve svých rozhodnutích vypořádaly. Proto navrhl, aby dovolání obviněného bylo jako zjevně neopodstatněné odmítnuto podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř.

Je třeba doplnit, že Nejvyšší soud v návaznosti na podané dovolání obdržel též vyjádření poškozených, učiněné prostřednictvím jejich zmocněnce. V tomto se poškození ztotožňují se závěry nalézacího i odvolacího soudu. Poukazují na porušení pravidel silničního provozu ze strany obviněného, kdy tento způsobil dopravní nehodu v důsledku své riskantní jízdy, při níž si musel být vědom, že nezjištěné vozidlo předjíždí jiný automobil či překážku větších rozměrů, na

což měl ve spojení s brzděním Citroënu Jumper reagovat. Dále pak nedodržel zákonem stanovenou rychlost, stejně jako zákaz předjíždění. Přitom jak sám uvedl, předmětné místo dobře znal a musel si být vědom, že zde probíhají stavební práce, což zjistili i poškození, kteří v den nehody byli na místě. Jeho obhajoba, že se domníval, že dopravní značka spadla, se tak jeví jako nesmyslná. K závěrům adhezního řízení pak poškození uvedli, že škoda přiznaná jim v trestním řízení již byla v plné výši uhrazena ze strany pojišťovny Allianz, a. s., včetně vynaložených nákladů na právní zastoupení. Pakliže by došlo k zásahu do části rozhodnutí týkajícího se právě náhrady škody, museli by poškození obdržená pojistná plnění vracet zpět pojišťovně a následně uplatnit nárok v občanskoprávním řízení, čímž by jim vznikla další psychická újma, když by museli projít celým řízením znovu a připomínat si ty nejtěžší chvíle. Nejvíce by se situace dotkla nezletilé „KOPRETINY“, která byla účastníkem nehody, viděla umírat svou matku a její smrti přišla o jediného rodiče, neboť biologický otec o ni nejeví žádný zájem. K osobě obviněného bylo poukázáno, že je jediným společníkem a jednatelem společnosti IK Plzeň s. r. o., IČ: 49789066 a je pouze na jeho uvážení, jaká bude výše odměny za výkon funkce a podíl na zisku společnosti. Sám pak porušuje zákonnou povinnost a neuveřejňuje ve sbírce listin Obchodního rejstříku účetní závěrku společnosti, protože není možné zjistit ekonomické výsledky společnosti. Soudě podle referencí na webových stránkách však tato prosperuje. Výše příjmů obviněného je přitom irelevantní, neboť škoda již byla uhrazena pojišťovnou a ta nemá právo uplatnit vůči obviněnému regres, takže jmenovaný nepocítí žádný ekonomický zásah při úhradě jim způsobené škody. Přiznaná částka pak není nikterak nepřiměřená či likvidační ani pro pojišťovnu, když při minimálním limitu odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla ve výši 35 mil. Kč podle zákona č. 168/1999 Sb., tato činí 21% z celkového objemu. Obviněný poškozené nekontaktoval, nenabídl jim svou pomoc a nepokusil se jakkoliv způsobenou újmu odčinit. Je s podivem, že i přes nízký trest a nižší výši odškodného podal mimořádný opravný prostředek k Nejvyššímu soudu. Lze tedy mít za to, že jím dříve projevovaná lítost je jen účelová, což dosvědčuje i zaslání omluvného dopisu M. S. více než 4 měsíce po nehodě. Poškození necítí žádnou morální satisfakci v podobě odsouzení obviněného, neboť trest jemu uložený považují vzhledem k povaze a následkům činu za velmi mírný. Závěrem pak poškození, stejně jako to učinili v rámci řízení před soudem prvního stupně, akcentovali přiměřenost výše uplatněného a přiznaného nároku zejména s ohledem na osobu nezletilé „KOPRETINY“, která žije od útlého věku bez obou rodičů a v důsledku dopravní nehody, kdy viděla svou matku umírat, utrpěla značnou psychickou újmu. Ačkoliv Metodika Nejvyššího soudu nebyla vydána za účelem odčinění duševních útrap, lze z ní dovodit, že částka 10 mil. Kč stanovuje základní sazbu za zmařený život, byť žijícího člověka, a její užití na daný případ je logické. Na základě shora uvedených argumentů mají proto poškození dovolání obviněného za zcela nedůvodné.

Dále je třeba uvést, že ve veřejném zasedání konaném u Nejvyššího soudu dne 12. 4. 2016 dovolatel, intervenující státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství i zmocněnec poškozených ve svých vyjádřeních zopakovali argumentaci, kterou učinili již ve svých písemných podáních a setrvali na závěrech v těchto učiněných.

Nejvyšší soud musel ve veřejném zasedání též reagovat na procesní situaci, kdy obhájce obviněného poukázal v rámci prezentace podaného dovolání na fakt, že námitky brojící proti výroku o náhradě škody byly ze strany dovolatele uplatněny na základě požadavku pojišťovny Allianz, a. s. Vzhledem k tomu, že finanční částka již byla poškozeným ze strany pojišťovny vyplacena, dovolatel prostřednictvím svého obhájce prohlásil, že projednání uvedené problematiky je tudíž bezpředmětné a v této části své dovolání bere zpět.

Nejvyšší soud ale konstatoval, že ve smyslu § 265g tr. ř. **nelze vzít zpět dovolání jen zčásti**, a to ať již takový úkon směřuje vůči jednomu z více napadených výroků rozhodnutí nebo jen některému z více uplatněných dovolacích důvodů uvedených v § 265b tr. ř. V dovolání obviněného Z. B. byl uplatněn dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., přičemž směřovalo jak proti výroku o vině, tak proti výroku o náhradě škody. Jestliže obviněný prostřednictvím svého obhájce vzal ohledně výroku o náhradě škody, resp. nemajetkové újmy, své dovolání zpět a to za současného požadavku, aby jeho mimořádný opravný prostředek byl nadále projednán a bylo o něm rozhodnuto v otázce viny (výroku o vině), nebylo možné k takovému návrhu přihlížet. V úvahu též nepřípádal postup podle § 265f odst. 2 tr. ř. o změně rozsahu, v němž je rozhodnutí dovoláním napadáno. Ten je totiž možný, a to pokud jde o zúžení anebo rozšíření rozsahu v němž je rozhodnutí napadáno, tedy který z výroků a v jakém směru je napadán (stejně jako v případě změny důvodů dovolání), pouze po dobu trvání lhůty k podání dovolání. Změny učiněné po uplynutí takové lhůty již zůstávají bez právního významu a dovolací soud k nim nemůže přihlížet (blíže srov. např. TR NS 53/2009-T 1162). Dovolací dvouměsíční lhůta obviněnému přitom ke dni konání veřejného zasedání jednoznačně uplynula (dnem 21. 9. 2015). Nejvyšší soud proto dospěl v této otázce k závěru, že pokud dovolatel nevzal zpět své dovolání **v celém rozsahu**, ale učinil tak toliko v jeho části, nemohlo být k takovému úkonu v této fázi dovolacího řízení přihlédnuto a dovolací soud byl i nadále vázán uplatněnými důvody a rozsahem dovolání tak, jak bylo obviněným podáno v jeho písemné podobě.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) primárně konstatuje, že dovolání obviněného proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 23. 6. 2015 sp. zn. 9 To 160/2015 je přípustné z hlediska ustanovení § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. ř. Obviněný je podle § 265d odst. 1 písm. b) tr. ř. osobou oprávněnou k podání dovolání (pro nesprávnost výroku

rozhodnutí soudu, který se jí bezprostředně dotýká). Dovolání, které splňuje náležitosti obsahu dovolání podle § 265f odst. 1 tr. ř., obviněný podal prostřednictvím svého obhájce, tedy v souladu s ustanovením § 265d odst. 2 tr. ř., ve lhůtě uvedené v ustanovení § 265e odst. 1 tr. ř. a na místě určeném týměž zákonným ustanovením.

Nejvyšší soud se proto zabýval otázkou opodstatněnosti dovolatelem uplatněného dovolacího důvodu. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. lze uplatnit za předpokladu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Uvedenou formulací zákon vyjadřuje, že dovolání je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva, nikoliv z hlediska procesních předpisů. *Tento dovolací důvod neumožňuje brojit proti porušení procesních předpisů, ale výlučně proti nesprávnému hmotněprávnímu posouzení* (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2004 sp. zn. II. ÚS 279/03). Skutkový stav je při rozhodování o dovolání hodnocen pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost skutkové povahy byly správně právně posouzeny, tj. zda jsou právně kvalifikovány v souladu s příslušnými ustanoveními hmotného práva. *S poukazem na tento dovolací důvod totiž nelze přezkoumávat a hodnotit správnost a úplnost zjištění skutkového stavu, či prověřovat úplnost provedení dokazování a správnost hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 5, odst. 6 tr. ř.* (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2004 sp. zn. IV. ÚS 449/03). *Nejvyšší soud není povolán k dalšímu, již třetímu justičnímu zkoumání skutkového stavu* (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004 sp. zn. IV. ÚS 73/03). Případy, na které dopadá ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., je tedy nutno odlišovat od případů, kdy je rozhodnutí založeno na nesprávném skutkovém zjištění. Dovolací soud musí vycházet ze skutkového stavu tak, jak byl zjištěn v průběhu trestního řízení a jak je vyjádřen především ve výroku odsuzujícího rozsudku, a je povinen zjistit, zda je právní posouzení skutku v souladu s vyjádřením způsobu jednání v příslušné skutkové podstatě trestného činu s ohledem na zjištěný skutkový stav.

Nejvyšší soud zároveň upozorňuje, že ve smyslu ustanovení § 265b odst. 1 tr. ř. je dovolání mimořádným opravným prostředkem určeným k nápravě výslovně uvedených právních vad, nikoli k revizi skutkových zjištění učiněných soudy prvního a druhého stupně ani k přezkoumávání jimi provedení dokazování. Těžiště dokazování je totiž v řízení před soudem prvního stupně a jeho skutkové závěry může doplňovat, popřípadě korigovat jen soud druhého stupně v řízení o řádném opravném prostředku (§ 259 odst. 3, § 263 odst. 6, odst. 7 tr. ř.). Tím je naplněno základní právo obviněného dosáhnout přezkoumání věci ve dvoustupňovém řízení ve smyslu čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě. Dovolací soud ovšem není obecnou třetí instancí zaměřenou na přezkoumání všech rozhodnutí soudů druhého stupně a samotnou správnost a úplnost skutkových zjištění nemůže posuzovat už jen z toho důvodu, že není oprávněn bez dalšího přehodnocovat provedené důkazy, aniž by je mohl podle zásad ústnosti a bezprostřednosti v řízení o dovolání sám provádět (srov. omezený rozsah dokazování v dovolacím řízení podle § 265r odst. 7 tr. ř.). *Pokud by zákonodárce zamýšlel povolat Nejvyšší soud jako třetí stupeň plného přezkumu, nepředepisoval by katalog dovolacích důvodů. Už samo chápání dovolání jako mimořádného opravného prostředku ospravedlňuje restriktivní pojetí dovolacích důvodů Nejvyšším soudem* (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004 sp. zn. IV. ÚS 73/03).

Nejvyšší soud po přezkoumání trestního spisu a rozhodnutí obou soudů nižších stupňů konstatuje, že obviněný v dovolání znovu opakuje svou dosavadní obhajobu, již zpochybňuje právní kvalifikaci stíhaného skutku ve vztahu k jeho zavinění, zdůrazňuje podíl zesnulé poškozené na vzniku dopravní nehody a namítá, že nemohl předvídat, že se před vozidlem Citroën Jumper pohybuje vozidlo poškozené, neboť jej neviděl. Dále má za to, že jím flagrantně překročená rychlost o více jak 40 km/hod v úseku s maximální povolenou rychlostí 90 km/hod a předjíždění před ním jedoucích vozidel v situaci, kdy pro takový manévry nebyly splněny podmínky, a zároveň zde bylo předjíždění zakázáno přenosnou značkou B 21a „zákaz předjíždění“, nebyla příčinou vzniku dopravní nehody. Pokud by poškozená neodbočila chybně v rozporu s § 21 odst. 1, odst. 3 zákona o silničním provozu, obviněný by obě vozidla bezpečně předjel a rychlost jeho jízdy by neměla žádný význam, resp. k nehodovému ději by nedošlo. Takto uplatněné výhrady sice spadají pod důvod uplatněný v dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., neboť představují polemiku s právním hodnocením skutku, avšak z obsahu napadených rozhodnutí jednoznačně vyplývá, že soudy prvního i druhého stupně se těmito námitkami znovu předkládanými v mimořádném opravném prostředku obviněného zevrubně zabývaly, zdůvodnily vliv jednání jednotlivých účastníků dopravní nehody na její vznik i následek a zhodnotily další příčiny ovlivňující její průběh. Taktéž se dostatečně vypořádaly i s možností obviněného předjíždět v inkriminovaném úseku v souvislosti s umístěnou dopravní značkou zakazující předjíždění. Nejvyšší soud tudíž odkazuje na podrobná a rozsáhlá odůvodnění rozhodnutí soudů nižších stupňů (zejména str. 9-10 rozsudku Okresního soudu v Domažlicích, str. 7-8 rozsudku Krajského soudu v Plzni), neboť se bezesbýtku s námitkami znovu uplatněnými v dovolání již vypořádaly. Nejvyšší soud opakovaně judikoval, že institutu dovolání nelze využít pro opětovné namítání totožných skutečností jako v odvolání, popřípadě v předchozím řízení jenom proto, že dovolatel není spokojen s výsledkem odvolacího řízení. Takové dovolání je pak nutno označit za zjevně neopodstatněné ve smyslu § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2002 sp. zn.

5 Tdo 86/2002).

Nad rámec shora uvedeného pak lze toliko doplnit, že obviněný svým způsobem jízdy zcela ignoroval veškeré elementární zásady bezpečné jízdy, které jsou podtrženy zákonnými pravidly o provozu na pozemních komunikacích. Takto stanovené normy je řidič motorového vozidla povinován zachovávat o to více, že užívá věc, která svou povahou, vlastnostmi a okolnostmi provozu je pro okolí vysoce nebezpečná, což ostatně vyplývá i z konstantní judikatury, která vnímá v určitých případech vozidlo jako zbraň ve smyslu 118 tr. zákoníku. Za této skutečnosti proto nepřislouží řidiči hodnotit např., zda již není třeba dodržovat zákaz vyplývající z dopravního značení, pokud má za to, že důvody takového omezení dle jeho subjektivního názoru pominuly. Soudy nižších stupňů proto správně – na základě důkazů v podobě zpráv k rozsahu stavebních prací na silnici a důvodům omezujícího značení - konstatovaly nezbytnou potřebu zachování dopravního značení (srov. str. 8 rozsudku Krajského soudu v Plzni). Rovněž tak argumentace k porušení ustanovení § 17 odst. 5 písm. a), b), § 18 odst. 1, odst. 3 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, je přílehlavá a poukazuje na další jednání obviněného v rozporu s pravidly silničního provozu (zákaz předjíždění, nemá-li řidič před sebe rozhled na takovou vzdálenost, která je nutná k bezpečnému předjetí a nemůže-li se bezpečně zařadit před vozidlo, které hodlá předjet; dodržení maximální povolené rychlosti 90 km/h mimo obec). Je třeba připomenout, že průběh dopravní nehody, jakož i předchozí jízdy obviněného je kompletně zachycen na videozáznamu z kamery umístěné ve vozidle Renault Koleos. Z tohoto je patrné, že obviněný si musel být vědom přenosné dopravní značky „zákaz předjíždění“, své aktuální rychlosti, jakož i skutečnosti, že před vozidlem Citroën Jumper, které jelo před ním, se nacházejí další vozidla či vozidlo, což vyplývalo z předjížděcího manévru skříňového vozidla těsně před nehodou, i následné brzdě reakce řidiče vozidla Citroën Jumper. V případě, že by obviněný při své jízdě řádně zachoval předepsaná omezení, nezvolil zakázaný předjížděcí manévr, pokračoval v jízdě předepsanou rychlostí a v předepsané vzdálenosti od před ním jedoucího vozidla, dokázal by reagovat na brzdění vozidla Citroën Jumper, které zcela bezproblémově reagovalo na odbočovací manévr poškozené, a ke kolizi s ní by nedošlo. Tyto okolnosti však jmenovaný zcela ignoroval, přičemž předchozí evidenční záznamy z jeho karty řidiče pouze dokreslují fakt, že takové jednání u něj nebylo neobvyklé, když obviněný jako řidič již vícekrát v minulosti porušil dopravní předpisy, a to právě v podobě překračování nejvyšší povolené rychlosti. Ostatně, měl-li by využít soud stejné logiky, jakou zvolil obviněný ve svém tvrzení, že pokud by poškozená provedla správný způsob odbočování, musel by současně konstatovat, že pokud by obviněný po celou dobu jízdy mezi obcemi V. a M. přinejmenším zachovával zákonem předepsanou rychlost, nemohl by se k místu dopravní nehody dostat dříve, než by poškozená bezpečně odbočila na vedlejší cestu. Jeho stávající argumentace je tak zcela neodůvodněným alibismem, který jej nikterak nezprošťuje trestní odpovědnosti, v jejímž důsledku byl postižen – nutno zdůraznit – poměrně mírným trestem.

Dovolací soud tak konstatuje, že právní posouzení soudy zjištěného skutku je zcela v souladu se zákonem, pokud byl obviněný Z. B. uznán vinným přečinem usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, odst. 2 tr. zákoníku.

Na druhou stranu musí dovolací soud konstatovat, že zbývající námitky obviněného směřující do adhezního výroku napadeného rozhodnutí považuje za důvodné.

Poškození M. S., M. V. a „KOPRETINA“ uplatnili nárok na náhradu škody a nemajetkové újmy společným návrhem ze dne 26. 3. 2015 podaným prostřednictvím zmocněnce - advokáta JUDr. Tomáše Jindry (č. l. 279-280). V něm navrhli, aby jim byla přiznána náhrada nákladů pohřbu ve výši 15.271 Kč a jednorázová náhrada nemajetkové újmy v podobě duševních útrap ve smyslu § 2959 OZ pro M. S. ve výši 3.000.000 Kč, M. V. ve výši 2.000.000 Kč a pro „KOPRETINU“ ve výši 4.500.000 Kč. Nárok poškozeného V. (bratra zemřelé) dovozovali z blízkého a harmonického vztahu k zemřelé poškozené, jejíž smrt jej silně zasáhla. Těžce se s ní vypořádává a v jejím důsledku utrpěl psychickou újmu, avšak přesto musí být oporou pro jejich společnou matku i dceru zesnulé poškozené, o které se musí postarat. Poškozená S. (matka zemřelé) zdůvodnila výši nemajetkové újmy blízkým vztahem k zemřelé, s níž byla v denním kontaktu a sdílela s ní každodenní život, a zároveň jí zemřelá poškozená poskytovala měsíčně částku ve výši 10.000 Kč až 15.000 Kč, pomáhala jí s chodem domácnosti. Poškozená S. jí naopak pomáhala s péčí o dceru, když byla v práci, zajišťovala nákupy, běžné záležitosti týkající se správy domu a podobně. U poškozené nezletilé bylo poukázáno, že tato žila sama se svou zemřelou matkou jako samoživitelkou. S otcem se nestýká, neboť o ni nejeví žádný zájem. Při nehodě byla taktéž ve vozidle, tudíž byla účastna dopravní nehodě a bezprostředně viděla svou matku na sedadle před sebou umírat. Přiznanou náhradu škody i nemajetkovou újmu chtějí poškození použít na zajištění budoucnosti pro poškozenou „KOPRETINU“, která by měla dokončit docházku páté třídy na základní škole v P. a následně se s poškozenou S. přestěhovat do blízkosti bydliště poškozeného V., který by ji osvojil. Zde by si zajistily bydlení, neboť se jedná o levnější lokalitu než tu, kde doposud bydlí.

Soud prvního stupně ve svém rozhodnutí vycházel z přesvědčení, že obviněný v důsledku svého protiprávního jednání odpovídá poškozeným za způsobenou škodu podle § 2910 OZ. Při jejím stanovení pak vycházel z tzv. Metodiky

Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (dále jen „Metodika“), která – slovy daného soudu – představuje posun od určování „ceny lidského života“ oproti předchozí úpravě, a z ustanovení § 2959 OZ, podle něhož se odčítají duševní útrapy blízkých osob usmrčeného peněžitou náhradou, přičemž nelze-li výši náhrady určit náhradou vyvažující plně utrpení, vychází při jejím stanovení ze zásady slušnosti. Soud zdůraznil, že žádná finanční částka nemůže poškozeným odčinit ztrátu nejbližší osoby. Vzal přitom v úvahu, že M. S. je v postavení matky, která přežila vlastní dítě, což pro ni představuje vůbec nejhorší možnou situaci, jaká rodiče může v jeho životě potkat. Stejně tak zohlednil vztah poškozené „KOPRETINY“ a její ztráty matky, která - v důsledku absence péče otce – ztratila jediného faktického rodiče. Soud dále vzal v potaz formu zavinění obviněného a jeho majetkové poměry (příjmy i reálné možnosti). Částka ve výši 4,5 mil. Kč určená „KOPRETINĚ“ pak má odrážet nejen její ztrátu maminky v útlém věku, ale též kompenzaci za to, že se poškozená do budoucna nebude moci na tuto obrátit s žádostí o pomoc. Danou výši náhrady považoval soud za adekvátní k překonání potíží v budoucnu. V případě M. S. bylo přihlédnuto, že přišla nejen o dceru, ale rovněž o osobu, která ji finančně vypomáhala, což odlišuje výslednou částku oproti třetímu z poškozených – bratru M. V. K. námitce obviněného, že na vzniku nehody měla V. G. markantní podíl, když zvolila nesprávný odbočovací manévr, soud konstatoval, že tyto okolnosti považuje z hlediska případného krácení náhrady škody za minimální, když naopak zásadní podíl (cca 95 %) na vzniku nehody nese obviněný.

Odvolací soud se s názorem soudu prvního stupně ztotožnil, kdy toliko doplnil, že v úvahu přicházela možnost nárokovat škodu jak po obviněném, coby řidiči, tak jeho společnosti s ručením omezeným, coby provozovateli vozidla. Druhá z možností přitom stále není vyloučena, když v takovém případě by do vztahu vstupovala rovněž pojišťovna plnící na základě tzv. povinného ručení. Co do výpočtu náhrady škody však krajský soud odkázal na argumentaci nalézacího soudu, když se ztotožnil s postupem dle Metodiky, jež stanoví hodnotu lidského života ve výši 10 mil. Kč, a která podléhá následné korekci z hlediska věku osoby, jež byla usmrcena a jejího vztahu k pozůstalým, kteří náhradu škodu nárokují.

Po zohlednění všech výše uvedených konstatování nižších soudů a jejich podřazení námitkám vzneseným v rámci dovolacího řízení obviněným dospěl Nejvyšší soud k následujícím závěrům. Hned na počátku je nutno uvést, že soud prvního stupně a posléze i soud druhého stupně rozhodly v adhezním výroku nesprávně, co do uložení povinnosti obviněnému nahradit škodu zde uvedeným poškozeným M. S., M. V. a „KOPRETINĚ“, neboť ve smyslu § 228 odst. 1 tr. ř. de facto rozhodly výlučně o nemajetkové újmě pozůstalých poškozených, a nikoli o majetkové škodě (s nárokem na úhradu nákladů pohřbu byli poškození S. a V. odkázáni z důvodu neukončení likvidačního řízení pojišťovny Allianz pojišťovna, a. s., na občanskoprávní řízení v souladu s § 229 odst. 2 tr. ř.). Oba soudy rovněž při určení výše reflexní (odvozené) újmy ve smyslu § 2959 OZ (resp. její limitace částkou ve výši 10.000.000 Kč jako hodnotou lidského života) vycházely z Metodiky k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolesti a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku), jež však na nyní posuzovaný případ nedopadá, neboť slouží k posouzení stupně a intenzity zásahu do zdraví primární oběti a určení výše odškodnění její bolesti a ztížení společenského uplatnění, a nelze ji dále využít pro zjištění výše nemajetkové újmy v podobě duševních útrap pozůstalých poškozených jako sekundárních obětí ve smyslu § 2959 OZ. Jinými slovy, daný postup by tak přicházel do úvahy pouze ve vztahu k poškozené „KOPRETINĚ“, uplatnila-li by tato v rámci tr. řízení nárok na náhradu újmy, kterou by utrpěla při dopravní nehodě, již byla rovněž účastna. Ze strany zmocněnce poškozených však takový nárok vznesen nebyl.

Podle ustanovení § 2959 OZ odčiní škůdce při usmrcení nebo zvlášť závažném ublížení na zdraví duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti. Občanský zákoník dále nijak blíže nestanoví maximální možnou výši náhrady, popřípadě konkrétní paušální částku této reflexní újmy, která byla v předchozí právní úpravě zakotvena v ustanovení § 444 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném od 1. 5. 2004 (dále jen „obč. zák.“), jenž stanovil jednorázové odškodnění pozůstalých za nemajetkovou újmu vzniklou v případě usmrcení osoby blízké (v případě pozůstalého rodiče a dítěte částkou ve výši 240.000 Kč a u sourozence částkou ve výši 175.000 Kč). K jejímu přiznání stačilo doložit relevantní příbuzenský vztah pozůstalého k usmrcené osobě bez dalšího dokazování. Naznačené jednorázové odškodnění bylo ve „standardních“ případech konečné, avšak z důvodu absence kritérií zohledňujících individuální okolnosti konkrétního případu pro paušálnost těchto částek jej nebylo možno považovat za vyčerpávající řešení daného problému. Proto nebylo vyloučeno, pokud jednorázové odškodnění nepředstavovalo dostatečnou satisfakci za vzniklou újmu na osobnostních právech, aby se dotčené osoby domáhaly za splnění jisté mimořádnosti případu i další relutární satisfakce podle ustanovení § 13 odst. 2 a 3 obč. zák. na ochranu osobnosti (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 16/04 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2011 sp. zn. 30 Cdo 1577/2009). Příkladmo se jednalo o značně výraznější zásah do soukromí pozůstalých, než k jakému dochází v obvyklých případech běžných vztahů v rodině, tedy při zásahu do značně kvalitativně rozvinutějších a výrazně hlouběji vyvinutých rodinných vztahů nad obvyklou úroveň takových vztahů ve společnosti (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2009 sp. zn. 30 Cdo 5188/2007) či mimořádnou závažnost vzniklé nemajetkové újmy nebo mimořádné okolnosti, za nichž k porušení práva došlo (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2012 sp. zn. 30 Cdo 947/2011).

Naopak nelze vyloučit ani existenci důvodů, pro které bude vhodné relutární satisfakci snížit, a to např. v podobě morálního zadostiučinění, které se poškozenému již dostalo (omluva toho, kdo zasáhl do práv na ochranu osobnosti fyzické osoby, jeho aktivně projevená snaha mimosoudně zajistit poškozenému konkrétní satisfakci v podobě dobrovolného poskytnutí náhrady nemajetkové újmy v penězích či jiné formy zmírnění následků jakého zásahu, tedy kupříkladu účast s poškozeným, jemu poskytnutá součinnost, projevená lítost), konstatování výroku soudního rozhodnutí, že došlo k zásahu do osobnostních práv dotčené fyzické osoby, resp. satisfakčního účinku trestního řízení vedeného proti původci zásahu do osobnostních práv a rozhodnutí v něm vydaného. Je tak nutno na základě výsledků důkazního řízení náležitě individualizovat způsobilost jednotlivých satisfakčních prostředků, kterých se dotčené osobě již dostalo, zmírnit následky zásahu do práva na ochranu osobnosti fyzické osobě a současně i konkrétně uvážit, do jaké míry se takováto satisfakce podílela na zmenšení následků zásahu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu dne 31. 7. 2006 sp. zn. 30 Cdo 1746/2006 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2008 sp. zn. 30 Cdo 2545/2008). Jako k dalšímu z faktorů při vyčíslení reflexní újmy je třeba přihlížet i k postoji obviněného ke způsobené události, neodčitelnosti vzniklé újmy, míře zavinění obviněného a jeho majetkovým poměrům a dopadu události do jeho duševní sféry, intenzitě vztahu pozůstalého se zemřelým, věku zemřelého a pozůstalého a otázce hmotné závislosti pozůstalého na usmrcené osobě. Zároveň je třeba při stanovení výše náhrady škody zohlednit i situaci, kdy je pachatel odsuzován za nedbalostní trestný čin nebo za trestný čin, jehož těžší následek zavinil pachatel z nedbalosti. Též je třeba dbát na to, aby uložená povinnost nahradit způsobenou škodu neměla pro pachatele doživotní „likvidační“ následky, tj. znemožňovala mu vést snesitelný a lidsky důstojný život (blíže viz nálezy Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2012 sp. zn. III. ÚS 2954/11).

Při vědomí, že právě citovaná judikatura Nejvyššího a Ústavního soudu se váže k právnímu stavu za účinnosti obč. zák., nelze současně přehlédnout východiska, pro která zákonodárce ustanovení § 2959 OZ do nového kodexu zařadil. Důvodová zpráva k § 2951-2971 OZ konstatuje, že pokud jde „o nemajetkové újmy na zdraví nebo náhrady při usmrcení, opouští se pojetí § 444 odst. 2 a 3 platného občanského zákoníku a vůbec myšlenka, že by sazebník výše náhrad měl a priori stanovit zákon nebo dokonce podzákonný předpis, aby se tak zjednodušilo rozhodování soudů. Ostatně i jiné cizozemské úpravy dávají soudům volnou ruku, odmítajíce, aby jiná moc – zákonodárná či výkonná, nařizovaly soudům, jak mají každý jednotlivý případ rozhodnout. Dlužno konstatovat, že primárním zájmem zákonodárce bylo odstranění paušálních zákonných náhrad, nikoli zpochybnění samotné rozhodovací činnosti soudů, která se k této problematice před nabytím účinnosti občanského zákoníku vyvinula, a tím vědomému nastolení stavu diskontinuity v rozhodovací činnosti. Za takového úzu se v posuzovaném případě jeví z pohledu Nejvyššího soudu jako vhodné na tuto rozhodovací činnost navázat a připomenout základní východiska, na kterých se ustálila judikatura ve vztahu k dřívější právní úpravě. Nejedná se přitom o nekritické převzetí dosavadního rozhodování posuzované problematiky, současně ovšem nelze dospět k závěru, že dovolání se ratia normy § 2959 OZ by mělo ústít do závěru o nutnosti dramatické změny dosavadní rozhodovací praxe k této otázce a vůli k nastolení stavu přiznávání neúměrně vysokých náhrad na základě tvrzeného právního důvodu.

Od výše uvedeného směru se neodklání ani nejnovější nalézací činnost Ústavního soudu, který reagoval na stav po přijetí nového OZ, jakož i upřesnil kritéria při rozhodování o peněžitě náhradě nemajetkové újmy (relutární náhrada) (I. ÚS 2844/14 ze dne 22. 12. 2015). Z hlediska základů pro postup při odškodnění takové újmy, je třeba vycházet již ze samotných principů vyplývajících přímo z čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Jako další podpůrný pramen, a to v rovině interpretační, je nutno vzít v úvahu čl. 10:301. Principů evropského deliktního práva (PETL), jež obsahuje určení oprávněných osob a kritéria výše nemajetkové újmy. Tyto principy, i když mají základ v soukromé iniciativě, mají významný dopad na legislativu evropských států, které se postupně tomuto pojetí přizpůsobují. Základním principem odškodnění nemajetkové újmy je pak posouzení všech okolností případu a přiznání co možná srovnatelných částek za objektivně podobné újmy. Hlavním smyslem takové náhrady je její satisfakční rovina, která narůstá v přímé úměře s mírou zavinění původce zásahu, neboť vyšší mírou zavinění je vždy neoprávněnost zásahu do osobnostních práv zesílena (je zesílena křivda, za niž má přijít zadostiučinění). Ústavní soud dochází k závěru, že v případě zlého úmyslu (záměru) na straně původce neoprávněného zásahu by měl soud svůj odsudek nad tímto společensky i právně zvlášť odsouzeníhodným chováním vyjádřit právě citelným určením výše peněžitého zadostiučinění. Korekci paušalizace pak představují další konkrétní okolnosti každého případu, a to jak právní nebo skutkové, přitěžující nebo naopak polehčující.

Za okolnosti, jež je třeba zkoumat na straně poškozeného, mohou být podle rozvíjející se doktríny považovány zejména a) intenzita vztahu žalobce se zemřelým, b) věk zemřelého a pozůstalých, c) otázka hmotné závislosti pozůstalého na usmrcené osobě, d) případné poskytnutí jiné satisfakce. Pro výši náhrady je kvalita vzájemného vztahu klíčová. Psychická bolest ze ztráty velmi blízkého člověka je často vnímána jako nesnesitelná, fyzická, omezující ostatní aktivity pozůstalého, mnohdy přerůstající až do duševního onemocnění.

Naopak okolnosti na straně osoby odpovědné (původce zásahu) představují zejména a) postoj žalovaného (lítost, náhrada škody, omluva aj.), b) dopad události do duševní sféry původce – fyzické osoby, c) jeho majetkové poměry a d) míra zavinění, ev. míra spoluzavinění usmrcené osoby. Je zcela zřetelné, že postoj této osoby může podstatným způsobem ovlivnit vnímání újmy pozůstalými; vstřícné chování, omluva či projevená lítost škůdce může zmírnit dopady nemajetkové újmy, naopak jeho lhostejnost, arogance či vyjádřená bezcitnost ji může ještě prohloubit. Je nutné přihlížet též k jeho majetkovým poměrům tak, aby byla dána možnost reálného uspokojení přiznaných nároků.

Při určování výše náhrady nemajetkové újmy v penězích je důležitým aspektem, aby tato odrážela obecně sdílené představy o spravedlnosti. Ústavní soud konstatoval, že při stanovení výše relativní náhrady je nutno použít *princip proporcionality* též tím způsobem, že obecné soudy porovnají částky této náhrady присouzené v jiných případech, a to nejen v obdobných, ale i v dalších, v nichž se jednalo o zásah do jiných osobnostních práv, a to zejména do práva na lidskou důstojnost. Jinými slovy způsobem, jak lze dosáhnout relativně spravedlivého vyčíslení výše relativní náhrady, je zohlednění částek přiznaných v jiných srovnatelných řízeních.

Ze shora rozvedených kritérií, která jsou vystavěna na okolnostech konkrétního případu a korigována zásadou proporcionality, je pak nezbytné vycházet při posuzování otázky rovněž v rámci adhézního řízení, které s sebou nese řadu specifík, stejně jako je tomu při rozhodování o vině obviněného a navazujícího druhu a výměře sankce.

Nižší soudy v nyní posuzovaném případě pro vyčíslení duševních útrap poškozených ve smyslu § 2959 OZ přihlížely k okolnosti ztráty jediné dcery, sestry a zároveň matky nezletilého dítěte, které na ni bylo plně odkázáno svou výživou, neboť se na její výchově a výživě otec nijak nepodílel, blízkosti vztahu ke všem třem poškozeným, v jejich častých kontaktech, dále k formě zavinění obviněného, jeho cca 95% podílu na vzniku dopravní nehody, k majetkovým poměrům obviněného a jeho možnostem a schopnostem nahradit nemajetkovou újmu. Zároveň soud prvního stupně na straně 12 odůvodnění svého rozsudku konstatoval, že výše přisouzených částek má sloužit jako materiální zabezpečení poškozených, aby bylo preventivně předejito jejich případným budoucím finančním potížím, kdy zejména u nezletilé „KOPRETINY“ je nutno poukázat na skutečnost, že v útlém věku přišla o maminku, která měla být jejím vzorem a oporou v dalším životě, a která ji měla motivovat, vychovávat a pomáhat v překážkách a nástrahách života. Ta se na ni totiž již nebude moci v budoucnu obrátit se žádostí o jakoukoliv pomoc. Následkem dopravní nehody zaviněné obviněným tedy došlo ke smrti mladé ženy, matky nezletilého sedmiletého dítěte, jejíž povinnost vychovat a vyživovat nezletilou „KOPRETINU“ budou muset převzít její babička a strýc - poškození S. a V. a být jí finančně nápomocni do doby, než se bude nezletilá schopna sama žít.

Z uvedeného je patrné, že soudy podstatnou měrou přihlížely při stanovení náhrady duševních útrap ve smyslu § 2959 OZ k finančnímu zabezpečení poškozených do budoucna, zejména s ohledem na zájmy nezletilé „KOPRETINY“. Daný postup však dovolací soud považuje za nepřipustný. Jak již bylo uvedeno, náhrada za duševní útrapy slouží k jednorázovému odčinění duševního strádání dcery, matky a bratra zemřelé poškozené plynoucího z jejich rodinného a sociálního vztahu charakteristického úzkou vazbou a intenzivními citovými pouty a jejím prostřednictvím již nemohou být nahrazovány nároky poškozených majetkové povahy. Daný nárok nelze zaměňovat s reparací ztráty v majetkové sféře nezletilé v podobě její výživy či u matky zemřelé poškozené co se týče ztráty každ měsíčního příspěvku na domácnost. Stejně tak nelze pod daný postup, tedy do stanovení výše náhrady podřazovat budoucí náklady, jež bude třeba vynaložit na výchovu a výživu poškozené „KOPRETINY“. Nejvyšší soud nikterak nezpochybuje oprávněnost nároku všech poškozených na přiznání náhrady nemajetkové újmy, jakož i případných dalších náhrad vyplývajících z újmy na přirozených právech člověka, kupříkladu možnosti poškozených se domáhat na škůdci peněžitého důchodu pokrývajících náklady na výživu pozůstalým, kterým zemřelý ke dni své smrti poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu, popřípadě z důvodů slušnosti i jiné osobě, pokud jí usmrcený poskytoval takové plnění, ač k tomu nebyl podle zákona povinen, ve smyslu § 2966 OZ. Jelikož však poškození tento či jiný majetkový nárok plynoucí z jednotlivých ustanovení občanského zákoníku upravujících náhrady při usmrcení nevznесли, soudy obou stupňů ani nemohly v souladu s § 43 odst. 3 tr. ř. při rozhodování o nároku na náhradu nemajetkové újmy poškozených v podobě duševních útrap podle § 2959 OZ, jsouce vázány jejich návrhem, takový nárok přiznat. Soudy se též nevypořádaly s dosavadní judikatorní praxí vztahující se k odčinění nemajetkové újmy pozůstalých při usmrcení osoby při dopravní nehodě a nevysvětlily, z jakých důvodů přiznaly poškozeným částky mnohonásobně překračující sumy dosud přiznávané.

Za tohoto stavu věci výroky o náhradě škody ve vztahu k těmto třem poškozeným z rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 23. 6. 2015, sp. zn. 9 To 160/2015, (ale i již zrušeného předcházejícího rozsudku Okresního soudu v Domažlicích ze dne 13. 4. 2015, sp. zn. 2 T 25/2015), nemohly obstát, byť Nejvyšší soud má za to, že nižší soudy takto postupovaly se záměrem, aby o nároku poškozených bylo rozhodnuto již v trestním řízení, aby se těmto (zejména nezletilé „KOPRETINY“) dostalo urychlené kompenzace jejich citelné újmy bez nutnosti vznášet své nároky v dalším

(občanskoprávním) řízení, které s sebou logicky ponese další prohlubování útrap při oživování vzpomínek na tragickou událost. Při svém rozhodování však oba soudy nerespektovaly zákonná ustanovení, jakož i ustálený judikatorní výklad, když při stanovení výše nemajetkové újmy tuto určily zcela mimo její adekvátní rámec, vycházejíce zejména z jejího směřování s kompenzací za způsobenou nemajetkovou újmu na zdraví v podobě bolesti a ztížení společenského uplatnění. Mimo to, oba citované rozsudky postrádají ve svých výrocích přesné označení přiznaného nároku (nemajetkové újmy), když toliko uvádějí povinnost obviněného uhradit poškozeným způsobenou škodu. Z odůvodnění daných rozhodnutí přitom vyplývá, že v tomto výroku došlo jak u soudu prvního stupně, tak u odvolacího soudu k nepřipustnému zjednodušení přiznaného nároku, když současně byl pod pojem škody subsumován jak nárok Všeobecné zdravotní pojišťovny ČR, tak nemajetková újma přiznaná poškozeným „KOPRETINĚ“, S. a V. Takovéto zjednodušení není z hlediska požadavku § 228 odst. 2 tr. ř. přípustné, kdy je třeba si uvědomit, že výrok podle tohoto ustanovení (resp. v kombinaci s postupem podle § 229 tr. ř.) je exekucním titulem ve smyslu § 274 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a § 40 odst. 1 písm. b) exekučního řádu, a jako takový musí být přesně specifikován.

Při zhodnocení důkazů, které byly provedeny v rámci trestního řízení proti obviněnému Z. B. a které se dotýkají nároků uplatněných M. V. (bratrem zemřelého), M. S. (matkou zemřelého) a „KOPRETINOU“ (dcerou zemřelého) prostřednictvím zmocněnce JUDr. Tomáše Jindry v písemné podobě (č. l. 279 - 280), jakož i v rámci hlavního líčení (č. l. 297, 302), soud vycházel z následujících závěrů. Je třeba zdůraznit, že ačkoliv trestní řízení je primárně vždy zaměřeno k posouzení viny obviněného a k uložení odpovídající sankce, zároveň má trestní soud, je-li uplatněn ze strany poškozených nárok splňující kritéria uvedená v § 43 odst. 3 tr. ř., povinnost o takovém nároku rozhodnout. Mimo naplnění účelu trestního řízení vymezeného v § 1 odst. 1 tr. ř., je nezbytné vždy postupovat tak, aby trestní řízení důsledně šetřilo zájmy osob, které byly trestnou činností negativně dotčeny. Takové subjekty pak musí mít šanci již v rámci trestního řízení dosáhnout maximální možné satisfakce, aby se vyrovnaly s nepříznivými následky protiprávního jednání pachatele. Daný záměr byl ostatně prohlouben novelizací [trestního řádu](#) provedenou zákonem č. [181/2011 Sb.](#) Současně je však stále s ohledem na primární cíl trestního řízení, spočívající v náležitém objasnění trestné činnosti, zjištění pachatelů a jejich spravedlivého potrestání, třeba respektovat mantinely řízení o náhradě škody, které jsou dány v naplnění kritérií pro uplatnění takových nároků. Poškozený je tak především povinen svůj nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích či na vydání bezdůvodného obohacení uplatnit, učinit tak vůči určité osobě (konkrétnímu obviněnému) a řádně, tj. za uvedení skutečností, z nichž je patrný důvod jeho nároku a alespoň jeho minimální výše či rozsah, které je nezbytné doložit a učinit tak nejpozději v hlavním líčení před zahájením dokazování. Adhezní řízení tak svou podstatou představuje začlenění prvků občanskoprávního řízení do trestního procesu, za účelem urychlení reparace trestnou činností narušených hodnot, to vše ve snaze poskytnout možnost co nejrychlejší finanční kompenzace poškozeným, kteří by jinak své nároky museli uplatňovat v občanskoprávním řízení. Jako takové tedy musí adhezní řízení respektovat hmotněprávní ustanovení zvláštních předpisů, na nichž jsou nároky poškozených založeny, a současně vycházet z nutnosti, že je to poškozený, nikoli obviněný či orgány činné v trestním řízení, kdo svůj nárok musí řádně a včas uplatnit a prokázat.

Nejvyšší soud na tomto místě stručně rekapituluje, že shora jmenovaní poškození uplatnili nárok na náhradu škody a nemajetkové újmy společným návrhem, podle něhož požadovali, aby jim byla přiznána náhrada nákladů pohřbu ve výši 15.271 Kč a jednorázová náhrada nemajetkové újmy v podobě duševních útrap ve smyslu § 2959 OZ pro M. S. ve výši 3.000.000 Kč, pro M. V. ve výši 2.000.000 Kč a pro „KOPRETINU“ ve výši 4.500.000 Kč. Nárok M. V. dovozovali z blízkého a harmonického sourozeneckého vztahu k zemřelému, v důsledku čehož nese její smrt velmi těžce, avšak i přesto musí být především oporou své matce a neteří. Poškozená S. (matka zemřelého) odůvodnila svůj nárok nejvyšším citovým poutem, které může být mezi rodičem a jeho dítětem, každodenním kontaktem se svou dcerou, která jí finančně vypomáhala a pomáhala jí s chodem domácnosti. U poškozené „KOPRETINY“ pak zemřelá představovala jediného faktického pečujícího rodiče, neboť otec o nezletilou nejvíce žádný zájem. Při nehodě byla navíc „KOPRETINA“ ve vozidle účastna dopravní nehody a bezprostředně viděla svou matku před sebou umírat. Do budoucna bude nezbytné, aby se nezletilá se svou babičkou odstěhovala ke svému strýci, který plánuje její osvojení. Přiznaná částka by tedy měla sloužit k zajištění její budoucnosti a eliminaci nepříznivých dopadů úmrtí její matky V. G. Poškozenými společně vznesený nárok byl v rámci trestního řízení uplatněn včas, učiněn vůči obviněnému Z. B., za vyčíslení přesných částek, které poškození po jmenovaném požadují z titulu vzniku nemajetkové újmy v podobě duševních útrap dle § 2959 OZ, které jim vznikly při usmrcení V. G. v důsledku dopravní nehody způsobené obviněným.

Je jistě neoddiskutovatelné, že citové vazby mezi rodinnými příslušníky jsou naprosto unikátním druhem společenských pout, vyznačujících se dlouhodobým, silným a úzkým sepejetím jedinců. Za nejsilnější vazby pak lze označit ty, které se tvoří v přímé příbuzenské linii, či jsou utvářeny na základě dlouhodobého soužití ve společné domácnosti. Mezi tradičně nejvyšší spojení lze proto řadit vztahy mezi rodičem a dítětem, manželi, eventuálně též sourozenci. Narušení takových pout, pak - zejména dojde-li k němu na základě neočekávané, tragické události - vyvolává nejen zásah do integrity (typicky tělesné) samotného jedince, který byl přímo dotčen takovou událostí, ale pochopitelně také do integrity s ním spjatých blízkých osob. Takový zásah přitom mnohdy lze stavět na roveň fyzické újmy, a je proto na místě existence

mechanismu umožňujícího její finanční kompenzaci. Na druhé straně však taková snaha o peněžitou kvantifikaci duševních útrap, při níž není možné vycházet z objektivně měřitelných výsledků, jak je tomu např. u ohodnocení rozsahu fyzického poranění, musí vycházet z velmi pečlivého uvážení všech okolností případu, při němž došlo ke vzniku škodné události, a která má dopad na sekundární oběti, vazeb mezi pozůstalými a obětí trestné činnosti a dalšího maximálně zjiitelného počtu specifík, jež umožní stanovit adekvátní kompenzaci nemajetkové újmy v penězích. Přitom by mělo být pravidlem, aby soud při posuzování takového druhu újmy rozhodoval skutečně o celistvém nároku a nedocházelo, jak tomu může být u peněžité škody, toliko k jeho částečnému přiznávání za současného odkazování poškozených ve zbývajících částech řízení ve věcech občanskoprávních. Nemajetková újma ve smyslu § 2959 OZ představuje ucelené duševní útrapy osoby, které jsou následkem škůdcova (pachatelova) jednání a které jsou rovněž prožívány komplexně. Volba takového postupu je přitom ve shodě s požadavkem opuštění paušalizace přiznávaných částek, které byly trestními soudy přiznávány automaticky, přičemž pro případnou moderaci a zohlednění mimořádných okolností případu, jež mohly vést k jejímu zvýšení, byli poškození odkazováni na občanskoprávní řízení. V rámci adhezního řízení tedy nyní přichází do úvahy postup podle § 228 odst. 1 tr. ř. pouze za situace, kdy má soud za naplněné veškeré podmínky pro takové rozhodnutí, tedy, byl-li nárok uplatněn řádně a včas podle podmínek stanovených v § 43 odst. 3 tr. ř. Přitom je nutno znovu zdůraznit, že uvedený nárok musí být podložen takovými skutečnostmi, které umožní dostatečně přesnou kvantifikaci nemajetkové újmy na základě níže popsaných kritérií. Tvrzení a prokázání takových skutečností pak náleží poškozenému či jeho zmocněnci a soudy nemají povinnost prokazovat je nad rámec, který by byl v rozporu s požadavkem na rychlost a hospodárnost trestního řízení. Nejsou-li takto stanovené podmínky splněny, není na místě, aby z hlediska určení výše náhrady nemajetkové újmy v penězích soud přiznával pouze hodnotu odpovídající jeho představě o kompenzaci újmy z důvodu obecného příbuzenského vztahu, bez prokazování jeho specifík. Požadavku komplexnosti rozhodnutí by proto odpovídalo celkové odkázání poškozeného s jeho nárokem na náhradu nemajetkové újmy podle § 229 odst. 1 tr. ř., přičemž postup podle § 229 odst. 2 tr. ř., v jehož rámci soud odkazuje poškozené se zbytkem jejich nároku na řízení ve věcech občanskoprávních, pak přichází do úvahy toliko za situace, kdy samotný návrh po zhodnocení veškerých okolností přesahuje soudem vytyčenou maximální hranici a neodpovídá rovněž ustálené rozhodovací praxi.

Po zhodnocení prezentovaných tvrzení poškozených Nejvyšší soud dospěl k závěru, že je na místě rozhodnout toliko o návrhu nezletilé dcery zemřelé – „KOPRETINY“. U zbývajících dvou poškozených, tedy matky zemřelé a jejího bratra, lze konstatovat, že jimi uplatněný nárok je bezpochyby oprávněný, když vychází z újmy, která vznikla v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním obviněného Z. B., který při řízení osobního motorového vozidla porušil ustanovení § 17 odst. 5 písm. a), b), § 18 odst. 1, odst. 3, § 63 odst. 1 písm. c) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a v přímém důsledku způsobil dopravní nehodu, při níž došlo k usmrcení V. G. Nelze nikterak zpochybňovat pouto, které bylo bezpochyby mezi matkou a dcerou (M. S. a V. G.), stejně jako mezi sestrou a bratrem (V. G. a M. V.). Soudy nižších stupňů však při určení výše náhrady nemajetkové újmy zdůraznily, že v případě matky zemřelé vycházely krom existence jejich blízkého vztahu také ze skutečnosti, že zemřelá měla svou matku finančně podporovat částkou 10 – 15 tis. Kč měsíčně, za poškozenou obstarávala nákupy a zajišťovala jí pomoc při běžných záležitostech týkajících se správy domu. Ačkoliv tyto okolnosti zcela nepochybně hrají při určení výše náhrady nemajetkové újmy velmi významnou úlohu, nebyly ze strany poškozených nikterak doloženy, a soudy si tak daná tvrzení žádným způsobem neověřily. Tímto postupem se dopustily pochybení ve světle shora uvedených požadavků na způsob provádění adhezního řízení a zásad, kterými je vázáno. Nejvyšší soud je proto nucen konstatovat, že pro případ, kdy by soudy – a to pochopitelně správně – chtěly dané okolnosti podřadit svému závěru o výši náhrady nemajetkové újmy, byly by současně povinovány mít tyto doložené ze strany poškozených tak, aby nevznikaly pochybnosti o uplatněném nároku. V daném případě však bude vyžadováno další dokazování k ověření takových tvrzení, které v dané fázi trestního řízení směřuje již nad jeho akceptovatelný rámec, a je proto nezbytné je vyčlenit do roviny dalšího – občanskoprávního řízení. Stejně je tomu v případě M. V., který konstatoval nadstandardní vztah se svou sestrou, dokreslený tím, že byl jejím svědkem na svatbě a kmotrem dcery. Ani tyto skutečnosti, jakkoli je dovolací soud nehodlá zpochybňovat, však nebyly prokázány a nelze z nich bez dalšího vycházet při stanovení výše náhrady nemajetkové újmy, respektive o ně opírat tvrzení o existenci nadstandardních či jinak specifických příbuzenských vztahů.

Pro úplnost pak lze doplnit, že dovolací soud se v rámci nového rozhodnutí plně ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně stran nároku poškozeného M. V. na náhradu škody ve výši 15.071 Kč z titulu úhrady nákladů spojených s pohřbem jeho zesnulé sestry. Jak již bylo konstatováno dříve, byl proveden důkaz sdělením pojišťovny Allianz, podle něhož část nákladů za pohřeb zesnulé byla uhrazena, likvidační šetření však doposud nebylo ukončeno a poškozený tak byl odkázán i tímto nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních, neboť ke dni rozhodnutí nebyla prokázána přesná výše škody, která jmenovanému přetrvává.

Jiná situace panuje v případě poškozené „KOPRETINY“. Zde nachází Nejvyšší soud shodu se závěry obou nižších soudů, minimálně co do existence všech relevantních informací, na jejichž podkladě lze o nemajetkové újmě rozhodnout.

Při konstrukci její výsledné částky se lze přidržit kritérií, které zmiňuje již uvedené rozhodnutí Ústavního soudu (I. ÚS 2844/14 ze dne 22. 12. 2015) ve svých bodech 53 a 54, a které se pojí jak k osobě poškozené („KOPRETINĚ“), tak osobě odpovědné (Z. B.). Soud na tomto místě připomíná, že je v prvé řadě nezbytné hodnotit otázku intenzity vztahu zemřelé osoby a osoby uplatňující nárok na náhradu nemajetkové újmy, jejich věk, (existenční) závislost pozůstalého na usmrcené osobě a případné poskytnutí jiné satisfakce pozůstalému.

Ve vztahu „KOPRETINY“ a zesnulé V. G. jde o nejintenzivnější možný vztah v rámci osob blízkých, a to o pouto matky a nezletilého dítěte, kteří spolu sdílejí společnou domácnost a matka o dítě každodenně pečuje. V době úmrtí pak bylo nezletilé sedm let, byla tedy ve věku, kdy si dítě již velmi dobře uvědomuje, co vše pro něj rodič představuje, nehledě na fakt, že za situace absence spolužití s otcem se jednalo v případě matky o výlučně pečujícího rodiče. Současně se však jedná o stále nízký věk, při kterém se dítě se ztrátou matky vypořádává s daleko většími obtížemi než starší jedinec. Není třeba zmiňovat, že také kritérium hmotné závislosti je při takto popisovaných skutečnostech naplněno maximální měrou, když nezletilá „KOPRETINA“ byla po této stránce odkázána výhradně na péči ze strany své matky, maximálně babičky, která však s ní společnou domácnost nesdílela. Daný faktor hmotné závislosti – tak, jak o něm hovoří např. Ústavní soud – však nelze omezovat toliko na výživu, resp. zaopatření pozůstalého z hlediska ekonomického, neboť takový postup by byl na místě spíše u odškodnění ve smyslu § 2966 OZ (náhrada nákladů na výživu pozůstalým). Na „závislost“ pro účely posuzování nemajetkové újmy je tak vhodnější pohlížet jako na existenční materii, kdy pozůstalý ztrácí nejen někoho, kdo mu poskytuje finanční podporu, ale komplexní péči, podporu a ochranu. V případě „KOPRETINY“ má proto Nejvyšší soud za to, že veškerá podstatná kritéria, která je třeba zohlednit při stanovení výše nemajetkové újmy, jsou naplněna na samé jejich horní hranici. O jejich případném snížení pak nelze hovořit ani vzhledem k otázce existence jiné satisfakce poskytnuté poškozené. Takovou satisfakcí může být například omluva ze strany škůdce, potažmo pocit zadostiučinění v podobě odsouzení pachatele trestného činu, s nímž je újma v příčinné souvislosti. Ve vztahu k osobě „KOPRETINY“ však nelze vzhledem k jejímu věku kalkulovat s možností přílišného pochopení významu trestního řízení a s ním spojené sankce uložené obviněnému. Poškozená přišla jeho protiprávním jednáním o matku, tedy o osobu jí nejbližší a lze jen obtížně očekávat, že podmíněné odsouzení pachatele pro ni ve stávající chvíli bude představovat jakoukoliv satisfakci, nehledě i na délku probíhajícího řízení. Pro shora uvedené lze shrnout, že okolnosti na straně poškozené dosahují v rámci uvedených kritérií samotné pomyslné horní hranice způsobené nemajetkové újmy, resp. tuto dokonce přesahují, neboť „KOPRETINA“ byla sama přítomna dopravní nehodě a smrtelnému poranění své matky. Dovolací soud si nedokáže představit výraznější druh prožitku, snad jen s výjimkou, pokud by poškozená při takové události přišla o oba rodiče, byť jak již bylo uvedeno, ztráta matky, která pro ni představovala jedinou pečující osobu ve společné domácnosti, je tomu dána na roveň.

Naopak na straně obviněného Z. B., kde je třeba zkoumat zejména jeho postoj k události, její dopad do sféry obviněného, jeho majetkové poměry a míru zavinění, ev. míru spoluzavinění usmrcené osoby, Nejvyšší soud konstatuje, že v rámci daného případu nebyly zjištěny žádné skutečnosti, které by vybočovaly z obdobných případů a měly za následek at' již snížení, či naopak zvýšení částky nemajetkové újmy v penězích. Je nezbytné doplnit, že kritéria na straně obviněného (škůdce) lze uplatnit jen tehdy, mají-li zároveň vliv na vnímání újmy oprávněných osob. Dle svého vyjádření (č. l. 297) se obviněný dopisem (č. l. 294) zasláným k rukám M. S. omluvil za své jednání. Daný postoj učiněný ve vztahu k dceři zemřelé toliko zprostředkovaně a písemnou formou, však nelze považovat za projev takové hluboké lítosti, ve spojení s absencí další možné (zejména finanční) satisfakce, která by měla vliv na snížení dopadu jeho jednání na poškozenou v satisfakčním smyslu. Rovněž tak nebyl zjištěn žádný výraznější dopad případu do sféry samotného obviněného, pomineme-li samozřejmě sankční následky trestního řízení.

Z hlediska postoje obviněného je rovněž třeba zmínit otázku jeho popírání viny, která jej vedla k podání řádného i mimořádného opravného prostředku. Takový přístup obviněného nelze z hlediska nazírání na nemajetkovou újmu pojímat za jakkoli přitěžující kritérium, mající vliv na úvahy o zpřísnění přiznávané kompenzace, neboť by se takovou optikou rozhodující orgán dostával do kolize s realizací práva obviněného na obhajobu. Lze si ostatně dost dobře představit situace, kdy obviněný se ke své trestné činnosti doznává, ovšem současně se chová, a to i ve vztahu k poškozeným arogantně, bezcitně a lhostejně, což jejich utrpení citelně prohlubuje. Stejně tak ale nelze pominout případy, kdy obviněný své zavinění popírá, ovšem současně se snaží chovat slušně, i ve smyslu odčinění následku závadového jednání, na němž – dle svého názoru byť jen částečně – participuje. Popírání viny obviněným tedy nelze bez dalšího hodnotit jako jednání, které zvyšuje utrpení poškozeného, ale jako neutrální a legitimní výkon jeho práva na obhajobu.

Pokud se týká majetkových poměrů obviněného, coby kritéria hodnocení nemajetkové újmy, je nezbytné takovýto prvek vnímat toliko v jeho moderačním významu. Kritériem zkoumání majetkových poměrů obviněného (škůdce) nesmí představovat otázku, zda tento disponuje či nedisponuje výraznějším majetkem, jinými slovy zda je bohatý či chudý. Proto ani jeho majetkové poměry nehrají roli pro odstupňování výše přiznaného nároku. Soudy jsou tedy v rámci adhezního řízení povinny zkoumat majetkové poměry obviněného, činí tak však jen s ohledem na to, aby výše náhrady

pro obviněného nepředstavovala likvidační důsledek. Taková moderace je přitom dovoditelná z ustanovení § 2953 odst. 1 OZ, prostřednictvím § 2894 odst. 2 OZ. Majetkové poměry, stejně jako shora uvedená realizace práva na obhajobu, nepředstavují okolnost významnou pro strádání poškozeného. Musí proto představovat pouze určitý korektiv sloužící k eliminaci bezbřehých nároků na náhradu nemajetkové újmy (bližší viz níže). Na druhou stranu nelze zjišťovat toliko aktuální majetkové poměry obviněného, ale na zřetel je nutno vzít i jeho věk a z něj vyplývající možnosti uhradit vzniklou újmu do budoucna, za současného zachování možnosti vést snesitelný a důstojný život. Daným postupem přitom dochází k dostatečné implementaci zásady proporcionality také do adhezního řízení.

V neposlední řadě je třeba věnovat pozornost také zavinění obviněného, resp. případného spoluzavinění usmrcené osoby. Obviněný se svým jednáním dopustil nedbalostního trestného činu, který spočíval v porušení důležité povinnosti uložené mu coby řidiči motorového vozidla zákonem č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích. Konstatovanou nedbalost při páčání trestného činu lze opět vnímat jako neutrální prvek, na rozdíl od situací, v nichž by pachatelovo jednání vykazovalo úmysl či v jeho rámci dokonce zvlášť zavrženíhodný úmysl. Takové úmyslné jednání by bezesbýtku mohlo vést ke zvýšení přiznávaného nároku, stejně jako na druhé straně by v rovině občanskoprávního řízení způsobení smrti bez zavinění či při aplikaci absolutní odpovědnosti vedlo spíše k úvahám o odškodnění v menším rozsahu. Okresní i krajský soud své úvahy vystavěly na zásadním rozsahu zavinění dopravní nehody ze strany obviněného, jehož podíl vyčíslil okresní soud na cca 95 % (str. 13 jeho rozsudku) s tím, že řídil automobil vysokou rychlostí, která vybočuje ze standardních situací na silnicích II. třídy a kterou nelze označit jinak než za jízdu hazardní a bezohlednou. Také s tímto přiléhavým hodnocením se Nejvyšší soud ztotožnil, když toliko poukazuje na skutečnost, že ani znalce konstatovaný chybný manévř zemřelé, která svým vozidlem při odbočování nenajela ke středové čáře, nelze vnímat jako její spoluzavinění dopravní nehody, jež by mohlo ovlivnit snížení uplatněného nároku. Za zcela klíčové je třeba stále mít flagrantní překročení nejvyšší povolené rychlosti, zákazu předjíždění, a to vše za nutného vědomí, že před vozidlem Citroën Jumper se pohybuje jiné vozidlo, na jehož jízdu (resp. změnu jízdy) právě svým zpomalením Citroën reagoval. Nebýt tak protiprávního jednání ze strany obviněného, lze mít bez důvodných pochyb za to, že by k žádnému ohrožení vozidla zemřelé nedošlo.

Vedle zhodnocení určujících kritérií pro stanovení výše náhrady nemajetkové újmy považuje dovolací soud v rámci svého rozhodnutí za potřebné vyjádřit se k samotnému rozsahu takového nároku. Přijetí nového občanského zákoníku na jedné straně odstranilo absenci propracovanější úpravy pro odškodnění nemateriální újmy sekundárních obětí, kdy dřívější pravidla přiznávala pouze paušální částky bez zohlednění specifík jednotlivých případů, na druhé straně vyvolalo u širší veřejnosti ničím nepodložené představy o několikanásobném, potažmo dokonce nelimitovaném, navýšení dříve přiznávaných částek, jež byly tvořeny jednorázovými sumami 240 tis. Kč v případě pozůstalého rodiče a dítěte, resp. ve výši 175 tis. Kč u sourozenců. Je pravdou, že původní paušální limit lze za současného stavu vnímat jako nízký, a to minimálně u nejužších vazeb, jakými jsou rodiče a děti či manželé, a to současně s ohledem na specifika každého jednotlivého případu a jeho individuálního odrazu ve sféře poškozeného. Jak však již bylo uvedeno výše, primárním zájmem zákonodárce bylo sice odstranění paušálních zákonných náhrad, nikoli zpochybnění samotné rozhodovací činnosti soudů, která se k této problematice před nabytím účinnosti občanského zákoníku vyvinula, a tím vědomě nastolení stavu diskontinuity v rozhodovací činnosti. Takový přístup by ostatně rozkolísal podstatně širší okruh minimálních náhrad, které jsou upraveny v jiných právních odvětvích, jako např. v zákoně č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů (§ 109 stanoví jednorázové odškodnění pozůstalých ve výši 200 tis. Kč v případě manžela a nezaopatřeného dítěte a ve výši 100 tis. u rodičů žijících ve společné domácnosti se zemřelým) nebo v zákoně č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání (§ 124 stanoví jako jednorázové odškodnění pro kategorii manželů, dětí a spoužijících rodičů částku 240 tis. Kč).

Pakliže některé úvahy, které vedou polemiku s částkami, které jsou v obdobných případech přiznávány jako nemajetková újma v cizozemských (zejména anglosaských) řízeních, poukazují na nepoměrně vyšší sumy poskytované poškozeným, je třeba konstatovat, že takový pohled nesmí zůstat plochý, ale je nezbytné, aby reflektoval veškeré prvky dané zahraniční úpravy. Na rozdíl od řízení ve státech, které do jedné částky, často skutečně dosahující řádově milionů, subsumují veškeré druhy škody a újmy, které poškozený je s to nárokovat, česká právní úprava důsledně rozlišuje nároky, které vyplývají z aktuální podoby občanského zákoníku. Ostatně nelze si nepovšimnout, že i v případě nároku uplatněného poškozenými dochází v rámci podání učiněných jejich zmocněncem k zavádějícímu směšování pojmů škody a nemajetkové újmy, jakož i určitému nepochopení jednotlivých nároků, které by v daném případě přicházely do úvahy. V případě poškozené „KOPRETINY“ by tak mohlo být na místě nejen nárokování náhrady nemajetkové újmy podle § 2959 OZ v důsledku duševních útrap souvisejících s úmrtím její matky, ale vyloučit nelze nárok pro ublížení na zdraví vzhledem k její účasti na dopravní nehodě (bude-li takový prokázán) v podobě peněžité náhrady vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy podle § 2958 OZ (v rámci svého vyjádření k dovolání přitom zmocněnec sám hovoří o utrpené psychické újmě nezletilé v důsledku nehody), či peněžitého důchodu kompenzujícího náklady na výživu pozůstalé, která zemřelá ke dni své smrti své dceři poskytovala (§ 2966 OZ). Byť tyto nebyly ze strany poškozené,

resp. jejího zmocněnce v trestním řízení uplatněny, jejich další nárokování v rámci řízení občanskoprávního není do budoucna nikterak vyloučeno. Nyní uplatněný nárok je však vztažen pouze do roviny peněžitého vyčíslení duševní útrapy poškozené nad ztrátou matky, nikoliv ke kompenzaci jejích finančních potřeb do budoucna. K těm je třeba využít jiných, shora uvedených institutů, které občanský zákoník obětem trestné činnosti přiznává.

Toliko pro srovnání lze dodat, že také jiné evropské právní úpravy se v obdobných případech převážně pohybují při stanovení výše nemajetkové újmy za usmrcení blízké osoby v rozmezí od 200 tis. Kč do 500 tis. Kč (20 tis. € - Belgie, Rakousko, Slovinsko, Švýcarsko). Některé státy (Finsko, Švédsko, Maďarsko) dokonce kompenzují nemajetkovou újmu v ještě nižším rozpětí od 100 tis. Kč do 200 tis. Kč, popřípadě u nich zákonná úprava takové nemajetkové újmy zcela absentuje, resp. náhradu nemajetkové újmy sekundárních obětí vůbec neumožňuje (Německo, Nizozemsko). Hlavní roli při stanovení konkrétní částky v uvedených mantinelech hrají jednak okolnosti případu a samozřejmě již konstatovaná blízkost osobního vztahu, kde nejvíce náleží pozůstalým rodičům, dětem a manželům, méně pak dalším příbuzným (sourozenci), přičemž jejich nárok může být podmíněn sdílením společné domácnosti.

Srovnání lze vést i směrem k dosavadním případům jiných forem nemajetkové újmy (typicky v intencích § 2958 OZ). V případě, že z takových titulů přiznané částky mnohdy přesahují úhrady přiznávané poškozeným podle § 2959 OZ, pak na takový postup nelze pohlížet jako na rozpor mezi proporčním posuzováním újmy způsobené úmrtím blízké osoby a újmy, která vznikla poškozenému na jeho zdraví v podobě bolesti, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkové újmy. Je nezbytné si uvědomit, že úmrtím blízké osoby, jakkoliv se jedná o citelné útrapy, které sekundární oběť pocítuje, dochází k zásahu do její psychické sféry, zatímco v případech podléhajících úpravě § 2958 OZ přichází do úvahy širší paleta kompenzace nejen za zásah do psychické, ale též do dalších sfér života postiženého jedince.

Jak již bylo poukázáno výše, při úvahách o výši úhrady nemajetkové újmy je třeba důsledně vycházet z principu proporcionality tak, aby výsledná částka nemajetkové újmy v penězích nevyvolávala v rámci společnosti představu o disharmonii právního systému, ale naopak ospravedlňovala její legitimní očekávání, současně však při respektování předem jasných a pevných kritérií. Ústavní soud ve svém rozhodnutí I. ÚS 2844/14 ze dne 22. 12. 2015 přichází s požadavkem, aby *při rozhodování obecné soudy porovnávaly částky relativní náhrady s jinými případy, a to nejen v obdobných, ale i dalších, v nichž se jednalo o zásah do jiných osobnostních práv, a to zejména do práva na lidskou důstojnost, osobní čest, dobrou pověst nebo ochranu dobrého jména. Ztráta blízké osoby je pro většinu lidí tou největší ztrátou, s níž se mohou ve svém životě setkat, a je pro ně těžko pochopitelné, že v některých případech (z jejich hlediska méně závažných), dosahují částky peněžní satisfakce srovnatelné úrovně s náhradami za nemajetkovou újmu způsobenou úmrtím blízkého. Takovou nemajetkovou újmu pocítují pozůstalí velmi úkorně, a o to více naléhavě se jeví potřeba, aby výše náhrady byla z pohledu žalobců spravedlivě stanovená.*

Nejvyšší soud z hlediska konstatovaného zachování proporcionality dodává, že je nutné, aby shora uvedená komparace odrážela rovněž specifika, která mezi nemajetkovou újmou utrpěnou za úmrtí blízké osoby a naopak v důsledku porušení jiných osobnostních práv panují. V případě, že k odškodnění nemajetkové újmy podle § 2959 OZ dochází v důsledku projednané a meritorně rozhodnuté trestné činnosti, za niž byla pachateli uložena trestní sankce, je nezbytné i takovýto postup v podobě projednání věci orgány činnými v trestním řízení považovat za určitý satisfakční prvek z hlediska společenského vnímání. Ten naopak rozhodování o jiných osobnostních právech v rámci občanskoprávního řízení postrádá, resp. poskytuje v jiné podobě (např. zveřejnění omluvy nebo dání prostoru na vysvětlující reakci). Je-li tak prováděno srovnání odškodňovací praxe případů usmrcení osoby blízké (a to navíc v důsledku trestné činnosti), se situacemi žalob dotýkajících se typicky újmy způsobené např. bulvárním periodikem, je nezbytné přihlídnout ke skutečnosti, kdy škůdce-pachatel, je již za své jednání postižen trestní sankcí, tedy nejcitelnějším možným zásahem, který právo zákonodárci vůči jeho osobě přiznává. Naopak absence daného postihu v rámci občanskoprávního řízení musí vést k zohlednění této skutečnosti při konstrukci výše přiznávaného nároku, který pak představuje realizaci preventivně-sankčního principu odškodňování nemajetkové újmy tak, aby se škůdce do budoucna vyvaroval obdobného protiprávního jednání, a toto se mu v dalších případech nevyplácelo. Takovou komparaci pak dochází k prolnutí uvedené preventivně-sankční funkce (I. ÚS 1586/09 ze dne 6. 3. 2012), s funkcí satisfakční, v jejímž rámci jde o zmírnění následků neoprávněného zásahu (I. ÚS 2844/14 ze dne 22. 12. 2015).

Dovolací soud proto na tomto místě uzavírá, že při rozhodování o nároku poškozeného na náhradu nemajetkové újmy v penězích, uplatněném v rámci trestního řízení, je třeba vycházet ze všech specifík daného případu, jimž je třeba podřadit příslušná kritéria na straně poškozeného i pachatele, která mají vliv na vnímání duševních útrap a dopadu protiprávního jednání do sféry obou takových subjektů. Duševní útrapy spojené s prožíváním usmrcení blízké osoby je pro účely stanovení výše náhrady třeba posuzovat primárně z pohledu obvyklého (průměrného) člověka a její případné snížení či naopak zvýšení lze odvinout pouze od okolností, jež jsou v rámci trestního řízení řádně doloženy a prokázány

poškozeným. Pouze komplexní posouzení vzneseného nároku umožní rozhodnout bez nutnosti dalšího dokazování, které by svým rozsahem směřovalo nad zákonem stanovený účel trestního řízení. V opačném případě bude na místě poškozeného s takovým nárokem odkázat na řízení ve věcech občanskoprávních. Současně je nezbytné postupovat na základě principu proporcionality, který zohlední i obdobné, v minulosti posuzované případy tak, aby soudní praxe mohla postupovat s co možná největší snahou o eliminaci nahodilého přiznávání rozdílných peněžitých částek, což by ve výsledku vedlo k právní nejistotě zúčastněných stran řízení. Ač nelze spravedlivě vyžadovat, aby pro takové případy byl opětovně zaveden jakýkoliv paušální limit, jako tomu bylo v minulosti, je třeba stále vnímat výši přiznané částky ve světle dosavadní judikatorní praxe a zachování její kontinuity, při zohlednění jiných kompenzačních nároků, které poskytují zvláštní hmotněprávní předpisy, jakož i při doplňujícím porovnání se stavem v obdobných cizozemských úpravách. Dovolacímu soudu se proto jeví jako ospravedlnitelné, aby se stanovení výše náhrady odvíjelo v základním rozpětí mezi 240 tis. Kč až 500 tis. Kč, a to pro skupinu citově nejbližší spjatých osob, jakými jsou rodiče, děti a manželé. Nutno zdůraznit, že takto stanovený rozsah kompenzace odpovídá typovým (neutrálním) případům, tedy takovým, kde nejsou naplněny pro konkrétní situaci zpříšňující či naopak zmírňující kritéria (jak bylo uvedeno výše např. v podobě rozdílné formy zavinění škůdce, věku pozůstalého, zvýšené intenzity jeho vztahu k zemřelé osobě, apod.). V případě dalších (méně intenzivnějších) příbuzenských vazeb pak bude uvedené rozpětí přiměřeně modifikováno. Lze přitom poukázat, že při shora uvedeném vnímání výše náhrady nemajetkové újmy za smrt osoby blízké, nestojí Nejvyšší soud osamoceně, ale jeho názor je sdílen též v odborné literatuře (srov. např. Žďárek, R., Těšinová, J., Škárová, M., Waltr, R., Púry, F. a kol., Metodika odškodňování imateriálních újem na zdraví, 1. vydání. Praha: C. H. Beck 2015, str. 52).

V neposlední řadě je možno poukázat na to, že dovolacím soudem konstatované základní rozpětí plně odráží jeho dosavadní přístup v obdobných případech a vychází též z progrese, kterou přinesly změny v úpravě odškodňování nemajetkové újmy. Po přijetí nového občanského zákoníku to byla právě již uvedená Metodika, která vyplnila prostor, jenž vznikl v důsledku zrušení vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. [440/2001](#) Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění (tzv. náhradová vyhláška). Ačkoliv, jak dovolací soud již několikrát zdůraznil, Metodikou aplikovaný mechanismus dopadá výhradně na případy stanovení výše náhrad bolesti a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 OZ, a nikoli na odškodnění při usmrcení osoby blízké, nelze odhlédnout od určité paralely při snaze o maximální aktualizaci hodnot, které odráží současné celospolečenské očekávání. Při převzetí bodového systému ze zrušené vyhlášky, Metodika dospěla k potřebě zvýšení hodnoty jednoho bodu ze 120 Kč na 1 % hrubé měsíční nominální mzdy v národním hospodářství za kalendářní rok předcházející roku, v němž vznikl takový nárok. V roce 2014 tak došlo ke skokovému zvýšení jednoho bodu na částku 251,28 Kč. Daný nárůst představuje 2,1 násobek původního stavu. Jestliže současně při kompenzaci smrti blízké osoby dovolací soud akceptuje – pro typové případy – horní hranici 500 tis. Kč, jedná se, vzhledem k původnímu nastavení ve smyslu paušální částky reflexní újmy dle § 444 odst. 3 obč. zák. ve výši 240 tis. Kč, o navýšení, které plně odráží novou koncepci a úpravu v obdobné sféře.

V rámci takto stanovených mantinelů je pak třeba zkoumat míru naplnění shora prezentovaných kritérií, na která poukázal již Ústavní soud. Vyloučit však nelze – opět s přihlédnutím na specifické okolnosti – ani prolomení shora uvedeného rozpětí, jak je tomu ostatně v případě „KOPRETINY“. U jmenované bylo konstatováno maximální naplnění požadovaných kritérií na její straně (zejména, co do intenzity vztahu se zemřelou, jejího věku a otázky existenční závislosti), jakož i neutrální aspekty na straně obviněného (jeho postoj, dopad události do jeho sféry, míra zavinění). Zároveň soud nemůže přehlížet fakt, že poškozená jedním obviněného přišla jednak o jediného z fakticky pečujících a spolujících rodičů a byla též osobně přítomna dopravní nehodě, což její prožitek ze ztráty podstatným způsobem zintenzivnilo a nelze pochybovat, že i do budoucna se bude duševní utrpení při vzpomínkách na tragickou událost obnovovat. Je tak na místě, aby výsledná částka nemajetkové újmy v penězích prolomila shora vymezený základní rámec v jeho horní hranici, a to za každou z obou posledně uvedených skutečností o 100 tis. Kč. Jako spravedlivá se proto dovolacímu soudu jeví hodnota ve výši 700 tis. Kč. Takovou částku přitom nelze z hlediska korekce ve smyslu majetkových poměrů obviněného považovat za jakkoliv likvidační a nespravedlivou. Jak již bylo zjištěno v průběhu hlavního líčení před soudem prvního stupně, obviněný Z. B., je majitelem a jednatelem spol. IK Plzeň s. r. o., s čistým měsíčním příjmem ... Kč a vyživovací povinností vůči dvěma dětem. Lze se ztotožnit s argumentací, kterou prezentoval též státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství, kdy shora uvedený příjem představuje toliko příjem obviněného v souvislosti s postavením jednatele jím vlastněné obchodní společnosti, kdy tento má také právo na podíl na zisku tohoto subjektu. Nachází se přitom ještě stále v dlouhodobě produktivním věku, který mu umožní hradit jemu uloženou povinnost. Současně dovolací soud připomíná, že z hlediska dalšího finančního zabezpečení poškozené, jak na problematiku nazíraly soudy nižších stupňů, nemusí jít o jediný nárok, který je poškozená oprávněna uplatňovat. V úvahu přichází také například peněžitá náhrada plně vyvažující případnou vytrpěnou bolest a další nemajetkové újmy (§ 2958 OZ), či peněžitý důchod kompenzující náklady na výživu pozůstalé, které zemřelá ke dni své smrti své dceři poskytovala (§ 2966 OZ), budou-li tyto včas a řádně uplatněny a prokázány v rámci občanskoprávního řízení. Není vyloučeno, že jejich kumulace se pak ve výsledku může blížit poškozenou původně nárokované částce.

V dané souvislosti Nejvyšší soud pokládá za potřebné rovněž dodat, že nelze akceptovat úvahy (které v rámci veřejného zasedání rovněž zazněly), že je bezpředmětné se otázkou náhrady nemajetkové újmy zabírat za situace, kdy již přiznaný nárok byl příslušnou pojišťovnou vyplacen. Není totiž přijatelné připustit názor, že v případě existence pojistného krytí události, která zakládá nárok k uplatnění náhrady nemajetkové újmy, není třeba se zabývat hlubšími úvahami o výši této náhrady a způsobu jejího určení. I v těchto situacích je nutno se řídit stejnými pravidly, jako je tomu v případech ostatních, kdy nároky poškozených žádná pojišťovna hradit nebude, ale bude tak povinen učinit pachatel (škůdce) sám.

Nejvyšší soud proto po důkladném zvážení veškerých okolností zrušil z podnětu dovolání obviněného Z. B. podle § 265k odst. 1, odst. 2 tr. ř. rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 23. 6. 2015 sp. zn. 9 To 160/2015, a to pouze ve výroku o náhradě škody, přičemž tak učinil ve vztahu k poškozeným M. V., M. S. a „KOPRETINĚ“. Taktéž zrušil i další rozhodnutí na zrušenou část rozsudku soudu druhého stupně obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265m odst. 1 tr. ř. pak sám nově v rámci veřejného zasedání rozhodl o povinnosti obviněného Z. B. nahradit podle § 228 odst. 1 tr. ř. poškozené „KOPRETINĚ“, nemajetkovou újmu ve výši 700.000 Kč, a ve zbytku vzneseného nároku na náhradu nemajetkové újmy uplatněného původně ve výši 4,5 mil. Kč tuto odkázal podle § 229 odst. 2 tr. ř. na řízení ve věcech občanskoprávních. Podle § 265m odst. 2 tr. ř. a § 265 tr. ř. byl nucen obdobné odkazující rozhodnutí učinit i ve vztahu k poškozeným M. V. a M. S., když tito své nároky na náhradu škody a nemajetkové újmy dostatečně nedoložili a další dokazování by ve stávající fázi trestního řízení směřovalo již nad jeho zákonem stanovený rámec. V ostatních výrocích pak zůstal napadený rozsudek odvolacího soudu nezměněn.

Poučení: Proti rozhodnutí o dovolání není s výjimkou obnovy řízení opravný prostředek přípustný (§ 265n tr. ř.).

V Brně dne 12. 4. 2016

JUDr. František Hrabec
předseda senátu

Vyhotovil:
JUDr. Michael Vrtek, Ph.D.

*) Byl použit pseudonym ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb.

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 18.05.2016
Spisová značka: 6 Tdo 1421/2015
ECLI: ECLI:CZ:NS:2016:6.TDO.1421.2015.1
Typ rozhodnutí: ROZSUDEK
Heslo: Náhrada nemajetkové škody
Zrušení rozhodnutí
Dotčené předpisy: § 265k odst. 1,2 tr. ř.
§ 265m odst. 1 tr. ř.
§ 228 odst. 1 tr. ř.
§ 229 odst. 2 tr. ř.
§ 265m odst. 2 tr. ř.
§ 265 tr. ř.
§ 2959 předpisu č. 89/2012Sb.
Kategorie rozhodnutí: C

6 Tdo 1421/2015-44

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK**JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší soud rozhodl ve veřejném zasedání konaném dne 18. 5. 2016 v senátě složeném z předsedy JUDr. Vladimíra Veselého a soudců JUDr. Jana Engelmanna a JUDr. Ivo Kouřila o dovolání, které podal obviněný **J. K.** proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 15. 7. 2015, sp. zn. 5 To 234/2015, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Okresního soudu Brno-venkov pod sp. zn. 1 T 31/2015, **t a k t o :**

I. Podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. **se zrušuje** rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 15. 7. 2015, sp. zn. 6 To 234/2015, **ve výroku o náhradě škody** ve vztahu k poškozeným J. K., M. Ž., nezletilému „TULIPÁNU“ *) , nezletilému „PETRKLÍČI“ *) a R. Ž., všichni bytem I., D. Současně **se zrušují** také další rozhodnutí na zrušenou část rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

II. Podle § 265m odst. 1 tr. ř. **se znovu rozhoduje** tak, že

- podle § 228 odst. 1 tr. ř. je obviněný J. K. povinen nahradit poškozeným M. Ž. , bytem I., D., nemajetkovou újmu ve výši 150 000 Kč (jedno sto padesát tisíc korun českých), nezletilému „TULIPÁNU“ *) , bytem I., D., nemajetkovou újmu ve výši 200 000 Kč (dvě stě tisíc korun českých), nezletilému „PETRKLÍČI“ *) , bytem I., D., nemajetkovou újmu ve výši 200 000 Kč (dvě stě tisíc korun českých) a R. Ž., bytem I., D., nemajetkovou újmu ve výši 150 000 Kč (jedno sto padesát tisíc korun českých).

- podle § 229 odst. 2 tr. ř. se poškození M. Ž. , nezletilý „TULIPÁN“ *) , nezletilý „PETRKLÍČ“ *) a R. Ž., všichni bytem I., D., odkazují se zbytkem svého nároku na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních.

III. Podle § 265m odst. 2 tr. ř. a § 265 tr. ř. se poškozená J. K., bytem I., D., **odkazuje** se svým nárokem na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních.

O d ů v o d n ě n í :

I.

1. Okresní soud Brno-venkov rozsudkem ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 1 T 31/2015, uznal obviněného J. K. (dále jen „obviněný“, příp. „dovolatel“) vinným, že: „dne 29. 8. 2014 v době kolem 15:27 hodin, v prostoru tříramenné křižovatky D. – S. – V. B. (silnice č. ... a silnice č. ...) v km ..., v k. ú. S., řídil ve směru D. – S. nákladní motorové vozidlo tov. zn. Fiat Ducato, r. z. ..., když v důsledku nesprávného způsobu jízdy a nevěnování se plně situaci v silničním provozu, při odbočování vlevo na obec S., nedal přednost v jízdě v protisměru jedoucímu motocyklu tov. zn. Kawasaki EN500A, r. z. ..., který ve směru jízdy V. B. – D. řídil V. K., načež došlo v prostoru křižovatky ke střetu motocyklu Kawasaki s levou přední částí vozidla Fiat Ducato a k pádu řidiče motocyklu V. K., který v důsledku toho utrpěl polytrauma, tedy současně poškození několika pro život důležitých orgánů či orgánových komplexů, na jehož následky zemřel, na motocyklu Kawasaki majitele V. K. vznikla škoda ve výši asi 80 000 Kč, na vozidle Fiat Ducato majitele M. Z., vznikla škoda ve výši asi 20 000 Kč, tímto svým jednáním porušil zejména ustanovení § 4 písm. a), písm. b) a § 21 odst. 5 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů.“

2. Takto popsané jednání obviněného soud prvního stupně právně kvalifikoval jako přečin usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, 2 tr. zákoníku. Uložil mu za to podle § 143 odst. 2 tr. zákoníku trest odnětí svobody v trvání 2 let. Podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku mu výkon uloženého trestu podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání 3 roků. Podle § 73 odst. 1, 3 tr. zákoníku mu dále uložil trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu na dobu 4 roků. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. mu uložil povinnost nahradit poškozené Všeobecné zdravotní pojišťovně ČR škodu ve výši 14 957 Kč. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. odkázal poškozené J. K., M. Ž., nezletilého „TULIPÁNA“ *), nezletilého „PETRKLÍČE“ *), a R. Ž. s jejich nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

3. O odvoláních, která proti tomuto rozsudku podali obviněný a poškození J. K., M. Ž., nezletilý „TULIPÁN“ *), nezletilý „PETRKLÍČ“ *) a R. Ž., rozhodl ve druhém stupni Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 15. 7. 2015, sp. zn. 5 To 234/2015. Podle § 258 odst. 1 písm. f), odst. 2 tr. ř. z podnětu odvolání jmenovaných poškozených napadený rozsudek zrušil ve výroku o náhradě škody. Podle § 259 odst. 3, 4 tr. ř. nově rozhodl tak, že obviněnému podle § 228 odst. 1 tr. ř. uložil povinnost uhradit na náhradě škody poškozeným J. K. částku ve výši 474 000 Kč, M. Ž. částku ve výši 650 000 Kč, nezletilému „TULIPÁNU“ *) částku ve výši 400 000 Kč, nezletilému „PETRKLÍČI“ *) částku ve výši 400 000 Kč a R. Ž. částku ve výši 200 000 Kč. Podle § 229 odst. 2 tr. ř. odkázal poškozené J. K., nezletilého „TULIPÁNA“ *) a nezletilého „PETRKLÍČE“ *) se zbytky jejich nároků na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Odvolání obviněného podle § 256 tr. ř. zamítl.

II.

4. Proti citovanému rozsudku Krajského soudu v Brně podal obviněný dovolání, přičemž uplatnil dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

5. V odůvodnění svého mimořádného opravného prostředku uvedl, že nesouhlasí s názorem odvolacího soudu ohledně náhrady škody poškozeným, které bylo podle jeho názoru v rozporu s příslušnými ustanoveními zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále také jen „o. z.“ nebo „současný občanský zákoník“), a v rozsudku komentovanou Metodikou Nejvyššího soudu. Ztotožnil se v dané věci s názorem soudu prvního stupně. Poukazoval na to, na základě jakých důkazů a právních závěrů rozhodl odvolací soud o náhradě škody, který z předložených důkazů a dokumentace dovodil, že byla splněna zákonem požadovaná kritéria nemajetkové újmy ve smyslu § 2959 o. z. Dovolatel vyzdvihl, že náhrada škody prováděná v občanskoprávním řízení sama o sobě vyžaduje velmi náročné a citlivé dokazování, které má být základem objektivního rozhodnutí. Nebylo možno rozhodnout pouze na základě dosavadních listinných důkazů a výpovědí některých poškozených. Řádné rozhodnutí o nároku na náhradu škody vyžadovalo obsáhlé dokazování, které však v předmětném trestním řízení provedeno nebylo. Odvolací soud dále své rozhodnutí opřel i o Metodiku Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest, ztížení společenského uplatnění) podle § 2958 o. z. (dále také jen „Metodika“), kterou občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu přijalo jako doporučení k aplikaci § 2958 o. z. To samo o sobě vylučuje její použití k § 2959 o. z. Daná metodika se nevztahuje na ustanovení § 2959 o. z. Z toho plyne, že odvolací soud použil k výpočtům nemajetkové újmy nesprávně ustanovení § 2958 o. z. V další argumentaci

obviněný vyšel z námitky ČSOB Pojišťovny, a. s., které se v podstatě náhrada škody týká, s tím, že předmětné částky náhrady škody jsou excesivní a neodpovídají podstatě a smyslu ustanovení § 2959 o. z. Zmínil přitom dřívější právní úpravu, tj. § 444 odst. 3 a § 13 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, a její vztah k současné právní úpravě a vyjadřoval se k tomu, v jakých částkách by se měla náhrada škody v případě usmrcení pohybovat. Odkázal např. na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2009, sp. zn. 30 Cdo 5188/2007, rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 26. 2. 2010, sp. zn. 24 C 39/2009, a rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 11. 6. 2010, sp. zn. 24 C 95/2009. Poukazoval též na německou a rakouskou právní úpravu, přičemž zdůraznil, že sociální a ekonomická situace uvedených zemí je násobně vyšší, než v České republice a přesto se tamní soudy neuchylují k přiznávání excesivních výší náhrad nemajetkové újmy v případě usmrcení osoby blízké a přiznávají obvykle pozůstalým sekundárním obětem za usmrcení osoby jim blízké (v případech tzv. „běžné smrti“ bez mimořádných zesilujících faktorů či okolností případu) náhradu nemajetkové újmy ve výši cca okolo 10 000 – 15 000 EUR.

6. Vzhledem k rozvedeným skutečnostem obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 15. 7. 2015, sp. zn. 5 To 234/2015, a podle § 265m odst. 2 tr. ř. rozhodl, že poškození J. K., M. Ž., nezletilý „TULIPÁN“ (*), nezletilý „PETRKLÍČ“ *) a R. Ž. se odkazují podle § 229 odst. 1 tr. ř. s jejich nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

7. Při veřejném zasedání obhájkyne obviněného přednesla dovolání ve shodě s jeho písemným vyhotovením a učinila s ním shodný závěrečný návrh. Na podporu podaného dovolání uvedla, že Nejvyšší soud dne 12. 4. 2016 vydal rozsudek sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, kterým se velmi detailně zabývá aplikací § 2959 o. z. o náhradě nemajetkové újmy, kde plně podporuje tvrzení uvedená v dovolání.

8. K tomuto dovolání se vyjádřili (prostřednictvím společného zmocněnce) jmenovaní poškození, kteří uvedli, že obviněný neplní slib, tedy že neposkytuje finanční plnění. Argumentace pojistitele (ČSOB Pojišťovny, a. s.) se jim jevila v kontextu jeho podnikatelské činnosti jako úsměvná. Pojistitel totiž na svých webových stránkách přichází s nabídkou zvýšeného základního pojistného limitu pro každou jednotlivou škodu na zdraví či usmrcení (§ 3a odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla) na částku 44 000 000 Kč, přičemž nabízí i zvýšení limitu na částku 200 000 000 Kč. Výše náhrady škody přiznané poškozeným se k této limitní hranici ani nepřibližuje a je tedy zřejmé, že samotný pojistitel vychází z toho, že škody na zdraví, resp. usmrcení, je třeba odškodňovat částkami diametrálně odlišnými. Dále uvedli, že soud nemohl postupovat podle jiného hmotněprávního ustanovení, než podle § 2959 o. z. a hmotněprávní posouzení bylo tedy správné. Co se týče odkazu na uvedenou Metodiku, tak tento odkaz se týkal pouze obecných zásad odškodňování a nemohl založit nesprávné právní posouzení věci. Dovolatel podle poškozených brojil pouze proti hodnocení důkazů soudem a dovolání tedy bylo zjevně nedůvodné. Navrhli, aby Nejvyšší soud dovolání odmítl jako zjevně neopodstatněné. Souhlasili s projednáním dovolání v neveřejném zasedání.

9. K podanému dovolání se vyjádřila rovněž státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupkyně“), která souhlasila s názorem soudu prvního stupně, že nároky všech poškozených by si vyžádaly další rozsáhlé dokazování, a to v době, kdy bylo rozhodováno o vině a trestu obviněného, nebylo možné. Bylo by v rozporu se zásadami trestního řízení, aby bylo dokazováno něco, co již bezprostředně nesouviselo s výrokem o vině a trestu. Část požadovaného nároku byla pozůstalým uhrazena pojišťovnou, a tudíž bylo nutno zkoumat, zda již uhrazené částky byly odpovídající, či je nutné je změnit. Rozhodnutí odvolacího soudu bylo v extrémním nesouladu s § 2971 o. z., neboť poškození jsou druhotnou obětí, když současně bylo prokázáno, že obviněný porušil důležitou povinnost uloženou mu zákonem a tudíž jednal hrubě nedbale. Při usmrcení osoby blízké však bylo nutné použít i § 13 o. z. Ke zjišťování tam uvedených kritérií by však bylo třeba doplnit dokazování o řadu údajů, které překračují rámec trestního řízení a ani odvolací soud takové dokazování neprovedl.

10. Státní zástupkyně proto navrhla, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. ř. napadené rozhodnutí zrušil a přikázal Krajskému soudu v Brně, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Na místě bude podle jejího názoru odkázání poškozených podle § 229 odst. 1 tr. ř. s nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Současně navrhla, aby Nejvyšší soud takto rozhodl podle § 265r odst. 1 písm. b) tr. ř. v neveřejném zasedání. S rozhodnutím věci v neveřejném zasedání vyslovila souhlas i pro případ jakéhokoli jiného nežli navrženého rozhodnutí Nejvyššího soudu.

11. Státní zástupkyně při veřejném zasedání odkázala v plném rozsahu na písemně podané vyjádření k dovolání obviněného a rovněž na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, kde bylo rozhodováno o podobné problematice. Napadené rozhodnutí je podle jejího názoru v extrémním rozporu s ustanovením § 2951, § 2970 – § 2971 o. z. Dodala, že v trestním řízení se rozhoduje především o vině a trestu, a o náhradě škody je možné rozhodnout pouze tehdy, pokud to nepřesahuje rámec trestního řízení. Závěrem navrhla, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř.

zrušil napadené rozhodnutí a podle § 265m odst. 1, 2 tr. ř. ve věci znovu rozhodl.

12. Poškození následně (prostřednictvím společného zmocněnce) podali doplnění vyjádření k dovolání, v němž se vyjádřili i k vyjádření státní zástupkyně. Uvedli, že dovolání obviněného je zcela nedůvodné a argumentace nepřipadná. Vyjádření státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství jde nad rámec působnosti Nejvyššího státního zastupitelství v trestním řízení. Dovolací námitky jsou pouze nepřipustnými skutkovými námitkami. Dovolání směřuje výhradně ke změně skutkového stavu zjištěného soudem a změně zjištění významných pro rozhodnutí soudu o náhradě nemajetkové újmy. Odvolací soud se nárokům poškozených věnoval dostatečně, závěrům týkajícím se náhrady škody (nemajetkové újmy) věnoval takřka polovinu obsahu celého odůvodnění rozsudku. Nevycházel pouze z listinných důkazů, ale i z písemného vyjádření poškozeného, jakož i výpovědí poškozených v hlavním líčení. Dokazování bylo provedeno v dostatečném rozsahu a současně v rozsahu, který požaduje obviněný v dovolání, stejně jako státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství ve vyjádření. Nároky poškozených posoudil podle § 2910, § 1951 odst. 2 a § 2959 o. z. a nikoliv podle § 2958 o. z., jak chybně uvádí dovolatel ve svém dovolání. Hmotněprávní posouzení učiněné odvolacím soudem bylo zcela správné. K odkazu na Metodiku uvedli, že tento odkaz se týkal pouze obecných zásad odškodňování a nemůže založit nesprávné právní posouzení věci, neboť Metodika není součástí právního řádu ČR. Přiznané odškodnění je zcela adekvátní rozsahu dovolatelem způsobeného následku, jakož i jednání dovolatele. Splnění soudem stanovené povinnosti nezasáhne do majetkové sféry dovolatele, když povinnost k úhradě převezme odpovědnostní pojišťovna, která ostatně již předmětné finanční částky složila jako jistotu v exekučním řízení. Soudem stanovená výše odškodnění je zcela v souladu s rozhodovací praxí obecných soudů (zde poškození odkázali na konkrétní rozhodnutí Krajského soudu v Brně, Krajského soudu v Ostravě a Městského soudu v Brně). Návrh státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu projednání s tím, že by odvolací soud následně odkázal poškozené na řízení ve věcech občanskoprávních, se jeví jako nepřipustné zatěžování poškozených i nepřipustné prodlužování trestního řízení.

13. Z těchto důvodů poškození navrhli, aby Nejvyšší soud dovolání obviněného odmítl.

14. Zmocněnec poškozených při veřejném zasedání přednesl vyjádření poškozených k dovolání obviněného ve shodě s jeho písemným vyhotovením včetně jeho doplnění. Uvedl, že podle jeho názoru se výše přiznaných náhrad odvolacím soudem za nemajetkovou újmu poškozených nejeví jako nepřiměřená, naopak s ohledem na intenzitu vazeb mezi poškozenými je nízká. Odvolací soud se podle jeho názoru nedopustil žádného excesu v případě přiznání vyššího odškodnění a naopak své rozhodnutí opřel o řádně provedené dokazování a jeho výsledky. Z výše uvedených důvodů navrhl, aby dovolání bylo dovolacím soudem odmítnuto, neboť je neopodstatněné. Alternativně navrhl, aby bylo dovolání zamítnuto jako nedůvodné.

III.

15. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) především zkoumal, zda je výše uvedené dovolání přípustné, zda bylo podáno včas a oprávněnou osobou, zda má všechny obsahové a formální náležitosti a zda poskytuje podklad pro věcné přezkoumání napadeného rozhodnutí či zda tu nejsou důvody pro odmítnutí dovolání. Přitom dospěl k následujícím závěrům.

16. Dovolání proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 15. 7. 2015, sp. zn. 5 To 234/2015, je přípustné z hlediska ustanovení § 265a odst. 1, 2 písm. a), h) tr. ř. Obviněný je osobou oprávněnou k podání dovolání podle § 265d odst. 1 písm. b) tr. ř. Dovolání, které splňuje náležitosti obsahu dovolání podle § 265f odst. 1 tr. ř., podal prostřednictvím své obhájkyne, tedy v souladu s ustanovením § 265d odst. 2 tr. ř., ve lhůtě uvedené v § 265e odst. 1 tr. ř. a na místě určeném tímž zákonným ustanovením.

17. Protože dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v ustanovení § 265b tr. ř., bylo dále zapotřebí posoudit otázku, zda konkrétní argumenty, o něž se dovolání opírá, naplňují (uplatněný) důvod uvedený v předmětném zákonném ustanovení.

18. Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán v případech, kdy *rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení*. Uvedenou formulací zákon vyjadřuje, že dovolání je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva, nikoliv z hlediska procesních předpisů. *Tento dovolací důvod neumožňuje brojit proti porušení procesních předpisů, ale výlučně proti nesprávnému hmotně právnímu posouzení* (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2004, sp. zn. II. ÚS 279/03). Skutkový stav je při rozhodování o dovolání hodnocen pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost skutkové povahy byly správně právně posouzeny, tj. zda jsou právně kvalifikovány v souladu s příslušnými ustanoveními hmotného práva. *S poukazem*

na tento dovolací důvod totiž nelze přezkoumávat a hodnotit správnost a úplnost zjištění skutkového stavu, či prověřovat úplnost provedeního dokazování a správnost hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 5, 6 tr. ř. (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 449/03). Nejvyšší soud není povolán k dalšímu, již třetímu justičnímu zkoumání skutkového stavu (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. IV. ÚS 73/03).

19. Z těchto skutečností tedy vyplývá, že východiskem pro existenci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. zásadně jsou v pravomocně ukončeném řízení stabilizovaná skutková zjištění vyjádřená především v popisu skutku v příslušném výroku rozhodnutí ve věci samé, popř. i další soudem (soudy) zjištěné okolnosti relevantní z hlediska norem hmotného práva (trestního, ale i jiných právních odvětví).

IV.

20. V posuzované věci obviněný uplatnil argumenty, které sice zčásti jdou mimo uplatněný dovolací důvod (námitky stran neúplnosti důkazního řízení a nedostatečnosti skutkových podkladů pro rozhodnutí o uplatněném nároku na náhradu nemajetkové újmy), zčásti však jsou pod tento dovolací důvod podřaditelné (námitky stran nesprávné aplikace ustanovení § 2959 o. z., resp. § 2958 o. z., včetně mimo jiné nedůvodného užití Metodiky, s důsledkem v podobě chybného rozhodnutí soudu druhého stupně o jeho povinnosti k náhradě škody, jak v podrobnostech uvedeno v rekapitulaci obsahu jeho podání výše).

21. Nejvyšší soud pak (když nezjistil podmínky pro odmítnutí dovolání podle § 265i odst. 1 tr. ř.) přezkoumal ve smyslu § 265i odst. 3 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu a z důvodů relevantně uplatněných v dovolání i příslušnou část předcházejícího řízení a dospěl k následujícím závěrům.

22. Nejprve v obecnosti připomíná, že podle § 228 odst. 1 tr. ř. odsuzuje-li soud obžalovaného pro trestný čin, kterým způsobil jinému majetkovou škodu nebo nemajetkovou újmu nebo kterým se na úkor poškozeného bezdůvodně obohatil, uloží mu v rozsudku, aby poškozenému nahradil majetkovou škodu nebo nemajetkovou újmu v penězích nebo aby vydal bezdůvodné obohacení, jestliže byl nárok včas uplatněn (§ 43 odst. 3), nestanoví-li tento zákon jinak. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. není-li podle výsledků dokazování pro vyslovení povinnosti k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení podklad nebo bylo-li by pro rozhodnutí o povinnosti k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení třeba provádět další dokazování, jež by podstatně protáhlo trestní řízení, soud odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem. Podle § 229 odst. 2 tr. ř. na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem odkáže soud poškozeného také se zbytkem jeho nároku, jestliže mu nárok z jakéhokoli důvodu přízná jen zčásti.

23. Účelem trestního řízení je vyslovení viny či nevinu a případné uložení trestu. K tomuto pak vede trestní soud řízení a to postupem podle § 2 odst. 5 tr. ř., který stanoví rozsah dokazování. Pokud je v řízení trestním rozhodováno též o náhradě majetkové škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo o vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem, je tak činěno v řízení adhezním.

24. Adhezní řízení je součástí trestního řízení v případech, pokud byl řádně a včas uplatněn nárok poškozeného na náhradu majetkové škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem (§ 43 odst. 3) a když o tomto nároku rozhoduje soud v trestním řízení. Adhezní řízení ovšem netvoří žádnou samostatnou, časově či jinak formálně oddělenou část trestního řízení, ale splývá s ním, zejména ve stadiu dokazování. V adhezním řízení rozhoduje soud o náhradě majetkové škody nebo nemajetkové újmy nebo o vydání bezdůvodného obohacení podle hmotného práva jiné povahy než trestní (nejčastěji podle občanského nebo obchodního zákoníku nebo zákoníku práce), ale ve formě trestního řízení, tedy procesním postupem podle trestního řádu. (In. Šámal P. a kol. Trestní řád II. § 157 až 314 s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. BECK, 2013, 2830 – 2831 s.).

25. Soud nárok na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení přízná (zcela nebo částečně), jestliže jsou nárok a jeho výše odůvodněny výsledky hlavního líčení. Naopak pokud podle výsledků dokazování není podklad pro vyslovení povinnosti obviněného k náhradě škody nebo by pro rozhodnutí o takové povinnosti bylo třeba provádět další dokazování, které přesahuje potřeby trestního stíhání a podstatně by je protáhlo (§ 229 odst. 1 tr. ř.), soud odkáže poškozeného s uplatněným nárokem na náhradu na řízení ve věcech občanskoprávních, případně na řízení před jiným příslušným orgánem. Soud odkáže poškozeného se zbytkem uplatněného nároku na řízení ve věcech občanskoprávních nebo na řízení před jiným příslušným orgánem, jestliže v hlavním líčení, ať již z jakéhokoli důvodu, přízná uplatněný nárok jen zčásti (§ 229 odst. 2). (In. Šámal P. a kol. Trestní řád II. § 157 až 314 s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. BECK, 2013, 2832 s.).

26. Na tomto místě je zapotřebí konstatovat, že v dané věci uplatnili poškození J. K., M. Ž., nezletilý „TULIPÁN“ *), nezletilý „PETRKLÍČ“ *) a R. Ž. své nároky na náhradu nemajetkové újmy řádně a včas.

27. Soud prvního stupně ve svém rozhodnutí deklaroval, že co se týče nároků poškozených, nezbylo, než je (podle § 229 odst. 1 tr. ř.) odkázat na občanskoprávní řízení, neboť jejich nároky by si vyžádaly další rozsáhlé dokazování a to v době, kdy již bylo možno rozhodnout o vině a trestu. Bylo by v rozporu se zásadami trestního řízení (rychlost, hospodárnost, přednost rozhodnutí o vině a trestu před adhezním řízením), aby bylo dále dokazováno něco, co již bezprostředně nesouvisí s výrokem o vině a trestu.

28. Soud druhého stupně argumentoval tím, že podle jeho názoru byly v adhezním řízení splněny zákonné podmínky pro přiznání nároků poškozených na náhradu nemajetkové újmy, na což soud prvního stupně rezignoval. Poukázal na to, že poškození předložili matriční listiny, z nichž se podával jejich rodinný vztah k osobě zemřelého, z nichž vzal za prokázané manželství zemřelého včetně doby jeho trvání a rodinné vazby mezi zemřelým a poškozenými. Dále vyšel z písemných prohlášení poškozených o společném soužití se zemřelým, z lékařské zprávy o léčbě poškozeného R. Ž. a z jeho výpovědi. Provedenými důkazy měl za prokázané, že J. K. a zesnulý V. K. spolu žili jako manželé po dobu téměř 37 let (manželé od prosince 1977), přičemž z jejich vzájemného vztahu se narodila dcera M., která se provdala za R. Ž. R. a M. Ž. bydleli od roku 1997 společně s J. a V. K. v domě na adrese I., D. Manželům Ž. se poté narodili dva synové nezletilý „TULIPÁN“ *) a nezletilý „PETRKLÍČ“ *) vnuci zesnulého V. K.). K. a Ž. spolu vedli společnou domácnost, neboť spolu bydleli na shora uvedené adrese v jednom domě. Dále odvolací soud vyšel z písemných prohlášení M. Ž., R. Ž. a nezletilého „TULIPÁNA“ *), týkající se jejich společného soužití se zesnulým a lékařské zprávy MUDr. M. Š. vztahující se k následné léčbě R. Ž. v důsledku akutní stresové reakce související s úmrtím poškozeného. Z těchto důkazů a z výpovědi svědka R. Ž. před soudem prvního stupně odvolací soud zjistil úzké rodinné a citové vazby všech poškozených k osobě zesnulého V. K. Zesnulý, byť se nacházel ve starobním důchodu, byl stále pracovně činný jako automechanik a opravoval se svým zetěm R. Ž. auta. Byl rovněž sportovně aktivní, s rodinou vyjížděl na vyjížděky a věnoval se údržbě domu a okolí. Odvolací soud zdůraznil, že u všech poškozených se v případě jeho neočekávaného úmrtí jednalo o zcela zásadní dopad do jejich osobního, rodinného, ale i celkového života. Na základě daných zjištění s odkazem na Metodiku soud druhého stupně rozhodl, jak výše uvedeno.

29. V návaznosti na uvedené je nutno v první řadě uvést, že Nejvyšší soud přisvědčil názoru soudu druhého stupně, že výsledky dosavadního dokazování skýtaly dostatečný základ pro věcné rozhodnutí o uplatněných nárocích poškozených na náhradu nemajetkové újmy. Zásadně (s výjimkou zjištění o společné domácnosti všech poškozených, včetně zesnulého – k tomu viz ještě níže) se ztotožnil s jeho zjištěními, jež byla podkladem pro rozhodnutí o uvedených nárocích. Nelze přitom pochybovat, že poškození J. K., M. Ž., nezletilý „TULIPÁN“ *), nezletilý „PETRKLÍČ“ *) a R. Ž. jsou subjekty oprávněnými z hlediska ustanovení § 2959 o. z.

30. Přes tyto skutečnosti adhezní výrok rozsudku soudu druhého stupně nemohl obstát. Bylo to podmíněno již faktem, že ukládal obviněnému povinnost nahradit zde uvedeným poškozeným škodu, ačkoli ve skutečnosti bylo rozhodováno výlučně o nároku těchto poškozených na náhradu nemajetkové újmy (tedy o jiném institutu občanského práva).

31. Zejména však uvedený výrok nemohl obstát z důvodu nesprávné aplikace ustanovení § 2959 o. z., pokud šlo o výši přiznané náhrady. Odvolací soud při určení výše reflexní (odvozené) újmy vycházel, jak již shora uvedeno, z Metodiky k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolesti a ztížení společenského uplatnění) podle § 2958 o. z., jež však na nyní posuzovaný případ nedopadá, neboť slouží k posouzení stupně a intenzity zásahu do zdraví primární oběti a určení výše odškodnění její bolesti a ztížení společenského uplatnění, a nelze ji dále využít pro zjištění výše nemajetkové újmy v podobě duševních útrap pozůstalých poškozených jako sekundárních obětí ve smyslu § 2959 o. z.

32. V daných souvislostech Nejvyšší soud konstatuje, že se problematikou výkladu ustanovení § 2959 o. z. zabýval ve svém rozsudku ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, a zdůrazňuje, že neshledal důvodu zde rozvedená aplikační východiska a závěry negovat, měnit či modifikovat nebo se od nich jinak odchýlit. Proto je v následujícím textu s odkazem na uvedené rozhodnutí opětovně akcentuje.

33. *Podle ustanovení § 2959 o. z. odčiní škůdce při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.* Současný občanský zákoník dále nijak blíže nestanoví maximální možnou výši náhrady, popřípadě konkrétní paušální částku této reflexní újmy, která byla v předchozí právní úpravě zakotvena v ustanovení § 444 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném od 1. 5. 2004 (dále také jen „předchozí občanský zákoník.“), jenž stanovil jednorázové odškodnění pozůstalých za nemajetkovou újmu vzniklou v případě usmrcení osoby blízké (v případě pozůstalého rodiče a dítěte částkou ve výši 240 000 Kč a u

sourozence částkou ve výši 175 000 Kč). K jejímu přiznání postačilo doložit relevantní příbuzenský vztah pozůstalého k usmrcené osobě bez dalšího dokazování. Naznačené jednorázové odškodnění bylo ve „standardních“ případech konečné, avšak z důvodu absence kritérií zohledňujících individuální okolnosti konkrétního případu pro paušálnost těchto částek jej nebylo možno považovat za vyčerpávající řešení daného problému. Proto nebylo vyloučeno, pokud jednorázové odškodnění nepředstavovalo dostatečnou satisfakci za vzniklou újmu na osobnostních právech, aby se dotčené osoby domáhaly za splnění jisté mimořádnosti případu i další reálné satisfakce podle ustanovení § 13 odst. 2 a 3 předchozího občanského zákoníku na ochranu osobnosti (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1577/2009). Příkladmo se jednalo o značně výraznější zásah do soukromí pozůstalých, než k jakému dochází v obvyklých případech běžných vztahů v rodině, tedy při zásahu do značně kvalitativně rozvinutějších a výrazně hlouběji vyvinutých rodinných vztahů nad obvyklou úroveň takových vztahů ve společnosti (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2009, sp. zn. 30 Cdo 5188/2007) či mimořádnou závažnost vzniklé nemajetkové újmy nebo mimořádné okolnosti, za nichž k porušení práva došlo (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. 30 Cdo 947/2011). Naopak nelze vyloučit ani existenci důvodů, pro které bude vhodné reálnou satisfakci snížit, a to např. v podobě morálního zadostiučinění, které se poškozenému již dostalo (omluva toho, kdo zasáhl do práv na ochranu osobnosti fyzické osoby, jeho aktivně projevená snaha mimosoudně zajistit postiženému konkrétní satisfakci v podobě dobrovolného poskytnutí náhrady nemajetkové újmy v penězích či jiné formy zmírnění následků jakého zásahu, tedy kupříkladu účast s poškozeným, jemu poskytnutá součinnost, projevená lítost), konstatování výroku soudního rozhodnutí, že došlo k zásahu do osobnostních práv dotčené fyzické osoby, resp. satisfakčního účinku trestního řízení vedeného proti původci zásahu do osobnostních práv a rozhodnutí v něm vydaného. Je tak nutno na základě výsledků důkazního řízení náležitě individualizovat způsobilost jednotlivých satisfakčních prostředků, kterých se dotčené osobě již dostalo, zmírnit následky zásahu do práva na ochranu osobnosti fyzické osobě a současně i konkrétně uvážit, do jaké míry se takováto satisfakce podílela na zmenšení následků zásahu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2006, sp. zn. 30 Cdo 1746/2006 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2545/2008). Jako k dalšímu z faktorů při vyčíslení reflexní újmy je třeba přihlížet i k postoji obviněného ke způsobené události, neodčitelnosti vzniklé újmy, míře zavinění obviněného a jeho majetkovým poměrům a dopadu události do jeho duševní sféry, intenzitě vztahu pozůstalého se zemřelým, věku zemřelého a pozůstalého a otázce hmotné závislosti pozůstalého na usmrcené osobě. Zároveň je třeba při stanovení výše náhrady škody zohlednit i situaci, kdy je pachatel odsuzován za nedbalostní trestný čin nebo za trestný čin, jehož těžší následek zavinil pachatel z nedbalosti. Těž je třeba dbát na to, aby uložená povinnost nahradit způsobenou škodu neměla pro pachatele doživotní „likvidační“ následky, tj. znemožňovala mu vést snesitelný a lidsky důstojný život (blíže viz nálezy Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2012, sp. zn. III. ÚS 2954/11).

34. Při vědomí, že právě citovaná judikatura Nejvyššího a Ústavního soudu se váže k právnímu stavu za účinnosti předchozího občanského zákoníku, nelze současně přehlédnout východiska, pro která zákonodárce ustanovení § 2959 o. z. do nového kodexu zařadil. Důvodová zpráva k § 2951-2971 o. z. konstatuje, že pokud jde „o *nemajetkové újmy na zdraví nebo náhrady při usmrcení, opouští se pojetí § 444 odst. 2 a 3 platného* (dnes již předchozího) *občanského zákoníku a vůbec myšlenka, že by sazebník výše náhrad měl a priori stanovit zákon nebo dokonce podzákonný předpis, aby se tak zjednodušilo rozhodování soudů.* Ostatně i jiné cizozemské úpravy dávají soudům volnou ruku, odmítajíce, aby jiná moc – zákonodárna či výkonná, nařizovaly soudům, jak mají každý jednotlivý případ rozhodnout. Dlužno konstatovat, že primárním zájmem zákonodárce bylo odstranění paušálních zákonných náhrad, nikoli zpochybnění samotné rozhodovací činnosti soudů, která se k této problematice před nabytím účinnosti současného občanského zákoníku vyvinula, a tím vědomému nastolení stavu diskontinuity v rozhodovací činnosti. Za takového stavu se v posuzovaném případě jeví z pohledu Nejvyššího soudu jako vhodné na tuto rozhodovací činnost navázat a připomenout základní východiska, na kterých se ustálila judikatura ve vztahu k dřívější právní úpravě. Nejedná se přitom o nekritické převzetí dosavadního rozhodování posuzované problematiky, současně ovšem nelze dospět k závěru, že dovolání se ratia normy § 2959 o. z. by mělo ústít do závěru o nutnosti dramatické změny dosavadní rozhodovací praxe k této otázce a vůli k nastolení stavu přiznávání neúměrně vysokých náhrad na základě tvrzeného právního důvodu.

35. Od výše uvedeného směru se neodklání ani nejnovější nalézací činnost Ústavního soudu (viz nálezy ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14), který reagoval na stav po přijetí současného občanského zákoníku, jakož i upřesnil kritéria při rozhodování o peněžité náhradě nemajetkové újmy (reálná náhrada). Z hlediska základů pro postup při odškodnění takové újmy, je třeba vycházet již ze samotných principů vyplývajících přímo z čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Jako další podpůrný pramen, a to v rovině interpretační, je nutno vzít v úvahu čl. 10:301. Principů evropského deliktního práva (PETL), jež obsahuje určení oprávněných osob a kritéria výše nemajetkové újmy. Tyto principy, i když mají základ v soukromé iniciativě, mají významný dopad na legislativu evropských států, které se postupně tomuto pojetí přizpůsobují. Základním principem odškodnění nemajetkové újmy je pak posouzení všech okolností případu a přiznání co možná srovnatelných částek za objektivně

podobné újmy. Hlavním smyslem takové náhrady je její satisfakční rovina, která narůstá v přímé úměře s mírou zavinění původce zásahu, neboť vyšší mírou zavinění je vždy neoprávněnost zásahu do osobnostních práv zesílena (je zesílena křivda, za niž má přijít zadostiučinění). Ústavní soud dochází k závěru, že v případě zlého úmyslu (záměru) na straně původce neoprávněného zásahu by měl soud svůj odsudek nad tímto společensky i právně zvlášť odsouzením hodným chováním vyjádřit právě citelným určením výše peněžitého zadostiučinění. Korekci paušalizace pak představují další konkrétní okolnosti každého případu, a to jak právní nebo skutkové, přitěžující nebo naopak polehčující.

36. Za okolnosti, jež je třeba zkoumat na straně poškozeného, mohou být podle rozvíjející se doktríny považovány zejména a) intenzita vztahu žalobce se zemřelým, b) věk zemřelého a pozůstalých, c) otázka existenční závislosti pozůstalého na usmrcené osobě, d) případné poskytnutí jiné satisfakce. Pro výši náhrady je kvalita vzájemného vztahu klíčová. Psychická bolest ze ztráty velmi blízkého člověka je často vnímána jako nesnesitelná, fyzická, omezující ostatní aktivity pozůstalého, mnohdy přerůstající až do duševního onemocnění.

37. Naopak okolnosti na straně osoby odpovědné (původce zásahu) představují zejména a) postoj žalovaného (lítost, náhrada škody, omluva aj.), b) dopad události do duševní sféry původce – fyzické osoby, c) jeho majetkové poměry a d) míra zavinění, ev. míra spoluzavinění usmrcené osoby. Je zcela zřetelné, že postoj této osoby může podstatným způsobem ovlivnit vnímání újmy pozůstalými; vstřícné chování, omluva či projevená lítost škůdce může zmírnit dopady nemajetkové újmy, naopak jeho lhostejnost, arogance či vyjádřená bezcitnost ji může ještě prohloubit. Je nutné přihlížet též k jeho majetkovým poměrům tak, aby byla dána možnost reálného uspokojení přiznaných nároků.

38. Je jistě neoddiskutovatelné, že citové vazby mezi rodinnými příslušníky jsou naprosto unikátním druhem společenských pout, vyznačujících se dlouhodobým, silným a úzkým sepejetím jedinců. Za nejsilnější vazby pak lze označit ty, které se tvoří v přímé příbuzenské linii, či jsou utvářeny na základě dlouhodobého soužití ve společné domácnosti. Mezi tradičně nejužší spojení lze proto řadit vztahy mezi rodičem a dítětem, manželi, eventuálně též sourozenci. Narušení takových pout, pak - zejména dojde-li k němu na základě neočekávané, tragické události – vyvolává nejen zásah do integrity (typicky tělesné) samotného jedince, který byl přímo dotčen takovou událostí, ale pochopitelně také do integrity s ním spjatých blízkých osob. Takový zásah přitom mnohdy lze stavět na roveň fyzické újmy, a je proto na místě existence mechanismu umožňujícího její finanční kompenzaci. Na druhé straně však taková snaha o peněžitou kvantifikaci duševních útrap, při níž není možné vycházet z objektivně měřitelných výsledků, jak je tomu např. u ohodnocení rozsahu fyzického poranění, musí vycházet z velmi pečlivého uvážení všech okolností případu, při němž došlo ke vzniku škodné události, a která má dopad na sekundární oběti, vazeb mezi pozůstalými a obětí trestné činnosti a dalšího maximálně zjistitelného počtu specifík, jež umožní stanovit adekvátní kompenzaci nemajetkové újmy v penězích. Přitom by mělo být pravidlem, aby soud při posuzování takového druhu újmy rozhodoval skutečně o celistvém nároku a nedocházelo, jak tomu může být u peněžité škody, toliko k jeho částečnému přiznávání za současného odkazování poškozených ve zbývajících částech na řízení ve věcech občanskoprávních. Nemajetková újma ve smyslu § 2959 o. z. představuje ucelené duševní útrapy osoby, které jsou následkem škůdcova (pachatelova) jednání a které jsou rovněž prožívány komplexně. Volba takového postupu je přitom ve shodě s požadavkem opuštění paušalizace přiznávaných částek, které byly trestními soudy přiznávány automaticky, přičemž pro případné zohlednění mimořádných okolností případu, jež mohly vést k jejímu zvýšení, byli poškození odkazováni na občanskoprávní řízení.

39. Ze shora rozvedených kritérií, která jsou vystavěna na okolnostech konkrétního případu a korigována zásadou proporcionality, je pak nezbytné vycházet při posuzování otázky rovněž v rámci adhezního řízení, které s sebou nese řadu specifík, stejně jako je tomu při rozhodování o vině obviněného a navazujícího druhu a výměře sankce.

40. Ve zde posuzované věci dospěl Nejvyšší soud k závěru, že všechny výše uvedené premisy lze použít, když podstatné rysy skutkového stavu v obou případech byly obdobné. Nejvyšší soud v žádném směru nezpochybňuje nárok poškozených na přiznání náhrady nemajetkové újmy, jakož i případných dalších náhrad vyplývajících z újmy na přirozených právech člověka (srov. § 2966 o. z.), nicméně konstatuje, že vzhledem k výše uvedenému nemohly výroky o náhradě škody (ve skutečnosti nemajetkové újmy) učiněné soudem druhého stupně ve vztahu k poškozeným obstát, ačkoli vnímá, že soud postupoval tímto způsobem, aby o nároku poškozených bylo rozhodnuto již v trestním řízení a dostalo se jim urychlené kompenzace za jejich újmy. Trestní řízení je sice primárně vždy zaměřeno k posouzení viny obviněného a k uložení odpovídající sankce, zároveň ale má trestní soud, je-li uplatněn ze strany poškozených nárok splňující kritéria uvedená v § 43 odst. 3 tr. ř., povinnost o takovém nároku rozhodnout. Kvantifikace takového nároku musí vycházet z velmi pečlivého uvážení všech okolností případu, při němž došlo ke vzniku škodné události, vazeb mezi pozůstalými a obětí trestné činnosti a dalšího maximálně zjistitelného počtu specifík, jež umožní stanovit adekvátní kompenzaci nemajetkové újmy v penězích.

41. Při rozhodování o uplatněných nárocích poškozených na náhradu nemajetkové újmy tedy bylo nutno hodnotit v mezích rozvedených teoretických východisek a závěrů následující skutečnosti, jež vyplynuly z důkazů, které byly provedeny v rámci daného trestního řízení.

42. Jednotliví poškození předložili soudu svá vyjádření, která dokládala jejich vztah k zesnulému. Dcera zesnulého M. Ž. vylíčila harmonický vztah s otcem již od dětství. Popsala, že se zesnulý staral o jejich dům a o všechno kolem domu a zahrady, každý rok jezdili na dovolenou. Zesnulý byl hlava rodiny a vždy si věděl se vším poradit. Když se seznámila se svých budoucím manželem, tak její zesnulý otec viděl dalšího muže do domu a začal R. Ž. učit, jak se opravují auta, protože byl „kluk ze sídliště“, který vyrůstal pouze s matkou. Když se jim narodili 2 synové, měl velkou radost, že má dva krásné vnuky. Zeť zesnulého R. Ž. napsal, že ho tchán zasvěcoval do tajů automobilů. Času, který spolu strávili v dílně, bylo nepočítaně. Často je musely ženy večer z dílny vyhánět. Pro něj to bylo něco nového a neznámého, protože vyrůstal na sídlišti v paneláku jen s matkou. Společně se pustili do oprav domu a možnost přiučit se byla k nezaplacení. Společné dovolené byly vždy plné pohody a smíchu. Zesnulý byl tím, za kým si R. Ž. vždy chodil pro radu. Starší vnuk nezletilý „TULIPÁN“ *) popsal, že vždy po škole chodil za dědou. Pomáhal mu rozebírat věci, krmit králíky. Díval se s ním každé odpoledne na televizi a povídal si s ním. Zesnulý mu splnil jeho sen o návštěvě Bošovické zoologické zahrady s papoušky o prázdninách. Zeť R. Ž. své písemné vyjádření doplnil zprávou jeho lékařky MUDr. M. Š., že u ní byl léčen pro akutní stres způsobený úmrtím tchána včetně uvedení léčiv, která mu lékařka předepsala. V hlavním líčení poté své vyjádření rozšířil, když uvedl, že zesnulý byl v domě, kde žijí s manželkou, hlava rodiny, automechanik, dokázal si poradit se vším, když člověk potřeboval pomoci a poradit, mohl se na něj kdykoliv obrátit a pro R. Ž. je po jeho smrti trošku problém nyní tuto funkci zastupovat. Manželka zesnulého J. K. uvedla, že se seznámili se zesnulým na mysliveckém plese v lednu 1977 a v prosinci 1977 uzavřeli manželství. Měla po rodičích starší domek, který spolu zrenovovali. Zesnulý dokázal vše spravit, nic pro něj nebyl problém. Sousedi k nim chodili, když něco potřebovali a zesnulý všem pomohl. Chodili spolu na plesy, rádi tancovali a bavili se. Jezdili stanovat na Šumavu, do Jižních Čech, do Krkonoš, „na kapra“ do Třeboně. Jejich vnuky zesnulý miloval, „kluci“ s nimi trávili víc času než s rodiči. Když byli v důchodu, koupili si motorku a začali jezdit jako v mladých letech, navštívili známá místa, jezdili na motosrazy a získali nové kamarády.

43. Ze všech výše popisovaných okolností vyplývá existence kvalitních mezilidských vztahů mezi zesnulým a poškozenými. Ostatně, obviněný v tomto směru ani nevznese konkrétní protiargumenty, jimž by tento záměr byl schopen zvrátit či alespoň zpochybnit. Není zde sice možné činit závěr o společné domácnosti, tak jak to učinil soud druhého stupně z informace o tom, že obě rodiny bydlely v jednom domě, nicméně není pochyb o společném soužití obou rodin, tj. rodiny K. a rodiny Ž. To lze dokumentovat např. vyjádřením staršího vnuka nezletilého „TULIPÁNA“ *), že chodil vždy po škole za dědou či vyjádřením zetě R. Ž., že trávil velké množství času s tchánem v dílně. Nelze pochybovat o důležitosti zesnulého pro poškozené, když z vyjádření R. Ž. vyplývá, že zesnulý byl zjevně autoritou pro obě rodiny (tuto roli převzal R. Ž. až po jeho smrti a činí mu jisté obtíže jí dostát). Dlužno dodat, že společná domácnost není zákonnou podmínkou či kritériem přiznání náhrady nemajetkové újmy nebo její výše. Popisované skutečnosti zároveň svědčí o tom, že zeť sice nebyl se zesnulým v příbuzenství založeném pokrevní linií, nýbrž na základě manželského svazku s jeho dcerou, avšak přesto zde byl výrazný pozitivní vztah k zesnulému, takže jmenovaného lze považovat za osobu zesnulému blízkou a za osobu, která splňuje kritéria § 2959 o. z., a tedy osobu, která je oprávněna nárokovat náhradu nemajetkové újmy (jeho vztah k zesnulému byl a je z popsanych důvodů srovnatelný se vztahy, které fungují obvykle mezi pokrevními příbuznými).

44. Dále bylo nutno zabývat se posouzením relevantních okolností na straně obviněného (škůdce, původce zásahu), tedy otázkou míry zavinění, jeho postoje k činu, dopadem události do sféry jeho a jeho rodiny a jeho majetkovými poměry. Obviněný čin spáchal z nedbalosti, avšak s plným zaviněním, neboť spoluúčast na zavinění nehody ze strany zesnulého nebyla zjištěna. K činu se doznal a vyslovil svou odpovědnost za úmrtí poškozeného V. K. Učinil písemné prohlášení, že si je vědom této skutečnosti, že v důsledku dané tragické události nezvratným způsobem zasáhl do života pozůstalých rodinných příslušníků zemřelého. Rozhodl se spolu se svou rodinou poskytnout poškozeným podle svých finančních možností peněžitou pomoc nad rámec jejich nároků na náhradu škody hrazené ČSOB pojišťovnou a.s. a zavázal se uhradit poškozeným určitou finanční částku. V hlavním líčení se poškozeným omluvil a spolupracoval s pojišťovnou. Co se týče osobních a majetkových poměrů obviněného, pak je zjištěno, že je povoláním truhlář, nezaměstnaný, evidován na úřadu práce bez nároku na podporu v nezaměstnanosti, má 4 nezletilé děti. Jeho manželka je na mateřské dovolené, není držitelkou řidičského průkazu kvůli epilepsii. Pokud jde o dopad jeho činu na něj a jeho rodinné příslušníky, pak následek postihuje negativně především jeho manželku a jeho děti, neboť nesou finančně důsledky jednání obviněného a při absenci jejího řidičského oprávnění mají např. ztížené možnosti dopravy dětí k lékaři. U něj se dopad primárně projevuje v omezení možnosti získat práci, vzhledem k uloženému zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu. V této souvislosti je třeba opětovně připomenout jeho odsouzení pro shora popsany čin, jež je na místě hodnotit ve vztahu ke kritériu satisfakce z hlediska poškozených.

45. Nejvyšší soud shrnuje, že obviněný, který byl výlučným viníkem (původcem) smrti poškozeného V. K., se ke svému činu a jeho tragickému následku postavil k věci výrazně sebekriticky, doznal se, opakovaně vyjádřil lítost a zavázal se, a to i za situace, kdy je zjevné, že náhradu škody i nemajetkové újmy bude realizovat ČSOB Pojišťovna, a. s. z titulu tzv. povinného ručení, přispět určitou částkou poškozeným a již uhradil poškozené J. K. částku 26.000,- Kč. Pokud poškození namítli, že obviněný již neuhradil další částky, pak tuto okolnost nelze přeceňovat. Je totiž nutno mít na zřeteli jeho složitou osobní, rodinnou a materiální situaci, která mu v současnosti zjevně neumožňuje danému slibu dostát. Ostatně, jak vyplynulo z výpovědi jeho manželky, odškodnění měl řešit půjčkou od rodičů.

46. Pokud jde o zavinění obviněného, pak ten se svým jednáním dopustil nedbalostního trestného činu, který spočíval v porušení důležité povinnosti uložené mu coby řidiči motorového vozidla zákonem č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích. Konstatovanou nedbalost při páchání trestného činu lze vnímat jako neutrální prvek, na rozdíl od situací, v nichž by pachatelovo jednání vykazovalo úmysl či v jeho rámci dokonce zvlášť zavrženíhodný úmysl. Takové úmyslné jednání by bezesbýtku mohlo vést ke zvýšení přiznávaného nároku, stejně jako na druhé straně by v rovině občanskoprávního řízení způsobení smrti bez zavinění či při aplikaci objektivní odpovědnosti vedlo spíše k úvahám o odškodnění v menším rozsahu. Obviněný se dopustil porušení zejména ustanovení § 4 písm. a), písm. b) a § 21 odst. 5 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích.

47. Pokud se týká majetkových poměrů obviněného, coby kritéria hodnocení nemajetkové újmy, je nezbytné takovýto prvek vnímat toliko v jeho quasimoderačním významu. Kritérium zkoumání majetkových poměrů obviněného (škůdce) nesmí představovat otázku, zda tento disponuje či nedisponuje výraznějším majetkem, jinými slovy zda je bohatý či chudý. Proto ani jeho majetkové poměry nehrají roli pro odstupňování výše přiznaného nároku. Soudy jsou tedy v rámci adhezního řízení povinny zkoumat majetkové poměry obviněného, činí tak však jen s ohledem na to, aby výše náhrady pro obviněného nepředstavovala likvidační důsledek. Majetkové poměry, stejně jako realizace práva na obhajobu, nepředstavují okolnost významnou pro strádání poškozeného. Musí proto představovat pouze určitý korektiv sloužící k eliminaci bezbřehých nároků na náhradu nemajetkové újmy. Na druhou stranu nelze zjišťovat toliko aktuální majetkové poměry obviněného, ale na zřetel je nutno vzít i jeho věk a z něj vyplývající možnosti uhradit vzniklou újmu do budoucna, za současného zachování možnosti vést snesitelný a důstojný život. Daným postupem přitom dochází k dostatečné implementaci zásady proporcionality také do adhezního řízení.

48. Vedle zhodnocení určujících kritérií pro stanovení výše náhrady nemajetkové újmy považuje dovolací soud v rámci svého rozhodnutí za potřebné vyjádřit se k samotnému rozsahu takového nároku. Přijetí současného občanského zákoníku na jedné straně odstranilo absenci propracovanější úpravy pro odškodnění nemateriální újmy sekundárních obětí, kdy dřívější pravidla přiznávala pouze paušální částky bez zohlednění specifík jednotlivých případů, na druhé straně vyvolalo u širší veřejnosti ničím nepodložené představy o několikanásobném, potažmo dokonce nelimitovaném, navýšení dříve přiznávaných částek, jež byly tvořeny jednorázovými sumami 240 tis. Kč v případě pozůstalého rodiče a dítěte, resp. ve výši 175 tis. Kč u sourozenců. Je pravdou, že původní paušální limit lze za současného stavu vnímat jako nízký, a to minimálně u nejužších vazeb, jakými jsou rodiče a děti či manželé, a to současně s ohledem na specifika každého jednotlivého případu a jeho individuálního odrazu ve sféře poškozeného. Jak však již bylo uvedeno výše, primárním zájmem zákonodárce bylo sice odstranění paušálních zákonných náhrad, nikoli zpochybnění samotné rozhodovací činnosti soudů, která se k této problematice před nabytím účinnosti současného občanského zákoníku vyvinula, a tím vědomě nastolení stavu diskontinuity v rozhodovací činnosti. Není přitom od věci uvést, že zákonodárce dosud v jiných právních předpisech vymezení odškodnění pozůstalých konkrétními minimálními jednorázovými částkami, svojí výší se zásadně neodlišující od původní občanskoprávní úpravy, neopustil. Příkladmo lze uvést, že v ustanovení § 271i zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce ve znění účinném od 1. 10. 2015, je jako jednorázové odškodnění pozůstalých stanovena částka nejméně 240 000 Kč pro každou zde konkrétně vymezenou osobu.

49. Pakliže některé úvahy, které vedou polemiku s částkami, které jsou v obdobných případech přiznávány jako nemajetková újma v cizozemských (zejména anglosaských) řízeních, poukazují na nepoměrně vyšší sumy poskytované poškozeným, je třeba konstatovat, že takový pohled nesmí zůstat plochý, ale je nezbytné, aby reflektoval veškeré prvky dané zahraniční úpravy. Na rozdíl od řízení ve státech, které do jedné částky, často skutečně dosahující řádově milionů, subsumují veškeré druhy škody a újmy, které poškozený je s to nárokovat, česká právní úprava důsledně rozlišuje nároky, které vyplývají z aktuální podoby občanského zákoníku (například vedle náhrady nemajetkové újmy jde o náhradu nákladů na výživu pozůstalým, kterým zemřelý ke dni své smrti poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu, ve smyslu ustanovení § 2966 o. z. apod.)

50. Toliko pro srovnání lze dodat, že také jiné evropské právní úpravy se v obdobných případech převážně pohybují při stanovení výše nemajetkové újmy za usmrcení blízké osoby v rozmezí od 200 tis. Kč do 500 tis. Kč (20 tis. EUR - Belgie, Rakousko, Slovinsko, Švýcarsko). Některé státy (Finsko, Švédsko, Maďarsko) dokonce kompenzují

nemajetkovou újmu v ještě nižším rozpětí od 100 tis. Kč do 200 tis. Kč, popřípadě u nich zákonná úprava takové nemajetkové újmy zcela absentuje, resp. náhradu nemajetkové újmy sekundárních obětí vůbec neumožňuje (Německo, Nizozemsko). Hlavní roli při stanovení konkrétní částky v uvedených mantinelech hrají jednak okolnosti případu a samozřejmě již konstatovaná blízkost osobního vztahu, kde nejvíce náleží pozůstalým rodičům, dětem a manželům, méně pak dalším příbuzným (sourozenci), přičemž jejich nárok může být podmíněn sdílením společné domácnosti.

51. Srovnání lze vést i směrem k dosavadním případům jiných forem nemajetkové újmy (typicky v intencích § 2958 o. z.). V případě, že z takových titulů přiznané částky mnohdy přesahují úhrady přiznávané poškozeným podle § 2959 o. z., pak na takový postup nelze pohlížet jako na rozpor mezi proporcionálním posuzováním újmy způsobené úmrtím blízké osoby a újmy, která vznikla poškozenému na jeho zdraví v podobě bolesti, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkové újmy. Je nezbytné si uvědomit, že úmrtím blízké osoby, jakkoliv se jedná o citelné útrapy, které sekundární oběť pociťuje, dochází k zásahu do její psychické sféry, zatímco v případech podléhajících úpravě § 2958 o. z. přichází do úvahy širší paleta kompenzace nejen za zásah do psychické, ale též do dalších sfér života postiženého jedince.

52. Jak již bylo poukázáno výše, při úvahách o výši úhrady nemajetkové újmy je třeba důsledně vycházet z principu proportionalit tak, aby výsledná částka nemajetkové újmy v penězích nevyvolávala v rámci společnosti představu o disharmonii právního systému, ale naopak ospravedlňovala její legitimní očekávání, současně však při respektování předem jasných a pevných kritérií. Ústavní soud ve svém rozhodnutí I. ÚS 2844/14 ze dne 22. 12. 2015 přichází s požadavkem, aby *při rozhodování obecné soudy porovnávaly částky relutární náhrady s jinými případy, a to nejen v obdobných, ale i dalších, v nichž se jednalo o zásah do jiných osobnostních práv, a to zejména do práva na lidskou důstojnost, osobní čest, dobrou pověst nebo ochranu dobrého jména. Ztráta blízké osoby je pro většinu lidí tou největší ztrátou, s níž se mohou ve svém životě setkat, a je pro ně těžko pochopitelné, že v některých případech (z jejich hlediska méně závažných), dosahují částky peněžní satisfakce srovnatelné úrovně s náhradami za nemajetkovou újmu způsobenou úmrtím blízkého. Takovou nemajetkovou újmu pociťují pozůstalí velmi úkorně, a o to více naléhavě se jeví potřeba, aby výše náhrady byla z pohledu žalobců spravedlivě stanovena.*

53. Nejvyšší soud z hlediska konstatovaného zachování proportionalit dodává, že je nutné, aby shora uvedená komparace odrážela rovněž specifika, která mezi nemajetkovou újmou utrpěnou za úmrtí blízké osoby a naopak v důsledku porušení jiných osobnostních práv panují. V případě, že k odškodnění nemajetkové újmy podle § 2959 o. z. dochází v důsledku projednané a meritorně rozhodnuté trestné činnosti, za niž byla pachateli uložena trestní sankce, je nezbytné i takovýto postup v podobě projednání věci orgány činnými v trestním řízení považovat za určitý satisfakční prvek z hlediska společenského vnímání. Ten naopak rozhodování o jiných osobnostních právech v rámci občanskoprávního řízení postrádá, resp. poskytuje v jiné podobě (např. zveřejnění omluvy nebo dání prostoru na vysvětlující reakci). Je-li tak prováděno srovnání odškodňovací praxe případů usmrcení osoby blízké (a to navíc v důsledku trestné činnosti), se situacemi žalob dotýkajících se typicky újmy způsobené např. bulvárním periodikem, je nezbytné přihlídnout ke skutečnosti, kdy škůdce-pachatel, je již za své jednání postižen trestní sankcí, tedy nejcitelnějším možným zásahem, který právo vůči jeho osobě přiznává. Naopak absence daného postihu v rámci občanskoprávního řízení musí vést k zohlednění této skutečnosti při konstrukci výše přiznávaného nároku, který pak představuje realizaci preventivně-sankčního principu odškodňování nemajetkové újmy tak, aby se škůdce do budoucna vyvaroval obdobného protiprávního jednání, a toto se mu v dalších případech nevyplácelo. Takovou komparaci pak dochází k prolnutí uvedené preventivně-sankční funkce (I. ÚS 1586/09 ze dne 6. 3. 2012), s funkcí satisfakční, v jejímž rámci jde o zmírnění následků neoprávněného zásahu (I. ÚS 2844/14 ze dne 22. 12. 2015).

54. Dovolací soud proto na tomto místě uzavírá, že při rozhodování o nároku poškozeného na náhradu nemajetkové újmy v penězích, uplatněném v rámci trestního řízení, je třeba vycházet ze všech specifík daného případu, jimž je třeba podřadit příslušná kritéria na straně poškozeného i pachatele, která mají vliv na vnímání duševních útrap a dopadu protiprávního jednání do sféry obou takových subjektů. Duševní útrapy spojené s prožíváním usmrcení blízké osoby je pro účely stanovení výše náhrady třeba posuzovat primárně z pohledu obvyklého (průměrného) člověka a její případné snížení či naopak zvýšení lze odvinout pouze od okolností, jež jsou v rámci adhezního řízení řádně doloženy a prokázány poškozeným (příp. obviněným). Pouze komplexní posouzení vzneseného nároku umožní rozhodnout bez nutnosti dalšího dokazování, které by svým rozsahem směřovalo nad zákonem stanovený účel trestního řízení. V opačném případě bude na místě poškozeného s takovým nárokem odkázat na řízení ve věcech občanskoprávních. Současně je nezbytné postupovat na základě principu proportionalit, který zohlední i obdobné, v minulosti posuzované případy tak, aby soudní praxe mohla postupovat s co možná největší snahou o eliminaci nahodilého přiznávání rozdílných peněžitých částek, což by ve výsledku vedlo k právní nejistotě zúčastněných stran řízení. Ač nelze spravedlivě vyžadovat, aby pro takové případy byl opětovně zaveden jakýkoliv paušální limit, jako tomu bylo v minulosti, je třeba stále vnímat výši přiznané částky ve světle dosavadní judikatorní praxe a zachování její kontinuity, při zohlednění jiných kompenzačních nároků,

kteře poskytují zvláštní hmotněprávní předpisy, jakož i při doplňujícím porovnání se stavem v obdobných cizozemských úpravách. Dovolacímu soudu se proto jeví jako ospravedlnitelné, aby se stanovení výše náhrady odvíjelo v základním rozpětí mezi 240 tis. Kč až 500 tis. Kč, a to pro skupinu citově nejbližších osob, jakými jsou rodiče, děti a manželé. Nutno zdůraznit, že takto stanovený rozsah kompenzace odpovídá typovým (neutrálním) případům, tedy takovým, kde nejsou naplněny pro konkrétní situaci zpříšňující či naopak zmírňující kritéria (např. v podobě rozdílné formy zavinění škůdce, věku pozůstalého, zvýšené intenzity jeho vztahu k zemřelé osobě, apod.). V případě dalších (méně intenzivnějších) příbuzenských vazeb pak bude uvedené rozpětí přiměřeně modifikováno. Lze přitom poukázat, že při shora uvedeném vnímání výše náhrady nemajetkové újmy za smrt osoby blízké, nestojí Nejvyšší soud osamoceně, ale jeho názor je sdílen též v odborné literatuře (srov. např. Žďárek, R., Těšinová, J., Škárková, M., Waltr, R., Púry, F. a kol., Metodika odškodňování imateriálních újem na zdraví, 1. vydání. Praha: C. H. Beck 2015, str. 52).

55. V neposlední řadě je možno poukázat na to, že dovolacím soudem konstatované základní rozpětí plně odráží jeho dosavadní přístup v obdobných případech a vychází též z progresu, kterou přinesly změny v úpravě odškodňování nemajetkové újmy. Po přijetí současného občanského zákoníku to byla právě již uvedená Metodika, která vyplnila prostor, jenž vznikl v důsledku zrušení vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění (tzv. náhradová vyhláška). Ačkoliv, jak dovolací soud již zdůraznil, Metodikou aplikovaný mechanismus dopadá výhradně na případy stanovení výše náhrad bolesti a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 OZ, a nikoli na odškodnění při usmrcení osoby blízké, nelze odhlédnout od určité paralely při snaze o maximální aktualizaci hodnot, které odráží současné celospolečenské očekávání. Při převzetí bodového systému ze zrušené vyhlášky, Metodika dospěla k potřebě zvýšení hodnoty jednoho bodu ze 120 Kč na 1 % hrubé měsíční nominální mzdy v národním hospodářství za kalendářní rok předcházející roku, v němž vznikl takový nárok. V roce 2014 tak došlo ke skokovému zvýšení jednoho bodu na částku 251,28 Kč. Daný nárůst představuje 2,1 násobek původního stavu. Jestliže současně při kompenzaci smrti blízké osoby dovolací soud akceptuje – pro typové případy – horní hranici 500 tis. Kč, jedná se, vzhledem k původnímu nastavení ve smyslu paušální částky reflexní újmy dle § 444 odst. 3 předchozího občanského zákoníku ve výši 240 tis. Kč, o navýšení, které plně odráží novou koncepci a úpravu v obdobné sféře.

56. V rámci takto stanovených mantinelů Nejvyšší soud zkoumal míru naplnění shora prezentovaných kritérií, přičemž se zřetelem k výše popsaným konkrétním okolnostem dospěl k závěru, že spravedlivou a přiměřenou náhradu nemajetkové újmy představuje ve vztahu k pozůstalým manželce J. K. a dceři M. Ž. částka 500 000 Kč, ve vztahu k pozůstalým vnukům nezletilému „TULIPÁNU“ *) a nezletilému „PETRKLÍČI“ *) částka 300 000 Kč a ve vztahu k pozůstalému zeťovi R. Ž. částka 200 000 Kč. Při svém rozhodování ovšem musel zohlednit, že jmenovaní poškození již od ČSOB Pojišťovny, a. s., obdrželi z daného titulu plnění, a to J. K. ve výši 500 000 Kč, M. Ž. ve výši 350 000 Kč, nezletilý „TULIPÁN“ *) stejně jako nezletilý „PETRKLÍČ“ *) ve výši 100 000 Kč a R. Ž. ve výši 50 000 Kč. Poškozená J. K. nadto ještě obdržela plnění od obviněného ve výši 26 000 Kč.

57. Nejvyšší soud ještě zdůrazňuje, že při určení výše částek, jež jako náhrada nemajetkové újmy náležely jmenovaným poškozeným, provedl porovnání s věcí řešenou ve svém předcházejícím rozhodnutí sp. zn. 4 Tdo 1402/2015. Z uvedené věci je nezbytné připomenout existenci významných, specifických okolností, které odůvodnily prolomení horní hranice uváděného základního rozpětí 240 000 až 500 000 Kč. V tam posuzované věci zemřela při dopravní nehodě matka sedmileté dívky, která byla přímo osobně přítomna u jejího úmrtí, což její prožitek ze ztráty podstatným způsobem zintenzivnilo a nelze pochybovat, že i do budoucna se bude duševní utrpení při vzpomínkách na tragickou událost obnovovat. Zároveň zesnulá matka poškozené dívky byla jejím jediným fakticky pečujícím a spoluzijícím rodičem, neboť její biologický otec o ni nejevil zájem. Nejvyšší soud tyto skutečnosti v dané věci shledal do té míry významnými a specifickými, že v jejich důsledku překročil horní hranici uvedeného základního rozpětí a přiznal poškozené sedmileté dívce finanční částku zvýšenou za každou z uvedených dvou specifických okolností o 100 000 Kč, tj. celkem o 200 000 Kč. V nyní posuzované věci se Nejvyšší soud otázkou existence specifických okolností zabýval také, avšak za zjištěného skutkového stavu takové okolnosti neshledal.

58. Na základě důkladného zvážení veškerých podstatných okolností Nejvyšší soud zrušil z podnětu dovolání obviněného podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 15. 7. 2015, sp. zn. 6 To 234/2015, ve výroku o náhradě škody ve vztahu k poškozeným J. K., M. Ž., nezletilému „TULIPÁNU“ *), nezletilému „PETRKLÍČI“ *), a R. Ž. Současně zrušil také další rozhodnutí na zrušenou část rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265m odst. 1 tr. ř. znovu rozhodl tak, že podle § 228 odst. 1 tr. ř. uložil obviněnému povinnost nahradit poškozeným M. Ž. nemajetkovou újmu ve výši 150 000 Kč, nezletilému „TULIPÁNU“ *) nemajetkovou újmu ve výši 200 000 Kč, nezletilému „PETRKLÍČI“ *) nemajetkovou újmu ve výši 200 000 Kč a R. Ž. nemajetkovou újmu ve výši 150 000 Kč. Podle § 229 odst. 2 tr. ř. poškozené M. Ž., nezletilého „TULIPÁNA“ *), nezletilého „PETRKLÍČE“ *), a R. Ž. odkázal se zbytkem jejich nároku na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve

věcech občanskoprávních. Podle § 265m odst. 2 tr. ř. a § 265 tr. ř. pak poškozenou J. K. odkázal s jejím nárokem na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních.

P o u č e n í : Proti rozhodnutí o dovolání není s výjimkou obnovy řízení opravný prostředek přípustný (§ 265n tr. ř.).

V Brně dne 18. 5. 2016

JUDr. Vladimír Veselý

předseda senátu

*) Byl použit pseudonym ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb.

Soud:	Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí:	14.12.2016
Spisová značka:	7 Tdo 1389/2016
ECLI:	ECLI:CZ:NS:2016:7.TDO.1389.2016.1
Typ rozhodnutí:	USNESENÍ
Heslo:	Nemajetková újma Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti Usmrcení z nedbalosti
Dotčené předpisy:	§ 143 odst. 1,2 tr. zákoníku § 147 odst. 1,2 tr. zákoníku
Kategorie rozhodnutí:	C

7 Tdo 1389/2016-66

U S N E S E N Í

Nejvyšší soud projednal ve veřejném zasedání dne 14. 12. 2016 dovolání obviněného **Mgr. J. K.**, proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 3. 5. 2016, sp. zn. 13 To 106/2016, v trestní věci vedené u Okresního soudu v Pardubicích pod sp. zn. 4 T 174/2015 a rozhodl takto:

Podle § 265j tr. ř. se dovolání obviněného Mgr. J. K. **zamítá**.

O d ů v o d n ě n í

Rozsudkem Okresního soudu v Pardubicích ze dne 11. 2. 2016, sp. zn. 4 T 174/2015, byl obviněný Mgr. J. K. uznán vinným přečinem usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, 2 tr. zákoníku a přečinem těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 odst. 1, 2 tr. zákoníku a odsouzen podle § 143 odst. 2 tr. zákoníku, § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody na tři roky, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku zařazen do věznice s dohledem, a podle § 73 odst. 1 tr. zákoníku k trestu zákazu činnosti spočívajícímu v zákazu řízení všech motorových vozidel na sedm let. Výroky podle § 228 odst. 1 tr. ř. a podle § 229 odst. 2 tr. ř. bylo rozhodnuto o náhradě škody a nemajetkové újmy.

Skutek spočíval podle zjištění Okresního soudu v Pardubicích v podstatě v tom, že obviněný dne 4. 7. 2015 kolem 13,05 hodin na pozemní komunikaci mezi obcemi R. a K., okr. P., unaven a v ne zcela dobrém zdravotním stavu, kterého si byl vědom, řídil motorové vozidlo zn. Mercedes-Benz Vito, nevěnoval se plně řízení, zřejmě usnul, ztratil kontrolu nad vedením vozidla v přímém směru, přejel plynule do protisměru, kde se u levého okraje komunikace střetl nejprve levým předním rohem vozidla s cyklistou „X. X.“ (*), který byl nárazem odhozen vlevo do příkopu, a následně čelně s cyklistkou Ing. M. C., (matkou „X. X.“ (*)), která upadla na kapotu a čelní sklo, poté před přední část vozidla a nakonec byla vozidlem přejeta. Podle dalších zjištění uvedených ve výroku o vině utrpěli oba poškození těžká zranění, přičemž poškozená Ing. M. C. na místě zemřela. Z výroku o vině vyplývá, že Okresní soud v Pardubicích spatřoval v jednání obviněného porušení ustanovení § 4 písm. a), b), § 5 odst. 1 písm. b), odst. 2 písm. c), § 11 odst. 1 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů.

O odvolání, které podal obviněný proti všem výrokům, bylo rozhodnuto rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 3. 5. 2016, sp. zn. 13 To 106/2016. Podle § 258 odst. 1 písm. e), f), odst. 2 tr. ř. byl rozsudek Okresního soudu v Pardubicích zrušen ve výroku o trestu a ve výroku, jímž bylo rozhodnuto o nárocích poškozených „X. X.“ (*), M. C., M. T., Ing. I. A., Bc. J. A. a Ing. J. A., Ph.D., a podle § 259 odst. 3 tr. ř. bylo nově rozhodnuto tak, že obviněný byl odsouzen podle § 143 odst. 2 tr. zákoníku, § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody na dva roky a čtyři měsíce, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku zařazen do věznice s dohledem, a podle § 73 odst. 1, 3 tr. zákoníku k trestu zákazu činnosti spočívajícímu v

zákazu řízení všech motorových vozidel na sedm let a podle § 228 odst. 1 tr. ř. mu byla uložena povinnost nahradit poškozenému „X. X.“ *) nemajetkovou újmu ve výši 1 000 000 Kč, přičemž tento poškozený byl se zbytkem nároku na náhradu nemajetkové újmy podle § 229 odst. 2 tr. ř. odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních, a ostatní poškození byli podle § 229 odst. 1 tr. ř. s nároky na náhradu nemajetkové újmy odkázáni na řízení ve věcech občanskoprávních.

Obviněný podal prostřednictvím obhájkyň v zákonné lhůtě dovolání proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích. Tento rozsudek napadl především proto, že jím zůstal nedotčen výrok o vině. V návaznosti na to napadl i výrok o trestu a výrok o náhradě nemajetkové újmy ve vztahu k poškozenému „X. X.“ *). Odkázal na důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Namítl nedostatek zavinění, který vyvozoval z toho, že kontrolu nad řízením vozidla ztratil při výpadku vědomí, který nemohl předpokládat ani ovlivnit. Uložený trest, zejména nepodmíněný trest odnětí svobody, označil za nepřiměřeně přísný. Uvedl, že výrokem o náhradě nemajetkové újmy poškozenému „X. X.“ *) byl z hlediska výše přiznané náhrady překročen rámec judikatorně vytýčený rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015. Obviněný se dovoláním domáhal toho, aby Nejvyšší soud zrušil rozsudky obou soudů a aby přikázal Okresnímu soudu v Pardubicích věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout, případně aby po zrušení obou rozsudků sám ve věci meritorně rozhodl.

Státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství v písemném vyjádření ze dne 10. 8. 2016 uvedla, že námitky obviněného nejsou dovolacím důvodem, a navrhl, aby dovolání bylo podle § 265i odst. 1 písm. b) tr. ř. odmítnuto. Státní zástupkyně přítomná při veřejném zasedání však označila dovolání za důvodné v části směřující proti výroku o náhradě nemajetkové újmy přiznané poškozenému „X. X.“ *) a s odkazem na podobnost s věcí, v které Nejvyšší soud rozhodl rozsudkem ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek v tomto výroku a aby sám rozhodl tak, že obviněný je povinen zaplatit poškozenému „X. X.“ *) na náhradě nemajetkové újmy částku 500 000 Kč až 600 000 Kč.

Zmocněnkyně poškozeného „X. X.“ *) označila dovolání v části směřující proti výroku o náhradě nemajetkové újmy tomuto poškozenému za nepodložené a navrhl, aby bylo odmítnuto.

Nejvyšší soud shledal, že dovolání bylo zčásti podáno z jiného důvodu, než je uveden v § 265b tr. ř., a že pokud se opírá o námitky, které lze považovat za dovolací důvod, není důvodné.

Především musí Nejvyšší soud připomenout, že dovolání není běžný opravný prostředek a neplní funkci „dalšího odvolání“. Dovolání je mimořádný opravný prostředek, který na rozdíl od odvolání není možné podat z jakéhokoli důvodu, ale v dané věci jen z některého z důvodů uvedených v § 265b odst. 1 písm. a) až l) tr. ř. Podat dovolání z jiného důvodu je vyloučeno. Konkrétní námitky, které jsou uvedeny v dovolání, mají relevanci uplatněného dovolacího důvodu za předpokladu, že mu odpovídají svým obsahem. Žádný z dovolacích důvodů se nevztahuje ke skutkovým zjištěním soudů, k hodnocení důkazů, k postupu soudů při provádění důkazů, k rozsahu dokazování apod. Uváží-li se povaha dovolacích důvodů, jak jsou v zákoně taxativně vymezeny, je zřejmé, že dovolání je jako mimořádný opravný prostředek určeno k nápravě závažných právních vad pravomocných rozhodnutí, a nikoli k tomu, aby skutková zjištění soudů prvního a druhého stupně byla přezkoumávána ještě třetí instancí.

Podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. lze dovolání podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení.

Vytýká-li se v dovolání proti odsuzujícímu rozhodnutí „nesprávné právní posouzení skutku“, odpovídají tomuto dovolacímu důvodu jen takové námitky, v nichž se tvrdí, že skutkový stav, který zjistily soudy prvního a druhého stupně, nevykazuje znaky trestného činu, jímž byl obviněný uznán vinným. Významné ovšem je, že předmětem právního posouzení tu je skutek, tak jak ho zjistily soudy, a nikoli jak ho prezentuje či jak se jeho zjištění požaduje dovoatel.

Obviněný s odkazem na ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. vytkl nesprávnost právního posouzení skutku pro nedostatek zavinění, avšak v rozporu s ustanovením § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. vyvozoval nedostatek zavinění nikoli ze skutkového stavu zjištěného soudy, nýbrž z jiné skutkové verze, kterou se snažil prosadit v návaznosti na svou obhajobu z původního řízení a která se liší od skutkového stavu, jak ho zjistily soudy. Nedostatek zavinění obviněný spojoval se svým tvrzením, že byl stížen náhlou ztrátou vědomí, kterou nemohl předpokládat ani ovlivnit. Stav krátkodobého bezvědomí způsobený nedokrevností mozku při zpomalení nebo zástavě srdeční činnosti se v medicíně označuje jako synkopa. Soudy ale zjistily, že u obviněného o nic takového nešlo a že přejel do protisměrné části pozemní komunikace proto, že byl „unaven a v ne zcela dobrém zdravotním stavu, kterého si byl vědom“. Snaha obviněného prosadit jinou verzi skutkových okolností rozhodných pro posouzení jeho zavinění se v podaném dovolání projevila tím, že dovolání je v části zaměřené proti výroku o vině založeno na skutkových námitkách, které stojí mimo rámec dovolacího důvodu podle

§ 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Obviněný sice formálně deklaroval tento zákonný dovolací důvod, ale jinak uplatnil proti výroku o vině námitky, které mu co do obsahu neodpovídají a nejsou pod něj podřaditelné.

Nejvyšší soud z pozice dovolacího soudu nezasahuje do skutkových zjištění soudů prvního a druhého stupně, ledaže by tato zjištění byla v tak extrémním rozporu s důkazy, že by tím bylo dotčeno ústavně garantované základní právo obviněného na spravedlivý proces. Zásah Nejvyššího soudu pak má podklad v ustanoveních čl. 4, čl. 90 Ústavy. O takový případ se ale v posuzované věci nejedná.

O tom, že obviněný při nehodě neprodělal synkopu, jasně svědčí především jeho chování na místě samém po nehodě jednak za přítomnosti svědkyně M. K., která kolem místa nehody jela v jiném vozidle, zastavila a vzhledem k tomu, že je absolventkou střední zdravotnické školy, se snažila pomoci poškozené, a jednak za přítomnosti tří pracovníků zdravotnické záchranné služby. Obviněný na místě chodil, telefonoval, komunikoval, dotazoval se na stav poškozené v tom smyslu „jak to s ní vypadá“, a ačkoli se sám ocitl v péči zdravotnické záchranné služby, která přikročila ke kontrole jeho zdravotního stavu, na nic si nestěžoval, žádné obtíže neuváděl, nejevil známky nějaké akutní poruchy zdraví a při měření tělesných funkcí vykazoval obvyklé hodnoty. Pokud by obviněný prodělal namítanou náhlou nečekanou a tak vážnou poruchu zdravotního stavu, bylo by logické, aby se o tom zmínil, zvláště když byl v péči odborného zdravotnického personálu a byl na svůj zdravotní stav výslovně dotazován a když šlo o okolnost, jejíž uvedení by ho jako evidentního původce nehody ihned stavělo do méně nepříznivého světla. V době, která následovala po nehodě, obviněný navštívil geriatrické centrum, kde věc prezentoval tak, že při řízení motorového vozidla „zkolaboval z vedra“. Následně se podrobil také internímu vyšetření, jehož předmětem byla otázka, zda při nehodě utrpěl synkopu, a to se závěrem „synkopa 4. 7. 2015, kardiální etio. nepotvrzena“ (viz zpráva interní kliniky Pardubické nemocnice ze dne 16. 9. 2015). Pokud pak byla synkopa zmíněna v diagnostickém závěru zprávy interní kliniky Pardubické nemocnice ze dne 16. 10. 2015, vycházel tento závěr jen ze subjektivního sdělení obviněného, a nikoli z nějakých objektivních výsledků vyšetření. Znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví neurologie, neurochirurgie a neurotraumatologie, jímž byl proveden důkaz v odvolacím řízení, vyloučil, že by obviněný ztratil kontrolu nad řízením vozidla vlivem zdravotních komplikací spojených s poruchami spánku, a stav popisovaný obviněným odkázal do sféry interního lékařství, neboť ho dával do souvislosti s poruchou krevního oběhu a dýchání. V tomto ohledu však interní vyšetření obviněného, provedené již předtím, prokázalo jen takové zdravotní obtíže, které měly chronickou povahu a souvisely s jeho pokročilým věkem 71 let (srdeční arytmie, cukrovka, silná obezita). Byly to ovšem obtíže, kvůli kterým se obviněný dlouhodobě léčil a které mu byly známy.

Za tohoto stavu není nic nepřijatelného na zjištění soudů, že pokud situace, kdy obviněný neměl kontrolu nad vozidlem, nevěnoval se řízení a vjel do protisměru, souvisela s jeho zdravotním stavem, šlo o zdravotní obtíže, o kterých obviněný věděl a jejichž vliv mohl předvídat, zvláště pak ve spojení s dalšími nepříznivými okolnostmi, jakými byly venkovní teplota vzduchu blížící se ke 40° C, jízda neklimatizovaným vozidlem, fyzicky náročná činnost před jízdou (stěhování lednice, manipulace s vodním čerpadlem ve studni) či dechová nedostatečnost před jízdou řešená aplikací zvláštního spraye.

Předvídatelnost ztráty kontroly nad řízením vozidla byla za popsanych okolností zvýrazněna také předcházejícími zkušenostmi obviněného s jeho zdravotním selháním při řízení. Sám obviněný ve své výpovědi ve veřejném zasedání odvolacího soudu popsal takový případ, a i když k němu podle obviněného došlo ve vzdálenější minulosti (před pěti až sedmi lety), nelze pominout zjištění vyplývající ze správního spisu ve věci, kdy obviněný dne 5. 3. 2014 způsobil dopravní nehodu, při které vjel do protisměru, kde došlo k drobnějšímu střetu s protijedoucím vozidlem. Ze správního spisu vyplývá, že obviněný se na místě nehody dožadoval toho, aby nebyla volána policie, a vysvětloval nehodu tím, že asi omdlel a vůbec neovládal vozidlo. Kromě toho je ze správního spisu patrné, že jako další verzi nehody obviněný uváděl, že za jízdy usnul a naboural jiné auto.

Skutková zjištění, z nichž soudy vyvodily nedbalostní zavinění obviněného, jsou přijatelná, neboť logicky navazují na důkazy, a rozhodně nejsou v žádném extrémním rozporu s důkazy. Tím pádem nebylo nijak porušeno základní právo obviněného na spravedlivé řízení. Snaha obviněného zpochybnit zjištění soudů uplatněnými námitkami staví dovolání v části směřující proti výroku o vině mimo rámec dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

Námitky proti výroku o trestu z hlediska jeho přiměřenosti nejsou dovolacím důvodem podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., a to ani v té jeho variantě, která je vymezena jako „jiné nesprávné hmotně právní posouzení“, míněno jiné, než je právní posouzení skutku. Nic na tom nemění to, že přiměřenost trestu jinak je otázkou aplikace hmotného práva, zejména ustanovení § 37 až § 39 tr. zákoníku. Nejde-li o situaci, kdy výrok o trestu nemůže obstát v důsledku zrušení výroku o vině, lze samotný výrok o uložení trestu napadat kvůli porušení hmotného práva zásadně jen prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., jímž je uložení nepřipustného druhu trestu nebo uložení trestu ve výměře mimo zákonnou trestní sazbu. Tento dovolací důvod obviněný neuplatnil a evidentně to ani nepřicházelo v úvahu,

protože jak trest odnětí svobody, tak trest zákazu činnosti mu byly uloženy jako přípustné druhy trestu každý ve výměře spadající do rámce příslušné zákonné trestní sazby. V takovém případě je vyloučeno namítat v dovolání nepřiměřenost trestu (viz č. 22/2003 Sb. rozh. tr.). Dovolání jako mimořádný opravný prostředek není určeno ke korekcím uložených trestů z hlediska jejich přiměřenosti, ale jen k nápravě těch nejzávažnějších pochybení, jimiž jsou právě uložení nepřipustného druhu trestu nebo uložení trestu mimo zákonnou trestní sazbu. Vyplyvá to také ze vzájemného vztahu obou hmotně právních dovolacích důvodů, kdy ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. vymezuje obecný hmotně právní dovolací důvod a ustanovení § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. vymezuje zvláštní hmotně právní dovolací důvod stanovený jen ve vztahu k výroku o uložení trestu. Má-li být dovoláním napaden samotný výrok o uložení trestu pro porušení hmotného práva, může se tak stát zásadně jen prostřednictvím zvláštního hmotně právního dovolacího důvodu. Výklad, který by připouštěl nepřiměřenost trestu jako dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., by byl nelogický, neboť by činil ustanovení § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. bezpředmětným, nefunkčním a nadbytečným. Při naznačeném výkladu by uložení nepřipustného druhu trestu i uložení trestu ve výměře mimo zákonnou trestní sazbu bylo vždy „jiným nesprávným hmotně právním posouzením“ ve smyslu § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., takže ustanovení § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. by nedávalo žádný smysl.

Dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. obsahově odpovídají námitky proti výroku, jímž byla obviněnému uložena povinnost nahradit poškozenému „X. X.“ *) nemajetkovou újmu ve výši 1 000 000 Kč. Obviněný vytkl „jiné nesprávné hmotně právní posouzení“ ve smyslu uvedeného dovolacího důvodu. Jeho námitky však nejsou důvodné.

Podle § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, při usmrcení nebo zvlášť závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželů, rodičů, dítěti nebo jiné blízké osobě peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení, přičemž nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

Citované ani jiné ustanovení občanského zákoníku a ani žádný prováděcí předpis nestanoví konkrétní částky, které náleží z titulu duševních útrap osob, jež jsou blízké osobě usmrcené nebo osobě postižené zvlášť závažným ublížením na zdraví. Za tohoto stavu je na soudu, aby konkrétní částku stanovil s ohledem na povahu a okolnosti každého individuálního posuzovaného případu.

Napadený rozsudek i dovolání obviněného argumentačně odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015. Přitom obviněný vyjádřil názor, že Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích se tímto rozsudkem ve skutečnosti neřídil.

V rozsudku ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, Nejvyšší soud posuzoval případ dopravní nehody, při které obviněný jako řidič osobního motorového vozidla porušil zákaz předjíždění, vjel do levé poloviny vozovky a při předjíždění vozidla jedoucího bezprostředně před ním se ve vysoké rychlosti střetl s dalším vozidlem, které jelo před ním ve stejném směru, avšak odbočovalo vlevo, a v kterém byla na místě usmrcena poškozená žena – matka dítěte ve věku 7 a půl roku. Soudy obou stupňů shodně přiznaly dítěti jako náhradu nemajetkové újmy za ztrátu matky částku 4 500 000 Kč, avšak Nejvyšší soud tento výrok zrušil a sám přiznal náhradu v částce 700 000 Kč. V odůvodnění rozsudku Nejvyšší soud podrobně vložil hlediska rozhodná pro posouzení uplatněného nároku na náhradu nemajetkové újmy způsobené usmrcením blízké osoby, zdůraznil, která hlediska je třeba brát v úvahu na straně poškozeného a která na straně škůdce, a zároveň vytýčil princip proporcionality, jehož účelem je mimo jiné eliminovat bezbřehé uplatňování neopodstatněných nároků v nadsazené výši. Takto rozvedené úvahy spolu s porovnáním toho, jak se podobné případy posuzují v některých jiných evropských státech, vedly Nejvyšší soud ke stanovení základního orientačního rámce v rozpětí od 240 000 Kč do 500 000 Kč. Zároveň ale Nejvyšší soud připustil, že v závislosti na konkrétních okolnostech případu může být horní hranice uvedeného rozpětí překročena, a ve věci, v které rozhodl, tak sám učinil.

Posuzovaná věc obviněného Mgr. J. K. a věc, v níž Nejvyšší soud rozhodl rozsudkem ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, vykazují stejné či podobné okolnosti zejména v tom, že v obou případech šlo o posouzení nároku dítěte téměř shodného věku, které ztratilo matku při dopravní nehodě, jejíž původce tím spáchal přečin usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, 2 tr. zákoníku. Z toho ovšem nelze bez dalšího dovozovat, že náhrada nemajetkové újmy za usmrcení blízké osoby musí být stanovena ve stejné výši.

Částku náhrady nemajetkové újmy, původně přiznanou poškozenému „X. X.“ *) rozsudkem Okresního soudu v Pardubicích ve výši 5 000 000 Kč, snížil Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích na částku 1 000 000 Kč, čímž dal průchod zásadě proporcionality a rozhodl v souladu s požadavkem, aby bylo eliminováno neúměrné uplatňování nároků na náhradu nemajetkové újmy ve výši, která je očividně mimo základní orientační rámec vymezený rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015. Pokud Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích usoudil, že v projednávané kauze jsou důvody pro přiznání náhrady přesahující částku 500 000

Kč, lze s tím plně souhlasit, a pokud náhradu přiznal ve výši 1 000 000 Kč, tj. ve výši dvojnásobku horní hranice základního orientačního rozpětí, lze tuto míru zvýšení přiznané náhrady považovat za ještě přijatelnou.

Do popředí posuzovaného případu vystupuje především skutečnost, že poškozený „X. X.“ *) ve věku 7 a půl roku přišel o matku jako osobu, která mu byla nejbližší, se kterou měl nejsilnější citový vztah a která o něho pečovala sama bez jeho otce. Poškozený se nacházel ve věku, kdy jeho citový vztah k matce již byl plně rozvinut a ustálen. Zároveň vztah k matce představoval pro poškozeného nezpochybnitelný a rovnocenným způsobem nenahraditelný základ jeho dalšího osobního rozvoje, výchovy a dlouhodobé životní perspektivy ústící v jeho budoucí dospělost. Ztráta matky zasáhla do života poškozeného mimořádně závažným způsobem. Poškozený se musel vyrovnat nejen se samotným faktem úmrtí matky. Tento traumatizující prožitek byl u něho značně zesílen ještě okolností, že mu byl osobně fyzicky také sám přítomen, že k němu došlo během vyjížďky na kolech, která měla být naopak příjemným společně stráveným časem, a že musel celou věc – alespoň v prvním období bezprostředně po nehodě – vnímat za situace, kdy sám byl těžce zraněn, byl hospitalizován v nemocnici a neměl tudíž oporu ve stálé přítomnosti jiné blízké osoby. Také následující vývoj událostí zesiloval intenzitu důsledků úmrtí matky. Poškozený se ocitl v péči otce, který jako druhý z rodičů je rovněž velmi blízkou osobou, ale s touto změnou bylo spojeno to, že poškozený musel totálně změnit prostředí, ve kterém až dosud vyrůstal. Musel se z dosavadního bydliště přestěhovat do bydliště otce v jiném regionu, musel se sžít s cizím prostředím nové rodiny svého otce, musel opustit školu, do které až dosud chodil, a začít chodit do jiné školy, musel přerušit vztahy s dosavadními spolužáky a kamarády a včlenit se do jiného kolektivu apod. Komplex těchto okolností jasně svědčí o tom, že míra duševních útrap poškozeného výrazně převyšovala obvyklý rámec. Bez významu není ani to, že od obviněného se poškozenému nedostalo prakticky žádné spontánní satisfakce. Pokud obviněný poslal poškozenému do nemocnice drobný dárek v podobě hračky, souviselo toto gesto spíše s tím, že poškozený se v nemocnici léčil na následky zranění, které sám při nehodě utrpěl, a nikoli s tím, že při nehodě přišel o matku. Formální vyjádření lítosti slovy pronesenými v hlavním líčení, jemuž poškozený ani nebyl přítomen, lze sotva považovat za nějakou formu satisfakce již proto, že poškozený tento projev obviněného osobně nevnímal, nehledě na to, že za situace, kdy obviněný popíral zavinění nehody, nemohla vyjádřená lítost vyznít přesvědčivě.

Na straně obviněného je třeba zdůraznit především to, že smrtelný následek fyzicky způsobil porušením jedné ze základních zásad bezpečného provozu na pozemních komunikacích, neboť nejel v pravé části vozovky, vyjel z ní a pohyboval se z hlediska směru své jízdy v levé polovině vozovky, až nakonec při jejím okraji srazil oba poškozené. Zavinění obviněného ve zvýšené míře vyplývá z toho, že se ujal řízení motorového vozidla při souběhu krajně nepříznivých okolností daných jednak jeho zdravotním stavem, který mu byl znám, a jednak objektivními okolnostmi, které souvisely s extrémně vysokou teplotou vzduchu umocněnou podmínkami řízení neklimatizovaného vozidla a které byly i z jeho subjektivního hlediska snadno seznatelné. Obviněný při tom ignoroval své předchozí zkušenosti, kdy v souvislosti se svým zdravotním selháním rovněž vjel do protisměru, avšak shodou okolností způsobil jen drobný střet s protijedoucím vozidlem, při kterém nebyl nikdo zraněn. Nyní posuzovaný případ se tak jeví jako určitá gradace nedostatku sebekritického vztahu obviněného ke své vlastní způsobilosti řídit motorové vozidlo za ztížených podmínek. Srážka obviněného s poškozenými nebyla důsledkem nějakého jeho ojedinělého nebezpečného jízdního manévru (např. předjíždění v nepřehledné situaci), ale byla nebezpečná již sama o sobě vzhledem ke stavu, v němž se obviněný nacházel, a k vnějším okolnostem jeho jízdy. Míru zavinění tudíž není možné hodnotit nijak výrazněji ve prospěch obviněného. Úvahy o míře zavinění obviněného je třeba doplnit konstatováním, že u poškozeného a jeho usmrčené matky není ani v nejmenším dáno jakékoli spoluzavinění. Majetkové poměry obviněného nevykazují nic, co by mohlo úvahy o výši náhrady podstatněji ovlivnit. Obviněný je důchodcem, pobírá důchod v měsíční výši asi Kč, a jak zjistil

Nejvyšší soud, je z jedné poloviny spoluvlastníkem pozemků o výměře 311 m² a 65 m², přičemž podle výpisu z katastru nemovitostí se z hlediska druhu pozemků jedná o „ostatní plochy“ a z hlediska způsobu využití o „jiné plochy“ (pozemky se nacházejí v obci S. v katastrálním území P. n. L.). Významnou skutečností, kterou Nejvyšší soud zjistil z vyjádření poškozeného, je to, že náhradu nemajetkové újmy ve výši, která byla poškozenému „X. X.“ *) přiznána napadeným rozsudkem, za obviněného poskytla pojišťovna z titulu jeho zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla. Výše přiznané náhrady tedy nemůže představovat žádný reálný zásah do majetkových poměrů obviněného, zejména nemůže mít namítanou likvidační povahu, zvláště když tu není žádná okolnost, která by opodstatňovala právo pojistitele proti obviněnému jako pojištěnému na náhradu toho, co za něho plnil (§ 10 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů. Ostatně smyslem pojištění je garantovat uspokojení i takových nároků, jejichž výše přesahuje finanční možnosti škůdce.

Za popsaného stavu není rozumného důvodu k tomu, aby Nejvyšší soud do výroku o náhradě nemajetkové újmy přiznané poškozenému „X. X.“ *) zasahoval jen proto, aby poškozenému byla přiznána částka, která je nominálně shodná s částkou přiznanou jiným rozhodnutím Nejvyššího soudu v podobné věci, tj. rozsudkem ze dne 12. 4. 2016, sp.

zn. 4 Tdo 1402/2015. Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích přiznal poškozenému náhradu ve výši přesahující základní orientační rámec vymezený tímto rozsudkem, avšak v míře, kterou lze ještě tolerovat a která nevyžaduje korekci na podkladě mimořádného opravného prostředku. Stabilita pravomocného soudního rozhodnutí je v dané věci hodnotou, která převažuje nad zájmem na tom, aby – obecně vzato – byly v obdobných případech přiznávány náhrady v nominálně stejné výši. Pokud by Nejvyšší soud dal v projednávané věci přednost tomuto hledisku, nebylo by snížení přiznané částky tak podstatné, aby mohlo přijatelně odůvodnit další nepříznivý zásah do sféry duševních útrap poškozeného vyvolaný případným zkrácením pravomocně přiznané a již uhrazené částky.

Nejvyšší soud proto nedůvodné dovolání obviněného podle § 265j tr. ř. zamítl.

P o u č e n í: Proti tomuto usnesení není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 14. prosince 2016

JUDr. Petr Hrachovec
předseda senátu

*) Byl použit pseudonym ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb.

Právní věta: Jestliže soud v trestním (adhezním) řízení nepřizná zcela uplatněný nárok na náhradu škody z jakéhokoliv důvodu, například s poukazem na spoluzavinění poškozeného, a se zbytkem nároku odkáže poškozeného (pozůstalé uplatňující nárok na odškodnění za usmrcení osoby blízké) na řízení ve věcech občanskoprávních, nejde v tomto rozsahu o věc pravomocně rozsouzenou a lze ji v občanskoprávním řízení znovu projednat, aniž by soud v občanskoprávním řízení byl vázán závěrem trestního soudu o spoluzavinění poškozeného.

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 25.05.2017
Spisová značka: 25 Cdo 1689/2017
ECLI: ECLI:CZ:NS:2017:25.CDO.1689.2017.1
Typ rozhodnutí: USNESENÍ
Heslo: Překážka věci rozsouzené (res iudicata)
Dotčené předpisy: Náhrada škody
§ 159a odst. 4 o. s. ř.
§ 229 odst. 2 předpisu č. 141/1961Sb.
§ 441 obč. zák.
§ 135 odst. 1 o. s. ř.
Kategorie rozhodnutí: A
Publikováno ve sbírce pod číslem: 130 / 2018

25 Cdo 1689/2017

U S N E S E N Í

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Roberta Waltra a soudců JUDr. Ivany Tomkové a JUDr. Petra Vojtky v právní věci žalobců **a) Ing. V. R., b) R. R., c) Z. R.**, všech zastoupených JUDr. Vítem Palarčíkem, advokátem se sídlem Brno, Milady Horákové 329/26, proti žalovanému **R. Z.**, zastoupenému Mgr. Bc. Pavlem Skřípcem, advokátem se sídlem Brno, Rooseveltova 6/8, za účasti **Direct pojišťovny, a. s.**, se sídlem Brno, Nové sady 996/25, IČO 25073958, jako vedlejší účastnice na straně žalovaného, o 382.500 Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu Brno – venkov pod sp. zn. 33 EC 28/2011, o dovolání žalobců proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 9. 11. 2016, č. j. 44 Co 407/2014-476, takto:

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 9. 11. 2016, č. j. 44 Co 407/2014-476, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Okresní soud Brno – venkov rozsudkem ze dne 25. 4. 2014, č. j. 33 EC 28/2011-202, uložil žalovanému povinnost zaplatit 120.000 Kč s příslušenstvím původní žalobkyni a), zemřelé dne 10. 6. 2016, každému z nynížších žalobců a) až c) 87.500 Kč s příslušenstvím a rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky a vůči státu. Vyšel ze zjištění, že žalovaný byl v trestním řízení, vedeném u téhož soudu pod sp. zn. 1 T 60/2010, pravomocně uznán vinným spácháním přečinu usmrcení z nedbalosti, kterého se dopustil tím, že dne 27. 1. 2010 v obci R. srazil osobním vozidlem sestru žalobců D. R. a způsobil jí smrtelná zranění, a to poté, co překročil maximální povolenou rychlost, nepřizpůsobil jízdu svým schopnostem, povaze a stavu vozovky a povětrnostním podmínkám. Žalobci jako pozůstalí po poškozené uplatnili v rámci trestního řízení nároky na jednorázové odškodnění za usmrcení osoby blízké. Jejich nárokům Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 27. 7. 2010, sp. zn. 5 To 380/2010, vyhověl v rozsahu jedné poloviny, neboť shledal spoluzavinění poškozené na vzniku škody v rozsahu 50 %; se zbytkem nároků je odkázal na občanskoprávní řízení. Okresní soud Brno

– venkov v nyní projednávané věci na základě znaleckého dokazování vyloučil spoluzavinění poškozené a přiznal žalobcům zbývajících 50 % požadovaného odškodnění dle § 444 odst. 3 obč. zák.

K odvolání žalovaného a vedlejší účastnice na jeho straně Krajský soud v Brně usnesením ze dne 9. 11. 2016, č. j. 44 Co 407/2014-276, zrušil rozsudek soudu prvního stupně, zastavil řízení a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů mezi účastníky a vůči státu. Odvolací soud dovodil, že v rámci trestního řízení bylo o nárocích žalobců na náhradu škody rozhodnuto v úplnosti, a to tak, že zákonem stanovené částky jednorázového odškodnění byly sníženy na polovinu, neboť na vzniku škody se žalovaný a poškozená podíleli každý z 50 %. Podle odvolacího soudu je odkaz na řízení ve věcech občanskoprávních v dané věci pouhým formálním deficitem trestního práva procesního, které neumožňuje nepřiznanou část nároku zamítnout, ačkoli o ní bylo v adhezním řízení fakticky rozhodnuto. Jestliže trestní senát Krajského soudu v Brně ve věci sp. zn. 5 To 380/2010 nevyhověl z poloviny nárokům žalobců ze zcela určitého důvodu (spoluzavinění poškozené), jedná se i v tomto rozsahu o věc pravomocně rozhodnutou, kterou nelze v občanskoprávním řízení znovu projednat s ohledem na zásadu *ne bis in idem*, zakotvenou v § 159a odst. 4 o. s. ř.

Proti usnesení odvolacího soudu podali žalobci dovolání s tím, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, především od rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2016, sp. zn. 30 Cdo 987/2015. Nesprávnost rozhodnutí po právní stránce spatřují v závěru odvolacího soudu, že rozhodnutí v tzv. adhezním řízení, kterým trestní senát Krajského soudu v Brně ve věci sp. zn. 5 To 380/2010 přiznal žalobcům část jednorázového odškodnění podle § 444 odst. 3 obč. zák. a ve zbytku je odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních, zakládá překážku věci pravomocně rozsouzené i pro tu část nároku, se kterou trestní senát Krajského soudu v Brně žalobce odkázal na občanskoprávní řízení. Namítají, že nemožnost zamítnout nárok na náhradu škody v trestním řízení a povinnost soudu odkázat účastníky se zbytky nároků na občanskoprávní řízení není pouhým formalismem či nedostatkem procesní úpravy trestního práva, nýbrž logickým postupem, vycházejícím ze samotného smyslu a účelu adhezního řízení. Uplatnění nároku na náhradu škody v adhezním řízení nemůže vést za žádných okolností k jeho definitivnímu odepření. Podle § 135 odst. 1 o. s. ř. platí, že soud je v občanskoprávním řízení vázán toliko výrokem rozhodnutí soudu v trestní věci, že byl spáchán trestný čin, v žádném případě však není vázán odůvodněním takového rozhodnutí o jiných skutečnostech, s výrokem přímo nesouvisejících, tedy ani otázkou případné míry zavinění pachatele a poškozeného pro potřeby rozhodnutí o nároku na náhradu škody. Postup odvolacího soudu je též v rozporu s legitimním očekáváním dovolatelů, kteří se se svým nárokem řádně obrátili na civilní soud poté, co tak byli instruováni výrokem soudu v trestní věci. Odvolací soud tím zasáhl do jejich práva na spravedlivý proces. Navrhli, aby Nejvyšší soud změnil usnesení odvolacího soudu tak, že se rozsudek soudu prvního stupně potvrzuje, případně usnesení odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Ve vyjádření k dovolání se žalovaný zcela ztotožnil s odůvodněním napadeného usnesení, které považuje za správné. Navrhl, aby Nejvyšší soud dovolání žalobců zamítl.

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení se podává z čl. II bodů 1 a 7 zákona č. 404/2012 Sb. a čl. II bodu 2 zákona č. 293/2013 Sb. Nejvyšší soud tedy o dovolání rozhodl podle ustanovení občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (dále též jen „o. s. ř.“).

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobami k tomu oprávněnými – účastníky řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenými advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky překážky věci pravomocně rozsouzené, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Dovolání je vzhledem k tomu i důvodné.

Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Podle § 229 odst. 2 trestního řádu soud v trestním řízení odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem také se zbytkem jeho nároku, jestliže mu nárok z jakéhokoli důvodu přizná jen zčásti.

V občanskoprávním řízení podle § 159a odst. 4 o. s. ř. jakmile bylo o věci pravomocně rozhodnuto, nemůže být v rozsahu závaznosti výroku rozsudku pro účastníky a popřípadě jiné osoby věc projednávána znovu.

Z ustálené judikatury dovolacího soudu vyplývá, že výrok rozsudku, jímž soud v trestní věci odkáže poškozeného s jeho nárokem (částečně či zcela) na řízení ve věcech občanskoprávních podle § 229 tr. řádu, nelze považovat za výrok, jímž by soud deklaroval „neopodstatněnost“ uplatněného nároku či jeho „nezákonnost“ ve smyslu odpovídajících ustanovení

příslušných hmotněprávních norem, z nichž poškozený svůj nárok dovodil. V rámci adhezního řízení jako součásti trestního řízení soud většinou zaměřuje dokazování ohledně škody poškozených osob na ty okolnosti, jež jsou významné z hlediska vyvození trestní odpovědnosti obviněného podle konkrétní skutkové podstaty trestného činu. V těch případech, kdy soud provedeným dokazováním zjistí, že nárok poškozenému nevznikl, nebo že není prokázán, nemůže, a to ani zčásti, zamítnout návrh poškozeného (srov. rozhodnutí publikovaná pod č. II/1962 s. 41 nebo č. III/1967 s. 48 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2015, sp. zn. 5 Tdo 523/2015, uveřejněné pod č. 20/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – část trestní).

Povahou adhezního řízení a jeho vztahem k občanskoprávnímu řízení se Nejvyšší soud v nedávné době zabýval ve svém rozsudku ze dne 24. 8. 2016, sp. zn. 30 Cdo 987/2015. V něm konstatoval, že uplatnění nároku na náhradu škody poškozeným v adhezním řízení nemůže nikdy vést k jeho definitivnímu odepření, neboť i v případě, že je poškozený s celým uplatněným nárokem nebo s jeho zbytkem odkázán na občanskoprávní řízení či jiné řízení, není vyloučeno, aby se ho v něm následně s úspěchem domáhal. Tím se rozhodování soudu o nároku poškozeného v adhezním řízení významně odlišuje od rozhodování o totožném nároku před soudem v řízení občanskoprávním, jehož výsledkem může být i jeho úplné či částečné pravomocné zamítnutí.

Překážka věci rozsouzené, která brání tomu, aby věc, o níž bylo pravomocně rozhodnuto, byla znovu projednána, je dána nejen tehdy, jestliže o téže věci rozhodl soud v občanském soudním řízení, ale i pravomocným přiznáním nároku na náhradu škody v trestním řízení (v tzv. adhezním řízení) nebo v řízení o přestupku a pravomocným rozhodnutím (rozhodčím nálezem) vydaným v rozhodčím řízení (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2006, sp. zn. 25 Cdo 1166/2006, obdobně v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. 26 Cdo 3591/2009). Avšak v rozsahu, v němž byl poškozený odkázán trestním rozsudkem se svým nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních (popřípadě i kdyby v rozsahu, v němž mu náhrada škody nebyla přisouzena, odkázán nebyl, ačkoliv jej v trestním řízení řádně uplatnil), překážka věci rozsouzené dána není (k tomu též srov. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 23. 6. 1980, sp. zn. 18 Co 193/80, uveřejněné pod č. 37/1983 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – část občanskoprávní).

Rozhodnutím v trestním řízení je ve smyslu § 135 odst. 1 o. s. ř. pro následné občanskoprávní řízení závazně rozhodnuto, jaký skutek se stal, kdo jej spáchal, i to, jaká újma na zdraví byla tímto skutkem poškozenému způsobena, tedy i příčinná souvislost mezi jednáním pachatele a újmou, spočívající v ublížení na zdraví. Ani otázku zavinění (tj. úmyslného či nedbalostního jednání) nelze v občanskoprávním řízení přezkoumávat. Jestliže však okolnosti případu nasvědčují, že na vzniku škody se kromě pachatele trestného činu podílela svým spoluzaviněním i další osoba ve smyslu § 441 obč. zák., vázanost trestním rozhodnutím se při zkoumání podmínek spoluodpovědnosti této osoby neuplatní (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2000, sp. zn. 25 Cdo 562/99, uveřejněný v časopise Soudní judikatura pod č. 22/2001, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2011, sp. zn. 25 Cdo 91/2010).

Dovolatelům tak lze přisvědčit, že jestliže soud v trestním (adhezním) řízení uplatněný nárok na náhradu škody zcela nepřizná z jakéhokoli důvodu (v daném případě s poukazem na spoluzavinění poškozeného) a se zbytkem nároku odkáže poškozeného (pozůstalé uplatňující nárok na odškodnění za usmrcení osoby blízké) na řízení ve věcech občanskoprávních, nejde v tomto rozsahu o věc pravomocně rozsouzenou a lze ji v občanskoprávním řízení znovu projednat, aniž by soud v občanskoprávním řízení byl vázán závěrem trestního soudu o spoluzavinění poškozeného.

Z uvedeného plyne, že ani povaha nároků na odškodnění podle § 444 odst. 3 obč. zák. nevylučuje výše zmíněný procesní postup, neboť procesní úpravy trestního i civilního práva přímo předpokládají, že soud rozhodující v občanskoprávním řízení o nároku na náhradu škody, s nímž byl poškozený odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních, projedná (zcela či zčásti) totožný nárok, jaký již byl poškozeným neúspěšně (ne zcela úspěšně) uplatněn v trestním řízení. Teprve pravomocným rozhodnutím soudu v občanskoprávním řízení je takto uplatněný nárok poškozeného v plném rozsahu vypořádán, pokud poškozený takovou žalobu podá.

Aniž by bylo zapotřebí zabývat se dalšími námitkami dovolatelů, je z již uvedeného nepochybné, že usnesení odvolacího soudu není správné, neboť spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Jelikož dovolací soud neshledal podmínky pro jeho změnu, napadené usnesení bez jednání zrušil (§ 243a odst. 1 věta první, § 243e odst. 1 o. s. ř.) a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.).

Právní názor vyslovený v tomto usnesení je závazný. Odvolací soud v novém rozhodnutí rozhodne nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení (§ 243g odst. 1 část první věty za středníkem a věta druhá o. s. ř.).

Proti tomuto usnesení není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 25. 5. 2017

JUDr. Robert Waltr

předseda senátu

Právní věta:

Nárok na náhradu nemajetkové újmy na zdraví dle § 2958 o. z. tvoří jednotlivé, dílčí, samostatné nároky na náhradu za bolest, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkovou újmu, jež samostatně vznikají i zanikají, a tedy se i samostatně promlčují. Nárokem na odškodnění bolesti se rozumí odškodnění bolesti v tzv. širším smyslu, tedy jak bolesti fyzické, tak i duševního strádání běžné obtíže spojené s ublížením na zdraví určitého typu jsou zahrnuty již v ohodnocení bolesti. Další nemajetkové újmy při ublížení na zdraví ve smyslu § 2958 o. z. jsou spojeny se zásahem do zdraví, který nespočívá v přechodné bolesti ani ve fyzické či psychické újmě dlouhodobého (trvalého) charakteru, nýbrž jde o specifické okolnosti vymykající se obvyklému průběhu léčby a stabilizace zdravotního stavu, které nenastávají pravidelně, ale zvyšují intenzitu utrpěné újmy na zdraví nad obvyklou míru.

Soud:

Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí:

01.11.2017

Spisová značka:

25 Cdo 2245/2017

ECLI:

ECLI:CZ:NS:2017:25.CDO.2245.2017.1

Typ rozhodnutí:

USNESENÍ

Heslo:

Nemajetková újma (o. z.)

Duševní útrapy (o. z.) [Náhrada při újmě na přirozených právech člověka (o. z.)]

Překážka věci rozsouzené (res iudicata)

Bolestné

Ztížení společenského uplatnění

Dotčené předpisy:

§ 2958 o. z.

§ 159a odst. 4 o. s. ř.

§ 13 o. z.

Kategorie rozhodnutí:

A

Publikováno ve sbírce pod číslem:

7 / 2019

25 Cdo 2245/2017-117

U S N E S E N Í

Nejvyšší soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Roberta Waltra a soudců JUDr. Marty Škárové a JUDr. Petra Vojtky v právní věci žalobce **V. S.**, zastoupeného JUDr. Josefem Biňovcem, advokátem, se sídlem Praha 7, Strossmayerovo náměstí 977/2, proti žalované **Generali Pojišťovně, a. s.**, se sídlem Praha 2, Bělehradská 132, IČO 61859869, o 75.000 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 2 pod sp. zn. 17 C 71/2015, o dovolání žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. 12. 2016, č. j. 70 Co 481/2016-98, takto:

I. Dovolání se zamítá.**II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů dovolacího řízení.****O d ů v o d n ě n í:**

Žalobce se domáhal zaplacení 75.000 Kč na náhradě další nemajetkové újmy, jež mu vznikla v důsledku dopravní nehody ze dne 20. 7. 2014, způsobené osobou pojištěnou pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravního prostředku u žalované. Tuto další nemajetkovou újmu žalobce spatřuje v okolnosti, že byl nucen 14 dní ležet v nemocnici v jedné poloze s vyvěšenou nohou se závažím, byl ponechán odhalen před ostatními pacienty a byl nucen vylučovat a provádět intimní hygienu v přítomnosti dalších osob, což zasáhlo do jeho práv na čest a důstojnost, a žalobce má dodnes psychické následky.

Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 29. 12. 2016, č. j. 70 Co 481/2016-98, bylo potvrzeno usnesení Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. 10. 2016, č. j. 17 C 71/2015-83, jímž soud zastavil řízení a uložil žalobci povinnost nahradit žalované náklady řízení. Shledal důvodnou námitku žalované, že řízení brání překážka věci rozsouzené (§ 159a odst. 4 o. s. ř.), neboť obtíže, jejichž odškodnění se žalobce dožadoval, byly již odškodněny v rámci tzv. širšího pojetí bolestného v řízení vedeném mezi týmiž účastníky u téhož soudu pod sp. zn. 22 C 305/2014. Ačkoli žalobce výslovně požadoval jen náhradu za bolest, dle znaleckého posudku, který sám předložil k prokázání nároku, znalec hodnotil fyzické i duševní strádání s hospitalizací žalobce spojené. Z předchozího rozsudku zřetelně vyplývá, že psychické strádání soud odškodnil v rámci bolestného, nelze tudíž nyní tytéž útrapy odškodnit v rámci další nemajetkové újmy.

Proti tomuto usnesení podal žalobce dovolání, neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky výkladu pojmů bolestné a další nemajetková újma ve smyslu § 2958 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), jež dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu vyřešena. Dle dovolatele je třeba na náhradu za bolest, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkovou újmu pohlížet jako na tři odlišné kompenzační nároky, jež se odškodňují každý zvlášť, zvlášť vznikají i se samostatně promlčují. Nárok na odškodnění za omezení v době hospitalizace spočívající v narušení soukromé sféry dovolatele a strpění pro něj ponižujícího zacházení, je dle dovolatele další nemajetkovou újmou, jež dosud nebyla odškodněna a nelze ji podřadit pod pojem bolestné. Navrhuje proto, aby dovolací soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že dovolatel neuvádí žádné další skutečnosti, které by neuvedl již v řízení o žalobě na náhradu bolestného, jež obsahovalo i položku S 063 – ložiskové poranění mozku, ač úraz mozku dovolatel neutrpěl, avšak dle hodnocení znalce jde o odškodnění mj. rozvoje psychických problémů již v průběhu léčby, s dlouhodobou imobilizací na lůžku s pocity bezmocnosti a studu. Jedná se tedy o odškodnění psychického prožívání hospitalizace v rámci bolestného a stejné psychické obtíže již nelze odškodnit v rámci další nemajetkové újmy. Navrhla, aby dovolací soud dovolání zamítl.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti usnesení odvolacího soudu bylo podáno v zákonné lhůtě oprávněnou osobou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., dospěl k závěru, že dovolání je přípustné pro řešení otázky výkladu pojmu bolestného a další nemajetkové újmy dle § 2958 o. z., jež dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu řešena. Dovolání však není důvodné.

Podle § 2958 o. z. při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

Soud prvního stupně uvedl, že další nemajetková újma není samostatným nárokem ve smyslu § 2958 o. z., nýbrž je jedním nárokem společně s bolestným, a tímto nárokem jsou odškodňovány bolesti jako tělesné a duševní strádání v souvislosti se zásahem do zdraví (tzv. bolestné v širším smyslu). Obvodní soud dále doplnil, že i pokud by byla další nemajetková újma samostatným nárokem na náhradu újmy na zdraví, tato újma již byla projednána a odškodněna v řízení vedeném pod sp. zn. 22 C 305/2014, neboť psychická újma tvrzená žalobcem byla zohledněna v jím předloženém znaleckém posudku.

V souvislosti s přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, dosud nebyla zodpovězena otázka, zda při újmě na zdraví představují náhrada za bolest, náhrada za ztížení společenského uplatnění a náhrada další nemajetkové újmy samostatné nároky či jeden nárok na odškodnění nemajetkové újmy na zdraví, který obsahuje všechny složky odškodnění. V odborné literatuře se o pojetí tohoto nároku vede polemika a objevily se argumenty pro podporu obou koncepcí. Toto rozlišení má význam zejména procesní, neboť půjde-li o samostatné nároky, které (byť jsou odvozeny od stejné škodné události a mají shodnou nemateriální povahu) mohou vznikat v odlišný okamžik, mají svůj běh promlčecích lhůt a jsou samostatně uplatnitelné, a proto s nimi bude soud muset nakládat jak z hlediska požadavků na náležitosti žaloby, včetně specifikace a vyčíslení jednotlivých nároků, tak z hlediska vázanosti soudu návrhem, překážek litispendence a rei iudicatae apod. (srov. Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1106).

Při srovnání znění § 444 odst. 1 obč. zák. a § 2958 o. z. je zřejmé, že zákonodárce užil totožnou terminologii, tedy pojmy bolestné a ztížení společenského uplatnění, aniž tyto pojmy definuje či blíže rozvádí, a užívá je tedy patrně v již dlouhodobě ustáleném smyslu. Novým je pojem další nemajetková újma. I z jazykového výkladu zákona je zřejmá samostatnost nároků na odškodnění bolesti, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkové újmy. Je rovněž nepochybné, že tyto nároky vznikají nezávisle na sobě, zpravidla i v různou dobu a mohou být i samostatně uplatněny.

Podle důvodové zprávy k zákonu č. 89/2012 Sb., občanskému zákoníku, se v první řadě náhrada nemajetkové újmy přiznává při protiprávních zásazích do osobních práv člověka nebo do obdobných (restriktivněji vymezených) práv právnické osoby. V tom směru se zásadně přejímá koncept dosavadní zákonné úpravy. Pokud jde o nemajetkové újmy na zdraví nebo náhrady při usmrcení, opouští se pojetí § 444 odst. 2 a 3 občanského zákoníku z r. 1964 a vůbec myšlenka, že by sazebník výše náhrad měl a priori stanovit zákon nebo dokonce podzákonný předpis, aby se tak zjednodušilo rozhodování soudů. Není důvod nivelizovat navýsost individuální vztahy jedinou položkou bez zohlednění všech konkrétních okolností. Více toho důvodová zpráva k odškodnění nemajetkové újmy na zdraví neuvádí.

Dovolací soud dospěl k závěru, že výkladem nové občanskoprávní úpravy nelze dospět k závěru, že úmyslem zákonodárce byl odklon od dosavadní koncepce samostatných nároků na náhradu nemajetkové újmy na zdraví. Není tedy důvod se od tohoto pojetí odchýlit, když navíc by takový odklon mohl ve svém důsledku omezit poškozeného při jejich uplatňování. Zejména v případě závažných a komplikovaných újem na zdraví, které vyžadují dlouhé léčení, rekonvalescence a stabilizace zdravotního stavu poškozeného může trvat i několik let, není důvod, aby poškozený nemohl uplatnit zvlášť nárok na bolestné, tedy náhradu za vytrpěné fyzické i duševní útrapy spojené se samotnou škodnou událostí a následnou léčbou, hned po jejich vzniku, zatímco při akceptaci koncepce jediného nároku by musel čekat na ustálení zdravotního stavu pro ohodnocení celkové nemajetkové újmy. Ve zvlášť závažných případech újmy na zdraví je totiž celkový proces ustálení zdravotního stavu, bylo-li zasaženo do řady oblastí osobního života jednotlivce, složený z ustálení zdravotního stavu v jednotlivých oblastech následků újmy na zdraví (např. případ jiné poškozené, jejíž zdravotní stav se po automobilové nehodě v květnu 2006 ustálil asi v polovině roku 2007, ve sféře trvalých psychických následků pak až na konci roku 2009; viz věc vedenou Nejvyšším soudem pod sp. zn. 25 Cdo 222/2015 a Ústavním soudem pod sp. zn. sp. zn. III. ÚS 1796/16). V případě jediného nároku by pak rozhodnutí o podané žalobě na bolestné představovalo překážku věci rozsouzené pro případné odškodnění ztížení společenského uplatnění. Rovněž není důvod udržovat škůdce po dlouhou dobu v nejistotě, zda bude vůči němu nárok uplatněn a v jaké výši. Vzhledem k výše uvedenému lze proto přisvědčit dovolateli a uzavřít, že nárok na náhradu újmy na zdraví dle § 2958 o. z. tvoří jednotlivé, dílčí, samostatné nároky na náhradu za bolest, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkovou újmu, jež samostatně vznikají i zanikají, a tedy se i samostatně promlčují.

Odvolací soud se nezabýval povahou nároku na náhradu tvrzené újmy a uvedl, že v řízení vedeném pod sp. zn. 22 C 405/2014 dovolatel sice požadoval výslovně náhradu za bolest, tj. strádání, které bylo následkem úrazu a souviselo s léčbou, avšak jím předložený znalecký posudek v souladu s Metodikou k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (uveřejněnou pod číslem 63/2014 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „Metodika“) do hodnocení fyzického a duševního strádání zahrnul duševní útrapy doprovázející žalobcovo zranění a následnou léčbu (konkrétně znalec užil položku S063 části B Metodiky – ložiskové poranění mozku, která nejbližší odpovídá obtížím dovolatele). Podrobně znalec uvedl, že této položce podřadil odškodnění za akutní reakci na stres – dramatické okolnosti nehody s kolapsem, s rozvojem psychických problémů již v průběhu akutní léčby, s dlouhodobou imobilizací na lůžku, s bezmocností, závislostí na péči druhých osob, s pocity studu, méněcennosti, s následnou poruchou přizpůsobení. Trvalé obtíže spojené s dosud trvajícím pocitem bezmoci, bezvýchodnosti, s vyhýbavým chováním, s poruchami spánku, s nutností léčby antipsychotiky a anxiolytiky hodnotil znalec následně v rámci ztížení společenského uplatnění.

Smyslem náhrady za bolest je vedle samotného bolestivého stavu odškodnit i určitou míru nepohodlí, stresu či obtíží spojených s utrpením zdravotní újmy (srov. též obavu ze ztráty života či vážného poškození zdraví ve smyslu § 2957 věty třetí o. z.), a to v rozsahu, v němž tyto zásahy do osobnostní sféry poškozeného z povahy věci souvisí s bolestí obvykle doprovázející stavy popsané v jednotlivých položkách (tzv. bolest v širším smyslu). Výkladem § 2958 o. z. nelze dovodit, že nyní má být pojem bolest chápán toliko jako fyzická bolest bez souvislosti s duševními aspekty bolestivých stavů. Dovolací soud proto uzavírá, že nárokem na odškodnění bolesti je myšleno odškodnění bolesti v tzv. širším smyslu, tedy jak bolesti fyzické, tak i duševního strádání. Opačný výklad by znamenal, že za účinnosti původní úpravy zákonem č. 40/1964 Sb. a vyhláškou č. 440/2001 Sb., jež pojem další nemajetkové újmy neznaly, nebyly vůbec duševní obtíže spojené s léčením odškodnitelné. Tak tomu však prokazatelně nebylo, neboť duševní útrapy byly odškodňovány v rámci bolestného, a pokud překročily obvyklou zátěž a staly se trvalými, byly odškodňovány v rámci náhrady za ztížení společenského uplatnění (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. 25 Cdo 3228/2014, uveřejněný pod číslem 7/2017 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní).

Z uvedeného vyplývá, že další nemajetkové újmy jsou novou kategorií nároku náhrady za újmu na zdraví, kterou nelze jednoduše definovat, avšak jež má vystihovat nekonečnou variabilitu soukromého života a různých životních situací, které dosud odškodňovány nebyly. Další nemajetkové újmy při ublížení na zdraví jsou spojeny se zásahem do zdraví, který nespočívá v přechodné bolesti ani ve fyzické či psychické újmě dlouhodobého (trvalého) charakteru; jde o specifické okolnosti vymykající se obvyklému průběhu léčby a stabilizace zdravotního stavu, tedy okolnosti, které

nenastávají pravidelně, ale zvyšují intenzitu utrpěné újmy na zdraví nad obvyklou míru (např. nečekaně závažné komplikace spojené s léčením a z nich plynoucí omezení, jako je mnohatýdenní přišití končetiny v nepřírozené poloze za účelem tvorby a přenosu laloků při rekonstrukční chirurgii, nemožnost zúčastnit se pracovní či studijní stáže, sportovního utkání nebo jiné pro poškozeného významné plánované aktivity, potrat těhotné poškozené způsobený psychickým otřesem, nikoli škodnou událostí samotnou, atd.). Nepřiměřené rozšíření zbytkové kategorie další nemajetkové újmy by vedlo k vynětí standardních situací z rámce odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění a tím k nesystémovému stírání rozdílů mezi jednotlivými druhy nemajetkových újem na zdraví.

Ačkoli dovolací soud nezlehčuje útrapy, jimiž dovolatel procházel a prochází, neshledal (se zřetelem ke zjištěnému skutkovému stavu, jenž nepodléhá dovolacímu přezkumu) v jeho případě žádné obtíže, jež by excesivně vybočily z obvyklého způsobu léčby či omezení z ní plynoucí nadprůměrně zasáhly do života dovolatele. Dovolatel utrpěl komplikovanou zlomeninu pánve a byl hospitalizován v nemocničním zařízení, kde podstoupil obvyklou léčbu pro daný typ zranění. Nemožnost vykonávat práci a věnovat se svým zálibám, vedlejší účinky léků, strach z léčebných zákroků, obavy z dalšího vývoje zdravotního stavu, nesamostatnost či závislost na péči třetích osob, sdílení nemocničního pokoje s dalšími pacienty, odloučení od rodiny a přátel a obdobné nepříjemné a omezující okolnosti jsou pravidelně spojené s léčením, případně s hospitalizací ve zdravotnickém zařízení pro každého pacienta. Rovněž nelze oddělit vnímání fyzické bolesti poškozeným od negativního vnímání diskomfortu spojeného s léčením. Míru takových obtíží je třeba zohlednit při stanovení výše bolestného, neboť bodové hodnocení lékaře (znalce) je pouze východiskem, na jehož základě soud určuje konečnou výši náhrady s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem každého případu, jejichž demonstrativní (příkladný) výčet je obsažen v § 2957 o. z.

Není vyloučeno, že při takto náročných léčebných procedurách může dojít k vybočení (excesu) a tím i k zásahu do osobnostních práv pacienta, jestliže by v důsledku počínání zdravotnického personálu či jiných osob byl pacient vystaven zátěži vymykající se obvyklým omezením a nepohodlí. Pak by ovšem šlo o újmu, kterou nevyvolalo samo o sobě ublížení na zdraví, za něž odpovídá prvotní škůdce, nýbrž o újmu, za niž odpovídají jiné osoby. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že běžné obtíže spojené s ublížením na zdraví určitého typu jsou zahrnuty již v ohodnocení bolesti v širším smyslu.

Okolnosti, jež byly neoddělitelnou součástí hospitalizace žalobce, byly tedy odškodněny v řízení o úhradu bolestného vedeném pod sp. zn. 22 C 305/2014. Případné excesivní zacházení s pacientem ze strany nemocničního personálu pak není v příčinné souvislosti s jednáním škůdce, a nelze tedy takto způsobenou újmu přičítat k tíži žalované.

Ze všech těchto důvodů je zřejmé, že usnesení odvolacího soudu je z pohledu uplatněné námitky nesprávného právního posouzení správné, neboť nároku na náhradu další nemajetkové újmy nemohlo být vyhověno pro překážku věci rozhodnuté. Nejvyšší soud proto dovolání žalobce podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

O náhradě nákladů dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle § 243c odst. 3 věty první, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř., neboť dovolání žalobce bylo zamítnuto a žalované žádné náklady v dovolacím řízení nevznikly.

Proti tomuto usnesení není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 1. listopadu 2017

JUDr. Robert Waltr

předseda senátu

Právní věta: Nárok na náhradu za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké (§ 2959 o. z.), který byl za života oprávněné osoby uplatněn u soudu, tvoří po její smrti součást pozůstalosti a přechází na dědice bez ohledu na to, zda jim samotným jako osobám blízkým usmrcenému vznikl nárok na jednorázovou náhradu a zda jej uplatnili.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.02.2018

Spisová značka: 25 Cdo 293/2018

ECLI: ECLI:CZ:NS:2018:25.CDO.293.2018.1

Typ rozhodnutí: USNESENÍ

Heslo: Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení (o. z.)
Dědění

Dotčené předpisy: § 1475 odst. 2 o. z.
§ 2009 odst. 2 o. z.
§ 2959 o. z.
§ 107 odst. 2, 5 o. s. ř.

Kategorie rozhodnutí: A

Publikováno ve sbírce pod číslem: 50 / 2019

25 Cdo 293/2018-119

U S N E S E N Í

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Vojtky a soudců JUDr. Marty Škárové a JUDr. Roberta Waltra v právní věci žalobce: **B. B.**, zemřelý 19. 3. 2016, proti žalované: **Česká podnikatelská pojišťovna, a. s., Vienna Insurance Group**, se sídlem Pobřežní 665/23, Praha 8, IČO 63998530, o 950.000,- Kč, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 8 pod sp. zn. 7 C 81/2016, o dovolání **J. B. a B. B. ml.**, obou zastoupených JUDr. Radkem Navrátilem, advokátem se sídlem Rooseveltova 6/8, Brno, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 21. 8. 2017, č. j. 62 Co 242/2017-95, takto:

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 21. 8. 2017, č. j. 62 Co 242/2017-95, a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 19. 5. 2017, č. j. 7 C 81/2016-77, **se zrušují** a věc **se vrací** Obvodnímu soudu pro Prahu 8 k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Žalobce se žalobou podanou dne 18. 3. 2016 domáhal zaplacení částky 950.000,- Kč na náhradu nemajetkové újmy způsobené usmrcením jeho syna L. B. při dopravní nehodě dne 7. 9. 2014. Žalobce dne 19. 3. 2016 zemřel.

Obvodní soud pro Prahu 8 usnesením ze dne 1. 3. 2017, č. j. 7 C 81/2016-70, přerušil řízení do doby pravomocného skončení řízení o pozůstalosti vedeného u Okresního soudu v Třebíči pod sp. zn. 19 D 368/2016 s odůvodněním, že je zapotřebí zjistit procesního nástupce žalobce, neboť uplatněné právo tvoří v souladu s ustanovením § 1475 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), součást jmění zůstavitele a přechází na jeho dědice.

Usnesením ze dne 19. 5. 2017, č. j. 7 C 81/2016-77, Obvodní soud pro Prahu 8 rozhodl, že se v přerušeném řízení pokračuje, řízení zastavil, rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení a že do dědictví po zemřelém žalobci se vrací soudní poplatek 7.600,- Kč. Dospěl k závěru, že žalobou uplatněné právo na zjištěné dědice žalobce – manželku J. B. a syna B. B. ml. (dále jen „dědicové“) - nepřešlo, a v zahájeném řízení tudíž nelze ve smyslu § 107 odst. 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), pokračovat. Dovodil, že uplatněné právo je ryze osobnostního charakteru a zákon jej přiznává každé osobě, které byla způsobena nemajetková újma zásahem do jejích přirozených práv. Dědicové jsou samostatně aktivně legitimováni k podání žaloby z téhož důvodu jako žalobce, toto své právo však neuplatnili, proto na ně právo uplatněné žalobcem nemohlo přejít.

K odvolání dědiců Městský soud v Praze usnesením ze dne 21. 8. 2017, č. j. 62 Co 242/2017-95, usnesení soudu prvního

stupně potvrdil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Ztotožnil se se závěrem soudu prvního stupně, že právo na náhradu újmy na přirozených právech člověka je právem osobnostním, které se váže výlučně na osobu poškozeného. Pokud se toto právo rozhodl uplatnit pouze žalobce, který byl otcem zemřelého L. B., a neuplatnili je jeho matka a bratr, pak jde o právo, které smrtí žalobce zaniklo a na jeho právní nástupce nepřešlo. Uzavřel, že oba dědicové jsou samostatně aktivně legitimováni k podání žaloby na náhradu nemajetkové újmy z téhož důvodu jako žalobce, nemohou však vstoupit do jím zahájeného řízení a vystupovat v něm jako jeho právní nástupci.

Usnesení odvolacího soudu napadli dědicové dovoláním, jehož přípustnost dovozují z toho, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodovací praxi odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Mají za to, že nalézací soudy nesprávně vyložily ustanovení § 1475 odst. 2 o. z., v důsledku čehož následně nesprávně aplikovaly ustanovení § 107 odst. 5 o. s. ř. a řízení zastavily. Poukazují na dikci § 1475 odst. 2 o. z., z níž plyne mimo jiné, že pozůstalost zahrnuje rovněž práva vztahující se výlučně k osobě zůstavitele, pokud byla za jeho života uplatněna u orgánů veřejné moci. Jsou přesvědčeni, že uvedená podmínka byla v projednávané věci splněna, a že s nimi tudíž mělo být v řízení pokračováno jakožto s právními nástupci žalobce. Právní názor nalézacích soudů, že k přechodu práva nemohlo dojít, neboť bylo uplatněno toliko žalobcem a nikoliv rovněž dědici, považují za nesprávný a ničím nepodložený. Navrhli, aby dovolací soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobami oprávněnými (dědici žalobce), zastoupenými advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť dovolacím soudem dosud nebyla vyřešena otázka, zda pozůstalost ve smyslu § 1475 odst. 2 o. z. tvoří i právo na náhradu za duševní útrapy způsobené usmrcením osoby blízké, bylo-li uplatněno u orgánu veřejné moci. Postupoval přitom podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 29. 9. 2017 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb.), a dospěl k závěru, že dovolání je důvodné.

Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Podle § 1475 odst. 2 o. z. pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci.

Podle § 2009 odst. 2 o. z. smrtí věřitele právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu.

Podle § 2959 o. z. při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

Právo na náhradu nemajetkové újmy způsobené usmrcením osoby blízké je právem ryze osobního charakteru, které je svou povahou úzce spjato s osobou pozůstalého, neboť jeho cílem je přiměřeně vyvážit a zmírnit nemajetkovou újmu vzniklou pozůstalému v jeho osobnostní sféře a odčinit zásah do práva na budování a rozvíjení rodinných vztahů. Již podle předchozí úpravy, tj. při aplikaci § 444 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“), dovodily judikatura i odborná literatura, že s ohledem na tento charakter práva spojeného s osobou poškozeného a na dikci ustanovení § 579 odst. 2 obč. zák., které nebylo doprovázeno žádnou další úpravou pro oblast dědění, smrtí věřitele toto právo bezvýjimečně zaniká (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2017, sp. zn. 25 Cdo 4845/2017; dále srov. Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník II. § 460–880. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1530, marg. č. 7; shodně Fiala, J., Kindl, M., a kol. Občanský zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1096).

Právo na náhradu za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké je s účinností od 1. 1. 2014 upraveno v ustanovení § 2959 o. z., které nově stanoví široké obecné pravidlo pro odčinění duševní újmy pozůstalých, a nahrazuje tak dosavadní systém odškodňování prostřednictvím zákonem stanovených paušálních částek. I podle stávající právní úpravy se jedná o právo úzce spjaté s osobou věřitele (pozůstalého po usmrcené osobě), které zásadně podle § 2009 odst. 2 o. z. zaniká jeho smrtí (nynější úprava již ovšem neobsahuje dovětek, že smrtí zanikají práva na náhradu za bolest a za ztížení společenského uplatnění, jak výslovně stanovil § 579 odst. 2 obč. zák.); zákon může stanovit výjimky, kdy uvedený následek nenastane a předmětné právo bude na právního nástupce věřitele přecházet. Takovou výjimku zakládá právě ustanovení § 1475 odst. 2 o. z., v němž je nově pozůstalost vymezena tak, že tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci. Jde o zcela jednoznačnou dikci stanovící podmínky, za nichž se právo vázané na osobu poškozeného může stát

předmětem dědění.

Uvedené pojetí odpovídá proklamované diskontinuitě s předchozím občanským zákoníkem a i důvodová zpráva k tomuto ustanovení nového občanského zákoníku, byť může být toliko doplňujícím vodítkem při interpretaci právních norem (rozhodující je výklad textu a účelu zákona), jednoznačně osvětluje záměr zákonodárce, že „posun oproti stávající úpravě je zejména v opuštění široce formulovaného pravidla § 579 stávajícího obč. zák. o zániku subjektivních práv a povinností vázaných jen na osobu dlužníka nebo věřitele jeho smrtí. Podle § 1475 odst. 2 o. z. spadají do pozůstalosti i subjektivní práva a povinnosti zakládající se pouze na osobních poměrech zůstavitele, pokud byly jako dluh uznány nebo jako pohledávka uplatněny tak, že to vede k určení nebo uspokojení nároku zásahem veřejné moci. Důsledkem toho přejdou do pozůstalosti např. i zůstavitelova práva na bolestné, na satisfakci v penězích apod., byla-li za jeho života uznána nebo zažalována“ (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. 25 Cdo 3556/2016, o dědění nároků na náhradu za bolest a za ztížení společenského uplatnění).

Tomuto závěru nasvědčuje i historický výklad. Obecný zákoník občanský z roku 1811, který byl v řadě otázek inspirací pro rekodifikaci českého občanského práva, neupravoval sice výslovně nároky druhotných obětí při usmrcení osoby blízké, ty jsou nicméně podřaditelné pod úpravu obsaženou v § 531 a § 1325 tohoto zákona (srov. zejména aktuální výklad tohoto předpisu v rakouské soudní praxi například v rozhodnutích Nejvyššího soudního dvora ze dne 22. 2. 2001, sp. zn. 2 Ob 79/00g, či ze dne 16. 5. 2001, sp. zn. 2 Ob 84/01v). Proto je významné, že podle této úpravy judikatura dovodila, že „bolestné jest zděditelné pouze tehdy, bylo-li za života poškozeného buď smlouvou (smírem) uznáno nebo poškozeným soudně vymáháno“ (k tomu srov. např. plenární rozhodnutí bývalého rakouského Nejvyššího soudu ve Vídni ze dne 17. 6. 1913 Pres 169/13, judikát č. 204, Nowakova sbírka č. 1503, či na něj odkazující rozhodnutí NS Rv I 183/23, Sbírka rozhodnutí, Vážný). Navíc i podle ustanovení § 335 zákona č. 141/1950 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964, závazek k náhradě bolestného a k náhradě za zohyždění nezanikal smrtí oprávněného, byl-li nárok již oprávněným uplatněn.

K opačnému závěru nelze dospět ani poukazem na nárok, který svědčí dědicům s ohledem na jejich příbuzenský vztah k usmrcenému. Je věcí každého poškozeného, zda nárok na náhradu újmy uplatní u soudu, případně v jakém rozsahu. Nevyužije-li tohoto oprávnění, nevyplyvá z žádného ustanovení zákona, že by tím bylo limitováno jeho právo nabytí dědění nároky, které na něj přešly ze zůstavitele, byť by šlo o nároky stejné povahy a vyvolané toutéž škodní událostí.

Lze tedy uzavřít, že uplatnil-li žalobce za svého života u soudu nárok na náhradu za duševní útrapy spojené s usmrcením jeho syna podle § 2959 o. z. (byť v žalobě jen obecně odkazuje na ustanovení § 2956 o. z., upravující obecné následky zásahu do přirozených práv člověka), tvoří takto uplatněné právo po jeho smrti součást pozůstalosti a tedy i předmět dědění, a přechází na jeho dědice bez ohledu na to, zda oni sami jako osoby blízké usmrcenému měli či uplatnili nárok na jednorázovou náhradu podle tohoto ustanovení.

Uzavřel-li odvolací soud, že uplatněný nárok smrtí žalobce zanikl, a netvoří tak součást pozůstalosti, posoudil k dovolacímu přezkumu předestřenou otázku nesprávně. Protože rozsudek odvolacího soudu není z hlediska uplatněného dovolacího důvodu správný, Nejvyšší soud jej zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.), a protože důvody, pro které bylo rozhodnutí odvolacího soudu zrušeno, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první a druhá o. s. ř.).

Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný (§ 243g odst. 1 část první věty za středníkem o. s. ř.). V dalším řízení soud znovu posoudí, zda uplatněné právo přešlo po smrti žalobce na jeho právní nástupce, a pokud dospěje k závěru, že ano, usnesením rozhodne, s kým bude v řízení na místě žalobce pokračováno.

Dovolací soud nerozhodoval o náhradě nákladů dovolacího řízení, neboť řízení pokračuje a v novém rozhodnutí o věci soud rozhodne nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení (§ 243g odst. 1 o. s. ř.).

Proti tomuto usnesení není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 28. února 2018

JUDr. Petr Vojtek

předseda senátu

Právní věta:

Poškození věci ze svévole nebo škodolibosti podle § 2969 odst. 2 o. z. je založeno na úmyslném počínání škůdce. Jeho úmysl musí mít zvýšenou intenzitu, která se projevuje buď zcela neopodstatněným zásahem do práv poškozeného, spojeným zpravidla s potěšením či radostí ze škodního počínání samotného nebo se zjevnou neúctou k cizím právům (svévole), či zaměřením škodního počínání právě proti poškozenému s cílem ublížit mu prostřednictvím útoku na specifický majetek, což je typicky spojeno s potěšením škůdce, že se tím nepříjemně dotkl konkrétního poškozeného (škodolibost).

Soud:

Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí:

27.11.2018

Spisová značka:

25 Cdo 992/2018

ECLI:

ECLI:CZ:NS:2018:25.CDO.992.2018.1

Typ rozhodnutí:

ROZSUDEK

Heslo:

Náhrada škody

Věc/cena zvláštní obluby (o. z.) [Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení (o. z.)]

Dotčené předpisy:

§ 2969 odst. 2 předpisu č. 89/2012Sb.

Kategorie rozhodnutí:

A

Publikováno ve sbírce pod číslem:

99 / 2019

Podána ústavní stížnost

datum podání	spisová značka	soudce zpravodaj	výsledek	datum rozhodnutí
15.02.2019	II.ÚS 564/19	JUDr. Ludvík David	-	-

25 Cdo 992/2018-288

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Roberta Waltra a soudců JUDr. Ivy Suneghové a JUDr. Petra Vojtky v právní věci žalobce: **P. A.**, narozen XY, bytem XY, proti žalovanému: **S. Š.**, narozen XY, bytem XY, o 500 000 Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Hodoníně pod sp. zn. 14 C 262/2015, o dovolání žalobce proti

rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 26. 9. 2017, č. j. 20 Co 254/2017-242, takto:

I. Dovolání proti výroku rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 26. 9. 2017, č. j. 20 Co 254/2017-242, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, **se zamítá**, jinak **se dovolání odmítá**.

II. Žádný z účastníků **nemá právo** na náhradu nákladů dovolacího řízení.

Odůvodnění:

Okresní soud v Hodoníně rozsudkem ze dne 15. 11. 2016, č. j. 14 C 262/2015-172, uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobci 25 000 Kč s příslušenstvím, zamítl žalobu o zaplacení částky 475 000 Kč s příslušenstvím a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Žalovaná částka 500 000 Kč představuje cenu zvláštní obliby za pokácení a poškození stromů na zahradě žalobce. Soud vycházel ze zjištění, že žalovaný vnikl ve dnech 4. a 5. 3. 2015 na pozemek žalobce bez jeho souhlasu, zde pokácel tři stromy rostoucí v těsné blízkosti budov žalovaného a ořezal větve ořešáku, hrušně a jabloně. Hrušni žalovaný uřízl i větev, na niž se oběsil přítel žalobce a pod níž byl instalován náhrobek. Již před touto událostí jednala rodina žalovaného se žalobcem o odstranění větví, které zasahovaly nad nemovitost žalovaného, žalovaný žádal o povolení ke kácení dřevin Městský úřad XY, který mu sdělil, že jejich odstranění může provést jen vlastník. Žalovaný byl za tento čin trestním příkazem Okresního soudu v Hodoníně shledán vinným ze spáchání přečinu porušování domovní svobody a poškození cizí věci a byla mu uložena povinnost nahradit škodu ve výši 48 610 Kč. Soud posoudil nárok žalobce podle § 2969 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), posuzoval, zda jednání žalobce nese znaky svévole či škodolibosti, a dospěl k závěru, že jeho jednání lze hodnotit jako svévolné, že však výjimečný vztah k poškozené věci lze shledat pouze u poškozené hrušně, tento strom žalobce svým způsobem uctívá, upravil jej do podoby pietního místa. V této části shledal soud žalobu důvodnou a přiznal žalobci cenu zvláštní obliby za poškozenou hrušně ve výši 25 000 Kč.

K odvolání žalovaného Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 26. 9. 2017, č. j. 20 Co 254/2017-242, rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku o věci samé a ve výroku o náhradě nákladů řízení potvrdil, ve vyhovujícím výroku jej změnil a žalobu o zaplacení 25 000 Kč s příslušenstvím zamítl a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Vložil pojmy „svévole“ a „škodolibost“ s tím, že je na poškozeném, aby prokázal nejen úmyslné počínání škůdce, nýbrž i jeho zvýšenou intenzitu. Odvolací soud na rozdíl od soudu prvního stupně dospěl k závěru, že daný skutek nebyl činen ze škodolibosti ani ze svévole. Nejednalo se o zcela neopodstatněný zásah do práv poškozeného spojený s potěšením ze škodného jednání nebo se zjevnou neúctou k cizím právům a jednání nebylo ani zaměřeno právě proti poškozenému s cílem ublížit mu prostřednictvím útoku na jeho majetek. Jednalo se o dlouhodobý sousedský spor, žalovaný se neadekvátním způsobem snažil brát za svoje tvrzená práva a zamezit stromům na pozemku žalobce, aby pronikaly na pozemek žalovaného nebo ohrožovaly stav jeho nemovitostí.

Rozsudek odvolacího soudu v jeho potvrzujícím i měnícím výroku o věci samé napadl žalobce dovoláním z důvodu nesprávného právního posouzení otázky, která dosud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešena. Za dosud neřešenou považoval otázku aplikace § 2969 odst. 2 o. z., tj. jaké jsou předpoklady náhrady ceny zvláštní obliby. Soud podle názoru žalobce nesprávně uzavřel, že musí být splněny obě podmínky současně, tedy jednání ze svévole a škodolibosti, dále nesprávně vložil pojem svévole. Jednal-li žalovaný mimo rámec § 1061 odst. 2 o. z., který mu umožňuje šetrně odstranit kořeny a větve stromů přesahujících na jeho pozemek, pak jednal svévolně. Dovolatel odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 4546/2009 s tím, že napadené rozhodnutí je s uváděným rozhodnutím rozporné. Navrhl, aby dovolací soud napadené rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení, případně aby též zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně.

Nejvyšší soud posoudil dovolání, vzhledem k datu napadeného rozhodnutí, podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 29. 9. 2017 (čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb. – dále jen „o. s. ř.“) a jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) s právníkém vzděláním [§ 241 odst. 2 písm. a) o. s. ř.], a je proti potvrzujícímu výroku rozsudku přípustné (§ 237 o. s. ř.) pro řešení otázky podmínek náhrady ceny zvláštní obliby podle § 2969 odst. 2 o. z., neboť tato otázka nebyla dosud v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešena.

Dovolání žalobce proti měnícímu výroku rozsudku není přípustné podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř., neboť napadeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50.000 Kč. Dovolání tedy v tomto rozsahu směřuje proti rozhodnutí, proti němuž není tento mimořádný opravný prostředek přípustný. Nejvyšší soud proto dovolání žalobce proti měnícímu výroku napadeného rozhodnutí odmítl podle § 243c o. s. ř.

Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Podle § 2969 odst. 1 o. z. při určení výše škody na věci se vychází z její obvyklé ceny v době poškození a zohlední se, co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit.

Podle odst. 2 tohoto ustanovení poškodil-li škůdce věc ze svévole nebo škodolibosti, nahradí poškozenému cenu zvláštní obliby.

Z důvodové zprávy k § 2951 až 2971 vyplývá (byť důvodová zpráva může být toliko doplňujícím vodítkem při interpretaci právních norem, protože rozhodující je výklad textu a účelu zákona), že „ustanovení o povinnosti škůdce nahradit cenu zvláštní obliby, způsobil-li škodu ze svévole či škodolibosti, přejímá dikci § 1331 obecného občanského zákoníku a § 1172 vládního návrhu československého občanského zákoníku z r. 1937. Svévole i škodolibost jsou kvalifikované případy vystupňovaného úmyslu. Svévole směřuje k samotnému způsobení škody, škodolibost směřuje k osobě poškozeného. V prvním případě má škůdce potěšení z toho, že škodí (srov. Dittrich, R., Tades, H. et al. Das Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch. 1. vydání. Wien: Manz, 1994, s. 1918), aniž mu zpravidla vznikne jiný prospěch; osoba poškozeného je přitom škůdci lhostejná. V druhém případě škůdce má potěšení z toho, že působí škodu právě určité osobě, protože má zájem pokořit ji nebo jí jinak ublížit. Ze svévole škodí např. ten, kdo poškrábe lak aut parkujících na parkovišti. Ze škodolibosti škodí např. ten, kdo zlomí na cizím pozemku strom, o kterém ví, že jej vlastník zasadil při narození syna a léta jej s láskou pěstuje.“ Dále důvodová zpráva vysvětluje, co se rozumí cenou zvláštní obliby. „Cenou zvláštní obliby (pretium affectionis) je mimořádná cena, při které se zohledňují i nemajetkové aspekty, zvláště pak osobní vztah poškozeného k věci. Zničí-li někdo schválně jinému jedinou fotografii jeho mrtvé matky nebo zničí-li knihu opatřenou podrobnými autorskými poznámkami pro další vydání se záměrem připravit autora o výsledek jeho několikaměsíční práce apod., pak nelze škodu nahradit peněžitým ekvivalentem odpovídajícím obvyklé ceně, protože náhradou za zničené nelze opatřit novou věc. Z toho důvodu je namístě, aby náhrada plnila vedle reparační funkce i funkci satisfakční. Vzhledem k tomu se cena zvláštní obliby určí obdobným postupem, jakým se určuje výše satisfakčních plnění za újmy ryze nemajetkové: výši určí a zdůvodní poškozený, a nepřistoupí-li na ni škůdce, popřípadě nedosáhnou-li strany narovnání, rozhodne o výši ceny zvláštní obliby soud.“

Podle § 1331 obecného zákoníku občanského z roku 1811, z něhož současná právní úprava vychází, je-li někdo poškozen na svém jmění úmyslně nebo patrnou nedbalostí jiného; je oprávněn žádati také ušlý zisk, a byla-li škoda způsobena činem, zakázaným trestním zákonem, nebo ze svévole a škodolibosti, cenu zvláštní obliby.

Pojmy svévole a škodolibosti užitě v § 1331 o. z. o. byly vykládány tak, že ze svévole jedná ten, kdo bezúčelně druhého poškozuje z důvodu, že mu to působí potěšení. Svévole je tu při radosti nad škodným jednáním a jeho bezprostředních následcích samých, aniž škůdce myslí na následky další. Škodolibě jedná ten, kdo pocítuje rozkoš z nepříjemného pocitu vyvolaného u poškozeného škodlivým jednáním [srov. Rouček, F., Sedláček, J. a kol. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému. Díl pátý (§§ 1090 až 1341). Praha 1937, Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, s. 948, body 5 – 6]. Není žádného důvodu totožné pojmy, užitě v § 2969 odst. 2 o. z., vykládat odlišně. Počinání škůdce podle § 2969 odst. 2 o. z. musí být úmyslné a jeho úmysl musí mít ještě zvýšenou intenzitu, která se projevuje buď zcela neopodstatněným zásahem do práv poškozeného, spojeným zpravidla s potěšením či s radostí ze škodního jednání samotného nebo se zjevnou neúctou k cizím právům (svévole), či zaměřením škodního počinání právě proti poškozenému s cílem ublížit mu prostřednictvím útoku na specifický majetek (škodolibost), pro které je typické potěšení škůdce z toho, že se tím nepříjemně dotkl konkrétního poškozeného (shodně viz Melzer, F. in Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. Praha: Leges, 2018, s. 1085, bod 3; Bezouška, P. in Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1750, bod VII). Je pak na poškozeném, aby prokázal nejen úmyslné počinání škůdce, nýbrž i tuto jeho zvýšenou intenzitu.

Jak vyplývá již z obecného zákoníku občanského, pojmy svévole a jednání zakázané trestním zákonem nebyly totožné a ani podle současné právní úpravy nelze dovozovat, že dopustil-li se škůdce svým jednáním přečinu či zločinu, jednal ze svévole. Stejně tak nelze dovozovat, že překročil-li někdo své oprávnění vyplývající z § 1016 odst. 2 o. z. (podle nějž neučiní-li to vlastník v přiměřené době poté, co ho o to soused požádal, smí soused šetrným způsobem a ve vhodné roční době odstranit kořeny nebo větve stromu přesahující na jeho pozemek, působí-li mu to škodu nebo jiné obtíže převyšující zájem na nedotčeném zachování stromu. Jemu také náleží, co z odstraněných kořenů a větví získá), je jeho jednání vždy svévolným. Poškození věci ze svévole a protiprávní jednání rovněž nelze stavět naroveň. U poškození věci ze svévole se musí jednat o úmyslný a zcela neopodstatněný zásah do práv poškozeného, tj. bez jakéhokoliv důvodu, kdy cílem jednajícího je pouze poškodit věc buď pro vlastní potěšení, nebo s naprostou lhostejností, bez jakékoli úcty k právům

jiných osob.

Z toho, co bylo výše řečeno, vyplývá, že odvolací soud vyložil pojmy svévole a škodolibost správně, vycházel též z důvodové zprávy k občanskému zákoníku, a dovolací soud souhlasí se závěrem odvolacího soudu, že jednání žalovaného znaky svévole ani škodolibosti nenaplní, pokud základem jeho jednání byl dlouhodobě neřešený sousedský spor o odstranění větví či stromů přesahujících hranici pozemku žalobce a zasahujících k žalovanému, jemuž působily škodu na nemovitosti. Žalovaný se i pokusil získat povolení ke kácení těchto stromů na tamním úřadu. O odstranění přesahujících větví rodina žalovaného se žalobcem jednala. Jednání žalovaného tudíž nelze kvalifikovat jako zcela bezúčelné, ani nemělo za cíl ublížit žalobci. Nic takového ze zjištěného skutkového stavu neplyne (přičemž zjištěný skutkový stav dovolacímu přezkumu nepodléhá).

Brojí-li žalobce proti tomu, že cenu zvláštní obliby lze poškozenému přiznat jen za splnění obou předpokladů společně, tj. škůdce musí poškodit věc ze svévole a škodolibosti, pak takový závěr odvolací soud ve svém rozhodnutí neučinil, z § 2969 o. z., a i z napadeného rozhodnutí plyne zcela jasně, že se jedná o alternativní předpoklady, tedy o poškození věci buď ze svévole, nebo ze škodolibosti.

Odkazoval-li dovolatel na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 4546/2009, závěry uvedeného rozhodnutí na projednávanou věc vůbec nedopadají, neboť řeší zcela jinou otázku, a to odtah vozidla a povinnost vrátit jej po odpadnutí překážky zpět na místo. Dovolací soud v tomto rozhodnutí označil jednání Správy služeb hl. m. Prahy za svévolné, pokud držela po úklidu komunikace vozidlo bezdůvodně dále odstraněné z komunikace. Použití pojmu svévole v odkazovaném rozhodnutí nijak neodporuje výkladu tohoto pojmu provedenému výše. Navíc byl tento pojem použit za jiného právního stavu, při aplikaci právní úpravy účinné do 31. 12. 2013.

Z uvedeného vyplývá, že odvolací soud správně dovodil nedostatek předpokladů vzniku povinnosti škůdce hradit poškozenému kromě obvyklé ceny poškozené věci ještě cenu zvláštní obliby ve smyslu § 2969 odst. 2 o. z. Dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. tedy není naplněn, Nejvyšší soud proto dovolání žalobce proti potvrzujícímu výroku napadeného rozsudku jako nedůvodné podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

O náhradě nákladů dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle § 243c odst. 3 věty první, § 224 odst. 1, § 142 odst. 1 a § 146 odst. 3 o. s. ř. Žalovanému žádné náklady v dovolacím řízení nevznikly.

Poučení: Proti tomuto rozsudku není opravný prostředek přípustný

V Brně dne 27. 11. 2018

JUDr. Robert Waltr

předseda senátu

Název judikátu:**Právní věta:****náhrada za usmrcení**

Při určení výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké je třeba zohlednit okolnosti jak na straně pozůstalého, tak i na straně škůdce. Na straně pozůstalého je významná zejména intenzita jeho vztahu se zemřelým, věk zemřelého a pozůstalých, případná existenční závislost na zemřelém a případná jiná satisfakce (jako např. omluva, správní postih škůdce či jeho trestní odsouzení), která obvykle není sama o sobě dostačující, její poskytnutí však může mít vliv na snížení peněžitého zadostiučinění. Zohlednit lze rovněž, byl-li pozůstalý očitým svědkem škodní události, byl-li s jejími následky bezprostředně konfrontován či jakým způsobem se o nich dozvěděl. Kritéria odvozená od osoby škůdce jsou především jeho postoj ke škodní události, dopad události do jeho duševní sféry, forma a míra zavinění a v omezeném rozsahu i majetkové poměry škůdce, které jsou významné pouze z hlediska toho, aby výše náhrady pro něj nepředstavovala likvidační důsledek. Požadavek srovnání výše náhrad přiznaných v některých případech zásahů do práva na čest, důstojnost, popřípadě soukromí veřejně známých osob ze strany informačních médií a v případech jiných zásahů do osobnostních práv nelze mechanicky vykládat tak, že by náhrada za usmrcení osoby blízké měla být vždy vyšší než náhrada za zásah do jiných osobnostních práv. Za základní částku náhrady, modifikovatelnou s užitím zákonných a judikaturou dovozených hledisek, lze považovat v případě nejbližších osob (manžel, rodiče, děti) dvacetinásobek průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející smrti poškozeného.

Soud:**Datum rozhodnutí:****Spisová značka:****ECLI:****Typ rozhodnutí:****Heslo:****Dotčené předpisy:****Kategorie rozhodnutí:****Publikováno ve sbírce pod číslem:** 85 / 2019**Podána ústavní stížnost**

Nejvyšší soud

19.09.2018

25 Cdo 894/2018

ECLI:CZ:NS:2018:25.CDO.894.2018.1

ROZSUDEK

Náhrada nemajetkové újmy (o. z.)

§ 2959 o. z.

A

datum podání	spisová značka	soudce zpravodaj	výsledek	datum rozhodnutí
17.12.2018	IV.ÚS 4156/18	JUDr. Jaromír Jirsa	odmítnuto	23.04.2019

25 Cdo 894/2018-239

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Roberta Waltra a soudců JUDr. Petra Vojtky a JUDr. Ivy Suneghové v právní věci žalobců: **a) R. V., b) D. V., c) J. V., d) J. V., e) M. M., f) E. M.**, všichni zastoupeni Mgr. Tomášem Ondruchem, advokátem se sídlem Moskevská 1440/24a, Havířov-Město, proti žalované: **Nemocnice s poliklinikou Havířov, příspěvková organizace**, IČO 00844896, se sídlem Dělnická 1132/24, Havířov-město, zastoupená Mgr. MUDr. Karlem Adamusem, Ph.D., advokátem se sídlem Kirovova 1430/11, Karviná-Mizerov, za účasti: **Česká pojišťovna, a. s.**, IČO 45272956, se sídlem Spálená 75/16, Praha 1, jako vedlejší účastník na straně žalované, o 5.920.000 Kč, vedené u Okresního soudu v Karviné – pobočky v Havířově pod sp. zn. 111 C 81/2016, o dovolání žalobců proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 23. 10. 2017, č. j. 71 Co 152/2017-204,

takto:

I. Dovolání se zamítá.

II. Žalobci **jsou povinni** zaplatit žalované na náhradě nákladů dovolacího řízení společně a nerozdílně částku 39.059 Kč, do tří dnů od právní moci tohoto rozhodnutí k rukám Mgr. MUDr. Karla Adamuse, Ph.D., advokáta se sídlem Kirovova 1430/11, Karviná-Mizerov.

III. Žalobci **jsou povinni** zaplatit vedlejšímu účastníkovi na straně žalované na náhradě nákladů dovolacího řízení společně a nerozdílně částku 300 Kč, do tří dnů od právní moci tohoto rozhodnutí.

Odůvodnění:

1. Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 23. 10. 2017, č. j. 71 Co 152/2017-204, potvrdil rozsudek Okresního soudu v Karviné – pobočky v Havířově ze dne 2. 2. 2017, č. j. 111 C 81/2016-165, jímž byla zamítnuta žaloba, dle které měla žalovaná zaplatit žalobkyni a) 3.250.000 Kč, žalobci b) 2.000.000 Kč, žalobcům c) a d) každému 180.000 Kč, žalobci e) 150.000 Kč, žalobkyni f) 160.000 Kč, a bylo rozhodnuto, že žalované a vedlejšímu účastníkovi se náhrada nákladů řízení nepřiznává, a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud vycházel ze závěru o skutkovém stavu, jak jej učinil soud prvního stupně, který zjistil, že žalobkyně a) a žalobce b) v květnu 2014 plánovaně počali dítě a dne 12. 9. 2014 uzavřeli sňatek. Žalobkyně a) i přes znovuoobnovení stavů panické úzkosti v květnu 2014, pro které užívala antidepressivní léky po celou dobu těhotenství, vnímala početí svého prvního dítěte jako šťastnou událost. Stejně tuto událost vnímali i ostatní žalobci. Těhotenství probíhalo bez komplikací, žalobkyně a) byla po psychické stránce stabilizovaná. Dne 27. 2. 2015 v ranních hodinách byla žalobkyně a) přijata ve 41. týdnu těhotenství na porodnické oddělení žalované. V 16.14 hodin porodila zralý plod, porod byl ukončen vakuumextrakcí. Po porodu u dítěte rychle vyhasínala akce srdeční, resuscitace byla neúspěšná. Postup lékařů byl odbornou komisí vyhodnocen jako non lege artis, nejpozději v 13.37 hodin mělo být přistoupeno k ukončení porodu pro závažný atologický kardiologický záznam. Žalovaná svou vinu na smrti dítěte nepopírala, žalobcům se písemně omluvila, k odškodnění se stavěla kladně s tím, že vše je v kompetenci pojišťovny, žádnou zvláštní satisfakci příbuzným neposkytla. Žalobci c), d), e) a f) byli prarodiči zemřelého dítěte. Prostřednictvím pojišťovny bylo vyplaceno žalobkyni a) 750.000 Kč, žalobci b) 500.000 Kč, žalobcům c) a d) každému 70.000 Kč, žalobci e) 100.000 Kč a žalobkyni f) 90.000 Kč, částku 10.000 Kč měla uhradit přímo žalovaná. V lednu 2016 žalobkyně a) podruhé otěhotněla a dne 6. 10. 2016 porodila císařským řezem syna. Odvolací soud uzavřel, že soud prvního stupně věc správně posoudil dle § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen „o. z.“), přihlédl ke všem okolnostem dané věci a ohledně výše náhrady za způsobené duševní útrapy žalobců vycházel z judikatorních kritérií, na nichž se shoduje Ústavní soud s Nejvyšším soudem, a ze základního rozpětí náhrady za duševní útrapy od 240.000 Kč do 500.000 Kč, a to pro skupinu nejbližších osob, jakými jsou rodiče, děti, manželé. Shodně se soudem prvního stupně shledal částky vyplacené jednotlivým žalobcům jako dostatečnou satisfakci.

2. Rozsudek odvolacího soudu napadli žalobci dovoláním, jehož přípustnost dovozují z toho, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od rozhodovací praxe Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. Mají za to, že nalézací soudy nesprávně aplikovaly § 2959 o. z., neboť nepřihlédly k zásadě proporcionality a zásadě slušnosti, čímž následně chybně stanovily výši náhrady nemajetkové újmy. Žalobci namítají, že přiměřená výše náhrady nemajetkové újmy by měla být stanovena částkami ve výši požadované v žalobě. Dle nich dále soudy měly přihlédnout k majetkovým poměrům žalované. Poukazují na skutečnost, že ztráta dítěte a vnuka přináší žalobcům a celé jejich rodině nezměrnou bolest. Náhradu újmy ve vztahu k prarodičům [žalobcům c) až f)] považují za zcela nedostatečnou, neboť je nižší než paušální částka stanovená předchozí právní úpravou. Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, ze kterého odvolací soud vycházel, je dle žalobců v rozporu s § 2959 o. z., úmyslem zákonodárce i dosavadní rozhodovací praxí Ústavního soudu, zejména nálezem sp. zn. I. ÚS 2844/14. Mají za to, že kompenzace pozůstalým by měla být co nejúplnější (tj. největší), což rezonuje se základní zásadou občanského zákoníku, že rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany, jakož i s tím, že život člověka je významnější

hodnotou než majetek. Navrhli, aby dovolací soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

3. Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že dovolání žalobců neobsahuje jednu z jeho náležitostí, a to dostatečné vymezení předpokladů přípustnosti dovolání. Dle jejího názoru nesouhlas dovolatelů s výší odškodnění ještě neznamená odchýlení nalézacích soudů od rozhodovací praxe dovolacího soudu. Dále zdůraznila, že k dané události přistoupila odpovědně, s žalobci jednala, vyslovila lítost, písemně se omluvila, informovala je o ustavení nezávislé odborné komise k prošetření případu, o výsledcích šetření a přijatých nápravných a preventivních opatřeních, a že věc předává svému pojistiteli. Dle názoru žalované představují žalobcům vyplacené částky adekvátní odškodnění, pojišťovna postupovala v souladu s § 2959 o. z. Navrhla, aby dovolací soud dovolání odmítl a přiznal jí náhradu nákladů dovolacího řízení.

4. Vedlejší účastník na straně žalované k dovolání uvedl, že žalobou uplatněný nárok byl nalézacími soudy posouzen v souladu s judikaturou vyšších soudů a již před podáním žaloby byl jím dostatečně odškodněn. Po shrnutí, jakým způsobem s žalobci mimosoudně jednal a jakými úvahami se při stanovování výše náhrad řídil, navrhl, aby dovolací soud dovolání odmítl, případně zamítl.

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobami oprávněnými – účastníky řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenými advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a dospěl k závěru, že dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť otázka právně významných okolností pro stanovení výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké dosud nebyla dovolacím soudem v rámci občanskoprávního a obchodního kolegia a na tomto skutkovém základě řešena, není však důvodné.

6. Nesprávné právní posouzení může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

7. Podle § 2959 o. z. při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželů, rodičů, dítěti nebo jiné osobě blízké, peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

8. Právo na náhradu za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké je s účinností od 1. 1. 2014 upraveno v § 2959 o. z., který nově stanoví široké obecné pravidlo pro odčinění duševní újmy pozůstalých a nahrazuje předchozí systém odškodňování prostřednictvím zákonem stanovených paušálních částek. Jedná se o právo ryze osobního charakteru, které je svou povahou úzce spjato s osobou pozůstalého, neboť jeho cílem je přiměřeně vyvážit, popřípadě zmírnit nemajetkovou újmu vzniklou pozůstalému v jeho osobnostní sféře a odčinit zásah do práva na budování a rozvíjení rodinných vztahů (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2018, sp. zn. 25 Cdo 293/2018).

9. Újma, která se odčíní, spočívá především v psychických útrapách (smutku, žalu) způsobených vnímáním smrti blízkého člověka; odčinit je však třeba i další citové strádání, jako např. šok ze zprávy o smrtelném úrazu blízké osoby, ztrátu životní perspektivy, obavy o budoucnost apod. [srov. Bezouška, P. in Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1721, bod V, marg. 22].

10. U újmy, která nemá majetkový charakter, je vyloučeno uvedení do původního stavu, exaktní vyčíslení peněžité náhrady za tuto újmu je z povahy věci vyloučeno a normativní požadavek „plného vyvážení utrpení“ je tedy iluzorní a nelze jej vykládat v tom smyslu, že by náhrada měla být „co největší“ (jak požadují dovolatelé). Nastupuje proto satisfakce (zadostiučinění), která má alespoň zmírnit nepříznivé stavy vzniklé škodlivým zásahem do osobnostní sféry poškozeného, případně poskytnout poškozenému, aby si těžko měřitelné a na peníze ne zcela exaktně převoditelné potíže nemajetkového charakteru vykompenzoval tím, že si pomocí finančních prostředků, případně předmětů či požitků pořízených za poskytnutou náhradu, zpříjemní či usnadní život [srov. Vojtek, P. in Švestka, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, s. 1085, bod II/6; obdobně Bezouška, P. in Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1683, bod IV, marg. 25-26].

11. Při určování náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké by její výše měla odrážet obecně sdílené představy o spravedlnosti a slušnosti. Tato kritéria jsou však příliš obecná a nepostačují k určení výše náhrady, neboť názory na to, jaká výše náhrady je spravedlivá a slušná, jsou velmi subjektivní a mohou se značně lišit, nehledě k tomu, že údaje o takto obecně sdílených představách nejsou ani k dispozici. Námitka, že napadené rozhodnutí tomuto

požadavku nevyhovuje a že výše náhrady je nepřiměřená, tudíž sama o sobě není způsobilá zpochybnit správnost právního posouzení věci napadeným rozhodnutím. Totéž obdobně platí o námitce porušení zásady proporcionality.

12. Soud (a to ani Nejvyšší soud) se při úvaze o výši náhrady nemůže opřít pouze o svou volnou úvahu, neboť by pak jen stěží čelil námitce libovůle. Je třeba najít určitá objektivní hlediska, jež mohou být východiskem pro stanovení náhrady. Takovým hlediskem může být zákonodárcem nastavená výše odškodnění stanovená v § 444 odst. 3 obč. zák. ve znění účinném od 1. 5. 2004 do 31. 12. 2013, která činila 240.000 Kč v případě pozůstalého manžela, rodiče, dítěte nebo jiné blízké osoby žijící ve společné domácnosti, 175.000 Kč pro sourozence a 85.000 Kč pro rodiče nenarozeného počatého dítěte. Důvodem kritiky a posléze zrušení této právní úpravy nebyla nedostatečná výše uvedených částek, nýbrž jejich paušálnost (viz nálezy Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04, a důvodová zpráva k § 2951 a násl. zákona č. 89/2012 Sb.). Ostatně částka 240.000 Kč pro nejbližší příbuzné je nadále součástí právního řádu v ustanovení § 271i zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění účinném od 1. 10. 2015, byť jako spodní hranice jednorázové náhrady při úmrtí zaměstnance v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání (viz slovo „nejméně“), přičemž vláda je zmocněna k valorizaci této náhrady (§ 201i odst. 2) a soud je oprávněn náhradu přiměřeně zvýšit (§ 271s). Požadavek vnitřní integrity právního řádu, jinými slovy nedostatek racionálních důvodů pro diametrálně odlišné odškodňování pozůstalých v pracovněprávních vztazích a pozůstalých v občanskoprávních vztazích, nedovoluje uvedenou skutečnost ignorovat.

13. I judikatura přechodného období do účinnosti nového občanského zákoníku (1. 1. 2014), vycházející z názoru, že není vyloučeno, pokud jednorázové odškodnění není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti (srov. opět nálezy Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04) tento postup vyhrazovala pro případy mimořádné z hlediska závažnosti vzniklé nemajetkové újmy či okolností, za nichž k porušení práva došlo (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2009, sp. zn. [30 Cdo 5188/2007](#)). Takto přiznávané částky se pohybovaly v řádu několika desítek až stovek tisíc (nikoli tedy v řádu milionů) Kč [srov. Ryška, M. Odškodnění sekundárních obětí dle § 2959 ObčZ. Právní rozhledy. 2016, č. 11, s. 381-385; Bezouška, P. in Hulmák, M. a kol. [Občanský zákoník](#) VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1719, marg. č. 10]. Případné excesy nejsou následoványhodné a nemohou být považovány za ustálenou judikaturu. Lze tedy usuzovat, že primárním zájmem zákonodárce bylo odstranění paušálních zákonných náhrad, nikoli zpochybnění samotné rozhodovací činnosti soudů, která se k této problematice před nabytím účinnosti občanského zákoníku vyvinula, a tím vědomě nastolení stavu diskontinuity v rozhodovací činnosti (shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015). Taková diskontinuita by mimo jiné založila neodůvodněné rozdíly mezi osobami, jimž byla poskytnuta náhrada podle dosavadní a podle nové právní úpravy, ač třebas mezi škodními událostmi uplynula jen nepatrná doba.

14. V zájmu zachování reálné hodnoty náhrad je však třeba zohlednit i ekonomický vývoj společnosti. Od zavedení paušálních částek odškodnění v r. 2004 do r. 2015 (kdy nastala škodní událost v projednávané věci) došlo k nárůstu průměrných hrubých mezd v národním hospodářství o cca 50 %, je tudíž třeba adekvátním způsobem zvýšit i základní (výchozí) částku jednorázové náhrady za usmrcení (obdobně jako předpokládá valorizaci náhrad nemajetkových újem citované ustanovení § 271i odst. 2 zákoníku práce, § 109 odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb., § 124 zákona č. 221/1999 Sb. nebo Metodika k náhradě nemajetkových újem na zdraví, uveřejněná pod č. 63/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). K tomu lze dodat, že zákon č. 221/1999 Sb. s účinností od 1. 10. 2017 stanoví částku náhrady pro manžela a nezaopatřené dítě vojáka z povolání na 30násobek minimální mzdy, tj. ke dni účinnosti uvedené novely jde o částku 330.000 Kč, zákon č. 361/2003 Sb. od 1. 1. 2018 určuje částku náhrady pro manžela a dítě příslušníka bezpečnostních sborů na 400.000 Kč. Jde sice o novelizace, jejichž účinnost nastala po škodní události v projednávané věci, avšak ilustrují směr vývoje právní úpravy v souvisejících oblastech a představu zákonodárce o úrovni odškodnění typově obdobných újem, a do jisté míry tak korigují závěry vyslovené v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 1402/2015.

15. Také jiné evropské právní úpravy se v obdobných případech převážně pohybují při stanovení výše nemajetkové újmy za usmrcení blízké osoby v rozmezí od 200 tisíc Kč do 500 tisíc Kč (20 tisíc € - Slovensko, Belgie, Rakousko, Slovinsko, Švýcarsko). Některé státy (Finsko, Švédsko, Maďarsko) dokonce kompenzují nemajetkovou újmu v ještě nižším rozpětí od 100 tisíc Kč do 200 tisíc Kč, popřípadě u nich zákonná úprava takové nemajetkové újmy zcela absentuje, respektive náhradu nemajetkové újmy sekundárních obětí vůbec neumožňuje (donedávna Německo a Nizozemsko). Nutno připustit, že existují země, kde náhrady dosahují podstatně vyšších částek (Itálie, Španělsko). Zahraniční právní praxi však nelze přeceňovat, neboť ta se v různých zemích velmi liší v závislosti na řadě faktorů, zejména právní tradici, ekonomické situaci, systému pojištění a sociálního zabezpečení atd. V některých zemích také na rozdíl od České republiky není důsledně rozlišováno mezi odčiněním majetkových a nemajetkových újem a celkové poskytované částky se tak mohou jevit jako velmi vysoké ve srovnání s českou náhradou nemajetkové újmy.

16. Ve světle uvedených závěrů lze do jisté míry akceptovat kritiku, již podrobila rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 1402/2015 odborná literatura, pokud jako východisko pro stanovení náhrady vymezil rozpětí 240.000 – 500.000 Kč. Především je problematické (z logického hlediska i z hlediska praktické aplikace a požadavku jednoty rozhodování) samo stanovení základní částky pro okruh nejbližších příbuzných rozpětím, navíc značně širokým, aniž by bylo zřejmé, podle jakých kritérií má být stanovena základní částka v rámci tohoto rozpětí. Dolní hranice uvedeného rozpětí je kromě toho z výše uvedených důvodů v současné době skutku poněkud nízká, avšak horní hranice rozpětí, tj. částka 500.000 Kč (dále modifikovatelná s ohledem na okolnosti konkrétního případu, viz níže) nadále ob stojí, a je vesměs akceptována i odbornou literaturou (srov. Žďárek, R. in Žďárek, R., Těšinová, J., a kol. Metodika odškodňování imateriálních újem na zdraví. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 52; Ryška, M. Odškodnění sekundárních obětí dle § 2959 ObčZ. Právní rozhledy. 2016, č. 11, s. 381-385), stejně jako závěr, že relativně restriktivní přístup ke stanovování výše těchto odškodnění je zcela na místě, neboť se jedná o výjimečný institut (újma vzniká třetí osobě a ještě se jedná o „čistou“ nemajetkovou újmu) a tento institut by neměl vést k dalšímu rozšiřování deliktů odpovědnosti a přiznávání vysokých náhrad (viz Doležal, T. Odškodňování imateriálních újem sekundárních obětí. Časopis zdravotnického práva a bioetiky. 2017, sv. 7, č. 2). Nepřiměřeně velkorysé náhrady mohou být demotivační nebo uvrhnout povinného do insolvence a tím v konečném důsledku být v rozporu se zájmy poškozených (pozůstalých), popřípadě vyvíjet nežádoucí tlak na zvyšování pojistného v případech pojištění odpovědnosti za újmu.

17. Nejvyšší soud považuje za účelné pro praxi (soudní i mimosoudní) obdobně jako v Metodice k náhradě nemajetkové újmy na zdraví pro zajištění automatické valorizace náhrad vázat jejich vyčíslení na ukazatel průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející smrti poškozeného. Se zohledněním shora zmíněných souvislostí lze za základní částku náhrady považovat v případě nejbližších osob (manžel, rodiče, děti) dvacetinásobek průměrné mzdy (obdobnou metodu užil Krajský soud v Ostravě v rozhodnutích ze dne 2. 12. 2014, sp. zn. 6 To 370/2014, ze dne 23. 10. 2015, sp. zn. 6 To 404/2015, ze dne 8. 4. 2016, sp. zn. 6 To 51/2016, ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. 6 To 122/2016, citováno dle Shrnutí rozhodovací činnosti českých soudů na trestním úseku – rozhodování v adhezním řízení o nárocích na náhradu nemajetkové újmy způsobené trestnou činností, zpracovaný oddělením dokumentace a analytiky judikatury Nejvyššího soudu, sp. zn. Tpjn 54/2015, verze aktualizovaná ke dni 31. 7. 2018). Jelikož průměrná mzda za r. 2014 činila dle údajů zveřejněných Českým statistickým úřadem 25.686 Kč, činila by pro daný případ (tj. úmrtí nastalá v r. 2015) uvedená částka 513.720 Kč, což zhruba odpovídá částce použité odvolacím soudem. Takto nastavená základní částka je pak východiskem k další úvaze soudu o výši náhrady.

18. Soud musí při úvaze o přiměřenosti navrhované satisfakce za nemajetkovou újmu vzniklou na osobnosti fyzické osoby především vyjít jak z celkové povahy, tak i z jednotlivých okolností konkrétního případu, musí přihlídnout např. k intenzitě, povaze a způsobu neoprávněného zásahu, k charakteru a rozsahu zasažené hodnoty osobnosti, k trvání i vlivu vzniklé nemajetkové újmy pro postavení a uplatnění postižené fyzické osoby ve společnosti apod. (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2007 sp. zn. 30 Cdo 2206/2006). Vycházet je přitom třeba z principu proporcionality tak, že soud porovná částky této náhrady přisouzené v jiných případech, a to nejen obdobných, ale i dalších, v nichž se jednalo o zásah do jiných osobnostních práv, zejména do práva na lidskou důstojnost. Jinými slovy způsobem, jak lze dosáhnout relativně spravedlivého vyčíslení výše relutární náhrady, je zohlednění částek přiznaných v jiných srovnatelných řízeních, současně při respektování předem jasných a pevných kritérií (srov. náleze Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14).

19. Výčet okolností vyjmenovaných v § 2957 o. z., které představují obecné zásady pro stanovení výše náhrady za nemajetkovou újmu (jde o okolnosti zvláštního zřetele hodné, které se mohou vyskytnout i při usmrcení či závažném ublížení na zdraví), je pouze demonstrativní (příkladový), a je tedy třeba zohlednit i další okolnosti jak na straně pozůstalého, tak i na straně škůdce. Relevantní kritéria pro rozhodování o výši relutární náhrady shrnul Nejvyšší soud na základě poznatků z judikatury k občanskému zákoníku z r. 1964 (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 6. 2014, sp. zn. [30 Cdo 2535/2013](#)). Ústavní soud sice rozhodnutí Nejvyššího soudu zrušil, hlediska určení výše náhrady však převzal (srov. náleze ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. [I. ÚS 2844/14](#), odst. 53 a 54). Má-li mít orientační určení výše náhrad způsobilost sjednotit soudní praxi a dosáhnout účelu sledovaného v § 13 o. z. (tj. v obdobných případech rozhodnout obdobně), měla by základní částka být modifikována s ohledem na specifické okolnosti na straně škůdce či poškozeného zpravidla již jen v řádu desítek procent, nikoli vícenásobků (obdobně viz Metodika k náhradě nemajetkových újem na zdraví, část A/X).

20. Na straně pozůstalého je významná zejména intenzita a kvalita jeho vztahu se zemřelým, věk zemřelého a pozůstalých, případná existenční závislost na zemřelém a případné poskytnutí jiné satisfakce. Vzájemný vztah je významný proto, že ztráta milované osoby zasáhne pozůstalého nesrovnatelně citelněji než ztráta příbuzného, k němuž má vztah neutrální či dokonce negativní. Při zohlednění věku zemřelého se odlišuje, nakolik je prožívána ztráta novorozence jeho rodiči, ztráta rodiče jeho dětmi nebo ztráta osoby důchodového věku jeho vnoučaty. I když ztráta

rodiče představuje újmu v každém věku, bude mít jiný dopad na dítě útlého věku, které si ztrátu není dosud schopno plně uvědomit (absence rodiče jej však bude ovlivňovat a provázet celým dalším životem), jiný na dítě školního věku, které je na rodiči citově i existenčně závislé, a konečně jiný na dospělého jedince, který již nežije ve společné domácnosti s usmrceným rodičem a má vlastní rodinu. Náhrada nákladů na výživu je pak samostatným nárokem majetkového charakteru, ovšem ztráta osoby, na níž je pozůstalý existenčně závislý, se jistě negativně projeví i ve sféře osobnostního prožívání. Zákon zde jednoznačně preferuje peněžitou náhradu, takže jiná forma satisfakce (jako např. omluva, správní postih škůdce či jeho trestní odsouzení) obvykle není sama o sobě dostačující, její poskytnutí a následné posouzení jejího významu však může mít vliv na snížení peněžitého zadostiučinění (srov. Vojtek, P. in Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1118-1119, dostupné v systému ASPI). Zohlednit lze rovněž, byl-li poškozený očitým svědkem škodní události, byl-li s jejími následky bezprostředně konfrontován či jakým způsobem se o nich dozvěděl [srov. Bezouška, P. in Hulmák, M. a kol. [Občanský zákoník](#) VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1722, marg. č. 30-31].

21. Kritéria odvozená od osoby škůdce jsou především postoj škůdce ke škodní události, dopad události do jeho duševní sféry, forma a míra zavinění a v omezeném rozsahu i majetkové poměry škůdce. Právě postoj škůdce může ovlivnit vnímání újmy pozůstalým; vstřícné chování, omluva či projevená lítost škůdce může zmírnit dopady nemajetkové újmy, naopak jeho lhostejnost, arogance či projevená bezcitnost ji může ještě prohloubit. Průměrný člověk obdařený svědomím bude způsobením smrti jinému bezpochyby sám ořesen, jestliže se to projeví například dokonce psychickými problémy, je možné je zohlednit. Je třeba vzít zřetel na okolnosti smrti, především z pohledu počínání škůdce; větší dopad na prožívání sekundárních obětí má úmyslné usmrcení než usmrcení z nedbalosti či objektivní odpovědnost za výsledek.

22. Majetkové poměry škůdce coby kritérium stanovení náhrady nemajetkové újmy je nezbytné vnímat toliko jako výjimečný nástroj zmírnění přílišné tvrdosti zákona. Kritériem zkoumání majetkových poměrů škůdce nesmí být chápáno tak, že je přímá úměrnost mezi rozsahem majetku škůdce a výší náhrady. Majetkové poměry nepředstavují okolnost významnou pro strádání poškozeného. Právo na soukromí a rodinný život sekundární oběti je funkčně vyšší hodnotou než právo na ochranu majetku škůdce. Hájení ekonomických zájmů škůdce by mohlo pozůstalým vzniklou újmu ještě prohloubit. Jde tedy pouze o určitý korektiv sloužící k eliminaci neúnosně vysokých nároků na náhradu nemajetkové újmy. Přihlížet lze výjimečně též k majetkovým poměrům škůdce tak, aby byla dána možnost reálného uspokojení přiznaných nároků. Rozhodující však nejsou pouze majetkové poměry škůdce v době rozhodování, ale i perspektiva jejich potenciálního vývoje v budoucnosti. Majetkové poměry škůdce tedy zásadně nehrají roli pro odstupňování výše náhrady; jsou významné pouze z hlediska toho, aby výše náhrady pro něj nepředstavovala likvidační důsledek. Daným postupem rovněž dochází k aplikaci zásady proporcionality (srov. shodně v rámci adhezního řízení již zmíněný rozsudek sp. zn. 4 Tdo 1402/2015). V kontextu uvedeného je zřejmé, že v posuzované věci nejsou majetkové poměry žalované, a to ani okolnost, že jde o právnickou osobu (příspěvkovou organizaci) pojištěnou pro případ odpovědnosti, důvodem pro navýšení náhrad dovolatelům; ani v tomto případě tedy nelze odvolacímu soudu ničeho vytknout.

23. Nutno též činit rozdíl mezi tím, kdy škůdce plně způsobil škodu, a kdy jeho jednání pouze přispělo ke škodlivému následku. Účast poškozeného na smrtelném následku (spoluzpůsobení újmy) a okolnosti přičitatelné poškozenému se posuzují primárně v rámci základu nároku podle § 2918 o. z. (srov. Vojtek, P., citované dílo, s. 1119). Jsou-li jednou z příčin úmrtí jednání poškozeného (zemřelého) nebo okolnosti na jeho straně, není v tomto rozsahu dána příčinná souvislost mezi jednáním škůdce a následkem, a tedy ani povinnost škůdce k náhradě pozůstalým, nejde-li o podíl zanedbatelný.

24. Funkcí náhrady nemajetkové újmy je primárně funkce satisfakční, tj. přiměřeně s ohledem na všechny okolnosti konkrétního případu, a tím účinně vyvážit a zmírnit nepříznivý následek neoprávněného zásahu, neboť nemajetková újma vzniklá porušením osobnostních práv se v obecném slova smyslu ani nedá "odškodnit" a rozsah vzniklé nemajetkové újmy nelze ani exaktně kvantifikovat a lze za ni "jen" poskytnout zadostiučinění (satisfakci). Soukromoprávní povaze osobnostních práv odpovídá tedy především satisfakční funkce jejich ochrany. Úprava odpovědnosti za újmu v českém právu až na výjimky neplní represivní funkci, tu přenechává občanské právo zásadně trestnímu, resp. správnímu právu (srov. Knappová, M., Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek II, 3. vydání, Praha: ASPI, 2002, s. 424). Represivní (trestající) funkce náhrady se nesrovnává s ústavní zásadou „nulla poena sine lege certa“, neboť žádný zákon výslovně nestanoví, že taková trestní složka náhrady má být uložena, natož v jaké výši (srov. Doležal, R. Sankční funkce náhrady újmy – punitive damages v českém právu? Právní rozhledy 8/2018, s. 279). Punitive (exemplary) damages, jak je zná, nicméně jen ve velmi omezeném rozsahu užívá angloamerické právo, mohou být podle některých autorů v rozporu s veřejným pořádkem (srov. Kühn, Z. Má mít náhrada škody v soukromém právu sankční funkci? dostupné na <http://jinepravo.blogspot.cz>). Důvodem nepřipustnosti sankčních náhrad újmy je i možný likvidační účinek na škůdce a vznik bezdůvodného obohacení na straně poškozeného (srov. Ryška, M. Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti, Právní rozhledy č. 9/2009, str. 305 a násl.).

25. Hovoří-li česká právní teorie a praxe o sankční funkci náhrady nemajetkové újmy, chápe ji spíše jako strukturální složku právní normy, která působí v rámci kompenzační (popřípadě satisfakční) funkce, přičemž zároveň plní i funkci preventivní, která je vlastní každé sankci ve smyslu složky právní normy představující nepříznivý následek porušení dispozice normy (srov. Doležal, R., cit. dílo, s. 282).

26. Sankční (preventivně-sankční) funkci ve smyslu punitivním (trestajícím) lze snad výjimečně připustit v případech zásahů do práva na čest, důstojnost, popřípadě soukromí ze strany informačních médií. V těchto případech část literatury a judikatury dovozuje, že náhrada nemajetkové újmy musí být tak vysoká, aby byla způsobila od závažných neoprávněných zásahů do osobnostních práv účinně odradit, a aby se jim takové zásahy vedené snahou o hospodářský prospěch (prodejnost, sledovanost) tzv. nevyplácely (srov. Eliáš, K. a kol.: Velký akademický komentář, 1. sv., Praha: Linde, 2008, str. 157; Ryška, M., cit. dílo; shodně nálezný Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09). O takový případ však v projednávané věci nejde.

27. Dále je nutno zdůraznit, že újmou způsobenou usmrcením osoby blízké není újma na životě a zdraví přímého poškozeného (primární oběti), nýbrž újma na soukromém a rodinném životě osob blízkých (tzv. sekundárních obětí). Náhradu takové újmy nelze tedy považovat za vyjádření hodnoty lidského života. Je tudíž nepřiléhavý dovolací argument, že život člověka je z hlediska ústavněprávního i soukromoprávního významnější hodnotou než majetek.

28. I z uvedených důvodů požadavek srovnání výše náhrad přiznaných v některých případech zásahů do práva na čest, důstojnost, popřípadě soukromí veřejně známých osob ze strany informačních médií a v případech jiných zásahů do osobnostních práv nelze mechanicky vykládat tak, že by náhrada za usmrcení osoby blízké měla být vždy vyšší než náhrada za zásah do jiných osobnostních práv.

29. Při srovnání s částkami přiznávanými z důvodu ztížení společenského uplatnění je pak třeba vzít v úvahu kromě toho, že jde o odškodňování újmy na zdraví přímých obětí, též okolnost, že ztížení společenského uplatnění je dlouhodobou újmou, s níž se poškozený vyrovnává do konce svého života, zatímco smrt blízké osoby je událostí jednorázovou, jejíž traumatické působení zpravidla v průběhu času odezní.

30. V posuzovaném případě soudy přihlédly na straně žalované ke skutečnosti, že své pochybení nepopírala, k odškodnění se stavěla kladně, žalobcům se písemně omluvila. U žalobkyně a) soudy vyšly ze základní částky 500.000 Kč (kterou s ohledem na výše uvedené závěry dovolací soud akceptuje), přičemž důvod pro její zvýšení spatřovaly ve skutečnosti, že šlo o první dítě žalobkyně a) a že byla přítomna u jeho nenadálého úmrtí. Na druhé straně přihlédly též k tomu, že žalobkyně a) neztratila reprodukční schopnosti a v mezidobí porodila další dítě. U žalobce b) rovněž vycházely ze základní částky 500.000 Kč, jednalo se o jeho první společné dítě s žalobkyní a) a byl přítomen porodu. Neshledaly však u něj žádná kritéria pro zvýšení náhrady, neboť událost neměla tak negativní dopad do jeho duševní sféry, jako je tomu u matky dítěte, a nešlo o jeho první dítě. U žalobců c) až f) jakožto prarodičů soudy zohlednily nižší intenzitu vnímání události oproti rodičům, nebyli přítomni úmrtí vnuka, který zemřel při porodu, aniž ho vůbec viděli, a i přes nepochybnou bolest takové ztráty tu nahlíženo objektivně nemohlo dojít k přetrhání vazeb, jež by mohly být vytvořeny s dítětem starším (tento limitující faktor se přirozeně uplatní i ve vztahu k rodičům). Rodiče matky dle soudů vnímali situaci intenzivněji, neboť jejich dcera rodila poprvé, sama byla u porodu ohrožena, rodičům dítěte byli fyzicky více na blízku. Rodiče otce pak událost vnímali více zprostředkovaně.

31. K námitce, že náhrada újmy je ve vztahu k prarodičům [žalobcům c) až f)] nedostatečná, neboť je nižší než paušální částka stanovená předchozí právní úpravou, je třeba uvést, že dle § 444 odst. 3 zákona č. 40/1964, občanský zákoník, ve znění do 31. 12. 2013, by paušální částka prarodičům vůbec nenáležela, ledaže by žili se zemřelým ve společné domácnosti. Prarodiče sice jsou podle platné právní úpravy osobami blízkými (§ 22 odst. 1 o. z.) a mají tedy zásadně nárok na náhradu za usmrcení vnuka, aniž by s ním museli žít ve společné domácnosti, jde však o příbuzné v druhém stupni, a proto tato náhrada bude zpravidla nižší než náhrada poskytovaná rodičům. Odvolací soud a soud prvního stupně rozvedly, jakými úvahami se řídily při stanovování výše náhrady prarodičům včetně rozdílně přiznaných částek, a to s poukazem na relevantní kritéria.

32. Ustanovení § 2959 o. z. je právní normou s relativně neurčitou hypotézou, tj. právní normou, která přenechává soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy z předem neomezeného okruhu okolností. Úvahu odvolacího soudu ohledně výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké by v rámci dovolacího řízení bylo možno revidovat, jen pokud by byla zjevně nepřiměřená. O takový případ se v dané věci nejedná. Odvolací soud pro své rozhodnutí vzal v úvahu všechny rozhodné skutečnosti a okolnosti případu, které v řízení vyšly najevo, žádnou nepominul a jeho úvaha neobsahuje žádný logický rozpor. Dospěl-li tak k závěru, že (vhodně zaokrouhlené) částky vyplacené jednotlivým žalobcům za nemajetkovou újmu jsou přiměřené, nelze

mu v tomto směru vytknout žádné pochybení a jeho právní závěry jsou v souladu s výše uvedenými závěry Nejvyššího soudu.

33. Námitka, že rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, ze kterého odvolací soud vycházel, je v rozporu s ústavními principy a s dosavadní rozhodovací praxí Ústavního soudu, není důvodná. Ústavní stížnosti podané proti tomuto rozsudku byly usneseními Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2175/16, a ze dne 24. 10. 2017, sp. zn. III. ÚS 2043/16, jako zjevně neopodstatněné odmítnuty. Ústavní soud mimo jiné konstatoval, že ústavněprávně relevantními pochybeními napadené řízení a jeho výsledek postiženy nejsou.

34. Konečně důvodná není ani námitka rozporu napadeného rozsudku se závěry vyslovenými v nálezů Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. [I. ÚS 2844/14](#), a to především proto, že uvedeným nálezem byly zrušeny rozsudky odvolacího a dovolacího soudu nikoli proto, že by náhrada nemajetkové újmy jimi byla stanovena nepřiměřeně nízká, nýbrž proto, že v nich „absentuje náležité zohlednění kritérií pro stanovení výše relativní náhrady“ a že zejména rozhodnutí odvolacího soudu „je nejen vnitřně rozporné, ale i nepřesvědčivé“. Dovolací soud je přesvědčen, že jeho rozhodnutí ani rozhodnutí odvolacího soudu v této věci těmito vadami netrpí. Kromě toho Ústavním soudem posuzovaný případ se liší od nyní projednávané věci jak po skutkové stránce (opakovaná hrubá nedbalost a trestní odsouzení zaměstnanců žalovaného, nevstřícnost žalovaného), tak i po procesní stránce (odvolací soud bez náležitého odůvodnění náhradu výrazně snížil).

35. Ze všech těchto důvodů je rozsudek odvolacího soudu z pohledu dovoláním vymezené právní otázky správný, Nejvyšší soud proto dovolání žalobců podle § 243b odst. 2 o. s. ř. zamítl.

36. O náhradě nákladů dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle § 243c odst. 3 věty první, § 224 odst. 1, § 151 odst. 1 a § 146 odst. 3 o. s. ř. Žalovaná má právo na náhradu nákladů, které se skládají z odměny advokáta ve výši 31.980 Kč podle § 1 odst. 2, § 6 odst. 1, § 7 bodu 6, § 8 odst. 1 a § 11 odst. 1 písm. k) vyhlášky č. 177/1996 Sb. za jeden úkon právní služby, spočívající ve vyjádření k dovolání žalobců, a z náhrady hotových výdajů ve výši 300 Kč podle § 2 odst. 1 a § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb., to vše zvýšeno o náhradu za daň z přidané hodnoty ve výši 6.779 Kč podle § 137 odst. 3 o. s. ř., celkem tedy 39.059 Kč. Vedlejší účastník na straně žalované má právo na náhradu nákladů spojených s vyjádřením k dovolání ve výši 300 Kč [paušální náhrada hotových výdajů podle § 151 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů (viz čl. II bod 1 ve spojení s čl. VI zákona č. 139/2015 Sb., § 2 odst. 3 vyhlášky č. 254/2015 Sb.)]. Dovolací soud zvažoval použití ustanovení § 150 o. s. ř. o nepřiznání náhrady nákladů dovolacího řízení z důvodů zvláštního zřetele hodných, avšak dospěl k závěru, že takovýto postup je namíste v případech obdobného typu v řízení před soudem prvního stupně, nikoli však již v řízení o dovolání jako mimořádném opravném prostředku, který žalovaní podali navzdory tomu, že se jim dostalo v rozhodnutích soudů dvou stupňů srozumitelného a přesvědčivého odůvodnění jejich procesního neúspěchu; nehledě k tomu v řízení před soudy nižších stupňů nebyly zkoumány majetkové poměry účastníků a v dovolacím řízení je zjišťovat nelze (§ 241a odst. 6, § 243f odst. 1 o. s. ř.).

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 19. 9. 2018

JUDr. Robert Waltr
předseda senátu

Soud:	Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí:	31.10.2018
Spisová značka:	5 Tdo 1239/2018
ECLI:	ECLI:CZ:NS:2018:5.TDO.1239.2018.1
Typ rozhodnutí:	USNESENÍ
Heslo:	Nemajetková újma Těžké ublížení na zdraví úmyslné Týrání osoby žijící ve společném obydlí § 145 odst. 1,3 tr. zákoníku § 199 odst. 1,2 písm. d) tr. zákoníku
Dotčené předpisy:	
Kategorie rozhodnutí:	D

5 Tdo 1239/2018-33

U S N E S E N Í

Nejvyšší soud rozhodl v neveřejném zasedání konaném dne 31. 10. 2018 o dovolání, které podal obviněný **M. K.**, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 6. 2018, sp. zn. 8 To 47/2018, který rozhodoval jako soud odvolací v trestní věci vedené u Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích pod sp. zn. 62 T 2/2018, takto:

Podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. řádu se dovolání obviněného **M. K.** **odmítá.**

Odůvodnění:

I. Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 25. 4. 2018, sp. zn. 62 T 2/2018, byl obviněný **M. K.** uznán vinným jednak zločinem týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, 2 písm. d) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále ve zkratce jen „tr. zákoník“), jednak zločinem těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1, 3 tr. zákoníku. Za tyto zločiny mu byl podle § 145 odst. 3 tr. zákoníku uložen úhrnný trest odnětí svobody v trvání 11 let, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku zařazen do věznice se zvýšenou ostrahou. Podle § 228 odst. 1 tr. řádu byla obviněnému uložena povinnost nahradit škodu Zdravotní pojišťovně Ministerstva vnitra ČR ve výši 1 050 635 Kč a poškozené **J. V.** nemajetkovou újmu ve výši 150 000 Kč. Se zbytkem svého nároku na náhradu škody byla poškozená **J. V.** podle § 229 odst. 2 tr. řádu odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních.

2. Uvedených zločinů se obviněný dopustil podle rozsudku soudu prvního stupně tím, že (zjednodušeně uvedeno) v době od 9. 4. 2017 poté, co vyšel z výkonu trestu odnětí svobody, do 15. 7. 2017 do 17:31 hod. v bytě v ul. F. v Ch., který byl ve vlastnictví poškozeného **J. I.**, u něhož s jeho souhlasem v inkriminované době obviněný bydlel, po předchozím požívání alkoholických nápojů opakovaně a dlouhodobě (3x a 4x týdně) fyzicky napadal údery pěstí do obličeje a kopy do celého těla poškozeného z důvodů vzájemných konfliktů týkajících se společného soužití v bytě a vedení domácnosti poškozeného **J. I.** Napadání poškozeného vyvrcholilo v době okolo 13. 7. 2017, kdy mu obviněný opakovanými údery pěstí do obličeje a kopy do celého těla způsobil mnohočetné zlomeniny obličejového skeletu – zlomeninu boční stěny pravé očníce, zlomeninu přední a boční stěny dutiny horní čelisti vpravo s krvácením do dutiny čelisti, dvojitou zlomeninu lícně-čelistního komplexu vpravo, zlomeninu kloubního výběžku dolní čelisti vpravo, mnohočetné oděrky a hematomy na hlavě, zlomeniny žeber vpravo bočně v rozsahu třetího až pátého žebra, zhmoždění plicní tkáně oboustranně, více napravo. Poškozený **J. I.** byl dne 15. 7. 2017 transportován zdravotnickou záchrannou službou do nemocnice, kde byl

hospitalizován na JIP a ARO, a to až do dne 19. 9. 2017, kdy v důsledku chorobných příčin při závažném poúrazovém stavu – kraniotraumatu zemřel. Bezprostřední příčinou byl recidivující akutní infarkt myokardu při těžkém oboustranném zánětu plicní tkáně, přičemž smrt poškozeného nastala v příčinné souvislosti s utrpěnými zraněními způsobenými obviněným.

3. Proti rozsudku soudu prvního stupně podal obviněný odvolání, o němž rozhodl Vrchní soud v Praze pod sp. zn. 8 To 47/2018 ve veřejném zasedání konaném dne 27. 6. 2018 rozsudkem tak, že podle § 258 odst. 1 písm. f) tr. řádu napadený rozsudek soudu prvního stupně zčásti zrušil, a to ve výroku o náhradě škody poškozené Zdravotní pojišťovně Ministerstva vnitra ČR, kterou zároveň podle § 259 odst. 3 tr. řádu a § 229 odst. 1 tr. řádu odkázal s uplatněným nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

II. Dovolání obviněného

4. Proti rozsudku soudu druhého stupně podal obviněný prostřednictvím svého obhájce dovolání z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu, který spatřoval v nesprávném právním posouzení skutku i v jiném nesprávném hmotněprávním posouzení.

5. Dovolatel si byl vědom toho, že v dovolacím řízení není Nejvyšší soud oprávněn hodnotit skutková zjištění provedená soudy nižších stupňů v předchozích stádiích trestního řízení. Měl však za to, že v jeho případě mu bylo odepráno právo na spravedlivý proces, proto by se dovolací soud měl zabývat i jeho skutkovými námitkami.

6. Bylo prokázáno (zejména doznáním obviněného), že obviněný se v průběhu zhruba tří měsíců (od 9. 4. 2017 – 15. 7. 2017) choval k poškozenému hrubě a v opilosti při vzájemných incidentech došlo k napadení poškozeného. Podle názoru dovolatele však nebyla objasněna intenzita napadání a jeho následky. Absentovala tak příčinná souvislost mezi jednáním obviněného a zraněními poškozeného. Především obviněný rozporoval jednostranné týrání. Zdůraznil, že se jednalo o jejich vzájemné konflikty v opilosti, které byly vyvolané oběma. Poškozený také sám často padal na různé předměty a tím si způsoboval zranění na hlavě a ostatních částech těla, což potvrdil také svědek J. U. Navíc poškozený byl v kontaktu i s dalšími osobami, měl mobilní telefon, mohl požádat o pomoc, kdyby byl týrán, což neučinil. Závěry znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství, podle obviněného nevyzněly jednoznačně, jak byly prezentovány soudy nižších stupňů. Znalec totiž nevyloučil, že by některá zranění v obličejové části mohla být způsobena i pádem poškozeného na různé předměty, tedy že si je mohl způsobit sám a bez zavinění obviněného. Dovolatel zdůraznil, že nelze s jistotou uzavřít, že právě zranění způsobená obviněným vedla ke smrti poškozeného. Za spekulaci pak považoval závěr znalce, že i kdyby poškozený neměl zranění, která si způsobil sám, tak na zranění způsobené obviněným by stejně zemřel. Znalec rovněž pominul zhodnotit kvalitu života poškozeného (alkoholismus, kouření, odmítání stravy), která též vedla ke komplikacím při léčbě a mohla být jednou z příčin jeho úmrtí. S touto námitkou se soudy nižších stupňů nijak nevypořádaly. Dovolatel byl přesvědčen, že bylo na místě vyžádat revizní znalecký posudek.

7. Obviněný dále nesouhlasil s tím, že by byla naplněna okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby uvedená v § 199 odst. 2 písm. d) tr. zákoníku, spočívající v páchání činu po delší dobu. Jestliže obviněný bydlel s poškozeným po dobu přibližně tří měsíců a jistě k napadení nedošlo hned první den, pak se ve skutečnosti jednalo o dobu přibližně dvou měsíců, ve kterých došlo k několika atakům obviněného vůči poškozenému. Obviněný byl přesvědčen, že dobu dvou měsíců rozhodně nelze považovat za delší dobu. Zdůraznil, že samotný pojem týrání, je termínem, který označuje nikoliv jednorázové jednání, ale jednání opakující se a trvající nějakou dobu.

8. Dovolatel nesouhlasil ani s posouzením skutku podle § 145 odst. 1, 3 tr. zákoníku, neboť podle něj nelze z provedeného dokazování uzavřít, že by jednal v úmyslu způsobit poškozenému těžkou újmu. Podotkl, že se jednalo o soužití tří alkoholiků, které provázely vzájemné konflikty, v nichž měl obviněný vzhledem k fyzické konstituci navrch. Obviněný se spontánně k jednání doznal, neměl snahu své jednání zlehčovat, proto by jeho výpověď měla být považována za věrohodnou. Uvedl, že do poškozeného strkal, udeřil ho otevřenou dlaní a jednou jej kopl do spodní části těla. Z tohoto jednání v žádném případě nelze dovozovat úmysl obviněného ke způsobení těžké újmy. Odsouzený nebyl za trestnou činnost násilné povahy doposud trestán a s péčí o poškozeného naopak V. Z. (družce obviněného) pomáhal.

9. Dovolatel namítl také nesprávné hmotněprávní posouzení nároku na náhradu nemajetkové újmy J. V., dceři poškozeného. Uvedl, že v řízení bylo prokázáno, že J. V. se s poškozeným nestýkala, vzhledem k jeho způsobu života se otce zřekla, vzájemně si nijak nepomáhali. Vzhledem k těmto skutečnostem nelze dovodit potřebu nahradit alespoň částečně ztrátu blízké osoby a psychické útrapy spojené se smrtí blízkého člověka finanční kompenzací. Proto výrok o náhradě nemajetkové újmy považoval obviněný za nesprávný.

10. Závěrem ze shora uvedených důvodů obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek Vrchního soudu v Praze, a aby věc přikázal tomuto soudu k novému projednání a rozhodnutí.

11. K dovolání obviněného se do rozhodování Nejvyššího soudu státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství, jemuž bylo dovolání zasláno, nevyjádřil.

III. Posouzení důvodnosti dovolání

a) *Obecná východiska*

12. Nejvyšší soud nejprve zjistil, že jsou splněny všechny formální podmínky pro konání dovolacího řízení a zabýval se otázkou povahy a opodstatněnosti uplatněných námitek ve vztahu k označenému dovolacímu důvodu.

13. Dovolání je svou povahou mimořádným opravným prostředkem, který na rozdíl od odvolání či některých jiných opravných prostředků není možné podat z jakéhokoli důvodu, ale jen z některého z taxativně vymezených dovolacích důvodů podle § 265b odst. 1 písm. a) až l) tr. řádu, resp. podle § 265b odst. 2 tr. řádu. Podání dovolání z jiného důvodu je vyloučeno. Přitom nestačí, aby zákonný dovolací důvod byl jen formálně deklarován, ale je třeba, aby námitky dovolatele svým obsahem odpovídaly takovému důvodu.

14. Dovolání z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu je možno podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Jde tedy o nesprávný výklad a použití norem trestního práva hmotného, případně na něj navazujících hmotněprávních norem jiných právních odvětví. Podstatou je vadné uplatnění příslušných ustanovení hmotného práva na skutkový stav zjištěný soudem prvního a druhého stupně. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu je dán zejména tehdy, jestliže skutek, pro který byl obviněný stíhán a odsouzen, vykazuje znaky jiného trestného činu, než jaký v něm spatřovaly soudy nižších stupňů, anebo nenaplní znaky žádného trestného činu. Nesprávné právní posouzení skutku může spočívat i v tom, že rozhodná skutková zjištění sice potvrzují spáchání určitého trestného činu, ale soudy nižších stupňů přesto dospěly k závěru, že nejde o trestný čin, ačkoli byly naplněny všechny jeho zákonné znaky. Tento dovolací důvod ovšem nespočívá v případném procesním pochybení soudů nižších stupňů ani v tom, že se dovolatel sice domáhá použití norem hmotného práva, ale na takový skutek, k němuž dospěl vlastní interpretací provedených důkazů, které soudy prvního a druhého stupně vyhodnotily odlišně od názoru dovolatele. Dovolání s poukazem na citovaný důvod nemůže být založeno na námitkách proti tomu, jak soudy hodnotily důkazy, jaká skutková zjištění z nich vyvodily, jak postupovaly při provádění důkazů, v jakém rozsahu provedly dokazování apod. Dovolání je koncipováno jako mimořádný opravný prostředek a je tudíž určeno k nápravě pouze závažných právních vad pravomocných rozhodnutí.

b) Námitky neodpovídající uplatněnému dovolacímu důvodu

15. Obviněný své dovolání opřel o ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu, avšak, jak si byl též vědom, značná část jím užitých argumentů neodpovídá uplatněnému dovolacímu důvodu, jak byl vymezen shora, a nelze ji podřadit ani pod žádný jiný dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 nebo 2 tr. řádu. Dovolání obviněného totiž v této části napadá zjištěný skutkový stav soudy nižších stupňů. Vytýkal-li dovolatel chybnou aplikaci hmotněprávních ustanovení, vázal je ve značné míře na posouzení jiného než soudy nižších stupňů zjištěného skutkového stavu, takže ve skutečnosti nešlo o výtky nesprávného právního posouzení správně zjištěného skutku. To se týká především toho, která zranění si měl způsobit poškozený J. I. sám pády na různé předměty a která zranění poškozeného lze přičíst k tíži obviněného.

16. V tomto směru je třeba připomenout, že dokazování je doménou především soudu prvního stupně s možnou nápravou v řízení před soudem druhého stupně jako soudem odvolacím, nikoli však v dovolacím řízení. Dokazování je ovládáno zásadami jeho se týkajícími, a to zásadou vyhledávací, bezprostřednosti a ústnosti, volného hodnocení důkazů a presumpcí nevin. Hodnotit důkazy tak může jen ten soud, který je také v souladu s principem bezprostřednosti a ústnosti provedl, protože jen díky tomu může konkrétní důkazní prostředek vyhodnotit a získat z něj relevantní poznatky. Zásada bezprostřednosti ve spojitosti se zásadou ústnosti zde hraje významnou roli, soud je přímo ovlivněn nejen samotným obsahem důkazního prostředku, ale i jeho nositelem (pramenem důkazu). Jen takový způsob dokazování může hodnotícímu orgánu poskytnout jasný obraz o dokazované skutečnosti a vynést rozhodnutí pod bezprostředním dojmem z provedených důkazů. I odborná literatura (např. Jelínek, J. a kol. Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, str. 170 a násl.) uznává, že nejlepší cestou pro správné rozhodnutí je zhodnocení skutkových okolností na podkladě bezprostředního dojmu z přímého vnímání v osobním kontaktu.

17. Dovolací soud je tedy zásadně vázán skutkovými zjištěními soudů nižších stupňů, která není v rámci řízení o dovolání povolán přezkoumávat. Nejvyšší soud totiž není obecnou třetí instancí, která by byla zaměřena i na přezkum správnosti a

úplnosti skutkových zjištění, takto nebylo postavení Nejvyššího soudu v rámci řízení o dovolání zákonodárcem zamýšleno, ostatně Nejvyšší soud ani dokazování v dovolacím řízení zásadně neprovádí (§ 265r odst. 7 tr. řádu). Pokud by zákonodárce zamýšlel povolát Nejvyšší soud jako třetí stupeň plného přezkumu, nepředepisoval by katalog dovolacích důvodů, což samo o sobě ospravedlňuje jejich restriktivní výklad Nejvyšším soudem.

18. Z konstantní judikatury Nejvyššího soudu přitom vyplývá, že dovolací soud zpravidla odmítne dovolání jako zjevně neopodstatněné, opakuje-li obviněný v dovolání v podstatě jen námitky uplatněné již v řízení před soudem prvního stupně a v odvolacím řízení, se kterými se soudy nižších stupňů v dostatečné míře a správně vypořádaly (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2002, sp. zn. 5 Tdo 86/2002, publikované pod č. T 408. ve svazku 17 Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, který vydávalo Nakladatelství C. H. Beck, Praha 2002), což se stalo i v posuzované věci.

19. Bez možnosti přezkumu v této části námitek na podkladě takto formulovaného dovolání (jako *obiter dictum*) může Nejvyšší soud pouze na základě znalosti trestního spisu dodat, že soud prvního stupně se obhajobou obviněného zabýval, řádně a logicky vysvětlil své závěry, které z provedeného rozsáhlého dokazování dovodil (str. 10 – 15 odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně), přičemž jeho argumentaci a závěry podpořil i soud druhého stupně (str. 4 – 7 odůvodnění jeho rozsudku). Poškozený J. I. byl dlouhodobě a intenzivně podroben násilí ze strany obviněného, což vyplynulo z provedeného dokazování. Soudy nižších stupňů vycházely zejména z výpovědi svědkyně V. Z., družky obviněného, byť ta se při hlavním líčení snažila korigovat rozsah fyzických útoků obviněného vůči poškozenému. Dále měly k dispozici výpověď svědka M. Č., zasahujícího záchranáře při výjezdu dne 15. 7. 2018, který uvedl, že poškozený na první pohled jeví známky týrané osoby. Především ale vycházely ze znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství, jehož závěry v hlavním líčení prezentoval znalec MUDr. Radovan Havel. Z tohoto znaleckého posudku vyplývá, že poškozený měl na hlavě a po těle poranění různého stáří a charakteru, vykazoval znaky dlouhodobě týrané osoby, dále bylo konstatováno poranění obličejového skeletu, hrudní stěny a nitrohrudních orgánů, tedy poranění jednoznačně způsobená aktivním útokem druhé osoby, jež navíc je možno sama o sobě hodnotit jako těžkou újmu na zdraví. V potaz byl brán také zdravotní stav poškozeného. Znalec k tomu uvedl, že i takto nemocný člověk jako poškozený může žít plnohodnotný život, pokud dodrží klidový režim a léčí se. Bylo konstatováno, že i pouhá existence tříštivé zlomeniny obličejového skeletu (hodnocená jako těžká újma na zdraví), která nemohla být způsobena pouhým pádem poškozeného na tvrdý předmět, ale jen aktivním úderem druhé osoby, byla spolu s dalšími zraněními příčinou pozdější smrti poškozeného. Zcela racionálně pak byla shledána příčinná souvislost mezi jednáním obviněného a jím způsobenými zraněními poškozeného, a to ve vztahu k právní kvalifikaci podle § 199 odst. 1, 2 písm. d) i § 145 odst. 1, 3 tr. zákoníku.

20. Nejvyšší soud nezjistil ani namítané porušení základních práv obviněného, a sice práva na spravedlivý proces. Nejvyšší soud přitom interpretoval a aplikoval uvedené podmínky připuštění dovolání tak, aby dodržel maximy práva na spravedlivý proces vymezené Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, Listinou základních práv a svobod, a v neposlední řadě též judikaturou Ústavního soudu (srov. zejména stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 4. března 2014, sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14, vyhlášené jako sdělení Ústavního soudu pod č. 40/2014 Sb., uveřejněné pod st. č. 38/14 ve svazku č. 72 na str. 599 Sb. n. a u.). Právě z těchto uvedených hledisek se tedy Nejvyšší soud zabýval naplněním dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu a některými skutkovými otázkami a hodnocením důkazů soudy nižších stupňů ve vztahu k právnímu posouzení jednání obviněného. V té souvislosti považuje Nejvyšší soud za nutné zdůraznit, že i Ústavní soud výslovně ve svém stanovisku konstatoval, že jeho názor, „... podle kterého nelze nesprávné skutkové zjištění striktně oddělovat od nesprávné právní kvalifikace ... však neznamená, že by Nejvyšší soud v každém případě, kdy dovolání obsahuje argumentaci ve vztahu ke skutkovým zjištěním, musel považovat dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu za *prima facie* naplněný. ... Je totiž jediným oprávněným orgánem, kterému v tomto stadiu přísluší posuzovat naplnění konkrétního dovolacího důvodu (viz § 54 rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci J. a ostatní proti České republice ze dne 13. října 2011, č. stížnosti 12579/06, 19007/10 a 34812/10), a toto posouzení je závaznou podmínkou pro případné podání ústavní stížnosti (ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu)“ [srov. bod 23 shora označeného stanoviska pléna Ústavního soudu]. V daném případě dovolací soud takový nesoulad (natož extrémní) neshledal.

21. Nedošlo ani k porušení práva na spravedlivý proces tím, že nebylo vyhověno návrhu obhajoby na vyhotovení revizního znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství. Soud prvního stupně podrobně vysvětlil (na str. 12 v bodě 9. odůvodnění svého rozsudku), proč nepovažoval za důvodné doplnit dokazování revizním znaleckým posudkem. S tímto závěrem se ztotožnil také odvolací soud (str. 3, bod 13. odůvodnění rozsudku soudu druhého stupně), souhlasí s tím i Nejvyšší soud jako soud dovolací. K tomu lze doplnit, že ze znaleckého posudku vypracovaného znalci MUDr. Radovanem Havlem a MUDr. Pavlem Toupalíkem, Ph.D., jehož závěry v hlavním líčení reprodukoval a vysvětlil MUDr. Radovan Havel, nevystávají žádné pochybnosti, jak tvrdil obviněný, na kolik špatný zdravotní stav poškozeného přispěl k jeho úmrtí, a zda zranění způsobená obviněným byla v příčinné souvislosti se smrtí poškozeného.

Znalci při zpracování svého posudku měli k dispozici zdravotní dokumentaci poškozeného. Přičemž jednoznačně dovodili, že smrt poškozeného nastala v příčinné souvislosti se zraněními utrpěnými krátce před hospitalizací poškozeného, že tato zranění byla sama o sobě tak závažná a rozsáhlá, že vyústila v poúrazový stav medicínsky neřešitelný. Pokud znalci připustili, že některá zranění si mohl poškozený způsobit sám pádem na radiátor, pak v duchu zásady *in dubio pro reo*, soud prvního stupně upravil skutkovou větu ve výroku svého rozsudku tak, že toto způsobené zranění nekladl obviněnému za vinu (viz str. 15, bod 15. odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně).

c) K právní kvalifikaci podle § 199 odst. 2 písm. d) tr. zákoníku

22. Obviněný ve smyslu shora citovaného vymezení dovolacího důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu právně relevantně namítl chybnou aplikaci ustanovení § 199 odst. 2 písm. d) tr. zákoníku, protože čin podle něj nebyl páchan po delší dobu.

23. Předně je třeba uvést, že touto námitkou se vyčerpávajícím způsobem zabýval již soud druhého stupně na str. 4 v bodě 17. odůvodnění svého rozsudku, na jeho závěry je možno plně odkázat.

24. Pro úplnost lze uvést, že v obecné rovině zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, odst. 2 písm. d) tr. zákoníku spáchá ten, kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, po delší dobu. Pod pojmem „týrání“ se rozumí zlé nakládání s osobou blízkou nebo jinou osobou žijící s pachatelem ve společném obydlí, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí. Nevyžaduje se, aby u týrané osoby vznikly následky na zdraví, ale musí jít o jednání, které týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost pociťuje jako těžké příkoří (srov. přiměřeně rozhodnutí č. 20/2006 Sb. rozh. tr.). Pro posouzení otázky, zda je na místě aplikovat i znak podmiňující použití vyšší trestní sazby uvedený v § 199 odst. 2 písm. d) tr. zákoníku, je určující nejen celková doba týrání, ale je nutno přihlížet také ke konkrétnímu způsobu provedení činu, intenzitě týrání, jeho četnosti apod. V závislosti na konkrétních okolnostech případu proto není vyloučeno, aby i doba několika měsíců naplnila tento zákonný znak (viz rozhodnutí č. 58/2008 Sb. rozh. tr.).

25. V tomto směru je třeba upozornit, že obviněný žádal aplikovat uvedené ustanovení na jiný, než soudy nižších stupňů zjištěný stav, měnil totiž skutková zjištění, účelově v dovolání zkracoval délku týrání, aby to vyhovovalo jeho potřebám možné změny právní kvalifikace (namísto období tří měsíců uváděl období dvou měsíců, rozporoval intenzitu i četnost ataků vůči poškozenému etc.). Jak už bylo shora vysvětleno, takové námitky ovšem neodpovídají uplatněnému ani jinému dovolacímu důvodu a nejsou přípustné. Jakkoliv je možno konstatovat, že týrání po dobu tří měsíců je skutečně spíše hraničním případem, kdy může jít o delší dobu trvající týrání ve smyslu § 199 odst. 2 písm. d) tr. zákoníku, přesto s ohledem na okolnosti případu souhlasí i Nejvyšší soud se závěry soudů nižších stupňů, že i tento znak byl naplněn. Obviněný totiž vystupoval vůči poškozenému velmi agresivně, intenzita útoků byla vysoká, stejně tak i jejich četnost, obviněný poškozeného fyzicky napadal třikrát či čtyřikrát do týdne, tedy v podstatě v průměru obden, poškozeného ponižoval, nechával jej spát v koupelně na zemi apod. Soudy nižších stupňů tak nepochybyly, pokud aplikovaly i ustanovení § 199 odst. 2 písm. d) tr. zákoníku.

d) K posouzení subjektivní stránky skutkové podstaty zločinu těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1, 3 tr. zákoníku

26. V rámci deklarovaného dovolacího důvodu uplatnil formálně správně obviněný námitku absence požadované formy zavinění zločinu těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1, 3 tr. zákoníku. Námitky obviněného byly v tomto směru poněkud zmatečné, obviněný odkazoval na § 145 odst. 3 tr. zákoníku, v němž je upravena okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, a sice smrt, zatímco podle obsahu námitek zpochybňoval úmyslné zavinění ve vztahu k těžké újmě na zdraví.

27. K tomu je třeba uvést, že zločinu těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1, 3 tr. zákoníku se dopustí, kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví a zároveň z nedbalosti takovým činem způsobí smrt. Ve vztahu k těžké újmě na zdraví se tak vyžaduje úmysl, a to buď přímý, nebo nepřímý (viz § 15 tr. zákoníku), ke smrti pak toliko nedbalost, což vyplývá jednak z § 17 písm. a) tr. zákoníku a jednak ze vzájemného poměru skutkových podstat trestných činů proti životu a zdraví (pokud by byla smrt zaviněna úmyslně, šlo by o některý z trestných činů proti životu podle § 140 až 142 tr. zákoníku).

28. V tomto směru je též možno odkázat na přiléhavý rozbor v rozsudku soudu druhého stupně (zejména str. 5 bod 19. odůvodnění). Obviněný opět i v této části námitek spíše zpochybňoval skutková zjištění soudů nižších stupňů, než že by polemizoval s jejich závěry o právní kvalifikaci. Ze skutkových zjištění soudů nižších stupňů přitom vyplývá, že obviněný

zcela vědomě a cíleně útočil na ty části těla poškozeného, u nichž i laikovi je známo, že tam jsou uloženy životně důležité orgány, při takových atacích nepočítal s žádnou konkrétní okolností, pro kterou by následek v podobě těžké újmy na zdraví neměl vzniknout, takže s takovým následkem byl též srozuměn. Důvodně tak soudy nižších stupňů dospěly k závěru, že obviněný ve vztahu k těžké újmě na zdraví jednal s úmyslem nepřímým ve smyslu § 15 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku. Lze souhlasit se soudy nižších stupňů i v tom směru, že shledaly zavinění ve formě nedbalosti (a to nejméně nevědomě) ke smrti poškozeného. Obviněný si byl dobře vědom intenzity vlastních útoků, své fyzické převahy, stejně tak věděl o špatném zdravotním stavu poškozeného. Pokud s jeho smrtí nepočítal jako s možnou (předpoklad pro vědomou nedbalost), je třeba mu vytýkat nedbalost nevědomou, protože vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům měl a mohl vědět, že opakovanými údery pěstí do obličeje a kopy do celého těla s velkou intenzitou zdravotně indisponovanému poškozenému může způsobit i smrt.

e) K posouzení nároku na náhradu nemajetkové újmy

29. Dovolatel dále považoval za nesprávný též výrok o náhradě nemajetkové újmy dceři poškozeného J. V. Tato námitka byla správně uplatněna v rámci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu, ovšem nebyla Nejvyšším soudem shledána opodstatněnou.

30. Soud prvního stupně v bodě 18. na str. 17 odůvodnění svého rozsudku přesvědčivě a logicky vysvětlil své úvahy ohledně přiznaného nároku na nemajetkovou újmu. S jeho argumentací souhlasil i soud druhého stupně v bodě 23. na str. 6 odůvodnění svého rozsudku. I v tomto směru je možno na přesvědčivá odůvodnění soudů nižších stupňů plně odkázat.

31. Při posuzování nároku dcery poškozeného J. V. na náhradu nemajetkové újmy soud prvního stupně správně vycházel z ustanovení § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění změn, a z judikatury k této otázce.

32. Odkázat z poslední doby lze především na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015. Duševní útrapy spojené s prožíváním usmrcení blízké osoby je třeba pro účely stanovení výše náhrady posuzovat primárně z pohledu obvyklého (průměrného) člověka a její případné snížení či naopak zvýšení lze odvinout pouze od okolností, jež jsou v rámci trestního řízení řádně doloženy a prokázány. Jako odpovídající zásadám slušnosti se pro typové (neutrální) případy jeví stanovení výše náhrady nemajetkové újmy v základním rozpětí od 240 000 Kč do 500 000 Kč, a to pro skupinu citově nejbližší spjatých osob, jakými jsou rodiče, děti a manželé, nejsou-li v konkrétním případě naplněna kritéria pro zvýšení nebo snížení této částky.

33. Dovolací soud souhlasí i v tomto směru s postupem zvoleným soudy nižších stupňů, které právo na nemajetkovou újmu dceři jako nejbližší příbuzné poškozeného přiznaly, avšak výši náhrady snížily s ohledem na konkrétní skutkové okolnosti případu. Soudy nižších stupňů zohlednily méně intenzivní vztah dcery J. V. se svým otcem J. I., věk poškozeného, zletilost dcery, jakož i neexistenci žádných ekonomických vazeb mezi dcerou a otcem. Soud prvního stupně proto dospěl k odůvodnitelné částce ve výši 150 000 Kč, kterou přiznal poškozené J. V. na náhradu nemajetkové újmy.

IV. Závěrečné shrnutí

34. Lze tak uzavřít, že velká část námitek obviněného vůbec neodpovídala uplatněnému ani jinému dovolacímu důvodu. Další část námitek obviněného, které lze označit za námitky nesprávného právního posouzení skutku nebo jiného nesprávného hmotněprávního posouzení ve smyslu § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu a nikoli námitky ryze skutkové a neodpovídající deklarovanému dovolacímu důvodu, Nejvyšší soud shledal jako zjevně neopodstatněné.

35. Proto Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. řádu odmítl dovolání obviněného M. K. ze shora rozvedených důvodů, aniž by přezkoumával zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí nebo jemu předcházejícího řízení. Protože Nejvyšší soud rozhodl o odmítnutí dovolání podle § 265i tr. řádu, mohl tak učinit v neveřejném zasedání podle § 265r odst. 1 písm. a) tr. řádu.

Poučení: Proti rozhodnutí o dovolání není s výjimkou obnovy řízení opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 31. 10. 2018

JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph.D.
předseda senátu

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 27.02.2019
Spisová značka: 25 Cdo 1901/2018
ECLI: ECLI:CZ:NS:2019:25.CDO.1901.2018.1
Typ rozhodnutí: ROZSUDEK
Heslo: Duševní útrapy (o. z.) [Náhrada při újmě na přirozených právech člověka (o. z.)]
Dotčené předpisy: § 2959 předpisu č. 89/2012Sb.
 § 159a odst. 4 předpisu č. 99/1963Sb.
Kategorie rozhodnutí: D
Podána ústavní stížnost

datum podání	spisová značka	soudce zpravodaj	výsledek	datum rozhodnutí
29.05.2019	I.ÚS 1764/19	JUDr. Jaroslav Fenyk	-	-

25 Cdo 1901/2018-168

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Roberta Waltra a soudkyň JUDr. Ivy Suneghové a JUDr. Hany Tiché v právní věci žalobců: **a) B. P.**, narozená XY, **b) J. P.**, narozen XY, **c) nezletilá AAAAAA**, narozená XY, všichni bytem XY, všichni zastoupeni Mgr. Tomášem Pavlíkem, advokátem se sídlem K Nemocnici, Nový Jičín, proti žalovanému: **L. H.**, narozený XY, bytem XY, zastoupen JUDr. Jiřím Hrachovcem, advokátem se sídlem Palackého 195, Rožnov pod Radhoštěm, za účasti: **DIRECT pojišťovna, a. s.**, IČO 25073958, se sídlem Nové Sady 996/25, Brno, jako vedlejší účastník na straně žalovaného, zastoupená Mgr. Hynkem Růžičkou LL.M., advokátem se sídlem U Průhonu 1589/13a, Praha 7, o náhradu nemajetkové újmy, vedené u Okresního soudu ve Vsetíně – pobočky ve Valašském Meziříčí pod sp. zn. 16 C 60/2016, o dovolání žalobců proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 7. 12. 2017, č. j. 71 Co 278/2017-137, takto:

I. Dovolání **se zamítá.**

II. Žalobci **jsou povinni** zaplatit žalovanému na náhradě nákladů dovolacího řízení společně a nerozdílně částku 4 114 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku k rukám JUDr. Jiřího Hrachovce, advokáta.

III. Ve vztahu mezi žalobci a vedlejším účastníkem **nemá** žádný z účastníků **právo** na náhradu nákladů dovolacího řízení.

Odůvodnění:

Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 7. 12. 2017, č. j. 71 Co 278/2017-137, potvrdil rozsudek Okresního soudu ve Vsetíně – pobočky ve Valašském Meziříčí ze dne 18. 4. 2017, č. j. 16 C 60/2016-69, jímž byla žalovanému uložena povinnost zaplatit žalobkyni a) 200 000 Kč a zamítnuta žaloba o zaplacení žalobkyni a) 500 000 Kč s příslušenstvím, žalobci b) 600.000 Kč s příslušenstvím, žalobkyni c) 1 000 000 Kč s příslušenstvím, a změnil jej ve výrocích, jimiž byla žalovanému uložena povinnost zaplatit žalobkyni a) 800 000 Kč s příslušenstvím, žalobci b) 900 000 Kč s příslušenstvím, žalobkyni c) 500 000 Kč s příslušenstvím, tak, že v tomto rozsahu žalobu zamítl, a rozhodl o soudním poplatku a o náhradě nákladů řízení mezi účastníky před soudy obou stupňů a ve vztahu ke státu. Odvolací soud vycházel ze závěru o

skutkovém stavu, jak jej učinil soud prvního stupně, že žalovaný byl v trestním řízení uznán vinným, že dne 11. 3. 2014 způsobil dopravní nehodu v místní části XY tím, že nepřizpůsobil rychlost jízdy na pozemní komunikaci a výsoce překročil nejvyšší dovolenou rychlost jízdy v obci, v důsledku čehož při průjezdu zatáčkou rychlostí 110 km/hod. nezvládl řízení, vyjel mimo vozovku a následně došlo k jeho odražení na přilehlý chodník, po němž šla tehdy třináctiletá dcera žalobců a) a b) [sestra žalobkyně c)], která utrpěla smrtelné zranění. Žalovaný byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání čtyř let a byl mu uložen trest zákazu řízení motorových vozidel na 8 let. Každému ze žalobců byla přiznána náhrada za duševní útrapy v důsledku usmrcení blízké osoby ve výši 1 000 000 Kč, se zbylou výší nároků byli žalobci odkázáni na řízení občanskoprávní. Trestní soud přihlédl k vysokému zásahu do rodinných vazeb žalobců, k věku zemřelé, k uloženému trestu žalovanému, k jednání žalovaného, které označil jako bezprecedentní hazard. Vzal v úvahu i postoj žalovaného, který se žalobcům omluvil, nicméně ve své výpovědi způsob svého chování v podstatě bagatelizoval. V souvislosti s popsanou událostí trpí žalobci těžkým psychickým traumatem, léčí se u psychologa. Zemřelá dcera se narodila až ze čtvrtého těhotenství, předchozí tři těhotenství skončila vždy v osmém týdnu vývoje plodu. Po narození druhé dcery žalobkyně a) již nebylo další těhotenství doporučeno. K dopravní nehodě došlo v blízkosti jejich bydliště, na místo nehody dohlédnou z okna bytu. Odvolací soud uzavřel, že soud prvního stupně věc správně posoudil podle § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen „o. z.“), nesouhlasil však s přiznanou výší peněžité náhrady. Uvedl, že vzhledem k přiznané částce 1 000 000 Kč pro každého ze žalobců v adhezním řízení lze nyní při zachování principu „ne bis in idem“ vyšší částku přiznat jen na základě kritérií, která nebyla v trestním řízení tvrzena vůbec, nebo k nim trestní soud nepřihlédl. Vysvětlil základní principy odškodnění pozůstalých, vycházel z judikatorních kritérií, na nichž se shoduje Ústavní soud s Nejvyšším soudem, a ze základního rozpětí náhrady za duševní útrapy od 240 000 Kč do 500 000 Kč pro skupinu nejbližších osob a shledal částky již vyplacené žalobcům b) a c) jako dostatečnou satisfakci. U žalobkyně a) zohlednil další skutečnost, a to přítomnost žalobkyně na místě nehody, kdy viděla svou dceru s devastujícími poraněními, kdy jí ona sama nemohla jakkoli pomoci. Z uvedeného důvodu shledal jako přiměřenou peněžitou náhradu žalobkyně a) nad rámec částky přiznané v adhezním řízení ještě částku 200 000 Kč.

Rozsudek odvolacího soudu napadli žalobci dovoláním, jehož přípustnost dovozují z toho, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, a to otázky, zda lze v občanském soudním řízení, byl-li poškozený trestním soudem odkázán s částí svého nároku na řízení ve věcech občanskoprávních, přiznat zbylou požadovanou náhradu pozůstalým jen na základě kritérií, která nebyla tvrzena či zohledněna v trestním řízení. Dovolatelé odkázali na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1689/2017, které řeší obdobnou procesní problematiku, podle jejich názoru není civilní soud vázán závěry trestního soudu ve vztahu k výši nároku. Dále namítali, že odvolací soud nesprávně aplikoval § 2959 o. z., neboť nepřihlédl k zásadě proporcionality, čímž následně chybně stanovil výši náhrady nemajetkové újmy. Přiměřená výše náhrady nemajetkové újmy by měla být stanovena částkami ve výši požadované v žalobě, tj. 1 500 000 Kč pro každého ze žalobců nad rámec částek přiznaných v adhezním řízení. Odvolací soud se při řešení této otázky odchýlil od rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 3Tdo 865/2015, případně se jedná o otázku dosud neřešenou na základě těchto skutkových okolností. Uvedli pak další rozhodnutí okresních soudů, která se po skutkové stránce nejvíce blíží projednávané věci. Navrhli, aby dovolací soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaný ve vyjádření k dovolání uvedl, že částky vyplacené žalobcům představují adekvátní odškodnění, rozsudek odvolacího soudu považoval za správný.

Nejvyšší soud posoudil dovolání, vzhledem k datu napadeného rozhodnutí, podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 30. 9. 2017 (čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb. – dále jen „o. s. ř.“) a jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobami oprávněnými – účastníky řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenými advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a dospěl k závěru, že dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř. pro posouzení otázky, zda lze v občanském soudním řízení, byl-li poškozený trestním soudem odkázán s částí svého nároku na řízení ve věcech občanskoprávních, přiznat zbylou požadovanou náhradu pozůstalým jen na základě kritérií, která nebyla tvrzena či zohledněna v trestním řízení.

Nesprávné právní posouzení může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Podle § 229 odst. 2 trestního řádu na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem odkáže soud poškozeného také se zbytkem jeho nároku, jestliže mu nárok z jakéhokoli důvodu přizná jen zčásti.

V občanskoprávním řízení podle § 159a odst. 4 o. s. ř., jakmile bylo o věci pravomocně rozhodnuto, nemůže být v rozsahu závaznosti výroku rozsudku pro účastníky a popřípadě jiné osoby věc projednávána znovu.

Z ustálené judikatury dovolacího soudu vyplývá, že výrok rozsudku, jímž soud v trestní věci odkáže poškozeného s jeho nárokem (částečně či zcela) na řízení ve věcech občanskoprávních podle § 229 tr. řádu, nelze považovat za výrok, jímž by soud deklaroval „neopodstatněnost“ uplatněného nároku či jeho „nezákonnost“ ve smyslu odpovídajících ustanovení příslušných hmotněprávních norem, z nichž poškozený svůj nárok dovodil. V rámci adhezního řízení jako součásti trestního řízení soud většinou zaměřuje dokazování ohledně škody poškozených osob na ty okolnosti, jež jsou významné z hlediska vyvození trestní odpovědnosti obviněného podle konkrétní skutkové podstaty trestného činu. V těch případech, kdy soud provedeným dokazováním zjistí, že nárok poškozenému nevznikl, nebo že není prokázán, nemůže, a to ani zčásti, zamítnout návrh poškozeného (srov. rozhodnutí publikovaná pod č. II/1962 s. 41 nebo č. III/1967 s. 48 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2015, sp. zn. 5 Tdo 523/2015, uveřejněné pod č. 20/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – část trestní).

Povahou adhezního řízení a jeho vztahem k občanskoprávnímu řízení se Nejvyšší soud zabýval ve svém rozsudku ze dne 24. 8. 2016, sp. zn. 30 Cdo 987/2015. V něm konstatoval, že uplatnění nároku na náhradu škody poškozeným v adhezním řízení nemůže nikdy vést k jeho definitivnímu odepření, neboť i v případě, že je poškozený s celým uplatněným nárokem nebo s jeho zbytkem odkázán na občanskoprávní řízení či jiné řízení, není vyloučeno, aby se ho v něm následně s úspěchem domáhal. Tím se rozhodování soudu o nároku poškozeného v adhezním řízení významně odlišuje od rozhodování o totožném nároku před soudem v řízení občanskoprávním, jehož výsledkem může být i jeho úplné či částečné pravomocné zamítnutí.

Překážka věci rozsouzené, která brání tomu, aby věc, o níž bylo pravomocně rozhodnuto, byla znovu projednána, je dána nejen tehdy, jestliže o téže věci rozhodl soud v občanském soudním řízení, ale i pravomocným přiznáním nároku na náhradu škody v trestním řízení (v tzv. adhezním řízení) nebo v řízení o přestupku a pravomocným rozhodnutím (rozhodčím nálezem) vydaným v rozhodčím řízení (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2006, sp. zn. 25 Cdo 1166/2006, obdobně v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. 26 Cdo 3591/2009). Avšak v rozsahu, v němž byl poškozený odkázán trestním rozsudkem se svým nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních, překážka věci rozsouzené dána není (srov. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 23. 6. 1980, sp. zn. 18 Co 193/80, uveřejněné pod č. 37/1983 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – část občanskoprávní).

Jestliže soud v trestním (adhezním) řízení uplatněný nárok na náhradu újmy zcela nepřizná z jakéhokoliv důvodu (ať již jde o otázku spoluzavinění poškozeného nebo jako v projednávané věci o otázku intenzity duševních útrap spojených s usmrcením osoby blízké a přiměřenost výše odškodnění za ně) a se zbytkem nároku odkáže poškozeného (pozůstalé uplatňující nárok na odškodnění za usmrcení osoby blízké) na řízení ve věcech občanskoprávních, nejde v tomto rozsahu o věc pravomocně rozsouzenou a lze ji v občanskoprávním řízení znovu projednat, aniž by soud v občanskoprávním řízení byl vázán závěrem trestního soudu o přiměřenosti výše odškodnění. Soud v občanskoprávním řízení projedná (zcela nebo zčásti) totožný nárok, jaký již byl poškozenými neúspěšně (nebo ne zcela úspěšně) uplatněn v trestním řízení (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2017, sp. zn. 25 Cdo 1689/2017). V občanskoprávním řízení se tedy nejedná o nový nárok, uplatněný na základě jiných skutkových okolností než těch, na jejichž základě byl nárok uplatněn v adhezním řízení.

Z uvedeného plyne, že odvolací soud učinil nesprávný závěr, že byl-li poškozený v trestním řízení odkázán s částí svého nároku na řízení ve věcech občanskoprávních, lze v tomto řízení nárok přiznat jen na základě kritérií, která nebyla v trestním řízení tvrzena vůbec, nebo byla, ale trestní soud k nim nepřihlédl. Přes tento chybný závěr se odvolací soud zabýval přiměřeností výše náhrady za duševní útrapy všech žalobců spojené s usmrcením jejich dcery (sestry) a jeho rozhodnutí spočívá též na závěru, že přiznané náhrady nemajetkové újmy ve výši 1 000 000 Kč pro otce a sestru zemřelé a 1 200 000 Kč pro matku zemřelé jsou přiměřené a zcela odpovídají principu proporcionality. I tento závěr odvolacího soudu byl dovoláním žalobců napaden s tím, že se soud při řešení této otázky odchýlil od usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2015, sp. zn. 3 Tdo 865/2015. V namítaném rozhodnutí však dovolací soud otázku výše nároku na náhradu nemajetkové újmy vůbec neřešil, takže se o odklon od rozhodovací praxe dovolacího soudu jednat nemůže.

Nejvyšší soud se otázkou určování výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké podle § 2959 o. z. zabýval v rozsudku ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018, a vyložil, že její výše by měla odrážet obecně sdílené představy o spravedlnosti a slušnosti, přičemž tato kritéria jsou příliš obecná a nepostačují k určení výše náhrady, neboť názory na to, jaká výše náhrady je spravedlivá a slušná, jsou velmi subjektivní a mohou se značně lišit, nehledě k tomu, že údaje o takto obecně sdílených představách nejsou ani k dispozici. Proto je třeba najít určitá objektivní hlediska, jež mohou být východiskem pro stanovení náhrady. Takovým hlediskem může být zákonodárcem nastavená výše odškodnění stanovená v § 444 odst. 3 obč. zák. ve znění účinném od 1. 5. 2004 do 31. 12. 2013, která činila 240.000 Kč v případě pozůstalého manžela, rodiče, dítěte nebo jiné blízké osoby žijící ve společné domácnosti, 175.000 Kč pro sourozence a 85.000 Kč pro rodiče nenarozeného počatého dítěte. Důvodem kritiky a posléze zrušení této právní úpravy

nebyla nedostatečná výše uvedených částek, nýbrž jejich paušálnost (viz nálezy Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04, a důvodová zpráva k § 2951 a násl. zákona č. 89/2012 Sb.). Ostatně částka 240.000 Kč pro nejbližší příbuzné je nadále součástí právního řádu v ustanovení § 271i zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění účinném od 1. 10. 2015, byť jako spodní hranice jednorázové náhrady při úmrtí zaměstnance v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání (viz slovo „nejméně“), přičemž vláda je zmocněna k valorizaci této náhrady (§ 201i odst. 2) a soud je oprávněn náhradu přiměřeně zvýšit (§ 271s). Požadavek vnitřní integrity právního řádu, jinými slovy nedostatek racionálních důvodů pro diametrálně odlišné odškodňování pozůstalých v pracovněprávních vztazích a pozůstalých v občanskoprávních vztazích, nedovoluje uvedenou skutečnost ignorovat. I judikatura přechodného období do účinnosti nového občanského zákoníku (1. 1. 2014), vycházející z názoru, že není vyloučeno, pokud jednorázové odškodnění není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti (srov. opět nálezy Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04), tento postup vyhrazovala pro případy mimořádné z hlediska závažnosti vzniklé nemajetkové újmy či okolností, za nichž k porušení práva došlo (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2009, sp. zn. 30 Cdo 5188/2007). Takto přiznávané částky se pohybovaly v řádu několika desítek až stovek tisíc (nikoli tedy v řádu milionů) Kč [srov. Ryška, M. Odškodnění sekundárních obětí dle § 2959 ObčZ. Právní rozhledy. 2016, č. 11, s. 381-385; Bezouška, P. in Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1719, marg. č. 10]. Případné excesy nejsou následoványhodné a nemohou být považovány za ustálenou judikaturu. Lze tedy usuzovat, že primárním zájmem zákonodárce bylo odstranění paušálních zákonných náhrad, nikoli zpochybnění samotné rozhodovací činnosti soudů, která se k této problematice před nabytím účinnosti občanského zákoníku vyvinula, a tím vědomě nastolení stavu diskontinuity v rozhodovací činnosti (shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015). Taková diskontinuita by mimo jiné založila neodůvodněné rozdíly mezi osobami, jimž byla poskytnuta náhrada podle dosavadní a podle nové právní úpravy, ač třeba mezi škodními událostmi uplynula jen nepatrná doba. Nejvyšší soud v uvedeném rozhodnutí uzavřel, že považuje pro sjednocení praxe za účelné obdobně jako v Metodice k náhradě nemajetkové újmy na zdraví pro zajištění automatické valorizace náhrad vázat jejich vyčíslení na ukazatel průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející smrti poškozeného. Za základní částku náhrady považoval soud v případě nejbližších osob (manžel, rodiče, děti) dvacetinásobek průměrné mzdy s tím, že obdobnou metodu užil např. Krajský soud v Ostravě v rozhodnutích ze dne 2. 12. 2014, sp. zn. 6 To 370/2014, ze dne 23. 10. 2015, sp. zn. 6 To 404/2015, ze dne 8. 4. 2016, sp. zn. 6 To 51/2016, ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. 6 To 122/2016.

Jelikož průměrná mzda za r. 2013 činila dle údajů zveřejněných Českým statistickým úřadem 25 122 Kč, činila by pro daný případ (tj. úmrtí nastalé v r. 2014) uvedená částka 502 440 Kč, což zhruba odpovídá horní hranici rozpětí základních částek použité odvolacím soudem. Takto nastavená základní částka je pak východiskem k další úvaze soudu o výši náhrady. Dovolací soud v rozsudku sp. zn. 25 Cdo 894/2018 vymezil kritéria modifikace základní částky odškodnění, mezi něž zařadil intenzitu vztahu pozůstalého se zemřelým, věk zemřelého a pozůstalých, případnou existenční závislost na zemřelém a případné poskytnutí jiné satisfakce, zohlednit lze rovněž, byl-li poškozený očitým svědkem škodní události, byl-li s jejími následky bezprostředně konfrontován či jakým způsobem se o nich dozvěděl. Dalším kritériem je postoj škůdce ke škodní události, dopad události do jeho duševní sféry, forma a míra zavinění a v omezeném rozsahu i majetkové poměry škůdce, které jsou významné pouze z hlediska toho, aby výše náhrady pro něj nepředstavovala likvidační důsledek. Dovolací soud ve výše uvedeném rozhodnutí uzavřel, že má-li mít orientační určení výše náhrad způsobilost sjednotit soudní praxi a dosáhnout účelu sledovaného v § 13 obč. zák. (tj. v obdobných případech rozhodnout obdobně), měla by základní částka být modifikována s ohledem na specifické okolnosti na straně škůdce či poškozeného zpravidla již jen v řádu desítek procent, nikoli vícenásobků. V projednávané věci odvolací soud zohlednil všechna kritéria pro stanovení výše relutární náhrady a vycházel přitom z principu proporcionality, tj. vzal v úvahu částky přiznané v jiných řízeních. Dospěl-li k závěru, že částky přiznané žalobcům (1 000 000 Kč a 1 200 000 Kč) jsou přiměřené (tzn. základní náhrada byla navýšena v řádu téměř 100 %), nelze mu v tomto směru vytýkat, že by náhrada byla nepřiměřeně nízká a neproporcionální a že by jeho úvaha ohledně výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké byla zjevně nepřiměřená.

Z výše uvedeného vyplývá, že odvolací soud se při posouzení otázky výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké neodchýlil od rozhodovací praxe dovolacího soudu.

I když závěr odvolacího soudu, že byl-li poškozený v trestním řízení odkázán s částí svého nároku na řízení ve věcech občanskoprávních, lze v tomto řízení nárok přiznat jen na základě kritérií, která nebyla v trestním řízení tvrzena vůbec, nebo byla, ale trestní soud k nim nepřihlédl, je odklonem od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, nejsou dány podmínky pro zrušení napadeného rozhodnutí, jelikož jiného výsledku řízení by ani při správném zodpovězení předchozí otázky nemohlo být dosaženo. Přezkoumávané rozhodnutí totiž současně spočívá na závěru o přiměřenosti již

přiznaných peněžitých částek, a při posouzení této otázky odvolací soud postupoval v souladu s rozhodovací praxí dovolacího soudu a dovolání žalobců tak není podle § 237 o. s. ř. v tomto rozsahu přípustné.

Ze všech těchto důvodů dospěl dovolací soud k závěru, že rozsudek odvolacího soudu je věcně správný, proto dovolání žalobců podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

O náhradě nákladů dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle § 243c odst. 3 věty první, § 224 odst. 1, § 151 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř.

Dovolací soud má za to, že ve věcech odškodnění za zásah do práva na soukromý a rodinný život (tj. do osobnostního práva poškozeného) podle § 2959 o. z. nelze při stanovení odměny advokáta podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif) postupovat podle § 7 ve spojení s § 8 odst. 1 advokátního tarifu, neboť tato ustanovení nereflektují povahu řízení o náhradách při újmě na přirozených právech člověka, kdy v době započetí úkonu právní služby nelze určit výši plnění, jestliže určení výše náhrady závisí na posouzení soudu podle mnoha kritérií (intenzita vztahu se zemřelým, věk zemřelého a pozůstalých, případná existenční či hmotná závislost na zemřelém, případné poskytnutí jiné satisfakce, postoj škůdce, dopad události do jeho duševní sféry, majetkové poměry škůdce, míra zavinění, resp. míra spoluzpůsobení smrti poškozeným, vzít v potaz je třeba i okolnosti vyjmenované v § 2957). Na tyto případy je, obdobně jako v případech řízení o zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným výkonem veřejné moci, přiléhavé aplikovat § 9 odst. 4 písm. a) advokátního tarifu (srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3378/2013). Odměna advokáta se proto v projednávané věci vypočte z tarifní hodnoty 50 000 Kč stanovené v § 9 odst. 4 písm. a) vyhlášky č. 177/1996 Sb.

V dovolacím řízení úspěšný žalovaný má právo na náhradu nákladů, které se skládají z odměny advokáta ve výši 3100 Kč podle § 1 odst. 2, § 6 odst. 1, § 7 bodu 5, § 9 odst. 4 písm. a) a § 11 odst. 1 písm. k) vyhlášky č. 177/1996 Sb. za jeden úkon právní služby, spočívající ve vyjádření k dovolání žalobců, a z náhrady hotových výdajů ve výši 300 Kč podle § 2 odst. 1 a § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb., to vše zvýšeno o náhradu za daň z přidané hodnoty ve výši 714 Kč podle § 137 odst. 3 o. s. ř., celkem tedy 4 114 Kč.

Vedlejšímu účastníku na straně žalované v dovolacím řízení náklady nevznikly.

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 27. 2. 2019

JUDr. Robert Waltr
předseda senátu

Název judikátu: usmrcení osoby blízké
Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 29.05.2019
Spisová značka: 25 Cdo 3111/2018
ECLI: ECLI:CZ:NS:2019:25.CDO.3111.2018.1
Typ rozhodnutí: ROZSUDEK
Heslo: Náhrada nemajetkové újmy (o. z.)
 Duševní útrapy (o. z.) [Náhrada při újmě na přirozených právech
 člověka (o. z.)]
Dotčené předpisy: § 2957, 2959 o. z.
Kategorie rozhodnutí: B
Podána ústavní stížnost

datum podání	spisová značka	soudce zpravodaj	výsledek	datum rozhodnutí
13.09.2019	II.ÚS 2997/19 II.ÚS 2997/19	doc. JUDr. Vojtěch Šimíček, Ph.D.	-	-

25 Cdo 3111/2018-178

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK**JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Vojtky a soudkyň JUDr. Ivy Suneghové a JUDr. Hany Tiché v právní věci žalobců: **a) M. Z.**, narozený XY, **b) M. Z.**, narozený XY, **c) M. Z.**, narozený XY, všichni bytem XY, všichni zastoupeni Mgr. Daliborem Šamanem, advokátem se sídlem Fibichova 218, Mělník, proti žalované: **Česká kancelář pojistitelů**, IČO 70099618, se sídlem Na Pankráci 1724/129, Praha 4, zastoupená Mgr. Jiřím Gregůrkem, advokátem se sídlem Husovo nám. 82/10, Beroun, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 4 pod sp. zn. 16 C 111/2017, o náhradu nemajetkové újmy, o dovolání žalobců a žalované proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 19. 4. 2018, č. j. 58 Co 88/2018-131, takto:

I. Dovolání žalobců a žalované **se zamítá.**II. Žádný z účastníků **nemá právo** na náhradu nákladů dovolacího řízení.

Odůvodnění:

Obvodní soud pro Prahu 4 rozsudkem ze dne 23. 11. 2017, č. j. 16 C 111/2017-87, uložil žalované povinnost zaplatit každému ze žalobců 2 250 277 Kč, zamítl žalobu o zaplacení každému ze žalobců 1 000 000 Kč a o zaplacení úroku z prodlení a rozhodl o nákladech řízení mezi účastníky a ve vztahu ke státu.

K odvolání žalované Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 19. 4. 2018, č. j. 58 Co 88/2018-131, změnil rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku o věci samé tak, že žalobu o zaplacení 1 750 277 Kč každému ze žalobců zamítl, a potvrdil jej v tomto výroku ohledně částky 500 000 Kč, rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky před

soudy obou stupňů a ve vztahu ke státu. Odvolací soud vycházel ze závěru o skutkovém stavu, jak jej učinil soud prvního stupně, že škůdce dne 2. 5. 2014 najel svým vozidlem po předchozí honičce s policií do manželky žalobce a) [matky žalobců b) a c)] a usmrtil ji. Pachatel byl pod vlivem návykových látek a měl vysloven zákaz řízení motorových vozidel. Jeho jednání bylo kvalifikováno jako trestný čin vraždy, za niž byl odsouzen k trestu odnětí svobody na 16 a půl roku, byl mu uložen zákaz řízení motorových vozidel a povinnost odčinit újmu pozůstalému manželovi ve výši 2 000 000 Kč, oběma pozůstalým synům po 3 000 000 Kč, se zbytkem nároku byli žalobci odkázáni na občanskoprávní řízení. Policie ČR, Krajské ředitelství policie Středočeského kraje, vyplatila každému ze žalobců částku 250 277 Kč podle zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Smrtí manželky žalobce a) došlo k závažnému zásahu do osobního a rodinného života žalobců. Žalobce a) zajišťuje péči o obě děti [žalobce b) a c)], kterým v době smrti jejich matky bylo 7 a 4 roky, jejich matka zemřela ve věku 36 let. Pro pozůstalého manžela je velmi složité navázat nový partnerský vztah. Ve snaze odpoutat se od tragické události se žalobci odstěhovali do XY, 300 km od původního bydliště, pro obtíže žalobce a) s nalezením vhodného zaměstnání se po nějaké době vrátili zpět. Žalovaná každému ze žalobců již zaplatila peněžitou náhradu za usmrcení osoby blízké ve výši 749 723 Kč. S odkazem na § 2959 o. z. posoudil odvolací soud všechna relevantní kritéria (intenzitu příbuzenského vztahu, věk zemřelé i pozůstalých, materiální závislost pozůstalých na zemřelé, poskytnutí jiné satisfakce, okolnosti smrti, skutečnost, že pachatel nevyjádřil žádnou formou omluvu ve snaze zmírnit duševní útrapy žalobců), porovnal projednávaný případ s jinými obdobnými a jako přiměřené shledal odškodnění pro každého ze žalobců ve výši 1 500 000 Kč. Vycházel přitom ze základní částky 500 000 Kč, kterou navýšil na trojnásobek.

Rozsudek odvolacího soudu napadli žalobci dovoláním, jehož přípustnost podle § 237 o. s. ř. dovozují z toho, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která ještě nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešena, případně by již vyřešená právní otázka měla být posouzena jinak, a to otázky, zda lze akceptovat dvojí zcela odlišné rozhodnutí soudů (v trestním a občanskoprávním řízení), jde-li o tentýž skutek, otázky adekvátnosti náhrady s ohledem na mimořádné okolnosti případu a otázky, zda je žalovaná oprávněná odmítnout plnit za škůdce, byla-li mu povinnost odčinit duševní útrapy žalobcům uložena v trestním řízení. Navrhli, aby dovolací soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Rozsudek odvolacího soudu napadla dovoláním i žalovaná, která dovozuje jeho přípustnost podle § 237 o. s. ř. z toho, že napadené rozhodnutí závisí na posouzení otázky přiměřenosti výše peněžité náhrady za usmrcení osoby blízké, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu (od rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, ze dne 18. 5. 2016, sp. zn. 6 Tdo 1421/2015, ze dne 21. 2. 2017, sp. zn. 6 Tdo 1154/2016). Dovolatelka považuje přiznané částky za nepřiměřeně vysoké, po zhodnocení všech relevantních kritérií je přiměřená a odpovídající zásadám slušnosti náhrada ve výši 1 000 000 Kč pro každého ze žalobců, do níž je třeba zahrnout i plnění poskytnuté žalobcům podle zákona č. 361/2003 Sb. Z uvedených důvodů navrhla, aby dovolací soud napadené rozhodnutí změnil v potvrzujícím výroku tak, že žalobu o zaplacení 500 000 Kč každému ze žalobců zamítne.

Nejvyšší soud posoudil dovolání, vzhledem k datu napadeného rozhodnutí, podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 30. 9. 2017 (čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb. – dále jen „o. s. ř.“) a jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobami oprávněnými – účastníky řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenými advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a dospěl k závěru, že dovolání jsou přípustná podle § 237 o. s. ř. pro posouzení otázky stanovení výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké podle § 2959 o. z. se zohledněním úmyslného způsobení újmy jako okolnosti zvláštního zřetele hodné podle § 2957 o. z., jež v rámci občanskoprávního a obchodního kolegia nebyla dosud řešena. Dovolání však nejsou důvodná.

Nesprávné právní posouzení může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Podle § 2959 o. z. při usmrcení nebo zvlášť závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželů, rodičů, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

Nejvyšší soud se otázkou určování výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké podle § 2959 o. z. zabýval v rozsudku ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018 (ústavní stížnost proti tomuto rozhodnutí byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2019, sp. zn. IV. ÚS 4156/18), a vyložil, že její výše by měla odrážet obecně sdílené představy o spravedlnosti a slušnosti, přičemž tato kritéria jsou příliš obecná a nepostačují k určení výše náhrady, neboť názory na to, jaká výše náhrady je spravedlivá a slušná, jsou velmi subjektivní a mohou se značně lišit, nehledě k tomu, že údaje o takto obecně sdílených představách nejsou ani k dispozici. Proto je třeba najít určitá objektivní hlediska, jež mohou být východiskem pro stanovení náhrady. Takovým hlediskem může být zákonodárcem nastavená výše

odškodnění stanovená v § 444 odst. 3 obč. zák. ve znění účinném od 1. 5. 2004 do 31. 12. 2013, která činila 240 000 Kč v případě pozůstalého manžela, rodiče, dítěte nebo jiné blízké osoby žijící ve společné domácnosti, 175 000 Kč pro sourozence a 85 000 Kč pro rodiče nenarozeného počatého dítěte. Důvodem kritiky a posléze zrušení této právní úpravy nebyla nedostatečná výše uvedených částek, nýbrž jejich paušálnost (viz nálezy Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04, a důvodová zpráva k § 2951 a násl. zákona č. 89/2012 Sb.). Ostatně částka 240 000 Kč pro nejbližší příbuzné je nadále součástí právního řádu v ustanovení § 271i zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění účinném od 1. 10. 2015, byť jako spodní hranice jednorázové náhrady při úmrtí zaměstnance v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání (viz slovo „nejméně“), přičemž vláda je zmocněna k valorizaci této náhrady (§ 201i odst. 2) a soud je oprávněn náhradu přiměřeně zvýšit (§ 271s). Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, též upravuje v § 109 jednorázové odškodnění pozůstalých, a to ve výši 200 000 Kč pro pozůstalého manžela a nezaopatřené dítě a ve výši 100 000 Kč pro rodiče příslušníka (ve znění účinném do 31. 12. 2017) a ve výši 400 000 Kč a 240 000 Kč pro uvedené osoby podle znění účinného od 1. 1. 2018. Uvedený zákon upravuje od 1. 1. 2006 i každoroční zvyšování těchto náhrad poměrně k navýšení průměrné nominální měsíční mzdy fyzických osob v nepodnikatelské sféře dosažené podle zveřejněných údajů Českého statistického úřadu za předminulý kalendářní rok. Požadavek vnitřní integrity právního řádu, jinými slovy nedostatek racionálních důvodů pro diametrálně odlišné odškodňování pozůstalých v pracovněprávních vztazích, služebním poměru a pozůstalých v občanskoprávních vztazích, nedovoluje uvedenou skutečnost ignorovat.

I judikatura přechodného období do účinnosti nového občanského zákoníku (1. 1. 2014), vycházející z názoru, že není vyloučeno, pokud jednorázové odškodnění není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti (srov. opět nálezy Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04), tento postup vyhrážovala pro případy mimořádné z hlediska závažnosti vzniklé nemajetkové újmy či okolností, za nichž k porušení práva došlo (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2009, sp. zn. 30 Cdo 5188/2007). Takto přiznávané částky se pohybovaly v řádu několika desítek až stovek tisíc (nikoli tedy v řádu milionů) Kč [srov. Ryška, M. Odškodnění sekundárních obětí dle § 2959 ObčZ. Právní rozhledy. 2016, č. 11, s. 381-385; Bezouška, P. in Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1719, marg. č. 10]. Případné excesy nejsou následovánímhodné a nemohou být považovány za ustálenou judikaturu. Lze tedy usuzovat, že primárním zájmem zákonodárce bylo odstranění paušálních zákonných náhrad, nikoli zpochybnění samotné rozhodovací činnosti soudů, která se k této problematice před nabytím účinnosti občanského zákoníku vyvinula, a tím vědomě nastolení stavu diskontinuity v rozhodovací činnosti (shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015). Taková diskontinuita by mimo jiné založila neodůvodněné rozdíly mezi osobami, jimž byla poskytnuta náhrada podle dosavadní a podle nové právní úpravy, ač třeba mezi škodními událostmi uplynula jen nepatrná doba. Nejvyšší soud v uvedeném rozhodnutí uzavřel, že považuje pro sjednocení praxe za účelné obdobně jako v Metodice k náhradě nemajetkové újmy na zdraví pro zajištění průběžného růstu (případně snižování) náhrad, kopírujícího vývoj cen a mezd v zemi, vázat jejich vyčíslení na ukazatel průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející smrti poškozeného. Za základní částku náhrady považoval soud v případě nejbližších osob (manžel, rodiče, děti) dvacetinásobek průměrné mzdy s tím, že obdobnou metodu užil např. Krajský soud v Ostravě v rozhodnutích ze dne 2. 12. 2014, sp. zn. 6 To 370/2014, ze dne 23. 10. 2015, sp. zn. 6 To 404/2015, ze dne 8. 4. 2016, sp. zn. 6 To 51/2016, ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. 6 To 122/2016.

Jelikož průměrná mzda za r. 2013 dosáhla dle údajů zveřejněných Českým statistickým úřadem 25 122 Kč, činila by pro daný případ (tj. úmrtí nastalé v r. 2014) uvedená částka 502 440 Kč, což zhruba odpovídá základní částce použité odvolacím soudem. Takto nastavená základní částka je pak východiskem k další úvaze soudu o výši náhrady. Dovolací soud v rozsudku sp. zn. 25 Cdo 894/2018 vymezil kritéria modifikace základní částky odškodnění, mezi něž zařadil intenzitu vztahu pozůstalého se zemřelým, věk zemřelého a pozůstalých, případnou existenční závislost na zemřelém a případné poskytnutí jiné satisfakce, zohlednit lze rovněž, byl-li poškozený očitým svědkem škodní události, byl-li s jejími následky bezprostředně konfrontován či jakým způsobem se o nich dozvěděl. Dalším kritériem je postoj škůdce ke škodní události, dopad události do jeho duševní sféry, forma a míra zavinění a v omezeném rozsahu i majetkové poměry škůdce, které jsou významné pouze z hlediska toho, aby výše náhrady pro něj nepředstavovala likvidační důsledek. Dovolací soud v rozhodnutí uzavřel, že má-li mít orientační určení výše náhrad způsoblost sjednotit soudní praxi a dosáhnout účelu sledovaného v § 13 o. z. (tj. v obdobných případech rozhodnout obdobně), měla by základní částka být modifikována s ohledem na specifické okolnosti na straně škůdce či poškozeného zpravidla již jen v řádu desítek procent, nikoli vícenásobků.

Uvedené pravidlo však nevylučuje výjimečné zvýšení základní částky o více než desítky procent v případě existence okolností zvláštního zřetele hodných ve smyslu § 2957 o. z.

Podle § 2957 o. z. způsob a výše přiměřeného zadostiučinění musí být určeny tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné. Jimi jsou úmyslné způsobení újmy, zvláště pak způsobení újmy s použitím lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci, násobením účinků zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost, nebo v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru nebo i jiné obdobně závažné důvody. Vezme se rovněž v úvahu obava poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pokud takovou obavu hrozba nebo jiná příčina vyvolala.

V projednávané věci byla manželka žalobce a), matka žalobců b) a c), zavražděna při výkonu služby u bezpečnostního sboru. Takovým zavržením hodným jednáním, jakým je zločin vraždy policistky při plnění služebních úkolů k ochraně bezpečnosti osob a majetku a udržování veřejného pořádku, se účinky zásahu do práv poškozených zpravidla násobí či zesilují, duševní útrapy blízkých činí ještě intenzivnější. Těto značně zesílené intenzivní duševní útrapy musí odpovídat výše peněžité náhrady, musí jí být spravedlivě vyvážen, resp. zmírněn nepříznivý následek takto závažného zásahu do práv poškozených. V posuzovaném případě je nutno zohlednit vraždu blízké osoby jako okolnost zvláštního zřetele hodnou ve smyslu § 2957 o. z., která spolu s ostatními zvažovanými kritérii, jimiž jsou intenzivní rodinné vztahy, velmi obtížná situace otce jako jediného živitele a vychovatele obou malých dětí, silná citová a existenční závislost pozůstalých dětí na zemřelé vzhledem k jejich nízkému věku, nízký věk zemřelé, naprostá bezohlednost a lhostejnost pachatele, odůvodňuje mimořádné zvýšení relutární náhrady. Dospěl-li odvolací soud po zohlednění všech kritérií, včetně úmyslného způsobení újmy, k závěru, že přiměřená a spravedlivá náhrada pro každého z pozůstalých činí 1 500 000 Kč, přičemž do této částky zahrnul i již poskytnutou částku 250 277 Kč podle zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, odpovídá jeho úvaha výjimečnosti situace v této věci a konkrétním zjištěným okolnostem a nelze mu v tomto směru vytknout žádné pochybení. Dovolací soud tudíž neshledal důvodné dovolací námitky ani jedné ze stran sporu týkající se přiměřenosti přiznané náhrady.

Žalobci předestřené otázky, zda lze akceptovat dvojí zcela odlišné rozhodnutí soudů (v trestním a občanskoprávním řízení), jde-li o tentýž skutek a zda je žalovaná oprávněna odmítnout plnit za škůdce, byla-li mu povinnost odčinit duševní útrapy žalobcům uložena v trestním řízení, přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. založit nemohou. Podle již ustálené judikatury Nejvyššího soudu je třeba důsledně rozlišovat mezi právem poškozeného na náhradu vzniklé újmy vůči škůdci a specifickým právem poškozeného na výplatu plnění za pojištěného škůdce či plnění za újmu způsobenou provozem vozidla, kterou je povinna nahradit osoba bez pojištění odpovědnosti, byl-li provoz tohoto vozidla podmíněn pojištěním odpovědnosti (§ 9 odst. 1 a § 24 zákona č. 168/1999 Sb.). Plnění pojistitele poskytnuté poškozenému není plněním z titulu jeho odpovědnosti za škodu, neboť osobou odpovědnou za škodu způsobenou poškozenému je pojištěný; toto plnění má charakter pojistného plnění. Pojistitel hradí poškozenému pouze nároky vyjmenované v zákoně č. 168/1999 Sb., jestliže je uplatnil a prokázal. Pro plnění pojistitele je bez významu, zda poškozený uplatnil své nároky v soudním řízení proti samotnému škůdci. Rozhodnutí v takovém soudním řízení žádnou povinnost pojistiteli plnit poškozenému nezakládá, nejedná se o rozhodnutí ve smyslu § 9 odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb., od něhož by se odvíjela splatnost pojistného plnění (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 25 Cdo 2902/2012, uveřejněný v Souboru civilních rozhodnutí NS ČR, C. H. BECK pod C 14533, rozsudek ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4765/2010, a ze dne 16. 5. 2018, sp. zn. 25 Cdo 5644/2017). Vzhledem k uvedenému nemá okolnost, že škůdci již byla uložena povinnost k náhradě, vliv na výši pojistného plnění. Nejedná se tudíž o otázky v rozhodovací praxi dovolacího soudu nevyřešené a nejde ani o případ, kdy již vyřešená právní otázka by měla být posouzena jinak.

Dovolací soud považuje za nutné na tomto místě uvést, že plnění, které poškození již obdrželi, se zohledňuje ve výroku o platební povinnosti (což soudy v projednávané věci učinily a odečetly plnění již poskytnuté žalobcům zaměstnavatelem zemřelé i plnění poskytnuté žalovanou). Hradí-li žalovaná poškozeným za pojištěného škůdce újmu způsobenou provozem vozidla (§ 6, § 9 odst. 1 a § 24 odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb.), nemohou poškození plnění obdržet dvakrát, od škůdce i od pojistitele škůdce. Platí zde tzv. nepravá solidarita (§ 2915 odst. 1 o. z. se neuplatní), tj. plněním jednoho z nich zaniká v rozsahu tohoto plnění povinnost druhého.

Ze všech těchto důvodů dospěl dovolací soud k závěru, že rozsudek odvolacího soudu je z pohledu dovoláním vymezené otázky přiměřenosti výše náhrady při usmrcení osoby blízké správný, proto dovolání žalobců i žalované podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

O náhradě nákladů dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle § 243c odst. 3 věty první, § 224 odst. 1, § 151 odst. 1 a § 142 odst. 2 o. s. ř. za situace, kdy účastníci měli v dovolacím řízení pouze částečný úspěch.

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 29. 5. 2019

JUDr. Petr Vojtek
předseda senátu

Právní věta:

Náklady spojené s péčí o zdraví (§ 2960 o. z.) zahrnují vedle výdajů na léčebnou péči poškozeného, která není hrazena z prostředků veřejného zdravotního pojištění, též výdaje na účelně vynaloženou osobní péči, která nemá jen lékařský charakter (např. úkony osobní hygieny, přípravy stravy a jejího přijímání, vyměšování, oblékání, jichž není poškozený zcela či zčásti sám schopen), a výdaje na péči o jeho domácnost (např. obstarávání nákupů, úklid, praní i vyřizování potřebných záležitostí na poště, na úřadech apod.). Náhrada se týká nákladů k pořízení potřebných pomůcek i k zabezpečení činností, které poškozený nezvládá, prostřednictvím jiných osob. Účelnost nákladů spojených s péčí o zdraví poškozeného je třeba měřit nejen hlediskem ekonomickým, nýbrž i širším pohledem, který zohledňuje snahu společnosti o začlenění zdravotně hendikepovaných osob do společenského života ve smyslu Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, publikované pod č. 10/2010 Sb. m. s.

Soud:

Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí:

25.06.2020

Spisová značka:

25 Cdo 3838/2018

ECLI:

ECLI:CZ:NS:2020:25.CDO.3838.2018.1

Typ rozhodnutí:

ROZSUDEK

Heslo:

Náhrada škody

Náklady léčení

Dotčené předpisy:

§ 2960 o. z.

Kategorie rozhodnutí:

A

Publikováno ve sbírce pod číslem: 15 / 2021

25 Cdo 3838/2018-105

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK**JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Vojtka a soudkyň JUDr. Hany Tiché a JUDr. Martiny Vršanské v právní věci žalobkyně: **J. Š.**, narozená XY, bytem XY, zastoupená Mgr. Michaellem Mrůzkem, advokátem se sídlem B. Němcové 975/1, Krnov, proti žalované: **Direct pojišťovna, a.s.**, se sídlem Nové sady 996/25, Brno, IČO 25073958, zastoupená Mgr. Hynkem Růžickou, LL.M., advokátem se sídlem U Průhonu 1589/13a, Praha 7, o zaplacení 1.235.392 Kč s příslušenstvím, vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 20 C 31/2017, o dovolání žalované proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 16. 5. 2018, č. j. 44 Co 114/2018-86, takto:

I. Dovolání proti části výroku I rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 16. 5. 2018, č. j. 44 Co 114/2018-86, již byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ohledně platební povinnosti žalované ve výši 720.686 Kč se 7,5% úrokem z prodlení ročně z této částky od 5. 11. 2015 do zaplacení, **se zamítá.**

II. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 16. 5. 2018, č. j. 44 Co 114/2018-86, v části výroku I, již byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ohledně platební povinnosti žalované ve výši 460.206 Kč se 7,5% úrokem z prodlení ročně z této částky od 5. 11. 2015 do zaplacení, a ve výroku II o náhradě nákladů odvolacího řízení, a rozsudek

Městského soudu v Brně ze dne 11. 10. 2017, č. j. 20 C 31/2017-40, v části výroku I, již byla žalované uložena povinnost zaplatit žalobkyni 460.206 Kč se 7,5% úrokem z prodlení ročně z této částky od 5. 11. 2015 do zaplacení, a ve výrocích II a III o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi účastníky a vůči státu, **se zrušují** a věc **se** v tomto rozsahu **vrací** Městskému soudu v Brně k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Městský soud v Brně rozsudkem ze dne 11. 10. 2017, č. j. 20 C 31/2017-40, uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni 1.235.392 Kč s příslušenstvím a rozhodl o náhradě nákladů řízení. V plném rozsahu tak vyhověl žalobě, již se žalobkyně domáhala po žalované pojišťovně pojistného plnění podle zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), odpovídající nároku na náhradu nákladů spojených s péčí o svou osobu. Soud vyšel ze zjištění, že žalobkyně a její manžel byli dne 24. 5. 2014 účastníky dopravní nehody, při jízdě na motocyklu byli srazeni autem řízeným osobou, jejíž odpovědnost za újmu způsobenou motorovým vozidlem byla pojištěna u žalované. Manžel žalobkyně zemřel a ona byla těžce zraněna s trvalými následky, musela podstoupit amputaci pravé dolní končetiny ve stehně. Po návratu z několikaměsíčního léčení žalobkyně nebyla schopna se pohybovat, zajistit si sama hygienu, stravu, zatopit si, obstarávat nákupy, byla prakticky uvězněna ve svém domě. Za této situace jí všechno obstarával syn, který se také snažil uzpůsobit bydlení v domě matky tak, aby zde mohla žít a zároveň byla alespoň částečně mobilní. Žalovaná označila za opodstatněné pouze nároky na náhradu nákladů za mechanický vozík a za elektrický skútr (9.500 Kč a 45.000 Kč), sporné zůstaly mezi účastnicemi náklady na termoregulační topení (185.686 Kč), vestavbu pojízdné plošiny, díky níž se nyní žalobkyně bez cizí pomoci dostane z domu a do domu (535.000 Kč), a na automobil značky XY s úpravou otočného sedadla u spolujezdce (567.285 Kč, po odečtení příspěvku na zvláštní pomůcku poskytnutého na pořízení motorového vozidla požadováno 460.206 Kč). Ani vynaložení nákladů na pořízení těchto tří položek žalovaná jako takové nezpochybňovala, stejně jako zdravotní stav žalobkyně, nesouhlasila však s částkami, za něž byly věci pořízeny, a domnívá se, že se jednalo o neúčelné vynaložení prostředků. Při posouzení hledisek účelnosti přihlédl soud prvního stupně zejména k osobní situaci žalobkyně a její rodiny, kdy nehoda naprosto náhle a razantně zasáhla do jejich života. Výměna topení byla nutná, protože dříve se topilo v domě kotlem, do něž se muselo přikládat třikrát denně, a protože se kotel nachází ve sklepě, musel se o přikládání starat po nehodě žalobkyně její soused, který měl však sám zdravotní problémy a po půl roce již nebyl schopen žalobkyni pomáhat. Syn žalobkyně proto pořídil nový kotel, kde se přikládá jen jednou za tři dny, což už je schopna zajistit sama rodina žalobkyně. Výběr kotle provedl syn poškozené na základě doporučení odborné firmy a soud prvního stupně shledal vynaložené náklady jako odpovídající. Ohledně plošiny pro zajištění mobility žalobkyně tak, aby byla schopna opustit dům, dospěl soud k závěru, že za situace, kdy byla žalobkyně po dobu několika měsíců prakticky uvězněna v domě, z něž se mohla dostat jen za aktivní pomoci minimálně dvou fyzicky zdatných osob, nebylo možné od syna žalobkyně legitimně očekávat, že by prováděl rozsáhlé výběrové řízení na technické řešení tohoto problému. Syn žalobkyně si nechal vypracovat projekt na posuvnou plošinu a výsledné řešení nepředstavuje žádný nadstandardní luxus, nýbrž jen umožňuje komfortní přístup do domu s možností pobytu žalobkyně na vozíku venku na plošině v případě příznivého počasí. Soud konečně neshledal neúčelným pořízení osobního automobilu za účelem přepravy žalobkyně k lékařům, na nákupy a jiné volnočasové aktivity. Syn žalobkyně vycházel při výběru z doporučení Úřadu práce a firmy A, která montuje speciální sedačky do aut, na vozidlo XY nebo XY. Prodejcem XY mu byl nabídnut pouze jediný typ konkrétního vozidla s tím, že na jiný by se čekalo delší dobu, a jelikož byl syn žalobkyně v časové tísní, kdy bylo třeba zajistit přepravu matky k lékaři, volil tuto variantu. Tvrdila-li žalovaná, že žalobkyně si mohla vybrat levnější typ vozidla, pak soud prvního stupně dospěl k závěru, že tato skutečnost nebyla nijak prokázána a žalovaná takový důkaz nenavrhovala, stejně jako k eventuálnímu pořízení kotle jiného druhu. Proto soud uzavřel, že náklady, které žalobkyně v souvislosti se svým úrazem na zajištění své soběstačnosti vynaložila, byly dostatečně prokázány a soud je považuje v plné výši za důvodné.

K odvolání žalované Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 16. 5. 2018, č. j. 44 Co 114/2018-86, rozhodnutí soudu prvního stupně v napadené části výroku I co do částky 1.180.892 Kč s příslušenstvím a ve výrocích II a III potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Po doplnění dokazování se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že argumenty žalobkyně vztahující se k výši vynaložených nákladů jsou racionální a přesvědčivé, neboť každý by měl nepochybně zájem, aby jeho tělesné hendikepy byly řešeny co nejrychleji a v potřebné kvalitě. Vynaložené náklady lze proto považovat za efektivní, směřující k vytyčenému cíli, tzn. řešit mobilitu poškozené a potřeby její domácnosti. Ke konkrétně namítaným výdajům za vybudování terasy a schodiště odvolací soud uvedl, že souvisely s umístěním plošiny a jejím napojením na nemovitost a přístup do ní, zatímco jiné řešení by si vyžádalo další výdaje na úpravu terénu. Výbava vozidla, která byla řešena slevou, není nadstandardní, neboť automatická otočná sedačka odpovídá výsledkům vědy a techniky 21. století. Jestliže při pořízení nového kotle žalobkyně nepožádala o tzv. kotlíkovou dotaci, bylo to vyvoláno časovou tísní při řešení problému topného systému a je otázkou, zda by dotace byly vůbec poskytnuty a v jakém časovém horizontu. Odvolací soud poukázal i na skutečnost, že žalovaná, která potřebu pořízení všech pomůcek nezpochybňovala, ani sama netvrdila, o kolik by bylo pořízení jiného napojení zdvižné plošiny na nemovitost levnější, kolik

by stálo pořízení auta značky XY či manuální otočné sedačky, jakou částku by bylo třeba vynaložit na pořízení topného systému při využití kotlíkových dotací, takže její námitky o nadstandardních výdajích zůstaly pouze v rovině spekulací. Část výroku rozsudku soudu prvního stupně ohledně nákladů na mechanický vozík a elektrický skútr nebyla odvoláním dotčena a nabyla samostatně právní moci.

Rozsudek odvolacího soudu napadla žalovaná dovoláním, jehož přípustnost odůvodňuje tím, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která dosud v rozhodovací praxi odvolacího soudu nebyla vyřešena a týká se účelnosti nákladů spojených s péčí o zdraví poškozeného a s péčí o jeho domácnost podle § 2960 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“). Namítá, že odvolací soud posoudil věc nesprávně, jestliže výši vynaložených nákladů považoval za efektivní pouze z důvodu, že směřovaly k cíli, kterým bylo řešení mobility poškozené a potřeby její domácnosti, aniž by se však zabýval tím, zda žalobkyně vyčerpala možnosti, jak tyto náklady snížit. Soud neprovedl důkazy, které k tvrzení o neúčelnosti vynaložených nákladů žalovaná navrhovala (ceníkem společnosti XY týkajícím se vhodného automobilu a ceníkem společnosti A. k instalaci manuálně otočného sedadla), a rozhodl na základě výsledků neúplného dokazování, čímž řízení zatížil vadou při zjišťování skutkového stavu. Proto navrhla, aby Nejvyšší soud rozsudek Krajského soudu v Brně (případně i rozsudek Městského soudu v Brně) zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu (případně soudu prvního stupně) k dalšímu řízení.

Po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastnicí řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenou advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., dospěl odvolací soud k závěru, že dovolání je zčásti přípustné, neboť otázka efektivnosti vynaložených nákladů spojených s péčí o zdraví poškozeného a s péčí o jeho domácnost nebyla dosud podle § 2960 o. z. dovolacím soudem řešena.

Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Podle § 2960 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), škůdce hradí též účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví poškozeného, s péčí o jeho osobu nebo jeho domácnost tomu, kdo je vynaložil; požádá-li o to, složí mu škůdce na tyto náklady přiměřenou zálohu.

Citované ustanovení odráží obvyklou skutečnost, že poškození zdraví člověka mívá vedle nemajetkových újem (bolest, ztížení společenského uplatnění, další nemajetkové újmy podle § 2958 o. z.) dopady rovněž do jeho majetkové sféry, která bývá kromě jiného snížena i vynucenými náklady na léčení a související úkony, pokud nejsou zcela či zčásti hrazeny ze systému veřejného zdravotního pojištění. Občanský zákoník s účinností od 1. 1. 2014 výslovnou dikcí rozšiřuje definičně rozsah náhrady tak, aby pokrýval nejen a) náklady samotného léčení, nýbrž i péče o zdraví jako takové, a dále i b) náklady na péči o zdravotně postiženou osobu, a konečně i c) náklady na péči o její domácnost. Ostatně již judikatura k předchozí úpravě (§ 449 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013) postupně dospěla k širšímu pojetí, totiž že nárok na náhradu nákladů léčení zahrnuje vedle nákladů potřebných k obnovení zdraví nebo zlepšení zdravotního stavu poškozeného po škodné události též náklady na udržení více či méně stabilizovaného zdravotního stavu i v situaci, kdy se další zlepšení nepředpokládá, a rovněž skutečně vynaložené náklady na zajištění pomoci při životních úkonech poškozeného či zajištění chodu jeho domácnosti, které poškozený vzhledem k trvalým následkům poškození zdraví nemůže sám vykonávat (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2015, sp. zn. 31 Cdo 1778/2014, publikovaný pod č. 44/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále též jen „Sbírka“). Náklady spojené s péčí o zdraví postižené osoby implikují, že jde o výdaje v širším slova smyslu, jestliže je poškozený trvale zdravotně postižen a nemůže péči o sebe sama obstarat bez pomoci jiného. Jde o péči osobní, která nemá lékařský charakter a nepředstavuje zdravotní péči. Patří sem úkony osobní hygieny, přípravy stravy a jejího přijímání, vyměšování, oblékání, apod. Není-li poškozený schopen zčásti či zcela se postarat o svou osobu, jsou omezeny i jeho možnosti obstarat si záležitosti v domácnosti. I na tyto případy zákon pamatuje tím, že zakotvuje právo na náhradu nákladů na péči o domácnost poškozeného. Tady půjde o obstarávání nákupů, úklid, praní i vyřizování potřebných záležitostí navenek, tj. na poště, na úradech apod. Náhrada podle § 2960 o. z. se tedy týká nákladů k pořízení potřebných pomůcek i k zabezpečení činností, které poškozený nezvládá, prostřednictvím jiných osob.

Odvolací soud rozhodoval v nyní projednávané věci o náhradě nákladů spojených se zdravotním stavem po ukončení léčení žalobkyně, tedy nikoliv o nákladech léčení v užším slova smyslu. Stav žalobkyně je po vysoké amputaci dolní končetiny takový, že je schopna sebeobsluhy jen za ztížených podmínek, k většině činností potřebuje pomůcky, s nimiž jediné je schopna zvládnout základní úkony bez pomoci jiných osob. Požaduje náhradu nákladů spojených nikoliv se zabezpečením pomoci prostřednictvím jiných osob, nýbrž povětšinou (kromě úpravy topení v domě, které ani tak nezvládá sama) k umožnění vlastní činnosti, případně k aktivní účasti na úkonech, které pro ni mohou zčásti obstarat rodinní příslušníci. Jde tedy o náklady právně kvalifikovatelné jako náklady péče o osobu a domácnost poškozené.

Dovolatelka nezpochybňuje potřebnost technických prostředků či úprav bydliště, její dovolací námitky směřují jen do otázky účelnosti vyčíslených nákladů a potažmo výše náhrady. Lze jí samozřejmě přisvědčit, že povaha nároku vylučuje, aby škůdce (či pojistitel jeho odpovědnosti jako v této věci) byl neopodstatněně zatížen úhradou nákladů, pokud by je poškozený vynaložil tak, že by vůbec k zákonem zamýšlenému účelu nesloužily, či je vynaložil nevhodně (bez racionální ekonomické úvahy), neúčelně či neadekvátně. Účelnost nákladů, kterou dovolatelka zpochybňuje, je třeba měřit nejen hlediskem ekonomickým, nýbrž i širším pohledem, který zohledňuje též snahu společnosti o začlenění zdravotně hendikepovaných osob do společenského života. Česká republika je totiž vázána Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením, publikovanou pod č. 10/2010 Sb. m. s., proto je třeba i § ustanovení 2960 o. z. vykládat v duchu principu co nejširšího zapojení tělesně postižených osob do různých sfér života.

Podle čl. 26 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením č. 10/2010 Sb. m. s.,

1. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, přijmou účinná a vhodná opatření, mimo jiné prostřednictvím vzájemné podpory osob v rovnocenné situaci, aby umožnily osobám se zdravotním postižením dosáhnout a udržet si co nejvyšší úroveň samostatnosti, uplatnit v plné míře tělesné, duševní, sociální a profesní schopnosti a dosáhnout plného začlenění a zapojení do všech aspektů života společnosti. Za tímto účelem státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, organizují, posilují a rozšiřují komplexní habilitační a rehabilitační služby a programy, především v oblasti zdravotní péče, zaměstnanosti, vzdělávání a sociálních služeb, takovým způsobem, aby tyto služby a programy:

- a) začínaly pokud možno co nejdříve a byly založeny na multidisciplinárním posouzení individuálních potřeb a předností;
- b) podporovaly zapojení a začlenění do společnosti a všech oblastí jejího života, byly dobrovolné a dostupné pro osoby se zdravotním postižením co nejbližší místu jejich bydliště, a to včetně venkovských oblastí.

2. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, podporují rozvoj vstupního a soustavného vzdělávání odborníků a pracovníků habilitačních a rehabilitačních služeb.

3. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, podporují dostupnost, znalost a využívání kompenzačních pomůcek a technologií určených pro osoby se zdravotním postižením, které usnadňují habilitaci a rehabilitaci.

I když takto formulované závazky směřují především k povinnosti státu vytvářet ve veřejném prostoru podmínky pro znovuzачlenění osob s trvalým zdravotním postižením do společnosti, je v tomto světle i ustanovení § 2960 o. z., mající primárně zajistit spravedlivou náhradu újmy v občanskoprávních vztazích, třeba vykládat širěji tak, že za účelně vynaložené náklady léčení lze považovat náklady na takové pomůcky, které slouží ke znovuzачlenění poškozeného do společnosti a které pomáhají udržet jeho co nejvyšší úroveň samostatnosti, možnost uplatnit v plné míře tělesné, duševní, sociální a profesní schopnosti a dosáhnout dostatečného začlenění a zapojení do těch aspektů života společnosti, jichž se poškozený může vzhledem ke svému trvalému poškození zdraví zúčastnit. Obecně lze proto říci, že akceptovatelné jsou i zvýšené náklady na zajištění pomůcek, které umožní postiženému vykonávat alespoň část činností pokud možno co nejsamostatněji, zejména je-li jejich dalším efektem okolnost, že se jimi snižuje případná náhrada třetím osobám za péči, kterou by jinak nesoběstačný poškozený vyžadoval. Nelze přehlédnout, že ve výsledku se takový postup projeví i ve snížení míry obtíží, s nimiž poškozený vykonává řadu životních činností, což se zpravidla projeví ve výši náhrady nemajetkové újmy za ztížení společenského uplatnění, jestliže je k jejímu stanovení použita Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (§ 2958 Sb.), publikovaná pod č. 63/2014 Sbírky, která je pomůckou soudů pro stanovení stupně obtíží poškozeného a procentně vyjádřeného vyřazení ze všech potenciálních sfér společenského života, od níž se odvozuje úvaha soudu o spravedlivé a přiměřené výši náhrady (srov. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 190/2017, č. 39/2018 Sbírky, část trestní). V rámci tohoto systému se totiž pomůcky, které usnadní poškozenému zvládnout medicínsky hodnocené činnosti lépe, považují za tzv. facilitátory snižující stupeň klasifikovaných obtíží, pokud jsou poškozenému zajištěny ze systému veřejného zdravotního pojištění, případně jsou zcela běžné a dostupné anebo je poškozenému zajistí sám škůdce (pojistitel odpovědnosti).

V posuzovaném případě lze tedy pod takto účelně vynaložené náklady podřadit i finanční prostředky na pořízení termoregulačního topení a pojízdné plošiny, díky nimž mohla žalobkyně začít opět téměř samostatně fungovat ve své domácnosti. Syn poškozené, který zařizoval potřebné úpravy domácnosti, konzultoval technické vyřešení obou zařízení s odborníky, a lze je tak ve shodě se závěry odvolacího soudu považovat za přiměřené i z toho důvodu, že po smrti manžela žalobkyně bylo nutné situaci urychleně řešit, neboť žalobkyně byla odkázána na pomoc svých blízkých a známých, kdykoli chtěla opustit dům. Soud prvního stupně velmi podrobně vyslechl jak žalobkyni, tak jejího syna k možným variantám řešení problému s přístupem do domu i s obsluhou topení a na tomto skutkovém základě soudy obou stupňů dovodily účelnost provedených úprav. Nelze tedy snahu poškozené zařídit si (zejména s pomocí syna) své poměry tak, aby mohla i nadále žít ve vlastním domě, pohybovat se po okolí a zařizovat co největší počet záležitostí

sama, považovat za neúčelný postup, byť by zřejmě při podrobnějším zkoumání a zvýšeném úsilí bylo možno nalézt i varianty o něco levnější. Je proto racionální i úprava přístupu do domu tak, aby poškozená byla schopna z něj sama vyjet na invalidním vozíku. K tomuto účelu slouží doložené úpravy terasy vybavené nově zdvihací plošinou. Otázka konkrétního provedení je věcí skutkových zjištění, tj. porovnání předchozího stavu s potřebou úprav nutných k zajištění pohybu pro nemobilní osobu. Stejně tak je účelná úprava systému vytápění domu snižující potřebu počtu obslužných úkonů ze strany třetích osob. Dovolatelka v tomto směru namítá nesprávnost skutkových zjištění, která však nepodléhají dovolacímu přezkumu (podle § 241a odst. 1 o. s. ř.) a nesnáší relevantní právní argumenty, které by mohly vést k závěru o nesprávnosti úvahy odvolacího soudu o potřebě konkrétních stavebních a jiných úprav v domě žalobkyně a které by znamenaly nesprávný výklad ustanovení § 2960 o. z.

Jelikož napadené rozhodnutí z pohledu uplatněného dovolacího důvodu v části výroku, již byla žalobkyni přiznána částka 720.686 Kč (náklady na pořízení termoregulačního topení za částku 185.686 Kč a pojízdné plošiny za částku 535.000 Kč), je správné, Nejvyšší soud v tomto rozsahu dovolání žalobkyně podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

I ohledně nákladů na pořízení osobního automobilu XY se speciální úpravou otočné sedačky je obecně vzato takový nárok opodstatněný, ovšem standardně jsou za odškodnitelné náklady péče o zcela či zčásti nesoběstačnou osobu považovány zejména náklady na speciální úpravy vozidla pro potřeby zdravotně omezené osoby (např. ruční řízení, nástupní schůdky, otočná sklopná sedačka, přisedací zařízení, výškové nastavení sedačky, stabilizační bezpečnostní pásy, kotvení invalidního vozíku, apod.). V nyní posuzované věci se ovšem situace od běžných případů liší tím, že žalobkyně uplatňuje náhradu za cenu nově pořízeného vozidla vybaveného speciálním zařízením usnadňujícím nástup na sedadlo spolujezdce. To vše v situaci, kdy sama vozidlo neřídí a ani je před nehodou nepoužívala, takže auto nyní využívá její syn, který zajišťuje přepravu žalobkyně k lékařům, na výlety či návštěvy příbuzných. Náklady na dopravu poškozené k lékařům, jestliže tyto návštěvy souvisí s léčením následků nehody, jsou jistě součástí účelně vynaložených nákladů ve smyslu § 2960 o. z., stejně jako návštěvy jiných specialistů, jichž není žalobkyně již sama schopna. Není vyloučeno, že právě pořízené vozidlo může eliminovat zvýšené výdaje, pokud by byly spojeny s využitím cizího vozidla či s pomocí jiné osoby. Na druhou stranu osobní motorové vozidlo je předmětem obecné potřeby a pomůckou zlepšující životní poměry ohledně dopravní dosažitelnosti každému, nejen osobě s omezenou soběstačností. Náklady na jeho pořízení nejsou tudíž samy o sobě a v plném rozsahu nákladem na péči o nesoběstačnou osobu, nýbrž v sobě zčásti zahrnují i obecnou užitnou hodnotu bez ohledu na zdravotní stav uživatele. Je proto nutno vymezit rozsah, v němž pořízené vozidlo představuje speciální pomůcku, a provést srovnání s jinými možnostmi, neboť poskytovatelé zdravotní péče začasťují přepravu nepohyblivých či omezeně pohyblivých pacientů svými vozidly, takže celková cena za pořízení zcela nového osobního automobilu vyžadujícího navíc technické úpravy pro snadnější nastupování může být za hranicí ekonomické účelnosti. Jestliže by navíc vozidlo bylo využíváno i pro potřeby některých dalších členů rodiny, slouží jako dopravní pomůcka (prostředek) ve svém základním významu, a úvaha soudu by pak z hlediska § 2960 o. z. měla vést k poměrnému omezení částky, kterou lze uložit pojistiteli odpovědnosti provozovatele motorového vozidla za újmu způsobenou na tzv. nákladech léčení, tak, aby přiměřeně vyčíslovala míru, v níž automobil skutečně funguje jako zvláštní pomůcka k zajištění potřebné péče o poškozenou.

Právní názor odvolacího soudu o jednoznačné účelnosti pořízení nového automobilu XY s úpravou sedadla spolujezdce je za tohoto stavu předčasné (a tedy nesprávné), neboť absentuje úvaha o ekonomické účelnosti či případné snížení náhrady podle míry využití vozu čistě pro potřeby žalobkyně spojené se snížením její schopnosti sebeobsluhy v důsledku úrazu. Z těchto důvodů shledal Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu, jakož i rozsudek soudu prvního stupně, v části, již bylo rozhodnuto o nároku na zaplacení částky 460.206 Kč s příslušenstvím, věcně nesprávnými, proto je zrušil včetně závislých nákladových výroků a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; v novém rozhodnutí o věci soud rozhodne ve vztahu mezi žalobkyní a žalovanou nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení, a to včetně nákladů řízení státu (§ 243g o. s. ř.).

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 25. 6. 2020

JUDr. Petr Vojtek
předseda senátu

Právní věta: Závěr, že poskytovatel zdravotní péče ve vztahu k pacientovi porušil generální prevenční povinnost (§ 2900 o. z.) či zakročovací povinnost (§ 2901 o. z.), se může týkat jen vedlejších či podpůrných činností, které nemají charakter individuálních léčebných postupů, u nichž je náležitá péče popsána odbornou literaturou či profesními standardy.

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 28.05.2020
Spisová značka: 25 Cdo 4536/2018
ECLI: ECLI:CZ:NS:2020:25.CDO.4536.2018.1
Typ rozhodnutí: ROZSUDEK
Heslo: Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení (o. z.)
Dotčené předpisy: § 2900 o. z.
§ 2901 o. z.
§ 2910 o. z.
§ 2918 o. z.

Kategorie rozhodnutí: A
Publikováno ve sbírce pod číslem: 106 / 2020

25 Cdo 4536/2018-222

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Vojtky a soudců JUDr. Roberta Waltra a JUDr. Martiny Vršanské v právní věci žalobců: **a) M. M.**, narozený XY, bytem XY, **b) J. N.**, narozená XY, bytem XY, **c) J. H.**, narozený XY, bytem XY, **d) nezletilý AAAAAA** (pseudonym), narozený XY, bytem XY, zastoupený žalobcem c), **e) nezletilý BBBB** (pseudonym), narozený XY, bytem XY, zastoupený žalobcem c), **f) nezletilá CCCCC** (pseudonym), narozená XY, bytem XY, zastoupená žalobkyní b), všichni zastoupeni JUDr. Viktorem Pakem, advokátem se sídlem Francouzská 171/28, Praha 2, proti žalované: **Krajská nemocnice Liberec, a. s.**, se sídlem Husova 357/10, Liberec, IČO 27283933, zastoupená JUDr. Petrem Šustkem, Ph.D., advokátem se sídlem Veleslavínova 59/3, Praha 1, o 5.000.000 Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Liberci pod sp. zn. 53 C 328/2014, o dovolání žalobců proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 11. 7. 2018, č. j. 29 Co 273/2017-202, takto:

I. Dovolání se **zamítá**.II. Žalované se **nepřiznává právo** na náhradu nákladů dovolacího řízení.

Odůvodnění:

Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 11. 7. 2018, č. j. 29 Co 273/2017-202, potvrdil rozsudek Okresního soudu v Liberci ze dne 3. 5. 2017, č. j. 53 C 328/2014-151, ve výrocích, jimiž byla zamítnuta žaloba o zaplacení celkem 5.000.000 Kč s příslušenstvím (diferencovaně u jednotlivých žalobců), změnil jej ve výroku o náhradě nákladů řízení, a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Shodně se soudem prvního stupně neshledal

důvodným nárok žalobců na náhradu nemajetkové újmy spojené s úmrtím osoby blízké podle § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014 (dále též jen „o. z.“); odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, že dne 12. 6. 2014 byla po sebevražedném pokusu převezena L. M. [manželka žalobce a), matka žalobců b), c) a babička žalobců d), e), f)] do nemocnice v XY a byla umístěna na psychiatrické oddělení žalované pro depresivní ataku se suicidiálními myšlenkami. Stav pacientky se v průběhu hospitalizace zlepšoval, a to až do 11. 7. 2014, kdy podle sdělení příbuzných při vycházce vyjádřila svůj úmysl opatřit si nůž, na což žalovaná reagovala úpravou léčebného postupu, omezením aktivit pacientky a zákazem pohybu mimo oddělení. Po opětovném zlepšení stavu pacientky nebylo nutno trvat na tom, aby byla umístěna na uzavřeném oddělení, byly jí znovu povoleny vycházky, absolvovala výlet s ostatními pacienty a měla i propustky domů na víkend. Své suicidiální myšlenky negovala a stěžovala si pouze na problémy se zády. Vzhledem k těmto obtížím byla dne 16. 7. 2014 dovedena na neurologické oddělení žalované k vyšetření zad, během něhož nejevila známky úzkosti, deprese ani jiných psychických problémů. Po vyšetření byla usazena do čekárny, kde ji měl vyzvednout zaměstnanec psychiatrického oddělení, aniž by personál neurologie zpozoroval nějaké známky, jež by indikovaly její možné sebevražedné úmysly. Pacientka posléze vyskočila z otevřeného okna sedmého patra nemocničního pavilonu B žalované a na následky poranění zemřela. Odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně uzavřel, že žalovaná neporušila žádnou právní povinnost. Psychiatrické oddělení průběžně sledovalo psychický stav zemřelé a vyhodnocovalo možná rizika, čemuž přizpůsobovalo rovněž odpovídající režimová opatření. V řízení bylo zejména znaleckým posudkem z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, prokázáno, že v tomto směru postupovalo oddělení tzv. lege artis, neboť v době smrti zemřelé bylo objektivně možno učinit závěr, že s ohledem na svůj psychický stav je schopna zvládat volný režim spojený s vycházkami a pohybem mimo oddělení, včetně ambulantního vyšetření na neurologii, aniž by bylo zapotřebí zajišťovat nad ní dohled či v tomto směru instruovat neurologické oddělení. Ani zaměstnanci neurologie nic nezanedbali, neboť s ohledem na projevy pacientky v průběhu vyšetření a při následném čekání v čekárně nemohli shledat její stav rizikovým. Podle znalce MUDr. Ili Žukova, CSc., měla pacientka nikoliv psychotickou, nýbrž neurotickou poruchu spojenou s akcentovanou osobností, která byla přecitlivělá, a to zejména v souvislosti se somatickými obtížemi projevujícími se trvalou bolestí zad. V takovém případě je těžké rozpoznat skutečné sebevražedné úmysly, přičemž pokud se pacientka rozhodla spáchat sebevraždu, mohla to učinit kdykoliv jakýmkoliv způsobem, aniž by svůj úmysl vyjadřovala slovně. Vzhledem ke zlepšení psychického stavu byla snaha řešit onemocnění zad v zařízení žalované a následně přeložením na specializované rehabilitační oddělení do Prahy. V rámci tohoto postupu nevyžadoval aktuální stav pacientky dohled zřízence za účelem jejího střežení a nebyla indikována ani nutnost doprovodu po nemocnici; jeho asistence byla odůvodněna spíše zajištěním komfortu, aby v rozsáhlém komplexu budov trefila. Odvolací soud tedy dovodil, že žalovaná neporušila žádnou povinnost při léčbě ani povinnost prevenční ve smyslu § 2900 o. z. a že újmu si vyvolala pacientka sama výlučně svým jednáním.

Rozsudek odvolacího soudu napadli všichni žalobci dovoláním. Jsou přesvědčeni, že nalézací soudy nesprávně vyhodnotily otázku porušení prevenční povinnosti ze strany žalované. Poukazují na důvody hospitalizace zemřelé (sebevražedný pokus s přetrvávajícími suicidiálními myšlenkami), na proměnlivost jejího psychického stavu během pobytu u žalované, jakož i na skutečnost, že v roce předcházejícím úmrtí zemřelé došlo v zařízení žalované k dalším třem sebevražedným pokusům provedeným skokem z okna, z nichž dva byly úspěšné. Vyjadřují přesvědčení, že ponechala-li žalovaná za dané situace dokořán otevřené okno v sedmém patře budovy, navíc vybavené zámkem, a nechala-li u něho bez dozoru sedět zemřelou, u níž se jen pět dní před smrtí opětovně projevíly sebevražedné myšlenky, dopustila se porušení tzv. generální prevence, v souvislosti s čímž odkazují mimo jiné i na závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. 25 Cdo 552/2014, který je použitelný i za stávající úpravy prevenční povinnosti. Dovolatelé citují ustanovení § 2901 o. z., z něž lze podle nich dovodit i povinnost poskytovatele zdravotní péče, v jehož zařízení se vyskytuje zvýšený počet osob s předpokladem zkratkovitého jednání vedoucího k sebepoškození, provést prevenční opatření proti nepříznivým následkům počinání těchto osob například cestou zajištění oken technickými prostředky proti otevření. Navrhli shodně, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a vrátil mu věc k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že věc by neměla být posuzována z hlediska ustanovení upravujících obecnou prevenční povinnost, nýbrž výhradně optikou zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. Je přesvědčena, že po celou dobu hospitalizace zemřelé postupovala lege artis, což potvrdil i znalecký posudek. I pokud by však dospěl dovolací soud k závěru, že je namístě aplikovat ustanovení o obecné prevenci, ani v tomto směru nijak nepochybila, neboť v době smrti zemřelé absentovaly jakékoli okolnosti, jež by kladly na žalovanou zvýšené požadavky stran dohledu nad pacientkou. Zdůrazňuje, že v průběhu hospitalizace upravovala léčebný postup a režimová opatření vždy v návaznosti na aktuální psychický stav zemřelé a že jedinou možností, jak by bylo možné skutečně účinně předejít jejímu úmrtí, by bylo její časově neomezené umístění na uzavřeném oddělení či trvalá aplikace omezujících prostředků, což by však bylo v přímém rozporu s lege artis léčebným postupem. Smyslem psychiatrie není pouze zachování života pacienta, nýbrž rovněž snaha o jeho navrácení do běžného života. Prevenční povinnost by neměla být chápána jako povinnost předvídat a nést odpovědnost za veškeré situace, jež mohou v životě nastat, a

jednala-li zemřelá zkratkovitě a nepředvídatelně, nelze klást tyto okolnosti k tíži žalované. Navrhla, aby dovolání bylo pro nepřipustnost odmítnuto, popř. jako nedůvodné zamítnuto.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobami k tomu oprávněnými – účastníky řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenými advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť otázka rozsahu prevenční povinnosti poskytovatele zdravotní péče a podmínek pro její uplatnění podle právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 nebyla dosud v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešena. Dovolání není důvodné.

Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Podle § 2900 o. z. vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.

Podle § 2901 o. z. vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, má povinnost zakročit na ochranu jiného každý, kdo vytvořil nebezpečnou situaci nebo kdo nad ní má kontrolu, anebo odůvodňuje-li to povaha poměru mezi osobami. Stejnou povinnost má ten, kdo může podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu, o níž ví nebo musí vědět, že hrozící závažností zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit.

Podle § 2910 o. z. škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněním porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.

Ustanovení § 2900 o. z. zakládá obecnou prevenční povinnost každé osoby předcházet vzniku škod. Navazuje na ustanovení § 415 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013 (dále též jen „obč. zák.“), oproti němuž však obsahuje významné formulační odlišnosti mající zásadní dopad z hlediska použitelnosti závěrů dosavadní aplikační praxe. Vyjma toho, že citované ustanovení nově výslovně předpokládá nástup prevenční povinnosti pouze v případech, kdy to vyžadují konkrétní okolnosti případu či zvyklosti soukromého života, a že chrání odlišně vymezené právní statky náležející jinému, lze zásadní rozdíl spatřovat rovněž v tom, že se nadále již nepočítá s dosahem obecné prevence na případy způsobení škody opomenutím škůdce, nýbrž je postihováno výhradně konání, tj. aktivní jednání osob [obdobně srov. např. Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894–3081. Praha: Leges, 2018, s. 86 – 88, či Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1512]. Jinými slovy má toto ustanovení nadále dopadat jen na případy aktivního počínání, které je požadavkem generální prevence limitováno tak, že při něm musí konající osoba dbát práv jiných osob, aby do zákonem vyjmenovaných statků nebylo neopodstatněně zasaženo vzhledem ke konkrétním poměrům a souvislostem.

Zvláštní podmínky, za nichž vznikne subjektu povinnost k náhradě újmy způsobené jeho omisivním jednáním (nekonáním), pak stanoví § 2901 o. z. Za východisko právní úpravy, jež zakládá odlišný odpovědnostní režim v závislosti na tom, zda újma vzešla z aktivního či pasivního jednání škůdce, lze považovat obecnou tezi, že každý by měl v zásadě bez výjimky odpovídat za své konání, tedy jednání, jímž aktivně ovlivňuje okolí a může zasáhnout do právní sféry jiného, avšak požadovat po osobě, aby zakročila na ochranu jiného, ačkoli se na kauzálním procesu vedoucím ke vzniku újmy nijak nepodílela, je možno pouze ve specifických a zvláště odůvodněných případech. Zákon tak ukládá tzv. zakročovací povinnost toliko 1) tomu, kdo vytvořil nebezpečnou situaci nebo nad ní má kontrolu, 2) odůvodňuje-li to povaha poměru mezi osobami, potažmo 3) tomu, kdo může podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu, o níž ví nebo musí vědět, že hrozící závažností zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit. To vše za podmínky, že vznik předmětné povinnosti odůvodňují okolnosti případu či zvyklosti soukromého života. Ustanovení § 2901 o. z. má subsidiární povahu a postihuje tak pouze případy, v nichž je vzhledem ke konkrétním okolnostem namísto dovodit povinnost subjektu zakročit na ochranu jiného, ačkoli jiná konkrétní zákonná či smluvní povinnost v tomto směru absentuje. Nezakládá přitom samostatnou skutkovou podstatu náhrady škody, nýbrž (obdobně jako ustanovení § 2900 o. z.) toliko specifikuje podmínky, za nichž bude možno konkrétní jednání subjektu považovat za porušení zákonné povinnosti ve smyslu § 2910 o. z. (obdobně srov. např. Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894–3081. Praha: Leges, 2018, s. 91 – 93).

Odpovědnost poskytovatele zdravotní péče za újmu na zdraví (či životě) způsobenou pacientovi nastupuje, pokud právě chybný způsob provedení zákroku či opomenutí při poskytování zdravotní péče byly vyvolávajícím činitelem (příčinou) poškození zdraví pacienta (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. 25 Cdo 2542/2003, uveřejněný v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, C. H. Beck, pod C 2992 – dále jen „Soubor“).

a ze dne 26. 5. 2011, sp. zn. 25 Cdo 1240/2009, Soubor C 9753, či usnesení téhož soudu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2144/2015). Při poskytování zdravotní péče se prvek protiprávnosti odvíjí od základní povinnosti poskytovatele vykonávat svou činnost řádně, tzv. postupem *lege artis*. Tento latinský zjednodušující termín vystihuje požadavek vyvarovat se jak léčebného postupu či zákroku, který není v souladu se současnými poznatky lékařské vědy, tak opomenutí tam, kde bylo třeba určitým způsobem jednat. Porušení povinnosti postupovat při poskytování zdravotní péče *lege artis* pak bude mít zpravidla za následek vznik povinnosti poskytovatele k náhradě tím způsobené újmy, ať už ve smyslu § 2913 o. z. ve spojení s § 2645 o. z., byla-li uzavřena smlouva o péči o zdraví, či podle § 2910 o. z. z titulu porušení povinnosti obsažené v § 45 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.

Dovolací soud dosud podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013, k otázce významu tzv. generální prevence ve věcech poskytování lékařské péče ustáleně dovozoval, že byl-li postup lékařů shledán tzv. *lege artis*, bylo by možno usuzovat na porušení obecné prevenční povinnosti vyplývající z § 415 obč. zák., pouze pokud v daném případě existovaly konkrétní okolnosti, které vyžadovaly provedení dalších úkonů či zvláštních opatření nad rámec předepsaného či obvyklého postupu a byly způsobilé k zamezení či snížení možnosti způsobení újmy na zdraví, za niž je náhrada požadována, a provedeny nebyly (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2013, sp. zn. 25 Cdo 695/2012, Soubor C 12730). Posouzení, zda poskytovatel zdravotní péče porušil generální prevenční povinnost, se tak týkalo zejména způsobu a kvality provedení vedlejších či podpůrných činností, které nejsou dostatečně přesně pokryty profesními normami a nemají charakter postupů, u nichž je náležitá péče popsána odbornou literaturou či profesními standardy (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2144/2015).

Závěry této ustálené rozhodovací praxe budou v obecné rovině použitelné rovněž za účinnosti nového občanského zákoníku, bude je však vždy nutno interpretovat v návaznosti na zvláštní podmínky vzniku odpovědnosti zakládané nově ustanoveními § 2900 a 2901 o. z. Nelze přitom přehlédnout, že poskytování zdravotní péče je zpravidla komplexní činností zahrnující řadu postupů, které mají povahu jak aktivního konání (např. provedení zákroku či výkonu, podávání léčiv, apod.), tak i nekonání (např. různé medicínské preventivní postupy, při nichž jde zejména o dohled nad stavem pacienta či dodržováním léčebného režimu). Tak tedy i v těch případech, kdy pro konkrétní postup není předepsán standard náležité péče a kdy jejich kvalita bude výjimečně poměřována toliko požadavky generální prevenční povinnosti, je namístě odlišit režim ustanovení § 2900 a § 2901 o. z.

V projednávané věci ze skutkových zjištění nalézacích soudů, jejichž správnost nepodléhá dovolacímu přezkumu a jimiž je dovolací soud podle § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 o. s. ř. vázán, se podává, že psychiatrické oddělení žalované po celou dobu hospitalizace zemřelé řádně sledovalo a vyhodnocovalo její psychický stav, včetně případných rizik spojených s její tendencí ukončit život sebevraždou, a zjištěným skutečností rovněž přizpůsobovalo příslušná režimová opatření. Bylo prokázáno, že v době smrti zemřelé nic nenasvědčovalo tomu, že by nebyla schopna zvládnout volný režim spojený s pohybem mimo oddělení, včetně ambulantního vyšetření na neurologii, a že by nad ní bylo nutno zajistit nepřetržitý dozor, včetně instruktáže neurologického oddělení v tomto směru, či snad dokonce přijímat mechanická či technická opatření v prostorách nemocnice k vyloučení rizik sebepoškozujících snah pacientky. V průběhu vyšetření na neurologii pak zemřelá nejevila známky úzkosti, deprese ani jiných psychických problémů, vzhledem k nimž by bylo objektivně možno shledat její stav rizikovým, vyžadujícím zvýšenou pozornost a nepřetržitý dohled. Za tohoto stavu, kdy bylo prokázáno, že obě oddělení žalované postupovala po celou dobu poskytování zdravotní péče zemřelé *lege artis*, a za situace, že nepřetržitý dohled ošetřujícího personálu nad zemřelou nacházející se ve volném režimu či povinnost uzavírat (uzamykat) v místech jejího výskytu okna nejsou stanoveny žádným právním předpisem, by bylo možno usuzovat toliko na porušení obecné zakročovací povinnosti vyplývající z § 2901 o. z.

Citované ustanovení však nezakládá samostatnou skutkovou podstatu náhrady škody, nýbrž toliko stanoví podmínky, za nichž bude konkrétní opomenutí možno klasifikovat jako porušení zákonné povinnosti ve smyslu § 2910 o. z. Aby tedy bylo možno učinit závěr o odpovědnosti subjektu za vzniklou újmu v důsledku jeho opomenutí zakročit na ochranu jiného, bude vždy nutné prokázat naplnění všech znaků tohoto ustanovení, tzn. protiprávní jednání (zasahující do absolutního práva poškozeného či porušující tzv. ochrannou normu), vznik újmy, vztah příčinné souvislosti mezi těmito dvěma podmínkami, to vše při presumovaném zavinění. Příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem újmy jako jeden z nezbytných předpokladů odpovědnosti je totiž dána pouze tehdy, je-li újma podle obvyklého (přirozeného) chodu věcí i obecné zkušenosti adekvátním následkem protiprávního úkonu či škodní události, přičemž základním kritériem, ze kterého vychází teorie adekvátnosti, je právě objektivní předvídatelnost škodního následku (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 8. 2017, sp. zn. 25 Cdo 3285/2015, usnesení téhož soudu ze dne 25. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 2999/2018, či nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05, uveřejněný pod č. 177/2007 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu). Samotná okolnost, že k úmrtí pacienta či k poškození jeho zdraví došlo v době hospitalizace ve zdravotnickém zařízení, nemůže znamenat, že automaticky nastupuje odpovědnost jeho provozovatele. I

nadále platí, že v rozsahu, v jakém byla škoda způsobena vlastním jednáním poškozeného, nese ji sám (dříve § 441 obč. zák., dnes § 2918 o. z.), a to i v případě, že mu nelze vzhledem k nedostatku schopnosti ovládnout své jednání a posoudit jeho následky přičítat zavinění (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2014, sp. zn. 25 Cdo 2075/2012, či usnesení téhož soudu ze dne 30. 10. 2013, sp. zn. 25 Cdo 2824/2012, Soubor C 12908). Závěru o případné odpovědnosti zdravotnického zařízení za takto vzniklý následek pak bude muset vždy předcházet důsledné posouzení toho, jaké jednání bylo možno od jeho zaměstnanců v konkrétní situaci rozumně požadovat.

To, že se v období několika dní před škodní událostí u zemřelé opětovně projevíly sebevražedné myšlenky, nepovažuje dovolací soud za okolnost mající výraznější relevanci z hlediska posouzení předvídatelnosti vzniku újmy, bylo-li v řízení současně prokázáno, že žalovaná na tuto změnu zdravotního stavu řádně zareagovala úpravou léčebného postupu a režimových opatření (umístěním zemřelé na uzavřené psychiatrické oddělení, omezením jejích aktivit), a že k opětovnému uvolnění jejího režimu přistoupila až v momentě, kdy se stav pacientky objektivně jevil jako stabilizovaný, nevyžadující přijetí dovolateli předestíraných preventivních opatření. Už vůbec pak v tomto směru (z hlediska objektivní předvídatelnosti škodního následku u konkrétní zemřelé) nemůže mít vliv skutečnost, že v zařízení žalované došlo v období posledního roku předcházejícímu smrti zemřelé k dalším třem sebevražedným pokusům provedeným obdobným způsobem. Žalovaná svým léčebným postupem reagovala též na okolnost, že špatný psychický stav pacientky byl ve značné míře vyvolán somatickou poruchou, projevující se dlouhodobou silnou bolestí zad; proto kromě psychiatrické péče byla zahájena léčba neurologická.

Odkaz dovolatelů na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. 25 Cdo 552/2014, není případný. Závěry přijaté v tomto rozhodnutí vycházely ze zcela jiných skutkových okolností, jakož i z odlišné právní úpravy obsažené v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, jenž ve svém ustanovení § 89 odst. 4 ukládá poskytovateli sociální péče zvláštní prevenční povinnost předcházet vzniku škod (tj. povinnost poskytovat sociální služby tak, aby metody poskytování těchto služeb předcházely situacím, ve kterých je nezbytné použít opatření omezující pohyb osob). Obsah této povinnosti zákon blíže nedefinuje, a ponechává tak zcela na úvaze a zvážení konkrétních okolností výběr opatření, jimiž lze předejít využití krajního přístupu v podobě přímého omezení pohybu osoby ubytované v zařízení sociální péče, to vše s cílem zabránit újmě na jejím zdraví nebo životě. V tehdy posuzovaném případě bylo porušení předmětné prevenční povinnosti, potažmo z něho plynoucí delikt ní odpovědnost, dovozeno právě z konkrétních okolností případu, kdy žalovaný jakožto provozovatel placeného domova se zvláštním režimem věděl, že pacientka trpí Alzheimerovou chorobou ve třetím stupni, a byl vybaven odbornými znalostmi umožňujícími mu učinit závěr, že taková osoba postižená dezorientací, poruchami vnímání a ztrátou identity nesmí zůstat sama v místnosti, ve které by si mohla snadno otevřít okno a vypadnout. Měl a mohl tedy rozumně předvídat, že tímto způsobem může u pacientky trpící trvalým duševním onemocněním uvedeného rázu dojít k vážnému úrazu či k usmrcení.

K obdobnému závěru však ve stávajícím řízení vzhledem ke shora popsaným okolnostem dospět nelze, neboť zemřelá nebyla osobou postiženou problémy s orientací či s oslabenými kognitivními funkcemi a její pád z okna nebyl důsledkem toho, že by poskytovatel zdravotní péče nepřizpůsobil své prostory riziku spojenému s pohybem osob, které si neuvědomují následky svého počínání. Jestliže bylo zjištěno, že zemřelá projevila opakovaně sebevražedné sklony v souvislosti s bolestivým zdravotním postižením zad, je zcela logické, že žalovaná činila kroky i k léčení jejích neurologických obtíží jak na svém pracovišti, tak s výhledem na přeložení do specializovaného rehabilitačního zařízení v Praze. Okolnost, že po vyšetření na neurologickém oddělení zemřelá využila několik minut trvající okamžik osamění na chodbě s otevřeným oknem k tragickému řešení svých problémů, lze považovat za nešťastnou shodu okolností, které mohla žalovaná zabránit jen tím, že by nad rámec diagnostického stavu prováděla nad zemřelou zpřísněný dohled či ji více omezila nebo dokonce aby činila plošná opatření eliminující v celém areálu nemocnice riziko, že pacientka spáchá sebevraždu. Protože nelze zjistit, jaká byla bezprostřední pohnutka sebevražedného jednání, není možné ani s jistotou tvrdit, že by následku zabránil dřívější příchod pracovníka psychiatrického oddělení, který pacientku doprovodil na oddělení neurologie, či jeho setrvání na místě. Požadavek, aby se pacientka neocitla ve zvýšeném patře v blízkosti otevřeného okna, je nereálný a vymyká se organizačním možnostem žalované. V situaci, kdy ani neurologické vyšetření, jehož účelem bylo odstranit pro zemřelou drtivé obtíže, neodvrátilo ji od snahy ukončit život, lze předpokládat, že zemřelá mohla i v jiné době a v jiném místě jednat obdobným způsobem, aniž by ji bylo možno v tom účinně zabránit, jak ostatně konstatoval i znalec z oboru medicína, odvětví psychiatrie.

Vzhledem k tomu, že obстоjí závěr odvolacího soudu o absenci porušení zakročovací prevenční povinnosti ze strany žalované, je napadené rozhodnutí odvolacího soudu z pohledu uplatněného dovolacího důvodu věcně správné, proto Nejvyšší soud dovolání žalobců podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

O náhradě nákladů řízení bylo rozhodnuto podle § 243c odst. 3 věty první, § 224 odst. 1, § 151 odst. 1 a § 150 o. s. ř. tak, že procesně úspěšné žalované nebyla přiznána náhrada nákladů dovolacího řízení, neboť s ohledem na okolnosti

vzniku újmy na životě zemřelé a celkový charakter sporu jsou v daném případě dány důvody hodné zvláštního zřetele pro aplikaci § 150 o. s. ř.

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 28. 5. 2020

JUDr. Petr Vojtek
předseda senátu

Právní věta: Ve sporu o náhradu škody při určení obvyklé ceny vozidla pořízeného v zahraničí, které je v místě a čase dopravní nehody svým typem či konstrukcí neobvyklé a v České republice se neobchoduje, je třeba zohlednit též možnosti přílehlého zahraničního trhu, funguje-li reálně přeshraniční obchod tohoto typu a je-li pro poškozeného dostupný či obvyklý, není-li nákup tímto způsobem spojen se zjevně neúčelnými či účelově nadhodnocenými náklady.

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 25.11.2020
Spisová značka: 25 Cdo 2679/2019
ECLI: ECLI:CZ:NS:2020:25.CDO.2679.2019.1
Typ rozhodnutí: ROZSUDEK
Heslo: Náhrada při poškození věci
Cena věci (o. z.)
Přípustnost dovolání

Dotčené předpisy: § 2969 odst. 1 předpisu č. 89/2012Sb.
§ 4 předpisu č. 89/2012Sb.
§ 237 předpisu č. 99/1963Sb.

Kategorie rozhodnutí: A
Publikováno ve sbírce pod číslem: 62 / 2021

25 Cdo 2679/2019-264

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK**JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Vojtky a soudců JUDr. Roberta Waltra a JUDr. Martiny Vršanské v právní věci žalobce: **B. A. O. H.**, narozený XY, bytem XY, t. č. bytem XY, zastoupený JUDr. Danem Dvořáčkem, advokátem se sídlem Opletalova 1284/37, Praha 1, proti žalované: **Kooperativa pojišťovna, a.s., Vienna Insurance Group**, se sídlem Pobřežní 665/21, Praha 8, IČO 47116617, zastoupená Mgr. Petrem Kuchařem, advokátem se sídlem Na Pankráci 404/30a, Praha 4, o 259.440 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 8 pod sp. zn. 25 C 196/2015, o dovolání žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 3. 4. 2019, č. j. 19 Co 66/2019-241, takto:

I. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 3. 4. 2019, č. j. 19 Co 66/2019-241, vyjma části výroku, již byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně v části zamítavého výroku ohledně 96.000 Kč s 8,05% úrokem z prodlení z této částky od 14. 8. 2015 do zaplacení, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 7. 12. 2018, č. j. 25 C 196/2015-190, vyjma části zamítavého výroku ohledně 96.000 Kč s 8,05% úrokem z prodlení z této částky od 14. 8. 2015 do zaplacení, **se zrušují** a věc **se** v tomto rozsahu **vrací** Obvodnímu soudu pro Prahu 8 k dalšímu řízení.

II. Dovolání proti části výroku rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 3. 4. 2019, č. j. 19 Co 66/2019-241, již byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně v části zamítavého výroku ohledně 96.000 Kč s 8,05% úrokem z prodlení z této částky od 14. 8. 2015 do zaplacení, **se odmítá**.

Odůvodnění:

Obvodní soud pro Prahu 8 rozsudkem ze dne 7. 12. 2018, č. j. 25 C 196/2015-190, zamítl žalobu, již se žalobce domáhal zaplacení 259.440 Kč s příslušenstvím, a rozhodl o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi účastníky a vůči státu. Šlo již o druhé rozhodnutí v této věci poté, co byl předchozí zamítavý rozsudek ze dne 20. 10. 2017, č. j. 25 C 196/2015-83, zrušen usnesením Městského soudu v Praze ze dne 18. 4. 2018, č. j. 19 Co 71/2018-121, s pokynem doplnit dokazování k obvyklé ceně poškozeného vozidla. Soud neshledal opodstatněným nárok žalobce na pojistné plnění odpovídající rozsahu škody ve smyslu § 2952 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), sestávající z náhrady za zničené vozidlo v částce 159.640 Kč, představující rozdíl mezi žalobcem vyčíslenou hodnotou vozu a již poskytnutým pojistným plněním, za nájem náhradního vozidla (96.000 Kč) a za náklady na zpracování znaleckého posudku, který žalobce předložil soudu (3.800 Kč). Soud vyšel ze zjištění, že žalobce je švédským občanem pracujícím v České republice jako instruktor řízení letového provozu, dne 19. 12. 2014 byl účastníkem dopravní nehody, při níž byl poškozen jeho osobní automobil XY, registrovaný v Estonsku, a nehodu zavinila osoba pojištěná u žalované pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla (zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů). Žalovaná po prošetření pojistné události stanovila cenu vozidla před nehodou na 125.000 Kč a po odečtení zbytkové ceny vraku vyplatila žalovanému 108.100 Kč, byť podle ocenění, jež si opatřil žalobce, měla činit cena vozu před nehodou na německém trhu 284.600 Kč. Soud měl při vyčíslení škody na vozidle za správný posudek S. B., znalce oboru ekonomika, odvětví ceny a odhady motorových vozidel, vycházející z toho, že nejsou-li na relevantním trhu v Praze a ve středních Čechách obchodována vozidla daného typu (kabriolet se speciální úpravou), je třeba vyjít z ceny nejbližšího srovnatelného podobného zboží (Audi, BMW, Mercedes a Mazda v provedení kabriolet), aniž by bylo možné, jak činí žalobce, přihlížet k cenám, za nichž se taková vozidla nabízejí v Německu. Soud zdůraznil, že nehoda se stala v Praze a že specifíkem českého trhu je nízká obliba kabrioletů, což se odráží v nízké poptávce. Nelze proto vycházet z nabídkových (nikoliv realizovaných) cen v Německu, ani například v Polsku či na Ukrajině, neboť takový přístup ignorující stav na trhu by vedl k nelogickým požadavkům, jako například stanovení cen sněžného skútru v rovníkové Africe podle cen dosahovaných ve Skandinávii. Proto v posuzovaném případě činí obvyklá cena vozu před poškozením 119.400 Kč. Důvodnost nároku na náhradu nákladů za pronájem náhradního vozidla pak vylučuje skutečnost, že žalobce měl po dobu vyřazení havarovaného vozu k dispozici jiná svá vozidla, jež běžně využívá. Nelze vyhovět ani požadavku na náhradu nákladů za znalecký posudek Ing. Michala Crkvy, který vychází z nesprávných údajů o vozidle a z nabídkových cen na trhu v Německu, a byl proto pro projednávanou věc nepoužitelný.

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 3. 4. 2019, č. j. 19 Co 66/2019-241, rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé a ve výroku o náhradě nákladů řízení státu potvrdil, změnil je ve výroku o náhradě nákladů řízení účastníků před soudem prvního stupně a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud označil skutková zjištění soudu prvního stupně za dostatečná a ztotožnil se i s jeho právními závěry. Ke škodě na vozidle tak doplnil jen závěr, že ve smyslu § 2969 odst. 1 o. z. je cenou obvyklou cena, za kterou lze v daném místě a čase pořídit věc shodnou či obdobnou; pokud se vozidla XY na českém trhu prakticky nevyskytují, je třeba dát přednost ocenění soudem ustanoveného znalce, který i po výslechu před soudem jednoznačně obhájil závěr o nižší ceně, než požaduje žalobce. I z toho důvodu hodnotil jako neúčelné náklady na posudek Ing. Crkvy, který není soudním znalcem a s jehož metodou výpočtu ceny vozu nelze souhlasit. Náklady na nájem náhradního vozidla, jejichž náhradu sice v zásadě je možné přiznat i v případě tzv. totální škody, v daném případě opět nelze mít za účelně vynaložené, jelikož žalobce po nehodě náhradní vůz nepotřeboval, neboť měl k dispozici několik jiných automobilů značky XY a prodleva s obstaráním nového vozu nebyla dána finanční tísní, ale obtížemi se sehnáním nového vozu stejné značky.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost dovozuje z odvolacím soudem nesprávně zodpovězené a dovolacím soudem doposud neřešené otázky ceny obvyklé v místě a čase u lokálně nedostupného zboží. Zdůraznil, že zničeným vozidlem byl v České republice relativně nedostupný vůz XY, obchod s daným typem vozu je zde prakticky nulový, což by však nemělo vést ke stanovení ceny vozu podle cen vozidel jiných. Předmětná vozidla se běžně obchodují na trhu v Německu a v České republice působí řada subjektů, které za úplatu zajišťují dovoz těchto automobilů z Německa. Dovází-li se zničená věc běžně ze zahraničního trhu, představuje podle dovolatele škoda vzniklá jejím zničením cenu obvyklou na tomto trhu zvýšenou o náklady na dovoz, zvláště jedná-li se o zemi Evropské unie, jež je součástí jednotného vnitřního trhu. Podle dovolatele by měl dovolací soud otázku škody spočívající v půjčovném za náhradní vozidlo při tzv. totální škodě na vozidle původním posoudit odlišně od již dříve přijatého řešení, a to zejména s ohledem na nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3831/17. Dožaduje se tedy revize judikatury přiznávající právo na náhradu nákladů na zapůjčení vozidla jen do doby, než je zjištěno, že škoda na vozidle je totální, má přitom za to, že i ve světle rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2018, sp. zn. I. ÚS 3831/17, by daný přístup měl být změněn a měla by

být přiznána náhrada za dobu přiměřenou k obstarání vozidla podle majetkových poměrů poškozeného a situace na trhu s vozidly. Dovolatel navrhl, aby bylo napadené rozhodnutí zrušeno a věc byla vrácena odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že stanovení ceny obvyklé bylo provedeno prostřednictvím soudem ustanoveného znalce, otázku určení ceny v místě a čase obvyklé u lokálně neodstupného zboží pak upravuje ustanovení § 2955 o. z., proto není třeba, aby byla judikována. Ohledně nákladů na zapůjčení náhradního vozidla pak žalobce zcela pomíjí skutečnost, že pro jejich přiznání jsou rozhodné majetkové poměry poškozeného, jež soud zcela správně vyhodnotil.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) dospěl k závěru, že dovolání bylo podáno včas, oprávněnou osobou (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za splnění zákonné podmínky advokátního zastoupení (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), a zabýval se dále jeho přípustností ve smyslu § 237 o. s. ř.

Usiluje-li žalobce o dovolací přezkum napadeného rozhodnutí v části týkající se náhrady nákladů na pronájem náhradního vozidla, není dovolání v tomto rozsahu přípustné ve smyslu § 237 o. s. ř., neboť rozhodnutí odvolacího soudu o tomto nároku nespočívá na dovolatelem předestírané právní otázce stran adekvátní doby poskytování náhrady za havarovaný vůz. Odvolací soud totiž v návaznosti na zjištěné okolnosti a poměry žalobce potvrdil zamítavý výrok rozsudku v této části s odůvodněním, že žalobce měl možnost využít některé z dalších vlastních vozidel, náhradní vozidlo si proto vůbec nepotřeboval pronajímat, a pokud tak činil, nebyly náklady vynaloženy účelně. Proti tomuto závěru, který sám ob stojí jako důvod zamítnutí žaloby, však dovolatel žádné výhrady nevznáší, takže tato otázka nemůže založit přípustnost dovolání (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2005, sp. zn. 29 Odo 663/2003, publikované pod č. 48/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále též jen „Sbírka“, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 2015, sp. zn. 25 Cdo 371/2015).

Dovolání je však přípustné proti části výroku o náhradě škody za zničené vozidlo, neboť otázka ceny obvyklé v místě a čase u lokálně nedostupného zboží nebyla dosud dovolacím soudem řešena.

Podle § 2951 o. z. škoda se nahrazuje uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích.

Podle § 2969 odst. 1 o. z. se při určení výše škody na věci vychází z její obvyklé ceny v době poškození a zohlední se, co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit.

Podle § 492 odst. 1 o. z. hodnota věci, lze-li ji vyjádřit v penězích, je její cena. Cena věci se určí jako cena obvyklá, ledaže je něco jiného ujednáno nebo stanoví-li to zákon.

Podle této úpravy se při vyčíslení skutečné škody na věci zásadně vychází z ceny věci v době poškození (obdobně jako při výkladu § 442 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013). Nově pak zákon stanoví, že současně musí být vzato v úvahu i to, co poškozený musí vynaložit k obnovení nebo nahrazení funkce poškozené věci (k tomu srov. více např. Eliáš, K. a kolektiv. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, s. 1047). Při stanovení výše škody na věci podle § 2969 o. z. lze tedy do značné míry vyjít z výkladu zastávaného dosavadní rozhodovací praxí ke stanovení obvyklé ceny se současným zohledněním výše uvedené korekce tak, aby byl zachován výklad ustanovení o rozsahu náhrady škody zahrnující všechny druhy nákladů, jimž byl poškozený vystaven v příčinné souvislosti s jednáním škůdce (k tomu srov. více rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. 25 Cdo 2202/2019). Judikatura přitom dlouhodobě setrvává na závěru, že peněžitá náhrada úbytku způsobeného škodou na věci je buď ekvivalentem hodnot, které je nutné vynaložit, aby došlo k uvedení věci do předešlého stavu (stanovisko občanskoprávního kolegia bývalého Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18. 11. 1970, Cpj 87/70, uveřejněné pod č. 55/1971 Sbírky), nebo – zejména není-li uvedení do stavu před poškozením možné – lze vycházet z ceny, jakou věc měla v době poškození, a z rozsahu, v jakém byla poškozena zásahem škůdce, tedy výši odškodnění lze stanovit rozdílem mezi obvyklou cenou bezprostředně před poškozením a cenou po poškození. Cenu obvyklou (obecnou, tržní) představuje cena, za kterou lze v daném místě a čase pořídit náhradní věc stejných kvalit (viz unesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2015, sp. zn. 25 Cdo 2818/2015, obdobně též usnesení ze dne 25. 7. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1637/2019). Takto stanovená cena je v prostředí státem neregulovaného hospodářství cenou tržní, ovlivněnou poptávkou a nabídkou na trhu (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 861/2018). Zároveň je důležité, aby se při určení obvyklé ceny přihlíželo též k tomu, co musí poškozený účelně vynaložit k obnovení nebo nahrazení funkce věci, čímž se podtrhuje význam uvedení poškozené věci v předešlý stav, který zákon v § 2951 větě první o. z. opětovně označuje za primární formu náhrady; to platí i v případě, že tzv. naturální restituce není možná či není požadována.

Zatímco časové hledisko stanovení ceny poškozené věci zákon poměrně jednoznačně vztahuje k době poškození, ohledně geografického vymezení daného místa relevantního pro stanovení obvyklé ceny poškozené věci se bližší požadavky nestanoví (na rozdíl například od zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, který v § 2 odst. 2 váže obvyklou cenu na obvyklý obchodní styk v tuzemsku; tento předpis však slouží pro účely stanovené zvláštními předpisy, mezi něž § 2969 o. z. nepatří). Je-li účelem náhrady majetkové újmy a z ní vyplývající občanskoprávní povinnosti k náhradě způsobené škody vytvoření stavu, který zde existoval před vznikem škody, přičemž ho má být dosaženo reparací veškeré vzniklé škody, má poškozený zásadně nárok na náhradu za poškození věci do výše její hodnoty před poškozením (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2782/2017, uveřejněný pod číslem 8/2019 Sbírky). Při této úvaze je třeba zohlednit i okolnosti případu, povahu poškozené věci i poměry poškozeného. Pojetí kritéria „daného místa“ včetně jeho rozsahu či rozlohy v kontextu daného sporu je tak třeba odvíjet zejména i od Ústavním soudem akcentovaného principu plného (respektive maximálně možného) odškodnění. Nejvyšší soud (viz jeho rozsudek ze dne 27. 9. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2942/2017) přitom již dříve, v návaznosti na nálezy Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2017, sp. zn. II. ÚS 155/16, zdůrazňující nezbytnost respektovat uplatnění principu plného odškodnění (též v případě tzv. totální škody), dovodil, že poškozeného nelze nutit zjednat nápravu stavu po zásahu do jeho majetku koupí srovnatelného automobilu v místě bydliště škůdce; poškozený má proto právo na náhradu nákladů na pořízení srovnatelného automobilu primárně tam, kde věc užíval (v tehdejší věci v místě svého bydliště v zahraničí). Při stanovení nákladů na pořízení náhrady v místě užívání poškozené věci pak logicky nelze odhlédnout od toho, že dostupnost různých věcí, včetně rozličných typů automobilů, se může výrazně lišit, některé budou prodávány ve vzdálenosti několika kilometrů od místa bezprostředního užívání věci, jiné desítky či stovky kilometrů, přičemž při zvažování rozsáhlosti regionu, ve vztahu k němuž lze uvažovat o dostupnosti typově obdobných věcí a jejich cenách, se nabízí držet se kritéria obvyklosti, tedy v jak rozsáhlé oblasti ve vztahu k místu, kde byla poškozená věc užívána, se obvykle daný typ produktu kupuje; zatímco u běžného spotřebního zboží to bude zpravidla v řádu desítek kilometrů, věci méně časté, až vzácné, se patrně budou pořizovat z větších vzdáleností, obdobně lze nahlížet i na různé značky automobilů v závislosti na modelu a výbavě. Dovolateli lze přitom přisvědčit v tom, že pomyslnou dělicí čáru oblasti, v rámci níž lze zvažovat dosažitelnost adekvátní náhrady za zničenou věc, nelze bez dalšího klást na hranice České republiky, již s ohledem na to, že jednotný evropský trh s volným pohybem zboží, služeb a osob umožňuje realizovat koupi i v rámci zemí Evropské unie. Je možné očekávat, že kupující budou zpravidla preferovat takovou variantu místa obstarání dané věci, která je pro ně nejvýhodnější jak z hlediska ceny, tak jiných relevantních okolností – zejména vzdálenosti, jazykové bariéry, dopravního spojení, souvisejících služeb, apod. Samozřejmě je třeba se přitom vyvarovat extrémů, které naznačil soud prvního stupně příkladem zkoumání obvyklé ceny sněžného skútru v Africe (*argumentatio ad absurdum*); o takto vyhraněný případ se zde však nejedná. I v kontextu se zákonem formulovaným předpokladem průměrného rozumu svéprávného člověka a schopnosti jej využívat při zachování běžné péče a opatrnosti, které od něj může každý v právním styku důvodně očekávat (§ 4 o. z.), lze považovat za rozumnou a opodstatněnou snahu poškozeného opatřit si jako náhradu za zničené vozidlo raritního typu či provedení jiné vozidlo téhož typu zhruba stejných vlastností, a to případně i v blízkém zahraničí. Nesmí samozřejmě jít o výjimečně složitou transakci z hlediska organizace a nákladů, které by nepřiměřeně zvyšovaly výdaje spojené s obstaráním náhrady za zničenou věc natolik, že by již nebylo možno hovořit o účelných nákladech na nahrazení funkce původní věci. Proto při určení obvyklé ceny vozidla pořízeného v zahraničí, které je v místě a čase dopravní nehody svým typem či konstrukcí neobvyklé, je třeba zohlednit též možnosti přílehlého zahraničního trhu, funguje-li reálně přeshraniční obchod tohoto typu a je-li pro cizince žijícího přechodně v České republice dostupný či obvyklý, takže nákup tímto způsobem, není-li spojen se zjevně neúčelnými či účelově nadhodnocenými náklady, lépe zohlední zákonný požadavek přiblížení se restituci předchozího stavu.

Jestliže ovšem odvolací soud vyšel ze zjednodušené úvahy, že pokud se vozidla určitého provedení na českém trhu neobchodují, stanoví se obvyklá cena podle ceny jiných továrních značek vozidel v Praze a ve středních Čechách, aniž by zohlednil přeshraniční možnosti ve vztahu k těmto modelům vozidla, které bylo poškozeno (zničeno), nelze mít jeho závěr za správný. I když soud prvního stupně velmi pečlivě a podrobně prováděl dokazování jak ke správnému označení, charakteru a výbavě zničeného modelu, tak ke zjištění ceny (správně se zaměřil na cenu realizovanou, nikoliv pouze nabízenou) srovnatelného vozu na českém trhu, z procesního hlediska správně vyšel z posudku soudem ustanoveného znalce, avšak uvedený aspekt opomenul a zadání posudku v tomto směru zůstalo neúplné. Dovolání žalobce tedy v tomto rozsahu bylo podáno důvodně.

Rozsudek odvolacího soudu v části potvrzujícího výroku ohledně částky 159.640 Kč s úrokem z prodlení není ze všech těchto důvodů věcně správný, a Nejvyšší soud jej proto v tomto rozsahu zrušil i s výroky vztahujícím se k nákladům na žalobcem předložený posudek ve výši 3.800 Kč, jejichž účelnost coby nákladu na uplatnění práva bude možno posoudit až podle výsledku sporu (§ 243e odst. 1 o. s. ř.), a to spolu s akcesorickými výroky nákladovými (§ 243e odst. 2 o. s. ř.). Protože tyto důvody platí i pro rozhodnutí soudu prvního stupně, dovolací soud v odpovídajícím rozsahu zrušil i jeho rozsudek a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 8 k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; v novém rozhodnutí o věci soud rozhodne nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení (§ 243g odst. 1 část první věty za středníkem a věta druhá o. s. ř.).

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 25. 11. 2020

JUDr. Petr Vojtek
předseda senátu

Právní věta: Vědomost o škodě ve smyslu § 620 o. z. je dána i tehdy, jestliže nositel práva, jehož promlčení je posuzováno, o rozhodných okolnostech vědět měl a mohl (§ 619 o. z.).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.05.2020

Spisová značka: 25 Cdo 1510/2019

ECLI: ECLI:CZ:NS:2020:25.CDO.1510.2019.1

Typ rozhodnutí: ROZSUDEK

Heslo: Náhrada škody
Promlčení
Pojištění odpovědnosti za škodu

Dotčené předpisy: § 620 odst. 1 o. z.
§ 629 o. z.
§ 635 odst. 2 o. z.
§ 24 odst. 2 písm. b) předpisu č. 168/1999Sb.
§ 237 o. s. ř.

Kategorie rozhodnutí: A

Publikováno ve sbírce pod číslem: 91 / 2020

25 Cdo 1510/2019-152

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK**JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Roberta Waltra a soudkyň JUDr. Hany Tiché a JUDr. Martiny Vršanské v právní věci žalobkyně: **Bayerischer Versicherungsverband Versicherungsaktiengesellschaft**, DIČ DE172489027, se sídlem Maximilianstraße 53, Mnichov, Spolková republika Německo, zastoupená advokátem Mgr. Michalem Vogelem, se sídlem nám. Sokolovské 312/1, 460 01 Liberec, proti žalované: **Česká kancelář pojistitelů**, IČO 70099618, se sídlem Milevská 2095/5, Krč, 140 00 Praha 4, zastoupená advokátem Mgr. Jiřím Gregůrkem se sídlem Husovo nám. 82/10, 266 01 Beroun, o zaplacení 3.863,23 EUR s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 4 pod sp. zn. 38 C 186/2017, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 7. 11. 2018, č. j. 18 Co 290/2018-106, takto:

I. Dovolání **se zamítá.**

II. Žalobkyně **je povinna** zaplatit žalované náhradu nákladů dovolacího řízení 6 486 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku k rukám advokáta Mgr. Jiřího Gregůrka.

Odůvodnění:

Žalobkyně, jako havarijní pojistitel osoby poškozené dopravní nehodou, se na žalované domáhala plnění z garančního fondu (zaplacení částky 3.863,23 EUR, již žalobkyně plnila poškozené) za škodu způsobenou nepojištěným vozidlem.

Obvodní soud pro Prahu 4 rozsudkem ze dne 16. 5. 2018, č. j. 38 C 186/2017-77, žalobu na zaplacení 3.863,23 EUR s příslušenstvím zamítl a uložil žalobkyni zaplatit žalované náhradu nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že dne 6. 1. 2014 došlo na území České republiky k dopravní nehodě, kdy se střetlo nepojištěné vozidlo XY, řízené R. O., a vozidlo XY, havarijně pojištěné u žalobkyně, jehož vlastníci byla K. B., občanka SRN (dále též jen „poškozená“) a jež v době nehody řídil M. B. V souvislosti s nehodou probíhalo řízení o přestupku vůči oběma řidičům, jež skončilo jeho odložením. Za opravu vozidla XY vystavila opravna dne 7. 2. 2014 poškozené fakturu na 3 863,23 EUR a žalobkyně stejného dne tuto částku zaplatila. Soud prvního stupně na projednávanou věc aplikoval české právo [na základě čl. 4 odst. 1 ve spojení s čl. 15 písm. h) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. 7. 2007, o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II)] a dospěl k závěru, že žalobkyně uplatnila vůči žalované nárok na plnění z garančního fondu podle § 24 odst. 2 písm. b) zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla). Vznesenou námitku promlčení posoudil podle § 626 a § 635 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, (dále jen „o. z.“) a uzavřel, že subjektivní promlčecí lhůta k uplatnění nároku na náhradu škody počala podle § 620 odst. 1 o. z. poškozené běžet dne 7. 2. 2014, neboť tehdy měla jak vědomost o osobě povinné k náhradě škody, tak o výši škody. Uplynutím 3 let (§ 629 o. z.), tedy dnem 7. 2. 2017, tato subjektivní lhůta skončila a zároveň podle § 635 odst. 2 o. z. došlo k promlčení nároku na plnění z garančního fondu podle § 24 odst. 2 písm. b) zákona č. 168/1999 Sb. Uplatnila-li žalobkyně nárok u soudu až 23. 11. 2017, stalo se tak po marném uplynutí promlčecí doby, a to přesto, že tříletá subjektivní promlčecí lhůta podle § 626 o. z., jež počala běžet 6. 1. 2015, k tomuto datu dosud neuplynula.

K odvolání žalobkyně Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 7. 11. 2018, č. j. 18 Co 290/2018-106, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a vyslovil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a ztotožnil se i s jeho právním posouzením otázky promlčení nároku. Uvedl, že soud prvního stupně správně určil počátek běhu lhůty podle § 626 o. z., který se jako úprava speciální vůči obecnému ustanovení § 620 odst. 1 o. z. použije pro určení počátku běhu lhůty k uplatnění práva žalobkyně na pojistné plnění, dnem 6. 1. 2015, tedy dnem, kdy uplynul 1 rok od pojistné události – dopravní nehody ze dne 6. 1. 2014. Neztotožnil se s námitkou žalobkyně, že § 635 odst. 2 o. z., upravující konec objektivní lhůty, v níž se promlčí právo na pojistné plnění, odkazuje bezprostředně k úpravě objektivní lhůty, v níž se promlčí právo na náhradu škody podle § 636 odst. 1 o. z., neboť z výslovného znění § 635 odst. 2 o. z. vyplývá, že konec objektivní lhůty k uplatnění práva na plnění z pojištění spadá v jedno s promlčením příslušného práva na náhradu škody vzniklé poškozenému. Shledal, že soud prvního stupně stanovil počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty podle § 620 o. z. správně dnem 7. 2. 2014 a stejně tak i její konec uplynutím tříleté (§ 629 o. z.) lhůty dnem 7. 2. 2017, kdy se současně podle § 635 odst. 2 o. z. promlčelo právo na pojistné plnění.

Proti tomuto rozsudku podala žalobkyně dovolání s tím, že napadené rozhodnutí spočívá na vyřešení otázky hmotného a procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a dále otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Namítala, že okamžikem, kdy vyplatila pojistné plnění z titulu havarijního pojištění, přešlo na ni ve smyslu § 2820 o. z. právo poškozené na náhradu škody, resp. na pojistné plnění vůči odpovědnostnímu pojistiteli provozovatele škodního vozidla – žalované. Promlčecí lhůta podle § 626 o. z. je stanovena objektivně a počne běžet jeden rok od pojistné události. Právní názor odvolacího soudu, že nárok na pojistné plnění se promlčí i uplynutím subjektivní promlčecí lhůty na náhradu škody poškozené vůči škůdci, se vymyká smyslu zákonného odpovědnostního pojištění postaveného na objektivním principu a měl by za následek nerovné postavení účastníků, porušení práva na spravedlivý proces, porušení práv spotřebitele a ve svém důsledku i porušení práv garantovaných Listinou základních práv a svobod, neboť každá právní norma se má vykládat ve prospěch toho subjektu, k jehož ochraně je primárně určena. Je rovněž v rozporu s „motorovou směrnicí“ (směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/103/ES ze dne 16. 9. 2009 o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontrole povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění), jež cílí na ochranu práv poškozených a zejména akcentuje právo na úplné odškodnění. V § 635 odst. 2 o. z. se promítá zásada zákazu obohacení z pojištění a pojistného zájmu, avšak o takovou situaci v tomto případě nejde. Dovolatelka dále namítala, že odvolací soud nesprávně posoudil počátek běhu promlčecí lhůty pro uplatnění práva na náhradu újmy, a odchýlil se tak od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, na niž odkázala. Podle § 620 o. z. počíná subjektivní lhůta pro uplatnění práva na náhradu újmy běžet od okamžiku, kdy se poškozený dozvěděl o tom, že mu vznikla újma určitého druhu a rozsahu, kterou je možné

objektivně vyjádřit v penězích, a o osobě povinné k její náhradě, přičemž se musí jednat o skutečnou (prokázanou) a nikoliv jen předpokládanou vědomost poškozeného. V projednávané věci bylo projednání přestupků účastníků dopravní nehody ke dni 11. 2. 2014 odloženo, neboť správní orgán v zákonné lhůtě nezjistil skutečnosti odůvodňující zahájení řízení proti určité osobě. Vědomost o osobě povinné k náhradě újmy tak v daném případě nenastala, a proto chybí podmínka pro běh subjektivní lhůty dle § 620 odst. 1 o. z. Právo na náhradu újmy se tak mohlo promlčet pouze v desetileté objektivní promlčecí lhůtě podle § 636 odst. 1 o. z. Navrhla, aby byl rozsudek odvolacího soudu i soudu prvního stupně zrušen a věc vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání namítala jeho nepřipustnost, neboť dovolatelka neformulovala žádnou právní otázku, která nebyla dovolacím soudem dosud řešena. Zdůraznila, že otázka výkladu § 635 odst. 2 o. z. již byla vyřešena rozsudkem Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1976/2019. Ohledně námítky, že soudy nesprávně posoudily počátek běhu subjektivní promlčecí doby podle § 620 o. z., poukázala na to, že dovolatelka nesprávně a v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu interpretuje pojem „vědomost o osobě povinné k náhradě škody“, neboť pro naplnění podmínky vědomosti zpravidla postačuje, že si poškozený sám může učinit dostatečně pravděpodobný úsudek o odpovědné osobě. Odvolací soud správně uzavřel, že subjektivní promlčecí doba začala běžet dne 7. 2. 2014, protože k tomuto datu žalobkyně ze společného záznamu o nehodě věděla o osobě povinné k náhradě újmy a z faktury za opravu měla vědomost i o škodě. Navrhla odmítnutí podaného dovolání.

Nejvyšší soud posoudil dovolání podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb.) - dále jen „o. s. ř.“, a jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) dospěl k závěru, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníci řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenou advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a proto se zabýval jeho přípustností.

Byť dovolatelka právní otázku přímo neformulovala, z obsahu dovolání je patrné, že nesouhlasí s právním závěrem odvolacího soudu, že promlčecí lhůta k uplatnění nároku na pojistné plnění končí uplynutím subjektivní promlčecí lhůty nároku na náhradu škody, na kterou se pojištění vztahuje, přičemž tuto otázku považuje za dovolacím soudem dosud neřešenou. Tato otázka však již byla (po podání dovolání v této věci) vyřešena rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1976/2019. V tomto rozsudku dovolací soud vysvětlil, že účelem ustanovení § 635 odst. 2 o. z. je sjednocení konce promlčecí lhůty u práva na náhradu škody a práva na pojistné plnění z pojištění odpovědnosti. Má zamezit situacím, kdy může poškozený vymáhat pojistné plnění po pojišťovně, i když je nárok vůči poškozenému promlčen. Z toho vyplývá, že závazek z pojištění odpovědnosti má akcesorickou povahu k povinnosti pojištěného nahradit vzniklou újmu, která je tudíž předpokladem vzniku práva na pojistné plnění z pojištění odpovědnosti. Opačná situace by zjevně odporovala zásadě zákazu obohacení z pojištění a koncepci pojistného zájmu zakotvené v § 2761 o. z. (srov. Tégl a Weinhold. In: Melzer, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III, § 419-654 a související společná a přechodná stanovení*. Praha: Leges, 2014, s. 1004). Námitka dovolatele, že § 635 odst. 2 o. z. odkazuje pouze na § 636 odst. 1 o. z., který stanoví desetiletou objektivní promlčecí lhůtu pro právo na náhradu škody nebo újmy, neobstojí, neboť takový výklad § 635 odst. 2 o. z. by byl v rozporu se smyslem a účelem tohoto ustanovení. Pro jeho účely je irelevantní, zda se právo na náhradu škody promlčí v subjektivní promlčecí lhůtě (§ 619 a § 620 ve spojení s § 629 o. z.) nebo v promlčecí lhůtě objektivní (§ 636 odst. 1 o. z.); obě lhůty počínají běžet a končí nezávisle na sobě, přičemž marným uplynutím jedné z nich se nárok na náhradu škody promlčí, i když druhá neskončila.

Slovo „nejpozději“ v § 635 odst. 2 o. z. znamená, že právo na pojistné plnění z pojištění odpovědnosti by nemělo být žalovatelné déle než právo na náhradu škody nebo újmy, na kterou se pojištění vztahuje. Z toho vyplývá, že právo na pojistné plnění se může promlčet dříve, než uplyne promlčecí lhůta stanovená v § 626 a § 629 o. z., a to uplynutím subjektivní promlčecí lhůty k uplatnění práva na náhradu škody (srov. Tégl a Weinhold. In: Melzer, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III, § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení*. Praha: Leges, 2014, s. 1004).

Jestliže odvolací soud postavil své rozhodnutí na závěru, že uplynutím subjektivní promlčecí lhůty na náhradu škody poškozené vůči škudci, na níž se pojištění vztahuje, skončila podle § 635 odst. 2 o. z. i promlčecí lhůta běžící podle § 626 o. z., je tento závěr v souladu s rozhodovací praxí dovolacího soudu, a dovolání ohledně této otázky proto podle § 237 o. s. ř. není přípustné.

Námítky dovolatelky, že shora popsany výklad běhu promlčecí lhůty u nároku z pojištění odpovědnosti vede k nerovnému postavení účastníků, porušení práva na spravedlivý proces, porušení práv spotřebitele a ve svém důsledku i porušení práv garantovaných Listinou základních práv a svobod a je v rozporu s „motorovou směrnicí“, neshledal dovolací soud důvodnými. Uvedený výklad práva na odškodnění poškozených nebo subjektů, jež do práva poškozených vstoupí (žalobkyně), nijak nepřiměřeně neomezuje. Pouze v souladu s legitimním požadavkem zamezit možnosti domáhat se pojistného plnění po pojišťovně v případě, že je nárok poškozeného vůči škudci promlčen, sjednotil ukončení běhu

promlčecí lhůty, jež je dostatečně dlouhá na to, aby nárok mohl být uplatněn včas. Ze spisu pak nevyplyvá, že by žalobkyni nějaká objektivní okolnost v uplatnění jejího nároku včas bránila.

Napadla-li dovolatelka výslovně dovoláním rozsudek odvolacího soudu ve všech výrocích, tedy i ve výroku o náhradě nákladů řízení, není dovolání proti tomuto výroku přípustné podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř.

Dovolání je však přípustné pro řešení právní otázky počátku běhu subjektivní promlčecí lhůty poškozenému (do jehož práv, včetně běhu promlčecích lhůt, podle § 2820 odst. 1 o. z. pojišťovna vyplacením pojistného plnění vstoupila), která podle § 619 a § 620 odst. 1 o. z. nebyla dovolacím soudem dosud vyřešena.

Podle § 619 odst. 1 o. z. jedná-li se o právo vymahatelné u orgánu veřejné moci, počne promlčecí lhůta běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé. Podle odst. 2 tohoto ustanovení právo může být uplatněno poprvé, pokud se oprávněná osoba dozvěděla o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty, anebo kdy se o nich dozvědět měla a mohla.

Podle § 620 odst. 1 o. z. okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí lhůty u práva na náhradu škody zahrnují vědomost o škodě a osobě povinné k její náhradě. To platí obdobně i pro odčinění újmy.

Ustanovení § 619 o. z. upravuje obecně počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty nároků vymahatelných u orgánu veřejné moci. Lhůta počne běžet tehdy, kdy se oprávněná osoba dozvěděla nebo se měla a mohla dozvědět o všech okolnostech relevantních z pohledu promlčení. Běh subjektivní lhůty není proto nezbytně spojen s vědomostí o rozhodných skutečnostech, ale i se stavem, kdy se o nich oprávněný subjekt dozvědět mohl a měl (zaviněná nevědomost), což vyjadřuje zásadu, že práva patří bdělým (*vigilantibus iura scripta sunt*). Jde o ustanovení obecné, jež se uplatní při výkladu ustanovení, jež upravují počátek běhu promlčecí lhůty ve zvláštních případech, a to jak u nároků podle občanského zákoníku (§ 620 až § 628), tak i u nároků podle zvláštních předpisů.

Ustanovení § 620 odst. 1 o. z., které upravuje počátek subjektivní promlčecí lhůty u nároku na náhradu škody nebo újmy, navazuje na ustanovení § 619 o. z., což znamená, že dikce „měl a mohl“ se uplatní i při jeho výkladu (srov. shodně Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 690-691). Okamžik znalosti o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty je určován jak subjektivně (skutečná znalost), tak i objektivně a běh promlčecí lhůty může začít bez skutečné znalosti oprávněného o uvedených okolnostech v případě, že se oprávněný o nich objektivně dozvědět měl a mohl. Předpokládaná vědomost může nastat zároveň s vědomostí skutečnou nebo ji může předcházet a v takovém případě je rozhodný pro počátek běhu promlčecí lhůty ten okamžik, který nastane dříve. Určení, kdy se oprávněný o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty objektivně dozvědět měl a mohl, závisí na okolnostech případu, přičemž je u něj přepokládáno vynaložení obvyklé míry pozornosti, pečlivosti i opatrnosti (srov. Tégl a Weinhold. In: Melzer, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III, § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení*. Praha: Leges, 2014, s. 949, 953).

Pro počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty podle § 620 odst. 1 o. z. je rozhodnou okolností vědomost o vzniku škody a o totožnosti odpovědné osoby. Dosavadní judikatura je přiměřeně použitelná k výkladu toho, kdy se poškozený o relevantních skutečnostech skutečně dozvěděl. Lze tak i nadále vycházet z toho, že poškozený se dozví o škodě tehdy, když zjistí skutkové okolnosti, z nichž lze dovodit vznik škody a orientačně (přibližně) i její rozsah (tak, aby bylo možné určit přibližně výši škody v penězích), a není třeba, aby znal rozsah (výši) škody přesně. Znalost poškozeného o osobě škůdce se váže k okamžiku, kdy obdržel informaci, na jejímž základě si může učinit úsudek, která konkrétní osoba je za škodu odpovědná (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2002, sp. zn. 33 Odo 477/2001, a ze dne 28. 1. 2004, sp. zn. 25 Cdo 61/2003, publikované v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod C 1168 a č. C 2445, dále jen „Soubor“, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 25 Cdo 1440/2010). Vědomost poškozeného o osobě odpovědné za škodu, s níž zákon spojuje počátek běhu subjektivní promlčecí doby, nepředpokládá nezpochybnitelnou jistotu v určení osoby odpovědné za vznik škody. Najisto lze odpovědnost určité osoby postavit až na základě dokazování v soudním řízení, které je teprve podáním žaloby, tedy uplatněním nároku u soudu, zahájeno. Zákon proto vychází z předpokladu, že po osobě, která ví o vzniku škody, lze požadovat, aby nárok u soudu uplatnila, jakmile má k dispozici takové informace o okolnostech vzniku škody, v jejichž světle se jeví odpovědnost určité konkrétní osoby dostatečně pravděpodobnou (např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2006, sp. zn. 25 Cdo 359/2005, Soubor C 4273, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 25 Cdo 4311/2010).

Ze skutkových zjištění v projednávané věci vyplývá, že informace o účastnících nehody i o okolnostech jejího vzniku byly uvedeny v zápisu o nehodě ze dne 6. 1. 2014. K tomuto dni tak poškozená zjistila (nebo měla a mohla zjistit), která konkrétní osoba by pravděpodobně mohla nést odpovědnost za vzniklou škodu. Okolnost, že probíhalo přestupkové řízení, jež skončilo z procesních důvodů, aniž byl určen konkrétní viník přestupku, není pro posouzení počátku běhu

promlčecí lhůty rozhodná, neboť nebrání tomu, aby v případném soudním řízení byla otázka zavinění nehody předmětem dokazování. V souvislosti s tím lze odkázat na závěry dosavadní judikatury, podle níž automaticky neplatí, že teprve dnem právní moci rozsudku, v němž je konstatována protiprávnost jednání škůdce, se poškozený dozvídá o tom, že mu vznikla škoda a kdo za ni odpovídá (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 11. 2003, sp. zn. 25 Cdo 519/2002, Soubor C 2145). Totéž obdobně platí pro rozhodnutí o přestupku. Rozhodující je okamžik, kdy poškozený zjistí skutkové okolnosti podstatné pro vymezení odpovědného subjektu (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2003, sp. zn. 25 Cdo 871/2002, ze dne 13. 11. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2958/2007, ze dne 30. 10. 2012, sp. zn. 25 Cdo 4725/2010, nebo ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 25 Cdo 2272/2011). Ostatně při přijetí argumentace žalobkyně, že bylo-li přestupkové řízení odloženo, nelze odpovědnou osobu určit, nastala by absurdní situace, kdy by subjektivní promlčecí lhůta nezačala běžet nikdy.

Závěr soudu, že se poškozená o osobě odpovědné za škodu dozvěděla (nebo přinejmenším měla a mohla dozvědět) dne 6. 1. 2014, je v souladu s výše uvedeným výkladem § 619 odst. 2 o. z. a § 620 o. z. Získala-li poškozená vědomost o výši škody z faktury doručené jí dne 7. 2. 2014, byl počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty pro uplatnění nároku na náhradu škody, na níž se pojištění vztahuje, soudy stanoven správně tímto dnem. Závěru odvolacího soudu, že promlčecí lhůta ve smyslu § 626 o. z. ve spojení s § 619, § 620 odst. 1 a § 635 odst. 2 o. z. skončila žalobkyni dnem 7. 2. 2017 a uplynula marně, neboť žaloba byla podána dne 23. 11. 2017, tak nelze ničeho vytknout.

Jelikož dovolací soud neshledal dovolání důvodným a rozhodnutí netrpělo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř. ani jinými vadami, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, postupoval Nejvyšší soud podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. a dovolání zamítl.

O náhradě nákladů dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle § 243c odst. 3 věty první, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř. V dovolacím řízení byla úspěšná žalovaná, a má tak právo na náhradu účelně vynaložených nákladů, jež jsou tvořeny odměnou za jeden úkon právní služby (sepis dovolání) v částce 5 060 Kč, náhradou hotových výdajů v částce 300 Kč a náhradou za DPH (1 125,60 Kč). Náklady dovolacího řízení tak činí celkem částku 6 486 Kč (po zaokrouhlení na celé koruny), již je žalobkyně povinna zaplatit v zákonné třídenní lhůtě (§ 160 odst. 1 o. s. ř.) k rukám zástupce žalované (§ 149 odst. 1 o. s. ř.).

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 28. 5. 2020

JUDr. Robert Waltr
předseda senátu

Právní věta: Nezletilí, kteří nenabyli plné svéprávnosti, a duševně postižení hradí jimi způsobenou újmu, jestliže byli schopni posoudit následky svého jednání a ovládnout je. V opačném případě (s výjimkou situace, kdy je vzhledem k majetkovým poměrům škůdce a poškozeného spravedlivé, aby deliktně nezpůsobilým osobám byla přesto povinnost k náhradě uložena) má poškozený nárok na náhradu újmy jen proti osobě, která byla povinna vykonávat nad takovým škůdcem dohled, prokáže-li, že náležitý dohled zanedbala.

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 30.09.2020
Spisová značka: 25 Cdo 1091/2020
ECLI: ECLI:CZ:NS:2020:25.CDO.1091.2020.1
Typ rozhodnutí: ROZSUDEK
Heslo: Újma způsobená tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání
Nemajetková újma (o. z.)
Dotčené předpisy: § 2920 o. z.
§ 2921 o. z.
Kategorie rozhodnutí: A
Publikováno ve sbírce pod číslem: 51 / 2021

25 Cdo 1091/2020-125

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK**JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Vojtky a soudců JUDr. Roberta Waltra a JUDr. Martiny Vršanské v právní věci žalobce: **AAAAA (pseudonym)**, narozený XY, bytem XY, zastoupený matkou P. K., bytem tamtéž, právně zastoupený JUDr. Ivo Koulou, advokátem se sídlem Krupská 28/30, Teplice, proti žalované: **O. o.**, IČO XY, se sídlem XY, zastoupená Mgr. MUDr. Jaroslavem Maršíkem, advokátem se sídlem náměstí Svobody 1/40, Teplice, o 599.652 Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Teplicích pod sp. zn. 18 C 116/2018, o dovolání žalované proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 12. 12. 2019, č. j. 9 Co 36/2019-102, takto:

I. Dovolání **se zamítá.**

II. Žalovaná **je povinna** zaplatit žalobci na náhradě nákladů dovolacího řízení 13.310 Kč do tří dnů od právní moci tohoto rozhodnutí k rukám advokáta JUDr. Ivo Kouly.

Odůvodnění:

Okresní soud v Teplicích rozsudkem ze dne 5. 12. 2018, č. j. 18 C 116/2018-73, uložil žalované, aby zaplatila žalobci 599.652 Kč s příslušenstvím, rozhodl o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi účastníky a vůči státu a o povinnosti žalované zaplatit soudní poplatek. Vyšel ze skutkového zjištění, že žalobce dne 1. 8. 2015 na letním dětském táboře pořádaném právní předchůdkyní žalované utrpěl těžké poranění oka, do nějž jej jiný účastník tábora zasáhl zavíracím kapesním nožikem typu rybička. Nože, které byly jinak uloženy u vedení tábora, vydal dětem vedoucí oddílu P. S. v předvečer odjezdu s pokynem s nimi nenakládat, zkontroloval jejich uložení do kufrů, avšak další počínání dětí nekontroloval a odešel na táborovou ošetřovnu. Krátce poté devítiletý BBBBB (pseudonym) před chatkou ořezával klacek, svezla se mu ruka a ostrým nožiku způsobil vedle něj stojícímu žalobci pronikající ránu rohovky a bělma, v důsledku čehož má žalobce po dvou operacích a několikaměsíčním léčení trvale zhoršené vidění levého oka. Trestním příkazem Okresního soudu Plzeň – sever ze dne 15. 9. 2016, č. j. 22 T 42/2016-234, byl P. S. pravomocně uznán vinným ze spáchání přečinu těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Soud dovodil, že na straně žalované jsou splněny všechny předpoklady pro uložení povinnosti k náhradě nemajetkové újmy podle § 2910 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“). Porušení zákonné povinnosti shledal v nezajištění náležitého dohledu nad dětmi pracovníkem žalované (pomocník ve smyslu § 2914 odst. 1 o. z.), jak bylo konstatováno v odsuzujícím trestním rozhodnutí (§ 135 odst. 1 o. s. ř.); ve vztahu příčinné souvislosti s tím vznikla žalobci nemajetková újma na zdraví. Soud nedovodil spoluzavinění chlapce, který žalobce nožikem zasáhl, neboť podle posudku PhDr. Mgr. PaedDr. Ludmily Houdkové, Ph. D., znalkyně z oboru školství a kultura, odvětví psychologie, dokáže sice obecně devítileté dítě předvídat, že se může nožikem říznout, není ale schopno předvídat způsobení tak závažné újmy, jaká nastala v projednávaném případě. Podle § 2958 o. z. proto soud uložil žalované povinnost zaplatit žalobci na bolestném 53.941 Kč a na náhradě za ztížení společenského uplatnění 545.711 Kč podle posudků vypracovaných znalci z oboru zdravotnictví, odvětví stanovení nemateriální újmy na zdraví podle Metodiky k náhradě nemajetkové újmy na zdraví.

K odvolání žalované Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 12. 12. 2019, č. j. 9 Co 36/2019-102, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích o věci samé a o náhradě nákladů řízení, změnil jej ve výroku o soudním poplatku a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení a o vrácení přeplatku soudního poplatku žalované. Na základě skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně dovodil, že P. S. nejednal v souladu s požadavkem náležité opatrnosti a toto jeho jednání se žalované přičítá podle § 2914 o. z. Upřesnil, že porušení právní povinnosti je dáno porušením prevenční povinnosti podle ustanovení § 2900 o. z., které vyžaduje zachovávat takový stupeň opatrnosti, jaký lze po žalované vyžadovat zejména s ohledem na to, že byla pořadatelkou dětského tábora, u níž je rozumným předpokladem, že při své činnosti vytvoří podmínky pro bezpečné aktivity dětí. I když dohled nad dětmi nelze vykonávat dvacet čtyři hodiny denně, měla být věnována zvýšená pozornost tomu, zda děti respektují pokyn nenakládat s vydanými nožiky, jak ostatně vyplývá z odsuzujícího trestního rozhodnutí.

Rozsudek odvolacího soudu napadla žalovaná dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 o. s. ř. tím, že odvolací soud nesprávně posoudil otázku, zda kapesní nožik je předmětem, který na dětském táboře může či nemůže mít devítileté dítě při sobě, a s tím související povahu nožiku na akci, jakou dětský tábor je, přičemž tato otázka nebyla doposud v rozhodovací praxi odvolacího soudu řešena. Uvádí, že kapesní nožik není nebezpečnou zbraní, což je dáno i tím, že je to poprvé, co se soudy zabývají poraněním dítěte takovým předmětem na dětském táboře. Naopak je běžné, že děti jsou na táborech vybaveny ostrým předmětem, a neexistuje žádný předpis, který by zakazoval užívání kapesních nožů na dětských táborech. Dovolatelka vytýká odvolacímu soudu, že nepřilehavě použil rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1106/2003, neboť vychází ze skutkově naprosto odlišné situace, kdy poškozené dítě zčásti zavinilo vznik škodní události a škůdce opomenul jednat tak, aby zabránil vzniku škody. V nyní posuzovaném případě žalovaná nic neopomenula, ani aktivně nejednala tak, aby došlo k porušení právní povinnosti, a ani nezanedbala dohled. Nic výjimečného ani zakázaného nedělal ani chlapec, kterému se při ořezávání prutu smekla ruka a ryzí náhodou, již by nezabránila ani fyzická přítomnost dohlížející osoby, došlo ke zranění. Požadavek nepřetržitého dohledu je podle dovolatelky projevem absolutního nepochopení a neznalosti situace na letních táborech. Navrhla, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalobce ve vyjádření k dovolání uvedl, že žalovanou vymezená otázka (nebezpečnost kapesního nožiku) jen stěží může být považována za otázku hmotného práva, na níž stojí napadené rozhodnutí odvolacího soudu. Ani u zmiňovaného rozhodnutí žalovaná neuvádí, jak se měl odvolací soud odchýlit od ustálené praxe odvolacího soudu. Naopak rozhodnutí odvolacího soudu je s tímto rozhodnutím v souladu. Navrhl proto, aby dovolací soud dovolání odmítl.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť otázka náležitého dohledu nad nezletilým podle § 2921 o. z. doposud nebyla dovolacím soudem řešena. Dovolání není důvodné.

Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihledne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Dovolací soud však v posuzovaném řízení žádné vady neshledal.

Vzhledem k tomu, že dovolatelka nezpochybňuje závěr odvolacího soudu, že devítiletý chlapec, který stejně starému žalobci způsobil poranění oka, nebyl schopen posoudit následky svého nakládání s nožkem, a za újmu neodpovídá (neměl delikttní způsobilost), mohl se dovolací soud zabývat (podle § 241a odst. 3 a § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. je vázán vymezením dovolacího důvodu – tzv. kvalitativní vázanost dovoláním) jen otázkami vztahujícími se k odpovědnosti tzv. dohledové osoby nad nezletilým, který nenabyl plné svéprávnosti.

Podle § 2920 odst. 1 o. z. nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, nahradí způsobenou škodu, pokud byl způsobilý ovládnout své jednání a posoudit jeho následky; poškozenému náleží náhrada škody i tehdy, nebránil-li se škůdci ze šetrnosti k němu.

Podle § 2920 odst. 2 o. z. nebyl-li nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, způsobilý ovládnout své jednání a posoudit jeho následky, má poškozený právo na náhradu, je-li to spravedlivé se zřetelem k majetkovým poměrům škůdce a poškozeného.

Podle § 2921 o. z. společně a nerozdílně se škůdcem nahradí škodu i ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled. Není-li škůdce povinen k náhradě, nahradí poškozenému škodu ten, kdo nad škůdcem zanedbal dohled.

Podle této úpravy nezletilí a duševně postižení hradí škodu tehdy, byli-li schopni posoudit následky svého jednání a ovládnout je, tedy mají-li zachovanou tzv. delikttní způsobilost tím, že oběma těmito schopnostmi disponují v době škodní události, již jsou původcem. V opačném případě, tj. chybí-li u nezletilého či duševně postiženého rozpoznávací či ovládací složka, zásadně jejich povinnost k náhradě škody nenastupuje, nejde-li o zcela výjimečný případ, kdy je podle § 2920 odst. 2 o. z. spravedlivé, aby vzhledem k majetkovým poměrům škůdce a poškozeného byla delikttně nezpůsobilým osobám povinnost k náhradě přesto uložena. Podle § 2921 věty druhé o. z. povinnost k náhradě zatíží jen toho, kdo byl povinen nad škůdcem vykonávat dohled, bude-li ovšem prokázáno, že jej neprováděl řádně (zanedbal jej). Smysl skutkové podstaty obsažené v § 2921 o. z. je dvojitý. Za prvé má působit výchovně na osoby povinné dohledem k plnění jejich povinností k nezletilým dětem, které nenabývaly plné svéprávnosti, nebo osobám stíženým duševní poruchou. Za druhé pak plní účel zabezpečit poškozeným, aby se jim dostalo účinné náhrady, neboť osoby podléhající dohledu zpravidla nebudou za způsobenou škodu odpovídat a pokud ano, nebudou většinou disponovat takovými finančními prostředky, aby byly schopny poškozenému škodu nahradit (Knapp, Viktor, Luby, Štefan a kol. Československé občanské právo, Svazek II. 2. vydání. Praha: Orbis, 1974, s. 415). Stěžejní podmínkou pro vznik povinnosti nahradit újmu podle tohoto ustanovení je zanedbání náležitého dohledu.

Na rozdíl od předchozí úpravy (§ 422 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013), která spojovala odpovědnost již se samotnou povinností dohledu a dávala možnost se odpovědnosti zprostit, prokázala-li osoba dohledu, že jej zanedbala, nyní pouhá existence dohledové povinnosti sama o sobě nezakládá povinnost k náhradě škody a poškozený musí v soudním sporu tvrdit a prokázat zanedbání náležitého dohledu, aby povinnost dohledové osoby k náhradě škody nastoupila. I přes poněkud odlišné znění § 2921 o. z. je třeba obsah pojmu náležitý dohled vykládat shodným způsobem, jak činila dřívější judikatura a právnícká literatura; k tomu se přiklání rovněž Ústavní soud (srov. náleze ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1587/15, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 214/2015, bod 38). I nadále je tedy potřeba chápat náležitý dohled v širším smyslu, tedy nejenom jako bezprostřední dozor vykonávaný nad dítětem, resp. osobou stíženou duševní poruchou, ale i jako určitý soubor obecnějších opatření, která jsou vůči osobě podléhající dohledu činěna. Náležitý dohled tedy neznamená jen bezprostřední zabránění či zákaz určitého škodlivého jednání, ale i celkový přístup k výchově nezletilého a výchovné působení k tomu, aby závadné jevy v jeho chování byly odstraněny (ohledně dohledu rodičů srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1333/2001, publikovaný pod C 1718 v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, C. H. Beck, dále jen "Soubor"). V případě různých školních či zájmových aktivit pak náležitý dohled organizátora těchto akcí může znamenat i vytvoření podmínek (organizací hry, praktickou přípravou apod.), za nichž lze co nejlépe předejít možnému vzniku rizika plynoucímu z činnosti delikttně nezpůsobilé osoby (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2012, sp. zn. 25 Cdo 4507/2010, Soubor C 13338). Na druhou stranu však náležitým dohledem není možno rozumět takový dohled, který by byl za normálních okolností osobami dohledem povinnými vykonáván stále, nepřetržitě a bezprostředně („na každém kroku“), neboť v takovém případě by byla zákonem předpokládána možnost zproštění odpovědnosti těchto osob

prakticky vyloučena (rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 1968, sp. zn. 3 Cz 57/68, publikované pod č. 4/1970 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále jen „Sbírka“). Při úvaze o tom, zda osoby dohledem povinné nezanedbaly náležitý dohled, je nutno vzít zřetel i na některé okolnosti týkající se osoby podléhající dohledu, jako například věk, povahové vlastnosti a celkové chování a vystupování.

V posuzované věci je klíčové, že počínání dohledové osoby, již byl vedle organizátorky letního tábora (právní předchůdkyně žalované) i její pomocník ve smyslu § 2914 věty první o. z. v pozici vedoucího oddílu P. S., bylo shledáno protiprávním ve smyslu zanedbání potřebné péče o svěřené osoby, a to pravomocným odsuzujícím rozhodnutím trestního soudu, jímž je soud rozhodující v občanskoprávním řízení vázán podle § 135 odst. 1 o. s. ř., takže způsob a následky jeho počínání, včetně příčinné souvislosti mezi nimi, již není oprávněn posuzovat. Tím zároveň není dotčena opodstatněnost a logika dovolací námitky, že přístup dětí ke kapesnímu nožiku na letním táboře nemůže být zcela vyloučen, jestliže se mají naučit s ním zacházet. Ani trestní rozhodnutí ani odůvodnění napadeného rozhodnutí však k takovému závěru nesměřují, neboť v souladu s popsanou judikatorní filosofií dovozují, že je-li potenciálně nebezpečný předmět svěřen dítěti ve věku, v němž není schopno předvídat v celém rozsahu následky svého jednání při zacházení s věcí, byť si její rizikový potenciál může uvědomit, musí tomu být uzpůsoben dohled tak, aby k použití nožiku nedošlo zcela mimo kontrolu dospělého a mimo dosah jeho návodu na bezpečné nakládání s ním. Vydání nožiků den před odjezdem poté, co celou dobu byly uloženy odděleně od dětí, a pouhé upozornění vedoucího, že je děti nemají vyndávat ze zavazadel, kam je předtím s nimi uložil, nelze považovat za dostatečné opatření způsobilé předejít riziku vzniku újmy, jestliže nebylo doprovázeno výslovným upozorněním na nebezpečnost nakládání s nimi či alespoň zběžnou následnou kontrolou, zda je pokyn respektován.

Na věci pak již nic nemění správné upozornění dovolatelky, že pro posuzovaný případ nejsou použitelné závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1106/2003, neboť se týkaly nezletilého, nad nímž sice měl být též dohled vykonáván, který ovšem způsobil újmu sám sobě. Odvolací soud odkaz na toto rozhodnutí použil jen k vysvětlení pojmu protiprávnosti jako objektivního rozporu mezi jednáním škůdce a povinností, jak jednat měl, aniž by do svého posouzení promítl jiné závěry z rozhodnutí plynoucí.

Ačkoliv odvolací soud uzavřel, že pomocník právní předchůdkyně žalované porušil požadavky plynoucí z § 2900 o. z., aniž by nárok na náhradu újmy na zdraví proti organizátorce tábora, která byla povinna vykonávat náležitý dohled nad nesvéprávným účastníkem tábora, posoudil podle § 2921 o. z., ve výsledku to nic nemění na věcné správnosti závěru, že je žaloba důvodná. Odvolací soud se totiž přes tuto nepřesnost v právní kvalifikaci zabíral právě porušením náležité opatrnosti ze strany vedoucího oddílu, učinil k tomu potřebná skutková zjištění, a shledal tak v podstatě správné důvody pro závěr o nedostatečně vykonávaném dohledu nad nezletilými, který je podmínkou pro odpovědnost dohledové osoby, tedy i žalované. Zrušení rozhodnutí jen pro tento nedostatek by nebylo v souladu s principem rychlosti a hospodárnosti řízení, neboť ani lépe odůvodněné rozhodnutí by nemohlo vést k jinému výsledku. Nejvyšší soud proto dovolání žalované podle § 243b odst. 2 o. s. ř. zamítl.

O náhradě nákladů dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle § 243c odst. 3 věty první, § 224 odst. 1, § 142 odst. 1 o. s. ř. Žalobce má právo na náhradu nákladů, které se skládají z odměny advokáta ve výši 11.700 Kč podle § 1 odst. 2, § 6 odst. 1, § 7 bod 6, § 8 odst. 1 a § 11 odst. 1 písm. k) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), za jeden úkon právní služby, spočívající ve vyjádření se k dovolání žalobce, a z náhrady hotových výdajů ve výši 300,- Kč podle § 2 odst. 1 a § 13 odst. 3 této vyhlášky, to vše zvýšeno o náhradu za daň z přidané hodnoty podle § 137 odst. 3 o. s. ř., celkem tedy 13.310 Kč.

Poučení: Nesplní-li povinný dobrovolně, co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí, může oprávněný požádat o jeho soudní výkon.

Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 30. 9. 2020

JUDr. Petr Vojtek
předseda senátu

Soud:	Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí:	22.09.2021
Spisová značka:	25 Cdo 1924/2021
ECLI:	ECLI:CZ:NS:2021:25.CDO.1924.2021.1
Typ rozhodnutí:	USNESENÍ
Heslo:	Přípustnost dovolání
	Příslušenství pohledávky
Dotčené předpisy:	§ 243c odst. 1 o. s. ř.
	§ 237 o. s. ř.
	§ 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř.
Kategorie rozhodnutí:	A

25 Cdo 1924/2021-193

USNESENÍ

Nejvyšší soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Hany Tiché a soudců JUDr. Roberta Waltra a JUDr. Martiny Vršanské v právní věci žalobce: **J. B.**, narozený XY, bytem XY, zastoupený JUDr. Jaroslavem Svejkovským, advokátem se sídlem Holečkova 419/21, 150 00 Praha 5, proti žalované: **Nemocnice Sokolov s.r.o.**, IČO 24747246, se sídlem Na Florenci 2116/15, 110 00 Praha 1, zastoupená Mgr. Petrou Soukupovou, advokátkou se sídlem Dr. Davida Bechera 893/6, 360 01 Karlovy Vary, o 271 847 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 1 pod sp. zn. 17 C 140/2018, o dovolání žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 17. 2. 2021, č. j. 91 Co 346/2020, 91 Co 347/2020-167, takto:

I. Dovolání **se odmítá**.

II. Žádný z účastníků **nemá právo** na náhradu nákladů dovolacího řízení.

Stručné odůvodnění (§ 243f odst. 3 o. s. ř.) :

Žalobce se domáhal náhrady škody na zdraví v celkové částce 271 847 Kč [bolestného ve výši 23 169 Kč, náhrady za ztížení společenského uplatnění (dále jen „ZSU“) ve výši 232 928 Kč a nákladů za znalecké posudky ve výši 15 750 Kč], která mu měla vzniknout v důsledku nesprávného léčení žalovanou.

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 17. 2. 2021, č. j. 91 Co 346/2020, 91 Co 347/2020-167, potvrdil rozsudek ze dne 19. 6. 2020, č. j. 17 C 140/2018-125, ve spojení s usnesením ze dne 13. 7. 2020, č. j. 17 C 140/2018-129, jímž Obvodní soud pro Prahu 1 zamítl žalobu na zaplacení 271 847 Kč s příslušenstvím a rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky a vůči státu, a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, že žalobce při výkonu služby u Policie ČR utrpěl dne 22. 9. 2015 úraz ruky - subkapitální zlomeninu IV. záprstní kosti levé ruky s posunem, která mu byla téhož dne ošetřena v chirurgické ambulanci v Mariánských Lázních. Pro neuspokojivé postavení nestabilní zlomeniny se žalobce dne 25. 9. 2015 podrobil na chirurgickém oddělení žalované operaci ruky s aplikací Kirchnerova drátu a následně byl sledován ambulantně. Na základě odborných závěrů, zejména znaleckého posudku soudem ustanoveného znalce MUDr. Bartoše, CSc. soud uzavřel, že žalovaná postupovala při léčbě lege artis až na to, že správně popsany RTG snímek ze dne 29. 10. 2015, který odhalil poranění kloubu metakarpofalangeálního 4. prstu levé ruky žalobce, nesprávně vyhodnotila, neboť neindikovala nutnou operaci kloubu. Tato operace byla provedena až v únoru 2016 (na jiném pracovišti) a léčba poranění žalobce se tak prodloužila. Ke ztížení společenského uplatnění žalobce v důsledku prodlevy s operací kloubu však nedošlo, neboť stejné následky v pohybovém omezení levé ruky žalobce by mohly nastat i v případě dřívější operace; nejednalo se o urgentní případ a celý průběh a výsledek léčby odpovídá obdobným případům. Prodleva s operací představovala pro žalobce bolestivý diskomfort, jenž však dle znalců nelze samostatně ohodnotit. Zaměstnavatel vyplatil žalobci podle zákona č. 36/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, 33 750 Kč na bolestném a 25 000 Kč za ZSU. Odvolací soud se

ztotožnil i s právním posouzením věci soudem prvního stupně podle § 2910, § 2956 a § 2958 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, (dále jen „o. z.“). Žalovaná sice při léčení kloubu žalobce postupovala non lege artis tím, že zavinila prodlení s provedením operace, avšak v příčinné souvislosti s tímto postupem žalobci nevznikla újma spočívající v ZSU, neboť nebylo prokázáno, že by v případě operace provedené bez odkladu trvalé následky nevznikly. Ohledně bolestného soud uzavřel, že žalobce byl odškodněn svým zaměstnavatelem částkou vyšší (33 750 Kč), než kterou požadoval v tomto řízení (23 169 Kč), přičemž bolestné, které by představovalo pouze odškodnění bolesti v souvislosti s prodlevou s operací, určit nelze. Náklady žalobce na vyhotovení znaleckých posudků v částce 15 750 Kč soud nepřiznal s ohledem na výsledek řízení.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost spatřuje v tom, že jde o právní otázku v rozhodování odvolacího soudu dosud neřešenou. Namítá, že odvolací soud nevzal v potaz jednotlivé skutečnosti a důkazy významné pro posouzení případu a nijak se s nimi ve svém odůvodnění nevypořádal. Odvolací soud pouze odkázal na skutkové závěry soudu prvního stupně, nebyl proveden dostatek důkazů, v rozporu s § 127 odst. 1 a § 127a o. s. ř. byl potvrzen chybný postup soudu prvního stupně, když mimo MUDr. Bartoše, CSc., nebyli vyslechnuti znalci MUDr. Helm a MUDr. Blümová a jimi vypracovaným znaleckým posudkům nebyla přiznána adekvátní důkazní váha. Postupem odvolacího soudu došlo i k nesprávné aplikaci § 132 o. s. ř., neboť soud nepřihlédl k tomu, co na podporu svých tvrzení uvedl žalobce. V důsledku toho byl nesprávně posouzen a vyhodnocen skutkový stav. Dovolatel vytýkal odvolacímu soudu, že v rozporu se všemi provedenými znaleckými posudky, které potvrdily, že žalovaná postupovala non lege artis, se ztotožnil s právním závěrem soudu prvního stupně, že tím nedošlo k újmě na zdraví žalobce (odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 4168/2016). Namítá chybnou aplikaci § 2910, § 2956 a § 2958 o. z. s tím, že žalovaná mu svým non lege artis jednáním způsobila přinejmenším 10týdenní zbytečnou bolest a nutnost další reoperace, čímž zasáhla do jeho absolutního práva na ochranu zdraví (odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 154/2007). Jelikož žalobce nebyl odškodněn v plné výši, měl odvolací soud aplikovat ustanovení § 2915 o. z. a zavázat dalšího škůdce (žalovanou) k náhradě nemajetkové újmy. Namítl i nesprávné rozhodnutí ohledně nákladů řízení. Dovolatel navrhl zrušení rozsudků soudů obou stupňů a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud posoudil dovolání podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 30. 9. 2017 (dále jen „o. s. ř.“), a jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), řádně zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., avšak není podle § 237 o. s. ř. přípustné.

V řízení, jehož předmětem je částka skládající se z několika samostatných nároků, odvíjejících se od odlišného skutkového základu, má rozhodnutí o každém z nich charakter samostatného výroku a přípustnost dovolání je třeba zkoumat samostatně, a to bez ohledu na to, že tyto nároky byly uplatněny v jednom řízení a že o nich bylo rozhodnuto jedním výrokem (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2003, sp. zn. 32 Odo 747/2002, Soubor rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, dále jen „Soubor“, C 2236, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2013, sp. zn. 30 Cdo 3238/2013, nebo rozsudek ze dne 1. 11. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2245/2017, publikovaný pod č. 7/2019 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „Sbírka“). Tyto judikatorní závěry jsou použitelné i po změně § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. provedené s účinností od 30. 9. 2017 zákonem č. 296/2017 Sb. Nebylo-li žalobě vyhověno ve více nárocích se samostatným skutkovým základem, a to nároku na bolestné v částce 23 169 Kč a na náhradu za ZSU ve výši 232 928 Kč, nepřevyšuje nárok na bolestné limit stanovený v § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Proto dovolací soud podle § 243c odst. 1 o. s. ř. dovolání proti rozhodnutí o tomto nároku jako nepřipustné odmítl.

Žalobcem rovněž uplatněný nárok na zaplacení nákladů na znalecké posudky ve výši 15 750 Kč, je příslušenstvím uplatněných nároků ve smyslu § 513 o. z., podle něhož jsou příslušenstvím pohledávky úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním. Podle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. se k příslušenství při posouzení přípustnosti dovolání z hlediska peněžního limitu nepřihlíží. Proto dovolací soud dovolání směřující proti rozhodnutí o tomto příslušenství pro bagatelnost neodmítl, když zjevně jde o náklady spojené s uplatněním pohledávek na bolestném a náhradě za ztížení společenského uplatnění. Přiznání tohoto příslušenství soudním rozhodnutím je závislé na výsledku řízení, v daném případě řízení dovolacího.

Ačkoliv dovolatel přípustnost dovolání spatřuje v tom, že „právní otázka v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena“, žádnou neřešenou otázku nevymezuje. Nesprávnost rozhodnutí odvolacího soudu spatřuje především v nesprávně zjištěném skutkovém stavu, čímž se domáhá v podstatě přezkumu skutkových závěrů, z nichž vychází napadené rozhodnutí; nesprávnost právního posouzení odvozuje nikoliv z mylné aplikace práva, nýbrž proto, že po právní stránce byl posouzen skutkový stav, s nímž on nesouhlasí. Samotné hodnocení důkazů opírající se o zásadu volného hodnocení důkazů zakotvenou v ustanovení § 132 o. s. ř. však nelze úspěšně napadnout žádným dovolacím důvodem (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2011, sen. zn. 29 NSČR 29/2009, uveřejněné pod č. 108/2011 Sbirky, včetně tam obsaženého odkazu na nálezy Ústavního soudu ze dne 6. 1. 1997, sp. zn. IV. ÚS 191/96); na

nesprávnost hodnocení důkazů totiž lze usuzovat jen ze způsobu, jakým soud hodnocení důkazů provedl, a to jen polemikou se správností skutkových zjištění soudu, tj. prostřednictvím dovolacího důvodu, který dovolatel od 1. 1. 2013 k dispozici nemá (viz ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř.).

Nesprávnost právního posouzení spatřuje dovolatel v tom, že odvolací soud neshledal odpovědnost žalované za újmu na jeho zdraví, ačkoliv ze znaleckých posudků vyplývá, že při péči o něj postupovala non lege artis. Zcela však pomíjí, že závěr o odpovědnosti subjektu za vzniklou újmu podle § 2910 o. z. je možno učinit pouze při naplnění všech znaků tohoto ustanovení, tzn. protiprávní jednání (zasahující do absolutního práva poškozeného či porušující tzv. ochrannou normu), vznik újmy, vztah příčinné souvislosti mezi těmito dvěma podmínkami, to vše při presumovaném zavinění (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2020, sp. zn. 25 Cdo 4536/2018, publikovaný pod č. 106/2020 Sbírky). Odvolací soud založil své rozhodnutí na závěru, že postup žalované byl sice non lege artis (protiprávní jednání), avšak vzhledem ke skutkovým zjištěním (jimiž je dovolací soud podle § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 o. s. ř. vázán) nelze dovodit, že tento postup byl příčinou trvalých následků na zdraví žalobce, neboť nebylo prokázáno, že by operace provedená bezprostředně po rentgenu přinesla z hlediska trvalých následků lepší výsledky. Jestliže odvolací soud uzavřel, že za daných skutkových okolností není naplněn jeden z nezbytných předpokladů odpovědnosti za újmu, neboť mezi protiprávním jednáním žalované a vznikem újmy (trvalými následky na zdraví žalobce) není vztah příčiny a následku, nelze tomuto závěru ničeho vytknout. Ostatně žalobce v dovolání posouzení existence příčinné souvislosti soudem nijak nezpochybuje. Namítá-li žalobce, že žalovaná způsobila nutnost reoperace, opomíjí závěr, že postup žalované při jeho léčení byl shledán lege artis (včetně operace provedené bezprostředně po zranění dne 25. 9. 2015). Nesprávným byl její postup shledán až po zjištění poranění kloubu dne 29. 10. 2015, takže i kdyby žalovaná nepochybila a indikovala operaci kloubu okamžitě, muselo by k ní dojít (jen dříve).

Vytýká-li dovolatel odvolacímu soudu, že zcela opomenul ustanovení o solidaritě škůdců (dovolatel má zřejmě na mysli solidaritu žalované a útočníka, který žalobci zranění způsobil), je tato námitka nedůvodná. Společná odpovědnost, jež je upravena v § 2915 o. z., vzniká jako výsledek spoluzavinění či souběžné (na sobě nezávislé) činnosti, případně nečinnosti nebo opomenutí, vedoucí ke vzniku jediného škodlivého následku (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2020, sp. zn. 25 Cdo 3333/2019, publikovaný pod č. 7/2021 Sbírky). Jinak řečeno, solidarita škůdců nastává pouze v případě, že je dána odpovědnost více škůdců za způsobenou újmu. Jestliže odvolací soud dospěl k závěru, že žalovaná za újmu spočívající ve ztížení společenského uplatnění žalobce neodpovídá, nebyl k užití tohoto ustanovení důvod. Ani tato námitka proto přípustnost dovolání nezakládá.

Námítky nedostatečného odůvodnění, neprovedení dostatečného množství důkazů a nevyslechnutí dalších znaleců představují námítky vad řízení, k nimž lze v dovolacím řízení přihlédnout jen tehdy, je-li dovolání přípustné, což není tento případ (§ 242 odst. 3 o. s. ř.).

Přípustnost dovolání proti výroku o náhradě nákladů řízení je pak vyloučena ustanovením § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř.

Lze tedy shrnout, že uplatněné dovolací důvody, jimiž je dovolací soud vázán, přípustnost dovolání nezakládají, a proto Nejvyšší soud dovolání podle § 243c odst. 1 o. s. ř. odmítl.

Výrok o náhradě nákladů dovolacího řízení se neodůvodňuje (§ 243f odst. 3 věta druhá o. s. ř.).

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 22. 9. 2021

JUDr. Hana Tichá
předsedkyně senátu